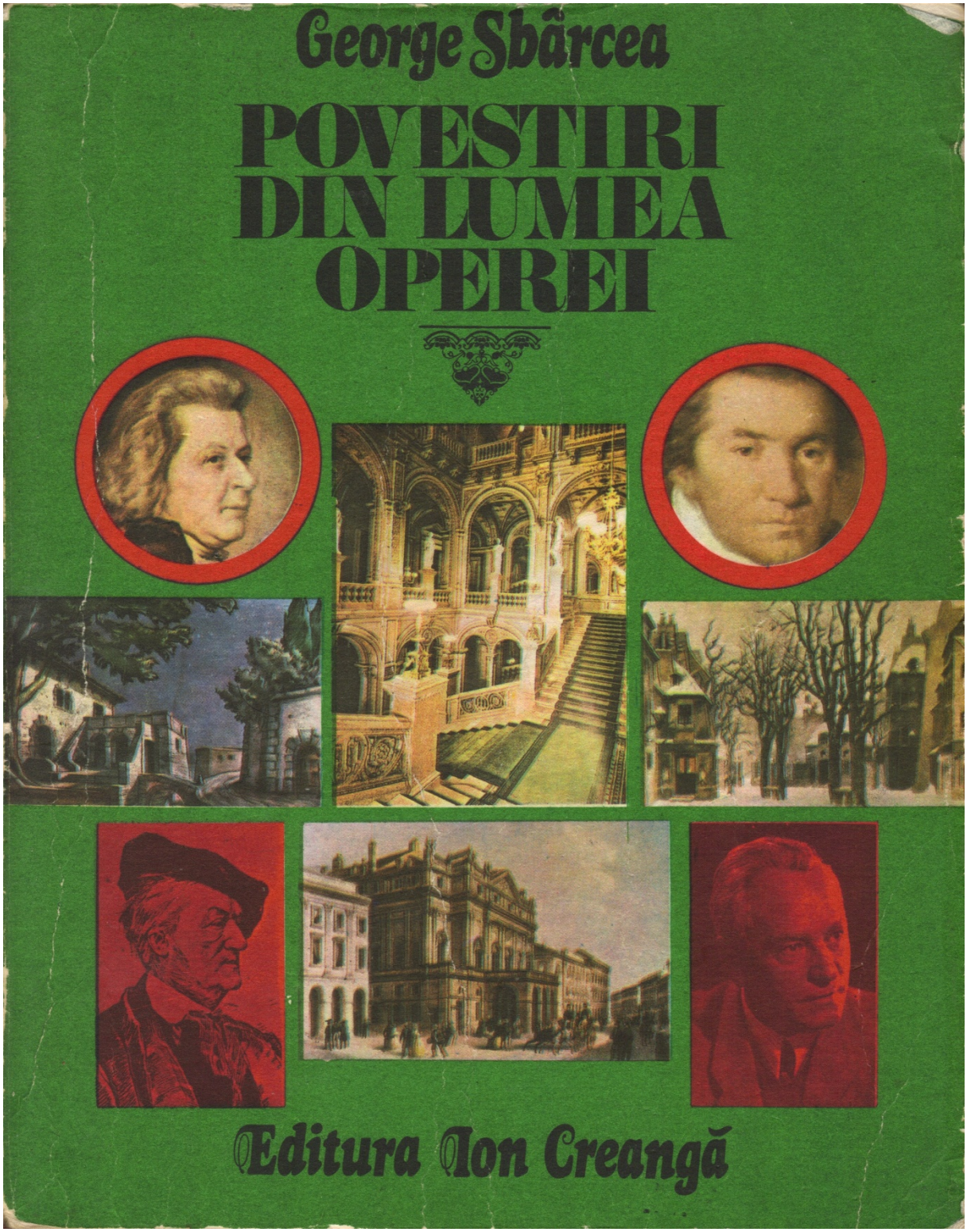

POVESTIRI DIN LUMEA OPEREI
GEORGE SBÂRCEA

Cuprins

CUVÎNT ÎNAINTE 3

1.ORFEU ŞI EURIDICE 4

2.RĂPIREA DIN SERAI 8

3.FIDELIO 13

4.BĂRBIERUL DIN SEVILLA 18

5.VASUL FANTOMĂ 24

6.LOHENGRIN 28

7.MAEŞTRII CÎNTĂREŢI DIN NÜRNBERG 33

8.CNEAZUL IGOR 39

9.TRUBADURUL 43

10.RIGOLETTO 49

11.AIDA 54

12.BOEMA 58

13.TOSCA 62

14.MADAME BUTTERFLY 66

15.TURANDOT 71

16.GIANNI SCHICCHI 76

17.LAKME 80

18.BANUL BÁNK 83

19.HÄNSEL ŞI GRETEL 86

20.NĂPASTA 89

21.CAPRA CU TREI IEZI 92

22.MOTANUL ÎNCĂLŢAT 96

23.RĂSCOALA 100

24.FATA CU GAROAFE 104

CUVÎNT ÎNAINTE

Un gong răsuna prelung între culise, luminile din sala se sting treptat, publicul din staluri, loji şi balcoane amuţeşte. Dirijorul apare la pupitru şi ridica bagheta, arcuşurile muzicanţilor se lasă pe strune, orchestra cînta uvertura. Cortina alunecă uşor de—o parte şi de alta, un reflector, două, trei se aprind sus, la înălţimi ameţitoare, luminînd scena pe care se ivesc actori costumaţi, între decoruri albe, roşii, albastre, aurii. Sînt oameni în carne şi oase şi, cu toate acestea, sînt altceva: artişti lirici! în loc să vorbească, ei cînta. Despre bucurii şi suferinţe, despre victorii şi înfrîngeri, despre uneltiri şi fărădelegi, despre lupta necurmată a omului pentru dreptate şi triumful adevărului.

Muzica ne leagănă în melodiile ei vrăjite, ritmurile ei ne însufleţesc, vocile artiştilor ne înflăcărează, instrumentele orchestrei ne cuceresc. Aproape că nu ne mai rămîne răgaz de—a urmări tot ce se petrece pe scenă: de ce întoarce Orfeu capul, odată ce a fost oprit s—o facă înainte de a ieşi cu Euridice din împărăţia morţilor? ce—o îndeamnă pe Senta să se arunce în mare după plecarea Olandezului? de ce se întoarce Lohengrin în ţara lui de vis, deşi Elsa îl iubeşte? care este pricina urii neîmpăcate dintre Manrico şi contele de Luna? cum izbuteşte isteţul Figaro să—l tragă pe sfoară pe hapsînul tutore al Rosinei ? în ce fel scapă Hănsel şi Gretel din captivitatea zgripţuroaicei ? ce le spune lupul celor trei iezi cucuieţi ca să—i înduplece să deschidă uşa ?

Oricît am ciuli urechea, orchestra acoperă prea de multe ori vocea cîntăreţilor, textul se pierde neîncetat în valurile de muzică, peripeţiile eroilor ne scapă fără a ne da seama. Subiectul operelor se află tipărit, fireşte, în caietul de sală al oricărui . teatru muzical. Cîţi spectatori îşi iau însă osteneala de a—l citi ? Chiar cînd şi—o iau, o fac în pripă, în cele cîteva minute cîte le rămîn pînă la gongul de începere a spectacolului sau în pauzele dintre acte. Este cu totul altceva sa te duci la Opera cunoscînd din timp ,,povestea" pusa pe note de compozitor. Plăcerea este în acest fel îndoită, odată ce muzica dezvăluie mult mai multe din tainele ei decît atunci cînd nu ştii ce anume tălmăceşte. Iar lumea operei este plină de poveşti captivante din trecutul îndepărtat, de întîmplări adevărate din zilele noastre, unele triste şi zguduitoare, altele eroice şi înălţătoare, altele, în sfîrşit, hazlii, amuzante, comice, invitînd la omenie, la veselie, la rîs.

Am adunat un buchet de povestiri din lumea operei pentru cititorii care sînt la vîrsta cînd, cu multă curiozitate şi pasiune, caută să desluşească tainele artei. În ţara noastră, care are şapte teatre lirice, ei alcătuiesc, chiar de la vîrsta primelor clase şcolare, o bună parte a publicului de nădejde al spectacolelor de operă.

GEORGE SBÂRCEA

1.ORFEU ŞI EURIDICE

Operă *tragică în trei acte, de Christoph Willibald Gluck (1714—1787), pe un libret al lui Raniero de Calzabigi. A fost prezentată în premieră absolută la 5 octombrie 1762, la Viena. Publicul a primit—o cu indiferenţă şi neînţelegere, pentru ca abia doisprezece ani mai tîrziu să se bucure, într—o nouă prelucrare făcută pentru Opera din Paris, de succesul meritat.*

Orfeu şi Euridice a *figurat mult timp şi în repertoriul teatrelor lirice din ţara noastră. La Opera Română din Cluj—Napoca, rolul lui Orfeu a fost interpretat cu multă măiestrie, timp de aproape două decenii, de contralta Lya Pop. O operă cu acelaşi subiect, intitulată ORFEU, a compus şi Claudio Monteverdi (1567—1643). Ea se cîntă azi doar pe cîteva scene de festival din Occident, în prelucrarea şi orchestraţia compozitorului italian Ottorino Respighi.*

Christoph Wilibald Ritter von Gluck.

Opera, denumită şi dramă muzicală, a luat naştere în secolul al XVIII—lea. Unul din „părinţii" ei a fost Christoph Willibald Gluck, compozitor german. A urmat studii la Praga şi Milano, a călătorit în mai multe ţări, învăţînd mereu cîte ceva pentru îndeletnicirile sale de muzician. Cînta, la început, în orchestra unei trupe ambulante, la vioară, violoncel şi clavecin, ba la nevoie dirija sau interpreta diferite roluri pe scenă. A ajuns în felul acesta să ştie tot ce se putea şti despre spectacolul de operă. Aşa a ajuns să compună, mai tîrziu, aproape o sută de lucrări pentru teatrul muzical, devenind în cele din urmă reformatorul operei, a ceea ce în limba italiană — limba muzicii ! — se numea *dramma per musica* !

De ce reformator ? Deoarece, din orchestra de unde a acompaniat ani în şir reprezentaţiile, şi—a dat seama că artiştii nu tălmăcesc adevărate simţăminte omeneşti, ci se mulţumesc să cînte arii frumoase. El a năzuit spre un alt fel de muzică, mai simplă şi mai directă, care să exprime sentimente adevărate, bucurii şi mîhniri pe înţelesul tuturor.

Cum în timpul cît a trăit şi creat Gluck nu putea fi vorba încă de a aduce pe scenă oameni, eroi, întîmplări din realitatea imediată — aşa cum vor face în curînd Pergolesi, Rossini, Verdi, Puccini, Mascagni — el şi—a îndreptat privirile spre vechii greci, spre legendele şi eroii lor plini de măreţie, de sinceritate şi adevăr.

În secolul al XVIII—lea, cu atîţia poeţi, scriitori şi artişti cuceriţi de trecutul
Greciei antice, era mic numărul celor ce nu cunoşteau legenda lui Orfeu. A acelui Orfeu, care cînta aşa

de frumos din liră, încît îmblînzea pînă şi sălbăticiunile codrului, urnea din loc pietrele, înmuind chiar şi inima celor mai haini oameni. Grecii vechi credeau că regele acesta al Traciei, fiul lui Oeagrus şi al muzei Calliope, dăruise omenirii muzica, în ale cărei taine fusese iniţiat de însuşi zeul Apollo.

Se spunea în antichitate că Orfeu era în stare, doar prin puterea muzicii sale minunate, să domolească marea răscolită de vijelie şi că i—ar fi scăpat de la moarte ne argonauţi, într—o furtună înspăimîntătoare, care era cît pe—aci să le zdrobească de stînci frumoasa corabie.

Legende, fără de care omenirea ar fi mai săracă şi mai tristă ! Legende, care pot prinde rădăcini în imaginaţia artiştilor şi dau naştere la opere nemuritoare, aşa cum s—a întîmplat cu opera Orfeu şi Euridice de Gluck.

La moartea tatălui său, Orfeu i—a luat locul pe tron, dovedindu—se un rege pe cît de blînd, pe atît de înţelept. Le—a dăruit tracilor un alfabet, le—a întocmit cel dintîi calendar şi i—a îndemnat să se închine lui Apollo, zeul soarelui şi—al bucuriei. Odată cu ivirea zorilor, el se urca pe o culme a muntelui Pangaion, de unde întîmpina răsăritul astrului cu cîntecele ce—i curgeau fără întrerupere de pe buze. Cică acolo i—ar fi dăruit zeul lira, de a cărei vrajă nimeni şi nimic nu avea să fie ferit.

Prin pădurile Traciei de odinioară oamenii au văzut veacuri în şir arborii încremeniţi în mlădieri de horă, în răsuciri de dans, în paşi de zburdălnicie, aşa cum îi lăsase Orfeu după ce îi stîrnise prin muzica sa la mişcare şi plutire.

Se pare că nicicînd n—au răsunat mai fermecător cîntecele regelui muzicant ca la nunta sa cu preafrumoasa Euridice. Sunetele răsăreau de pe strunele lirei sale asemenea florilor în iarbă. Tînăra regină le asculta vrăjită. Frumoasă, suavă, ea trezise în inima lui Orfeu o nemărginită dragoste. împreună rătăceau prin poiene, pe sub boltirile de crengi, în timp ce lumina strecurată printre frunze le urzea nimb de aur pe frunte.

Inima lui Orfeu era plină de fericire, împărtăşea prin lira sa cîntece de bucurie tuturor, învăţîndu—i pe oameni să cînte, să zîmbească, să se bucure de viaţă.

Numai că fericirea este, uneori, o floare rară ; ea vine şi trece ca norul fugar de primăvară. Euridice avea obiceiul să se plimbe cu prietenele sale pe pajiştile înflorite din jurul palatului, în timp ce Orfeu se îndeletnicea cu gospodărirea ţării sale. Într—o încîntătoare dimineaţă, cînd ciripiri de rîndunică picurau din pomi, un şarpe veninos o muşcă de gleznă. Înainte ca soarele să fi ajuns în creştetul bolţii, Euridice închise, pentru totdeauna, ochii ei albaştri, care—i luminau faţa.

Durerea lui Orfeu a fost fără margini. Zile şi nopţi şi—a jelit soţia. Lumea i se părea fără rost, toate erau cufundate într—un întuneric de nepătruns în jur. Viaţa i se prefăcuse într—un şir fără sfîrşit de nopţi, din care soarele, lumina, bucuria se topiseră fără urmă. Cîntecele sale iscau acum o nemărginită tristeţe peste tot, încît pînă şi pietrele plîngeau, laolaltă cu păsările şi jivinele pădurii, cum spune legenda.

Cunoscînd neasemuita putere a lirei sale, Orfeu îşi puse în gînd să coboare în infern, la zeii subpămînteni, spre a—i înduplecă să i—o redea pe Euridice. Se dovedi zadarnică încercarea de a—l abate de la gîndul său nebunesc, spunîndu—i—se că nimeni încă nu se înapoiase din împărăţia morţilor. Orfeu credea cu tărie în vraja fără seamăn a cîntecelor sale.

Porni aşadar către stîncile de la *Aornon,* împrejurul cărora pluteau spaime şi năluci înfricoşătoare. Printre jurubiţele lor de flăcări şi scîntei, ei se afundă fără nici o teamă în coridorul lung, înecat în beznă, care sfredelea munţii şi ducea în împărăţia plină de taine a lui Pluto.

Şiroaie de smoală se prelingeau de pe pereţi, liliecii plesneau din aripi prin întuneric, calea i—o aţineau dihănii fără nume care vărsau foc pe nări. Orfeu nu se temu de nici una din grozăviile întîlnite. Umblă astfel zile şi nopţi în şir, fără să ştie clipa cînd sus, în lumea celor vii, întunericul se preface în lumină şi, din nou, ziua în noapte.

Abia într—un tîrziu i se arătară porţile lăcaşului morţilor, la malul fluviului Styx. Cerber, paznicul infernului cu trei capete înfricoşătoare, îi aţinu calea, lătrînd fioros. Orfeu îşi plimbă însă degetele peste corzile lirei sale şi, ca într—un farmec, furia i se potoli. Îmblînzit deodată, el îşi plecă unul după altul capetele hidoase.

Cînd să coboare în luntrea lui Caron, care avea să—l treacă peste apa uitării, acesta ţinu lumina pîlpîitoare deasupra capului lui Orfeu şi îl întrebă pe glasul său ca mugetul unui tunet :

—Ce cauţi tu pe meleagurile acestea, nefericitule ? Moartea nu ţi—a stins încă strălucirea ochilor, nici nu ţi—a răpit vigoarea trupului, nici din obştea celor vii nu te—a şters !

În loc de răspuns, Orfeu se mulţumi să—şi plimbe iar degetele peste strunele lirei, iar încruntatul Caron surise deodată, ceea ce nu făcuse încă pînă atunci, ca şi cum o rază de soare ar fi pătruns pe neaşteptate, de sus, în bezna fără sfîrşit a lumii lui. I se păru că revede florile, păsările, pădurile şi apele, toate frumuseţile lumii vii, pe care le dăduse de mult uitării. Simţindu—şi împotrivirea înfrîntă de puterea muzicii, îl pofti pe Orfeu în luntrea sa :

—Cîntecul tău este ca ochii pentru nevăzători sau ca picioarele pentru ologi. Te voi trece în împărăţia morţilor, fiindcă trebuie că ai o pricină întemeiată ca să cobori dintre vii între cei fără suflare.

Ajungînd însă pe ţărmul de dincolo al fluviului, pînă şi curajosul Orfeu se cutremură de ceea ce îi era dat să vadă.

Printre cipri întunecaţi rătăceau, într—o tăcere desăvîrşită, umbrele morţilor. Doar la răstimpuri se desprindea de pe buzele lor cîte un suspin, care mătura în jur ca viscolul unei ierni cumplite. Orfeu nu şovăi decît o clipă, înspăimîntat pînă şi el de lumea stranie în care pătrunsese. Dar se reculese îndată, căci luase o hotărîre de la care nimic nu mai putea să—l clintească. Prinse să cînte, aşa cum singur el ştia s—o facă.

Vraja muzicii strînse împrejurul său sufletele tinerilor războinici, ale fecioarelor răpite, înainte de vreme, de arcanul morţii, ale mamelor şi bătrînilor slăbănogi. Părea că farmecul cîntării le redă la toţi viaţa şi că toţi îşi retrăiesc, în legănarea sunetelor, amintirile frumoase.

Pînă şi furiile, a căror menire era aceea de a pedepsi fără odihnă fărădelegile muritorilor, se potoliră dintr—o dată. Şerpii din pletele lor încremeniră ca la o vrajă. Sisif, cel osîndit să se caţere pe o coastă împingînd o stîncă uriaşă şi care, ajunsă sus, se rostogolea din nou în vale, îşi conteni pe neaşteptate cazna fără pereche. Iar Tantal, cufundat pînă la gît în apa din care nu putea să bea, îşi potoli de astă dată setea cu cîteva înghiţituri zdravene.

În felul acesta ajunse Orfeu, după ce îi dezlegase pe toţi de sub pedeapsă prin puterea cîntecului său, în faţa lui Pluto, stăpînul împărăţiei umbrelor, care şedea măreţ pe falnicu—i tron din abanos, înconjurat de cei trei judecători ai morţilor şi de soţia sa, Persefona.

—Oare ştii, muritorule fără minte, că nu dau nimănui voie, odată pătruns în împărăţia mea, să mai vadă lumina zilei ? Pînă şi pe zeul Heracles, care s—a încumetat să—mi treacă hotarul, l—am alungat cu săgeţile mele !

Orfeu se folosi şi de astă dată de înzestrarea sa muzicală, scoţînd din liră cele mai frumoase cîntece. Ele erau cînd duioase şi potolite, cînd de o pătimaşă înflăcărare, ca din nou să răsune în ele struna gravă a durerii, chemările învăluitoare ale iubirii. Toate slăveau deopotrivă frumuseţea şi gingăşia neasemuită a Euridicei, tălmăcind în suspine întretăiate dorul ce—l mistuia pe Orfeu după soţia sa.

Copleşit fără voia lui de sunetele lirei, Pluto îi aduse la cunoştinţă oaspetelui său că în ţara morţilor nici măcar Amor, zeul iubirii, n—are putere.

—Mărite Pluto, îl înfruntă cu îndrăzneală Orfeu, oare adevărat să fie că zeul Amor nu are nici un fel de putere în întinsa ta împărăţie ? Nu te leagă şi pe tine o dragoste fără margini de divina ta soţie, preafermecătoarea Persefona ?

Pluto simţi că inima i se înmoaie.

—Dacă regele acesta cîntăreţ mai stă mult printre noi, tare mă tem că are să—i răscoale pe blînzii mei supuşi cu cîntecele sale viclene. Facă—i—se, aşadar, voia... Însă, ia bine aminte, Orfeu, şi respectă—mi fără a crîcni condiţiile ce ţi le pun. Atîta timp cît nu vei da cu ochii de lumina soarelui, nu ai voie să arunci nici măcar o privire asupra Euridicei, pe care, iată, ţi—o redau. Dacă vei nesocoti această condiţie a mea, ai s—o pierzi pentru totdeauna.

Orfeu îşi arătă recunoştinţa pentru bunătatea dovedită de Pluto, apoi porni spre fluviul Styx. La ţărm îl aştepta, cu faţa acoperită de un văl gros, Euridice. Albă şi tăcută, ea părea mai degrabă o vedenie decît o făptură pregătită să se întoarcă în lumea celor vii. Caron îi îmbarcă pe amîndoi în luntrea sa şi îi trecu peste apă. Înainte de a se despărţi, îi dădu lui Orfeu o făclie şi îi arătă drumul pe care putea să ajungă pe pămînt.

Lung şi greu, fără sfîrşit aproape avea să fie drumul acesta. În urma lui Orfeu, tremurînd de fericire, se prelingea neauzită Euridice. Mergea uşor, aşa cum umblă umbrele, fără să facă nici cel mai mic zgomot.

În sufletul lui Orfeu încolţi deodată bănuiala că Pluto îl păcălise. Izbuti cîtva timp să—şi înfrîngă îndoiala ce—l rodea, căci nu uitase condiţiile pe care trebuia să le respecte.

Cum mergea muncit de gînduri, fără a întoarce capul, o auzi deodată pe Euridice în urma lui:
—De ce nu vrei să te uiţi la mine, Orfeu ? Oare să nu—ţi mai fiu dragă, aşa cum ţi—am fost odinioară?
—Grăbeşte—te, draga mea Euridice, căci sus pe pămînt ne aşteaptă fericirea de altădată.
—Pari atît de străin... Nici cel puţin mîna nu mi—o întinzi.
—Grăbeşte—te !
—Îţi este cumva teamă că moartea mi—a sluţit obrazul ? se tîngui Euridice. Asta să fie oare dragostea ce mi—o porţi ? Ce fericire ar putea să ne aştepte pe pămînt, odată ce nu te încumeţi nici cel puţin să te uiţi la mine ?

Lui Orfeu îi venea din ce în ce mai greu să se stăpînească. Ştia însă că orice gest pripit ar duce la pierderea pentru totdeauna a soţiei sale.
—În împărăţia morţilor eram fericită la gîndul că mă mai iubeşti ca altădată şi că n—ai încetat să mă jeleşti. Acum, însă, îmi dau seama că dragostea ta s—a stins, plîngea înăbuşit Euridice.
—Am coborît după tine în infern, Euridice ! strigă Orfeu, chinuit de dureroasa frămîntare a soţiei sale. Ce dovadă mai puternică aş putea să—ţi dau ?

Cu toate acestea, Euridice nu încetă să se tînguiască.
—S—ar putea să nu fii adevăratul Orfeu ! Fiindcă el n—ar fi atît de crud cu mine. Vreau să—ţi văd faţa !... Aşadar, refuzi să mi—o arăţi ? Nu cumva eşti un demon viclean, care încearcă să mă ispitească cine ştie unde?... Du—te, şi urmează—ţi singur calea, eu nu te mai însoţesc !

La capătul drumului subteran începuse să mijească o geană de lumină, Orfeu însă nu se mai putu împotrivi dorinţei Euridicei. Ar mai fi avut de făcut doar cîţiva paşi, mai era nevoie de un strop de răbdare şi stăpînire de sine, ca totul să se sfîrşească cu bine. Dar, cum nu mai era în stare să ţină piept rugăminţilor şi îndoielilor soţiei sale, Orfeu întoarse capul. Însă, înainte de a se fi putut întîlni cu chipul Euridicei, ea se mistui în ceaţă, de parcă n—ar fi fost decît o vedenie.

Cu paşii grei, Orfeu ajunse sus, la lumina de aur a zilei care i se păru mai întunecată ca noaptea fără stele.

Noroc că, după un timp, lui Amor i se făcu milă de nefericitul rege şi îl înduplecă pe Zeus să i—o redea pentru a doua oară pe Euridice, alături de care trăi apoi fericit pînă la adînci bătrîneţi.

Scala din Milano

2.RĂPIREA DIN SERAI

Operă în trei acte, patru tablouri, de Wolfgang Amadeus Mozart (1756—1791), pe libretul semnat de Gottlieb Stephanie, după piesa „Constanza şi Belmonte" de Christoph Friedrich Bretzner. Premiera a avut loc la Burgtheater din Viena, la 16 iulie 1782, cu un mare succes de public. Ca în cazul multor compozitori de valoare din trecut, criticii au întîmpinat însă şi de astă dată cu numeroase obiecţiuni această operă comică, plină de arii de mare frumuseţe, de momente comice şi lirice fermecătoare. Deoarece cîteva dintre personaje vorbesc în proză, iar altele cîntă, opera este mai curînd un Singspiel, *aşadar o comedie cu muzică, după tradiţiile mai vechi ale unui gen de spectacol german.* Răpirea din serai *a fost preluată, după premiera ei vieneză, de Teatrul de operă din Praga, apoi de teatrele muzicale de pe tot continentul, rămînînd pînă azi în repertoriul permanent al ansamblurilor lirice de pretutindeni. Ea se prezintă, deseori în spectacole pentru tineret, pe scena Operelor din Bucureşti, Iaşi, Cluj—Napoca şi Timişoara.*

WOLFGANG AMADEUS MOZART

Mult timp după descoperirea Orientului Mijlociu şi a Asiei de către călătorii englezi şi francezi, în Europa au fost la modă romanele, poeziile, dramele, picturile cu subiecte exotice, în secolul al XVIII—lea, bunăoară, după ce monarhia habsburgică scăpă de ameninţarea semilunei prin înfrîngerea oştilor turceşti în anul 1683 sub zidurile Vienei, austriecii au preluat de la foştii lor asediatori şi inamici moda cafelei, a cofeturilor şi dulciurilor, împreună cu basme şi cu eroi din imperiul sultanilor.

Un astfel de basm a folosit şi Wolfgang Amadeus Mozart la compunerea operei sale comice Răpirea din Serai, în a cărei muzică a urzit melodii turceşti. Ariile cele mai sprintene sînt însoţite de ritmuri săltăreţe, vocile cîntăreţilor şi orchestra exprimă deopotrivă o bună dispoziţie pe măsura peripeţiilor petrecute la moşia lui Selim—paşa.

Zilele se scurg acolo în tihna unei trîndăvii de nimic tulburată. Palatul paşei se ridică în mijlocul unei întinse grădini năpădite de flori, arbuşti şi copaci. Adăposteşte, pe lîngă apartamentul luxos al stăpînului, şi seraiul său cu sclave tinere. Ele aduc veselia vîrstei lor în palatul stăpînului atotputernic, distrîndu—l cu sporovăială, cu dansurile, cu jocurile lor naive.

În ultimul timp însă, Selim—paşa nu mai găsea nici o bucurie în mijlocul sclavelor sale. Îngîndurarea lui le mîhnise în aşa măsură, încît semănau pe zi ce trece mai mult cu nişte păsări zgribulite. Cauza nepăsării stăpînului lor părea să fie sclava cea nouă, Constanza, cumpărată împreună cu slujitoarea şi slujitorul ei cu tot. înainte de a fi ajuns în captivitate turcească de pe corabia prădată de piraţi, sclava aceasta trăise şi ea în lux şi belşug. Nu ducea nici de astă dată lipsă de ceva în robie, în afară bineînţeles de libertate. Căci Selim—paşa o copleşea cu tot felul de daruri. Îi dăruia mătăsuri şi giuvaere, o alinta cu dulciuri şi cofeturi, în taina amurgului o lua la plimbare cu barca pe lac, în timp ce luna se ivea ca un bulgăre de jăratic pe cer. În liniştea adîncă nu se auzea decît şoapta picăturilor căzînd în unde de pe vîsle şi, la răstimpuri, suspinul adînc al paşei.

Iar suspinul acesta era cu atît mai amar, cu cît privighetoarea ciripea mai cu foc, în gîlgîit de jale. Căci orice făcea, oricît se străduia, dragostea Constanzei nu reuşea s—o cucerească, odată ce ea îşi dăruise inima tînărului Belmonte, înainte de a fi căzut în robie. De asta îşi descărca mîhnirea de a fi fost despărţită de el prin suspinuri dese, prin salbe de lacrimi ce—i scînteiau pe gene.

Paşa amuţea la vederea durerii preafrumoasei sale sclave. Nimic n—o înveselea, în afara cuvintelor de încurajare ale Blondinei, credincioasa sa slujitoare, şi a glumelor lui Pedrillo, fostul slujitor al logodnicului ei în timpurile fericite de libertate.

Datorită isteţului Pedrillo află logodnicul Constanzei locul unde era închisă, astfel că porni s—o scoată din cumplita captivitate. Într—o bună zi, pîntecosul şi veşnic mîniosul Osmin, mai—marele paznicilor palatului, zări la poartă un tînăr zvelt, în haine europene.

—Te întreb pentru a treia oară dacă aceasta este casa lui Selim—paşa ? ridică glasul necunoscutul.

—La ce ţi—ar folosi dacă ţi—aş spune că aceasta este ? răspunse Osmin dintre frunzele late ale smochinului din care culegea fructele gustoase.

—Zi, om bun, nu cumva aveţi la casa voastră un slujitor pe nume Pedrillo ?

—Nu—mi pomeni de pramatia aceea, care nu ştie decît să trîndăvească şi să linguşească, răspunse supărat mai—marele paznicilor. Bag de seamă că şi tu eşti de teapa lui. De aceea te poftesc să—ţi iei tălpăşiţa înainte de a—i chema pe ieniceri să te alunge.

Ce putea face Belmonte — fiindcă el era cel care dădea tîrcoale palatului — decît să se ascundă după o tufă deasă şi să aştepte. Nu zăbovi prea mult timp în această aşteptare, căci auzi în curînd vocea lui Pedrillo. Mare le fu bucuria cînd îşi strînseră minaşi schimbară cîteva cuvinte fără să fie tulburaţi.

—Spune—mi, mai este în viaţă buna mea Constanza ? întrebă Belmonte.

—Este în viaţă şi te aşteaptă, îl asigură Pedrillo, povestind pe scurt peripeţiile prin care ajunsese în seraiul paşei.

—Am pregătit în amănunt fuga noastră, zise Belmonte. Am închiriat o corabie olandeză, care aşteaptă în port ca să ne îmbarcăm.

—Nimic mai înţelept, stăpîne, făcu Pedrillo fericit. Numai că fuga noastră nu este tocmai aşa de simplă pe cît pare la prima vedere. Femeile sînt păzite aici straşnic de ieniceri. Deocamdată, ar fi bine să cîştigi printr—un şiretlic oarecare bunăvoinţa paşei. Iată—l că tocmai se întoarce dintr—o plimbare pe lac cu barca. Am să te prezint ca pe un arhitect renumit, căci are de gînd să—şi mărească palatul mic de vară. Ia seama însă ca nu cumva să te trădezi zărind—o alături de paşă pe Constanza !

Selim—paşa îşi luă rămas bun de la Constanza, sclava sa favorită. Însoţită de două roabe, fata intră în iatacul ei, tocmai cînd Pedrillo se ivea de după tufă, urmat de Belmonte, spre a aţine calea paşei.

—Rogu—te şi dă—mi ascultare, măria—ta, rosti Pedrillo aruncîndu—se la picioarele stăpînului său.

—Te ascult.

—Stăpîne atotputernic, acest tînăr a studiat complicata artă a arhitecturii în îndepărtata Italie. Auzind de faima avuţiei şi a înţelepciunii tale, s—a gîndit să—ţi ofere serviciile sale.

—Aş fi fericit să—ţi pot fi de folos prin cunoştinţele mele, măria—ta, se înclină Belmonte către paşă.

—Cum am nişte proiecte mai vechi cu acest palat al meu, am să—ţi ascult părerea mîine, răspunse paşa. Pedrillo, sălăşluieşte—l pe musafir aşa cum se cuvine.

Osmin holbă nedumerit ochii după cel pe care îl alungase nu cu mult timp în urmă de la poartă şi care, pe neaşteptate, se bucura de atîta cinste, îşi spuse în sinea lui că stăpînul său prea se înconjoară cu haimanale. La acest gând, îşi simţi inima copleşită de o presimţire sumbră.

Constanza, care nu aflase încă de sosirea logodnicului său, stătea de vorbă în grădină cu credincioasa sa slujitoare.

—Nu fi tristă, buna mea stăpînă, o încuraja şi de astă dată Blondina, aşa cum făcea de fiecare dată. Belmonte n—are să ne lase în robie, ci are să ne elibereze. Dealtfel, Pedrillo a şi aflat calea de a—l înştiinţa de soarta noastră, încît fie că ne va răscumpăra de la paşă, fie că ne va răpi din serai.
—O, de n—ar fi doar amăgire ! suspină Constanza. însă, iată că paşa mă cheamă din nou la el. Oricît de bun şi de mărinimos ar fi, m—am săturat de viaţa de aici, robia noastră mi se pare fără sfîrşit.
—Ce să spun eu ? oftă Blondina, de îndată ce rămase singură. Pîntecosul Osmin mă scoate din sărite cu mojiciile sale.

Şi pe cînd medita aşa, Blondina se pomeni cu Pedrillo lîngă ea, care, tainic, o anunţă :
—Am o veste mare, Blondino. Stăpînul meu se găseşte în palat, ca să o răpească la noapte pe Constanza.
—Minunată veste ! bătu ea din palme.
—La miezul nopţii, Belmonte va rezema o scară de fereastra domnişoarei Constanza, iar eu o să reazim una de fereastra ta. Nu vă rămîne decît să coborîţi uşurel, spre a fi libere. În port ne aşteaptă o corabie gata să ridice ancora în orice clipă.
—Ce ne facem cu Osmin ?
—Am eu grijă de el, o linişti Pedrillo. Am adus un somnifer, pe care îl voi amesteca diseară în şerbetul lui. Între timp, încerc să—l ameţesc cu vin. Dar e momentul să dai fuga la stăpînă ta şi să—i spui că domnul Belmonte are să se furişeze în grădină la căderea nopţii.

Soarele cobora spre asfinţit, strălucirea zilei începea să se stingă. S—ar fi lăsat peste toate o adîncă pace, dacă Pedrillo nu prindea să cînte ca un zănatic, într—un colţ de grădină, aşezat între două butelcuţe pline cu vin, îşi încerca puterea glasului.

Curios de motivul unei asemenea veselii neaşteptate, Osmin sosi în grabă :
—Aş putea să aflu pricina veseliei tale ?
—Zadarnic ţi—aş destăinui—o, odată ce n—ai înţelege, răspunse Pedrillo cu viclenie. Pricina veseliei mele este acest vin, de la care profetul vostru, Mohamed, vă opreşte. Nici aurul, nici orice fericire nu se pot lua la întrecere cu bunătatea acestei licori... Ei, hai, bea şi tu un pahar cu mine !
—Cu tine ! Mai curînd beau otravă.
—Nu te pricepi la altceva decît să faci pe supăratul, fiindcă n—ai avut încă prilejul de a cunoaşte veselia pe care vinul ţi—o dă.
—Ştii bine că profetul ne opreşte să—l gustăm !
—La ceasul acesta, bătrînul vostru profet s—a culcat şi el, astfel că puţin îi pasă de ceea ce faci tu aici. Iar în ce mă priveşte, eu nu voi sufla o vorbă despre isprava ta. Ia te uită, butelca aceasta este fratele mai mare, iar butelcuţa—i frăţiorul mai mic. Din care ai dori să guşti ? clipi şiret Pedrillo.
—Păi, aş zice să mi—l dai pe fratele mai mărişor... doar aşa ca să gust.

Osmin găsi vinul atît de bun, încît goli repede toată butelca. Ochii i se umeziră, apoi, de la o vreme, i se schimbă şi faţa. În piept i se cuibări o căldură copleşitoare, ba parcă pînă şi limba i se muiase în gură, astfel că ea nu—i dădea ascultare.

—Eu zic că *vi—vinul* este într—adevăr o *bă—băutură* divină, bîigui Osmin fericit. Nunumai de nu s—ar *su—supăra pro—profetul* !... Oare ce—ai *zi—zice...* dacă aş gusta şi *di—din fră—frăţiorul* mai *mi—mic* ?
—Este al tău, numai să nu—ţi facă rău.
—Nu—mi *pu—purta* tu grija, se îngîmfă Osmin, cu un zîmbet nătîng.

Pedrillo izbuti anevoie să—l sprijine pînă la locuinţa lui pe mai—marele curţii toropit de vin. La înapoiere, îl înştiinţa pe Belmonte că Osmin doarme dus şi că nu trebuie să se teamă de el.
—Iat—o şi pe Constanza, cu care să pui lucrurile la cale cît mai degrabă, deoarece puterea vinului trece repede.

Logodnicii se îmbrăţişară fericiţi, la fel şi Blondina cu Pedrillo, care nu mai erau spionaţi de astă dată de privirile agere ale lui Osmin. După care se strecurară tăcuţi pe cărări tăinuite, fiecare la adăpostul său, ca nu cumva să fie descoperiţi înainte de vreme, iar planul bine ticluit să le fie zădărnicit.

Se scurseră în felul acesta cîteva ceasuri liniştite. Osmin sforăia de zor în chilia sa, palatul se cufundase în somn. Noaptea deplină se lăsase, nu s—auzea decît freamătul uşor al trestiei şi fiorii lacului tresăltînd la cîte—o adiere, într—un tîrziu, pe poarta deschisă cu băgare de seamă intră tiptil Belmonte, urmat de corăbierul olandez Klaas şi de doi marinari. Fiecare aducea cu sine cîte o scară.

Aflară de la Pedrillo că straja ienicerească trecuse adineauri, aşa că le rămânea un sfert de oră pentru răpirea celor două captive.

Pedrillo prinse să cînte molcom un fel de cîntec de leagăn, care era semnalul convenit pentru Constanza şi Blondina. Ceasul mult aşteptat al eliberării lor sosise. Dar deşi isprăvise de cîntat prima strofă fereastra nu se deschisese încă. Prinse să cînte atunci şi a doua strofă, la care Constanza se ivi, în sfîrşit, la fereastră, iar Belmonte urcă iute scara şi o ajută să coboare cît mai iute.

—Noi pornim înainte, este rîndul tău acum, îi spuse el lui Pedrillo.

Totul ar fi mers de minune, dacă un sclav mut, tupilat la pîndă într—un tufiş, n—ar fi prins de veste ce se întîmplă. Îl deşteptă îndată pe Osmin cu strigătele sale învălmăşite.

—Ce se întîmplă ? se ivi Osmin ameţit de somn.

Mutul îi arătă scările lipite de zid : pe una din ele cobora grăbit Pedrillo cu Blondina.

—Fulger şi trăsnet, ştreang şi iatagane ! răcni Osmin. Ieniceri, prindeţi—i pe fugari !

Constanza şi Belmonte, apoi Blondina cu Pedrillo se pomeniră înconjuraţi de ieniceri.

Belmonte scoase o pungă plină de galbeni, pe care o întinse lui Osmin.

—Banii aceştia sînt toţi ai tăi, dacă ne laşi să fugim.

—N—am nevoie de banii voştri, tîlhari de nimic ! ţipă aprig Osmin. Nu dau pe un sac de galbeni clipa cînd gîdele are să vă pună ştreangul de gît, mişeilor. Haideţi în faţa paşei !

Selim—paşa se trezi oftînd din somn, lămurindu—se doar anevoie de cele întîmplate.

—Oare asta am meritat eu de la tine, Constanza, după bunătatea şi dragostea ce ţi—am arătat? o întrebă cu privirea umbrită de mîhnire Selim—paşa.

—Stăpîne, zise Belmonte, Constanza este logodnica mea, iar eu mă numesc Belmonte Lostados. Sînt bogat, familia mea este gata să plătească preţul de răscumpărare pe care ai să—l ceri.

—Ai spus Lostados ? exclamă paşa cu obrazul împietrit. Acesta este numele guvernatorului Tunisiei.

—Da, iar eu sînt fiul lui, răspunse Belmonte, în al cărui suflet renăscuse speranţa.

—În acest caz, ascultă povestea vieţii mele, Belmonte Lostados, zise paşa într—un tîrziu, după ce izbuti să—şi înfrîngă mînia ce—l copleşise. M—am născut spaniol, mi—am petrecut tinereţea la Tunis, eram bogat, îmi pusesem în eînd să trăiesc pentru ştiinţă şi artă. însă tatăl tău, guvernatorul, a pus ochii pe averea noastră, a născocit împotriva mea acuzaţia trădării, m—a azvîrlit în închisoare şi, împreună cu sora mea, m—a vîndut ca sclav. Eu însă am evadat, m—am angajat în oastea turcească şi mi—am uitat pînă şi numele. Am ajuns paşă datorită minţii mele şi iataganului meu. Cu sora mea nu ştiu ce s—a întîmplat, fiindcă i—am pierdut urma... Spune—mi, ce crezi că ar face tatăl tău dacă s—ar afla acum în locul meu ?

—Ne—ar osîndi fără îndurare, fu răspunsul lui Belmonte.

—Se pare că—ţi cunoşti tatăl, Belmonte Lostados. Nu mă cunoşti însă pe mine. Datorită tatălui tău am învăţat ce înseamnă suferinţa. Deşi îl urăsc, n—am să—i urmez exemplul. Eşti liber şi, împreună cu tine, este liberă şi Constanza.

—Măria—ta, cum să—ţi dovedesc recunoştinţa mea ? strigă Belmonte.

—Recunoştinţa ta să fie încercarea de a te purta pe viitor cît mai omeneşte cu semenii tăi, nu ca tatăl tău.

—Mărite stăpîne, se înclină Pedrillo, redă—ne şi nouă libertatea.

—Nu, stăpîne, să nu te înduri de el, sări Osmin, tremurînd din toate încheieturile de mînie oarbă. Pedrillo merită ştreangul.

—Dacă îl merită, n—are decît să fie pedepsit astfel în patria lui, zîmbi Selim—paşa. Sînteţi liberi cu toţii.

Tinerii îşi luară rămas bun de la generosul paşă, cu inima plină de recunoştinţă, în zorii zilei, se îmbarcară pe vasul olandez, în portul ce se dezmorţea din somn. Întorcîndu—şi încă o dată privirea către palat, Constanza zări la una din ferestre o umbră după perdele. Era Selim—paşa, care, deşi avea privirea umbrită de părere de rău, se uita cu înţelegere după cele două perechi fericite, pe care nu le scăpă din ochi, pînă cînd corabia se mistui în zare.

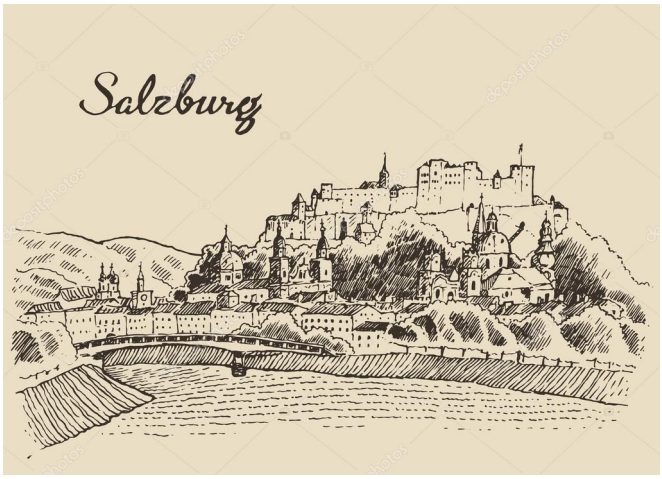
Salzburg

3.FIDELIO

Operă în două acte, patru tablouri, de Ludwig van Beethoven (1770—1827), pe libretul scris de J. Sonnleithner, după drama lui Nicolas Bouilly. Premiera a avut loc pe scena Teatrului imperial din Vie na, la 20 noiembrie 1805. Succesul a fost mediocru, poate şi fiindcă sala era plină de soldaţi şi ofiţeri francezi din armata de ocupaţie. Necunoscînd limba germană, aceştia n—au înţeles mare lucru din text. De vină erau însă şi unele scăderi ale libretului, aşa că Beethoven şi—a revizuit opera, pe care o compusese ca să—şi mărturisească încă o dată dragostea de libertate şi dreptate. A doua „premieră", la 29 martie 1806, n—a avut însă nici ea mai mult succes, încît compozitorul şi—a prelucrat partitura şi a doua oară. De astă dată, cu ocazia celei de a treia premiere absolute — la 23 mai 1814 —, dirijată de Beethoven, opera a fost primită cu ovaţii însufleţite. Dintre cele patru uverturi, Leonora III se *execută şi în concertele simfonice, ca piesă de sine stătătoare.*

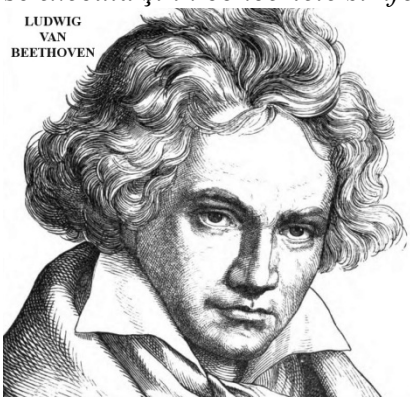

Dintre marii compozitori din prima jumătate a veacului trecut, Beethoven pare să se fi apropiat cel mai mult de sufletul oamenilor, încercînd să tălmăcească în muzica sa dorul lor de libertate şi să lupte, ca artist, împotriva tiraniei şi a nedreptăţii. Copil de oameni săraci din Bonn, el a ajuns singur aproape, printr—o îndîrjire şi stăruinţă fără pereche, la înţelegerea nu numai a tuturor tainelor muzicii, ci şi a simţirii şi gîndirii semenilor săi. Lucrările compuse de el umplu mai multe rafturi de bibliotecă. Dar ele umplu mai cu seamă inima a milioane de ascultători pe tot globul, căci, de peste un veac şi jumătate, Beethoven cîntă pentru toţi, pentru oamenii de pretutindeni, înfrăţiţi cu ei în năzuinţa lor spre adevăr şi lumină.

Însufleţit de ideile revoluţiei franceze, de idealul fraternităţii, egalităţii şi libertăţii, el a văzut în tînărul Bonaparte un erou al eliberării popoarelor. I—a şi închinat una din cele mai frumoase simfonii, „Eroica", însă a rupt mînios prima filă de manuscris de îndată ce a aflat că omul din care îşi făurise un ideal, în care îşi pusese speranţele, împreună cu atîţia asupriţi, s—a încoronat împărat.

Opera Fidelio — dealtfel singura lucrare destinată teatrului de compozitorul acesta cu o atît de bogată şi de variată creaţie — a fost scrisă chiar în perioada războaielor napoleoniene, într—o vreme cînd Viena era ameninţată de înaintarea armatei franceze. în plin război, în bubuitul tunurilor şi în vacarmul asurzitor al strigătelor de ură, Beethoven şi—a mărturisit din nou, prin muzică, nemărginita încredere în om, în justiţie, în triumful dreptăţii împotriva tuturor tiranilor acestei lumi.

A găsit subiectul potrivit într—o perioadă a istoriei Europei peste care se lasă apăsătoare umbra despotismului, a fărădelegii.

Au fost sumbre şi tăcute închisorile Spaniei celui de al XVIII—lea secol. Din cazematele lor jilave nu răzbătea nici măcar ecoul gemetelor şi suspinelor celor deţinuţi în ele. Zidurile groase împiedicau

orice ştire să intre sau să iasă din temniţele unde luptătorii pentru libertate şi dreptate putrezeau de vii, cu cătuşe la mîini şi picioare, legaţi cu lanţuri de belciuge puternice. Aşa îşi petreceau zilele, a căror numărătoare o pierduseră demult, în bezna celulelor pline de şobolani, reptile şi păianjeni otrăvitori, pînă cînd moartea se îndura de ei.

Pînă şi bătrînului temnicer Rocco, om milos de felul său, i se strîngea inima de atîta suferinţă. Văzuse multe în lunga sa existenţă, dar atîta cruzime cîtă dovedea don Pizzaro, guvernatorul fortăreţei transformate în închisoare, nu pomenise.

Poate că s—ar fi lăsat de trista sa îndeletnicire tocmai la bătrîneţe, dacă nu afla un sprijin de nădejde în tînărul Fidelio. Acesta bătuse într—o zi la poarta închisorii, căutînd de lucru în schimbul unei simbrii oricît de modeste. Făcuse îndată din el ajutorul său la hrănirea deţinuţilor. Cum să fi bănuit că isteţul fecioraş, de care pînă şi fiica sa, Marcellina. se îndrăgostise, nu era altcineva decît Leonora, o distinsă şi foarte curajoasă señora din Sevilla.

În ce fel ajunsese ea la ideea de a se travesti în veşminte bărbăteşti şi de a pătrunde, printr—un şiretlic, între zidurile celei mai temute temniţi spaniole ? Florestan, soţul ei, fusese pînă nu demult unul din avocaţii vestiţi ai Sevillei. Studiase dreptul la Paris, de unde se înapoiase nu numai doldora de carte, dar şi însufleţit de ideile de libertate, egalitate şi dreptate ale Revoluţiei franceze de la 1789. Luase hotărîrea să lupte, prin toate mijloacele ce le avea la îndemînă, pentru luminarea poporului spaniol, împotriva tiraniei ce—i apăsa pe oamenii de jos, luînd apărarea în faţa judecătorilor a celor neîndreptăţiţi de legile strîmbe.

Împrejurările păreau să—i surîdă, căci regele Carol al III—lea încerca şi el să uşureze cît de cît sarcinile ce împovărau ţărănimea şi mica burghezie. Poporul întreg se afla la cheremul seniorilor stăpîni pe castele şi moşii întinse, al nobilimii îmbuibate.

Prin ceea ce făcea şi spunea, Florestan îşi făcu însă o mulţime de duşmani temuţi printre tiranii din ţinut. Duşmanul său cel mai înverşunat se dovedise a fi Don Pizzaro. De îndată ce află că regele îl schimbase pe netrebnicul ministru al poliţiei, spre a—l înlocui cu Don Fernando, bărbat cu idei luminate şi însufleţit de cele mai bune intenţii faţă de ţară şi popor, Florestan făcu o jalbă pe care o trimise la Madrid. Dezvăluia în ea regelui modul cum cei puternici şi bogaţi îşi fac de cap la Sevilla, felul cum sînt chinuiţi cei închişi fără judecată în înfricoşătoarea temniţă, al cărei comandant era Don Pizzaro.

Cînd înţelese că Florestan şi prietenii lui ar putea să—l acuze de cele mai cumplite fărădelegi şi, în acest fel, să—l doboare, Don Pizzaro îl răpi într—o noapte cu ajutorul zbirilor săi. Îl puse în lanţuri grele şi îl azvîrli în fundul celui mai întunecat beci. Curajosului avocat i se pierdu astfel orice urmă. Nici o intervenţie a soţiei îndurerate sau a prietenilor celui dispărut nu duse la vreun rezultat : guvernatorul temniţei se prefăcea că nu ştie nimic dé soarta celui căutat de atîta lume.

Dar speranţa cu care se întăresc sufletele iubitoare o ajută pe Leonora să născocească şiretlicul prin care să poată ajunge în apropierea soţului său întemniţat fără vină. Devenise de—a dreptul de neînlocuit pe lîngă bătrînul Rocco, pe care abia îl mai ţineau puterile, încît pînă şi cheile multe ale beciurilor le purta ca pe o povară din zi în zi mai grea. Nu era clipă în care el să nu—l cheme în ajutor pe Fidelio. acesta fiind numele sub care Leonora se ascunsese. Iar el înseamnă — aşa cum oricine ştie — fidelitate, credinţă pînă la ultima suflare.

Mai era însă o fiinţă care îl striga toată ziua pe Fidelio, ca să—l poată vedea : Marcellina, fiica lui Rocco. încolţise în inima ei dragostea pentru chipeşul şi vrednicul tînăr încă de la prima vedere. Numai că semnele de dragoste ale Marcellinei îl făceau pe Fidelio să pălească. De aceea, o ocolea pe biata fată şi îi respingea încercările de apropiere, fără răutate sau asprime, căci ştia ce primejdie ar însemna pentru Florestan, soţul ei aflat în temniţă, dacă i s—ar descoperi adevărata identitate;

Cu toată purtarea reţinută a lui Fidelio, Marcellina nu mai ştia ce să născocească spre a—i da mai mult curaj timidului ajutor de temnicer. îşi închipuia, pasămite, că din pricina timidităţii nu se încumetă să—i destăinuiască simţămintele. Se bucură din cale—afară cînd îşi dădu seama că şi tatăl, său îl îndrăgise pe Fidelio.

Bătrînul se lăsa tot mai des înduplecat de ajutorul său să uşureze cîte puţin cumplita robie a celor osîndiţi, ceea ce lui Jaquino, celălalt ajutor de temnicer, nu—i trecuse nicicînd prin minte. Acesta nu avea ochi decît pentru Marcellina. cu care ar fi voit să se căsătorească. Poate că dorinţa lui s—ar fi împlinit dacă ne neaşteptate, nu i se ivea în cale Fidelio.

—Îţi închipui cumva că sînt orb ? îi spuse el într—o bună zi Marcellinei. Haimanaua de Fidelio ţi—a sucit capul.
—Ce—ai cu el ? se oţărî fata la Jaquino. Ţi—a făcut cumva vreun rău ?
Era pornită pe gîlceavă, dar ivirea lui Rocco o îmblînzi deodată.
—Nu s—a întors încă Fidelio ? vru să afle bătrînul. L—am trimis la Sevilla cu treburi importante.
—Poate că are de aşteptat la faur, se grăbi Marcellina să sară în apărarea lui Fidelio.
Pricina întîrzierii lui era într—adevăr faurul, care reparase cîteva lanţuri, belciuge şi cătuşe.
—Bravo, băiete, sînt mulţumit de tine, zise Rocco la sosirea lui Fidelio. După cîte—mi pot da seama, fata mea este tot atît de mulţumită ca şi mine. Se înţelege că aş fi fericit s—o văd măritată cu un tînăr vrednic şi înţelept, aşa cum eşti tu. Eu sînt bătrîn şi obosit ; meseria pe care ţi—aş lăsa—o moştenire, împreună cu bănişorii adunaţi o viaţă întreagă, nu sînt de dispreţuit... Asa că ştii cam ce ai de făcut.
Fidelio înlemni la ceea ce îi era dat să audă : i se propunea să se însoare cu fata temnicerului ! Nu—i rămînea altceva de făcut decît să încerce să cîştige timp.
—Spre a şti întocmai ce am de făcut, aş avea nevoie de ceva mai multă încredere din partea dumitale, moş Rocco. zise după o scurtă clină de gîndire. De cîte ori te întorci stors de puteri din celulele subterane, mă întreb de ce n—aş putea să te însoţesc şi eu acolo ? Ce—am făcut oare că nu mă învredniceşti de încrederea dumitale ?
—Eu te—aş învrednici de această încredere, dar guvernatorul a ordonat ca, în afară de mine, nimeni altul să nu calce cumva ne acolo. însă. bineînţeles, am să încerc să—l înduplec să—ţi dea voie şi ţie să mă însoţeşti. Dar se află acolo o celulă, cea mai adîncă şi mai întunecată dintre toate, unde nici într—un chip n—ai să poţi pătrunde. În ea este închis un deţinut, al cărui nume nu—l ştie nimeni în afară de mine şi de Don Pizzaro. De doi ani se chinuie, sărmanul de el, în lanţuri grele.
Inima tresaltă puternic în pieptul lui Fidelio.
—Trebuie că a săvârşit ceva deosebit de grav, zise, ca să—şi ascundă emoţia.
—Sau a avut duşmani din cale—afară de puternici, murmură Rocco. Însă este timpul să—i prezint lui Don Pizzaro corespondenţa adusă de tine de la Sevilla.
Guvernatorul răsfoi la repezeală scrisorile oficiale. Tresări însă cînd recunoscu scrisul unuia din oamenii săi de încredere din Madrid. Acesta îi aducea la cunoştinţă că ministrul aflase despre cei ţinuţi închişi fără nici o judecată în fortăreaţă şi astfel, încă în cursul zilei de mîine, are să sosească într—o inspecţie inopinată.
—La naiba ! exclamă Don Pizzaro furios. Mîine este, de fapt, chiar azi !
Ordonă îndată comandantului gărzii ca un gornist să stea de veghe în turnul de pază şi să anunţe printr—un semnal prelung apropierea de fortăreaţă a oricărei trăsuri. După ce rămase singur cu Rocco, îi făcu semn să se apropie.
—Ascultă, bătrîne... Te fac om bogat, în schimbul unei lovituri de pumnal.
—Stăpîne ! se tîngui Rocco, tremurînd din toate încheieturile.
—Nu vreau s—aud nimic ! Eşti dator să mă asculţi orbeşte şi să faci tot ce—ţi ordon.
—Îndurare, stăpîne ! Am îmbătrînit fără a omorî pe cineva, se văicări Rocco.
—N—avem timp de pierdut, se răsti furios la el Don Pizzaro. Dacă te codeşti, voi face eu însumi ceea ce trebuie făcut. Coboară în celula secretă şi sapă de zor o groapă adîncă. Am să te urmez mascat ; de îndată ce ai să—mi faci semn, voi veni ca să—mi înfig pumnalul în inima blestematului trădător. Ceasul răzbunării a sunat : ticălosul nu mai are mult de trăit ! Dacă scapi cumva vreo vorbă, ştreangul te paşte, aşa să ştii... Iar acum, la treabă !
Rocco se întoarse la chilia sa, cu fruntea adumbrită de teamă şi ruşine.
—De cînd te rog, moş Rocco, să—i laşi pe deţinuţi să facă o plimbare prin curte, îl întîmpină Fidelio.
—Te rog şi eu, fie—ţi milă de ei, tată ! i se alătură Marcellina.
—Fără aprobarea lui Don Pizzaro ? încercă temnicerul să se opună. Nu mă lasă să—i scot la lumina zilei decît cel mult cu ocazia sărbătorilor mari sau cînd se află dînsul în toane bune.
—Ai pierdut destul de mult timp în biroul lui, doar nu ţi—o fi cerut vreo favoare ieşită din comun ? stărui Fidelio,
—Al naibii îţi mai merge mintea, fiule ! se înseninâ Rocco. În schimbul favoarei pe care de astă dată mi—a cerut—o, cred şi eu că n—am de ce să mă tem de el. Du—te, ia—l pe Jaquino, şi scoateţi—i pe deţinuţi la plimbare !

Palizi, verzi, rebegiţi de frigul ce le pătrunsese în oase, deţinuţii îşi tîrau anevoie lanţurile zornăitoare prin curtea închisorii. S—ar fi bucurat totuşi de aerul proaspăt, dacă Don Pizzaro n—ar fi prins de veste.

—Ai înnebunit de—a binelea, bătrîn fără judecată ? ! se năpusti el la temnicer. Cum ai îndrăznit să le dai drumul fără încuviinţarea mea ?

—Stăpîne, sărbătorim azi ziua de naştere a regelui nostru — răspunse cu demnitate Rocco. Am socotit că se cuvine ca o asemenea zi să fie sărbătorită şi în fortăreaţa noastră, măcar printr—o plimbare a deţinuţilor.

—Te mai iert de astă dată, făcu Don Pizzaro, cu o mînioasă sticlire a ochilor. Închide—i pe toţi, fără întîrziere, în celulele lor !

—Aş avea o rugăminte, stăpîne... Puterile nu mă mai ţin ca pînă acum, astfel că singur n—am să pot duce la îndeplinire porunca pe care mi—ai dat—o. De asta, te rog să—mi îngădui a—l lua cu mine pe acest tînăr de treabă, pe care am de gînd să—l însor cu fata mea. Marcellina.

—Facă—ţi—se voia, încuviinţă Don Pizzaro, care avea de gînd să se descotorosească atît de Rocco, cît şi de Fidelio, făcîndu—le de petrecanie îndată ce vor fi săpat groapa.

După ce deţinuţii se întoarseră în celulele lor cufundate în întuneric, Rocco îi întinse lui Fidelio un hîrleţ şi o lopată, poruncindu—i să—l urmeze.

—Oare ne ducem să—l eliberăm pe sărmanul deţinut din celula secretă ? tresaltă inima în pieptul lui Fidelio.

—Din păcate, guvernatorul a poruncit să—i săpăm groapa, sună răspunsul.

—A murit ? se cutremură Fidelio.

—Nu încă, dar nici mult nu mai are.

—Ai cumva de gînd să—l omori ?

—Nu sînt ucigaş, băiete. Noi nu facem decît să—i săpăm groapa. Mişelia are s—o săvârşească Don Pizzaro de unul singur.

Coborîră în cazemate, ţinîndu—se de pereţi ca să n—alunece pe treptele jilave. Încovoindu—se cît puteau, se strecurară printr—o galerie scundă, la capătul căreia ajunseră la celula secretă.

Un fior străbătu trupul sărmanei femei, care juca de atîta vreme şi cu atîta curaj rolul unui tînăr viteaz.

—Îţi este frig cumva ? se hotărî într—un tîrziu Rocco să rupă tăcerea. Munca te va încălzi îndată...

Pe cînd săpa de zor, Fidelio se strădui să desluşească, la flacăra tremurîndă a torţei, chipul deţinutului aflat după gratiile din fundul galeriei. Cînd groapa fu gata, Rocco şi Fidelio îşi şterseră frunţile brobonite de sudoare, apoi se apropiară împreună de gratiile celulei.

—Nu zăresc nici o mişcare, spuse Fidelio cu spaimă.

—E prea stors de puteri ca să se mai mişte, făcu bătrînul. De luni de zile nu—i dau decît un colţ de pîine uscată şi o cană de apă... Tu să mă aştepţi aici, fiindcă numai mie mi—a dat voie Don Pizzaro să stau de vorbă cu deţinutul acesta.

Fidelio auzi glasul tremurat al deţinutului.

—Te rog, bătrîne... trimite—i vorbă... la Sevilla... Leonorei !

„E Florestan", îşi zise Fidelio cu inima zvîcnindă.

—Nu—mi stă în puteri, senor, făcu Rocco cu sinceră părere de rău. Dealtfel, nici nu ţi—ar mai fi de vreun folos, pe cînd mie mi—ar căşuna cele mai mari neajunsuri.

—Îndură—te şi dă—mi măcar o gură de apă, mă chinuie o sete cumplită.

—Am un strop de vin în ulcior. Ia dă—l încoace, Fidelio!

Fidelio intră şi el în celulă, aducînd ulciorul.

—Am şi nişte pîine la mine, moş Rocco. Dă—mi voie s—o dau deţinutului.

—E vai şi amar de noi dacă află cumva Don Pizzaro, se vaită temnicerul, însă nu—l lăsă inima să se opună.

Deţinutul înfulecă lacom pîinea şi goli la repezeală vinul. Se opri doar cînd Rocco scoase un şuierat prelung : era semnalul prin care îl vestea pe guvernator că groapa fusese săpată.

—Doamne, am nişte presimţiri întunecate, bîigui deţinutul. N—am s—o mai revăd pe Leonora...

—Nu deznădăjdui ! îi şopti la ureche Fidelio.

Don Pizzaro apăru îndată, înfăşurat în pelerina sa întunecată, care îi acoperea şi jumătate din faţă.

—Este totul gata ?
—Întocmai cum ai poruncit, măria ta, raportă temnicerul.
—Ajutorul tău poate pleca. Tu scoate—i deţinutului lanţurile !

În timp ce Rocco executa ordinul, Fidelio se ascunse cu iscusinţă în apropiere. Don Pizzaro pătrunse în hruba acoperită cu gratii, unde îşi scoase pelerina.
—Mă recunoşti, trădător blestemat ? răcni el, cu faţa schimonosită de ură. Sînt Don Pizzaro, cel pe care ai îndrăznit să—l înfrunţi. A sosit însă şi clipa răzbunării. Ai să mori chiar de pumnalul meu !
—Opreşte, ucigaş nemernic ! sări Fidelio din întunericul galeriei. Întîi omoară—mă pe mine, soţia celui ce—ţi este duşman !

Leonora, care îşi dăduse în sfîrşit identitatea pe faţă, scoase din sîn pistolul pe care îl ţinea ascuns demult şi îl îndreptă înspre pieptul guvernatorului.
—Dacă faci un pas, eşti mort !

De sus, din curtea bătută de soare, răsună atunci un semnal de goarnă.
—Moş Rocco, a sosit domnul ministru, anunţă cu inima la gură Jaquino.
—Eşti salvat, Florestan, exclamă Leonora fericită. Tu, Jaquino, vino cu cîţiva oameni, care să—l escorteze pe Don Pizzaro la judecată.

Eliberaţi din hrubele întunecoase ale închisorii, deţinuţii nu se mai recunoşteau la lumina orbitoare a zilei şi nici nu le venea să creadă că scăpaseră, în sfîrşit, din robie. Bucuria le era nemărginită. Ministrul, Don Fernando, le aduse la cunoştinţă graţierea. Cînd dădu ochii cu Florestan şi Leonora, se grăbi către ei şi îşi îmbrăţişa îndelung prietenul, pe care—l socotea de mult mort,
—Măria ta, zise Rocco, domnul Florestan tînjeşte de doi ani în cea mai neagră şi mai umedă celulă afortăreţei, iar blestemăţia sa guvernatorul tocmai se pregătea adineauri să—l înjunghie cu propriul său pumnal.
—Minţi, ticălosule ! urlă Don Pizzaro scos din sărite, însă ministrul îl făcu să amuţească îndată prin privirea aspră pe care i—o aruncă.
—Am doi martori, măria ta, continuă Rocco fără să—i mai fie teamă de guvernator. Dacă măria ta ar mai fi întîrziat şi dacă nu era această nobilă doamnă curajoasă, care a intrat în slujba mea travestită în veşminte bărbăteşti, ca să—şi poată scăpa bărbatul din robie şi de la moarte, Don Florestan nu s—ar mai afla acum în viaţă.
—Luaţi—i sabia şi puneţi—l în lanţuri ! ordonă ministrul, arătîndu—l pe fostul guvernator. Se întoarse apoi către Leonora, zicîndu—i :
—Mă înclin în faţa curajului şi a vitejiei dumitale. Fericit bărbatul care are o asemenea soţie, şi fericită este ţara ale cărei gingaşe femei sînt atît de fidele şi de viteze.

Deţinuţii eliberaţi izbucniră în urale, sărbătorindu—l pe Florestan şi pe credincioasa lui soţie. Numai Marcellina plîngea, dezamăgită, în braţele tatălui său. Pierduse o iluzie, dar avea să—l regăsească pe Jaquino, care se apropie fericit de viitoarea sa soţie.

Burgtheater din Viena

4.BĂRBIERUL DIN SEVILLA

Operă bufă în două acte, trei tablouri, de Gioacchino Rossini (1792—1868), pe libretul lui Sterbini, după comedia lui Beaumarchais. La data premierei de la Roma, la 20 februarie 1816, compozitorul abia Împlinise douăzeci şi patru de ani. La primul spectacol, opera a fost întîmpinată cu huiduieli, datorită intrigilor lui Paisiello, care compusese şi el, mai demult, o operă cu acelaşi subiect şi cu acelaşi titlu. El nu se putea împăca cu succesul mult mai tînărului Rossini, ale cărui lucrări se prezentau în întreaga Italie. De la al doilea spectacol însă, Bărbierul din Sevilla *s—a bucurat de un succes cum nici o altă operă bufă n—a mai cunoscut. Ea prezenta pe scenă pentru întîia oară personaje luate din viaţa de toate zilele, în locul zeilor, împăraţilor, eroilor. Rossini a contribuit astfel la democratizarea subiectelor în teatrul muzical, arătînd calea pe care aveau s—o urmeze succesorii săi: Verdi, Puccini, Mascagni, Leoncavallo.*

Bărbierul din Sevilla *este una din cele mai des cîntate opere bufe în lumea întreagă. Se programează frecvent şi de către teatrele muzicale româneşti. Unul din cei mai aplaudaţi interpreţi ai lui Figaro este baritonul Nicolae Hcrlea, prim—solist al Operei Române din Bucureşti.*

GIOACHINO ROSSINI

Toţi artiştii mari sînt, într—un fel sau altul, înnoitori. Ei caută să depăşească în muzică, teatru, pictură şi poezie tot ce este învechit, prăfuit, lipsit de viaţă, protestează împotriva orînduielilor strîmbe, a legilor nedrepte, a lipsei de omenie a tiranilor. Hector Berlioz a luptat cot la cot cu poporul francez pe baricadele Parisului în 1830. Frederic Chopin protesta împotriva ţarismului. Richard Wagner a fost mult timp urmărit de poliţie pentru ideile sale îndrăzneţe, reformatoare. Gioacchino Rossini s—a mulţumit să—i înţepe pe cei puternici şi bogaţi cu ghimpii ironiei şi ai rîsului său vesel, sănătos, contagios.

Să fi făcut, oare, mai puţin, în acest fel, decît colegii săi de breaslă ? Opera bufă *Bărbierul din Sevilla* a cutremurat, asemenea unei explozii, culisele teatrelor muzicale din Europa secolului al XIX—lea. îşi bătea joc prin ea de ipocrizia, de laşitatea şi de prostia bogătaşilor, ca să—i ridice statuie, din boabele perlate ale melodiilor sale nemuritoare, isteţului Figaro.

Figaro ?

Un simplu bărbier, care îşi laudă în gura mare bricele şi foarfecele. Cu toate acestea, el este personajul principal al operei lui Rossini, compusă pe textul comediei scriitorului Beaumarchais. Publicului simandicos i s—a părut, firește, o nemaipomenită necuviinţă să transformi un meseriaş

oarecare într—un erou de teatru muzical ! Dar mulţimea s—a bucurat nespus de poznele şi de deşteptăciunea lui Figaro, rîzînd împreună cu el pe socoteala lui Don Bartolo, a lui Don Basilio şi a tuturor îmbuibaţilor.

Ceea ce a făcut Rossini a fost, în teatrul de operă, un fel de revoluţie.
O săvîrşise înaintea lui şi Mozart, în „Nunta lui Figaro", folosind un text al aceluiaşi Caron de Beaumarchais.

Dar să lăsăm cortina să se ridice, după ce minunata uvertură a fost îndelung aplaudată, şi să urmărim peripeţiile mucalitului bărbier din Sevilla...

O grămădire de case mari şi mici, de biserici şi palate, de străzi şi pieţe în mijlocul unui podiş întins, asta era Sevilla acum două sute de ani. Peste acoperişurile scînteietoare, soarele presăra pulbere de aur, nopţile se umpleavi de lumina albă a lunii. Răsăreau pretutindeni dughene, tarabe, prăvălii pline de cele mai felurite mărfuri. Piaţa adăpostea chilioarele bărbierilor şi felcerilor pricepuţi la ras, tuns şi frezat, la punerea ventuzelor, la scoaterea măselelor şi lăsarea sîngelui celor apoplectici.

Nimeni nu—l întrecea însă pe Figaro, care avea cel mai ascuţit brici în Sevilla, iar mintea îi era mai ascuţită chiar decît briciul. Ochii lui jucau şiret sub sprîncene, iscodeau şi pricepeau totul dintr—o singură privire. Cum avea de—a face cu lume multă, cunoştea toate metehnele şi tainele muşteriilor săi.

I se dusese vestea că ştie să păstreze un secret, aşa că era folosit deseori ca mesager : oamenii trimiteau prin el bileţele ascunse, cadouri delicate, răvaşe de dragoste, la care răspunsul se primea pe loc, căci Figaro era cînd ici, cînd colo, de parcă n—ar fi fost un singur om, ci mai mulţi deodată.

Într—un revărsat de ziuă, el se înapoia din drumurile ştiute numai de el, cînd îl întîlni în faţa casei doctorului Bartolo pe chipeşul conte Almaviva. În jurul lui roiau, la lumina palidă a lunii, o mulţime de muzicanţi, care tocmai îşi isprăviseră serenada. Contele şi slujitorul său abia izbutiră să—i alunge pe muzicanţi, care ar mai fi avut chef să cînte sub balconul casei întunecate.

—Ai picat tocmai la timp, îl opri Almaviva pe Figaro.

—Sînt sluga supusă a măriei tale, răspunse bărbierul. Cu ce pot să—ţi fiu de folos ?

—Sînt îndrăgostit, suspină contele.

—Figaro are leac pentru orice, rîse bărbierul.

—Am zărit deunăzi o fată de o rară frumuseţe. Vreau să mă însor cu ea. O cheamă Rosina şi este păzită de un cerber, tutorele ei, Don Bartolo. De două zile îi tot dau tîrcoale, travestit în student sărac, însă n—am izbutit s—o mai revăd nici măcar o clipă. I—am cîntat adineauri o serenadă, fără ca aleasa inimii mele să răspundă.

—Nimic mai simplu, chiui Figaro fericit că are prilejul de a mai cîştiga un ban. Sînt bărbierul, coaforul, peruchierul, felcerul şi grădinarul lui Don Bartolo, astfel că... Dar, tăcere ! Poarta s—a deschis, Bartolo se duce în oraş E momentul să—ţi dau chitara mea şi să—i destăinuieşti Rosinei, pe strunele ei, dragostea ce i—o nutreşti.

La auzul serenadei contelui, Rosina îşi făcu apariţia în balcon. Trimise un sărut fugar, din vîrful degetelor, cîntăreţului care, în serenada sa, pretindea că s—ar chema Lindoro.

—Îmi place cîntecul tău, o, Lindoro, şopti fata din balcon, apoi se făcu nevăzută.

—Asta a fost primul pas, zise Figaro. Dacă măria ta are şi nişte bănişori pentru mine, o să am grijă ca totul să meargă strună.

—Fireşte că am şi nişte bănişori pentru tine, lacomule! spuse contele Ţine punga asta, iar dacă izbuteşti, mai primeşti cîteva.

—Ce muzică divină ! exclamă fericit Figaro, zornăind galbenii dăruiţi. Banii îmi dau de fiecare dată idei îndrăzneţe. Iată, am găsit şi de astă dată una : îţi fac rost de o uniformă de caporal, pe care măria ta ai s—o îmbraci. La Sevilla soseşte azi un nou regiment. Comandantul o să—ţi facă încartiruirea în casa lui Don Bartolo. Însă va trebui să te prefaci ameţit de băutură. În felul acesta ai să izbuteşti să adormi bănuiala lui Don Bartolo.

Doctorul Bartolo se bucura în toată Sevilla de preţuire. Îşi trata pacienţii simandicoşi cu doctorii miraculoase. Avea o înfăţişare ciudată, de pasăre burzuluită, o burtă lăbărţată pe nişte picioare sfrijite. Era bănuitor din fire, mai cu seamă de cînd se hotărîse s—o ia în căsătorie pe Rosina, al cărei tutore era. Fata, abia răsărită din adolescenţă, moştenise o avere frumuşică şi avarul doctor ar fi voit să pună

mîna pe ea. Calea cea mai nimerită era de a se însura cu această copilă, ceea ce Rosinei nici prin gînd nu—i trecea. Cum să—şi fi legat ea viaţa de un om bătrîn şi urîcios ?

Ca s—o ferească de ispită, ascunzînd—o de ochii lumii, Don Bartolo îşi păzea protejata cu străşnicie. în afara maestrului de muzică, Don Basilio, nimeni nu intra în casă, decît cel mult bărbierul Figaro !

De cînd îl zărise pe chipeşul tînăr, despre care credea că se cheamă Lindoro şi că este student, Rosina se gîndea numai la el. Îi scrise în pripă cîteva rînduri, cu intenţia de a i le trimite prin Figaro. Şi, chiar în clipa aceea, Figaro intră în casă. Fiindcă acesta era unul din cele mai mari talente ale lui : de a se afla întotdeauna la îndemînă cînd era nevoie de el ! Numai că, de astă dată, nu prea avură timpul de a—şi spune multe, odată ce pe scară se auziră paşii tîrşiţi ai lui Don Bartolo. Figaro se piti la repezeală în odaia vecină.

—Iar s—a învîrtit pe la noi blestematul ăla de încurcă—lume, Figaro ! mormăi Don Bartolo.

—Pe mine nu mă supără cîtuşi de puţin, căci ştie să se poarte şi să se facă plăcut, răspunse fata.

—Am de vorbit ceva cu Don Basilio, după care îţi voi spune şi ţie cîteva cuvinte.

Don Basilio se afla în salonul de muzică. Era lung şi sfrijit, avea o ţăcălie caraghioasă şi ochi mici, apoşi, care clipeau şiret.

—Ia seama, Don Bartolo ! croncăni maestrul de muzică, de parcă ar fi fost un corb răguşit. Contele Almaviva o îndrăgostit de domnişoara Rosina, căreia îi dă tîrcoale de cîteva zile.

—Ce este de făcut ? se înspăimîntă Don Bartolo, văzîndu—şi proiectele în primejdie.

—Nimic nu foloseşte mai sigur în astfel de împrejurări ca o calomnie bine ticluită. Ajunge o şoaptă, uşoară ca o adiere, care trece repede de la om la om şi se preface curînd în vijelie. În mai puţin de trei zile, onoarea lui Almaviva va fi terfelită, încît îşi va lua tălpăşiţa din Sevilla. Mă pricep la aşa ceva mai bine decît oricare altul.

—Nu mă îndoiesc, Don Basilio, nu mă îndoiesc defel. însă trei zile mi se par prea mult, se alarmă Don Bartolo. Calea mea este mai sigură : mă căsătoresc cu Rosina chiar azi ! Iar odată căsătorit, legea este de partea mea... Dă—mi o mînă de ajutor la întocmirea actului matrimonial.

Din ascunzătoarea sa, Figaro auzi totul. O preveni îndată pe Rosina de ceea ce pregătea tutorele ei. Fata se supără foc, dar nu uită să—l iscodească pe bărbier despre tînărul cu care îl zărise, în zorii zilei, sub balconul casei.

—Lindoro n—aşteaptă decît să—i faci un semn, Rosina, o asigură Figaro.

—Du—i, te rog, această scrisoare a mea.

—Sînt prea plecata slugă a domniei tale, domnişoară Rosina.

Don Bartolo îl văzu pe Figaro ieşind din casa sa.

—De ce—ţi sînt degetele pline de cerneală ? se năpusti el bănuitor în camera Rosinei.

—De ce ? bîigui fata. Pentru că... pentru că m—am fript, iar cerneala este leacul cel mai potrivit împotriva oricărei arsuri.

—Ciudat, mormăi Don Bartolo, răvăşind hîrtiile de pe masă. Ieri mai erau aici şase coli de corespondenţă, în timp ce azi sînt numai cinci.

—Cinci ?... Nu este cu putinţă ! Oh, adică da, i—am trimis surioarei lui Figaro dulciuri, pe care le—am înfăşurat într—o coală.

—Aşaa... ! Dar pana de gîscă de ce—ai ascuţit—o ?

—De ce ? Ca să desenez nişte trandafiri pe broderia la care lucrez.

Cine ştie cît mai ţinea această hărţuială, dacă în clipa aceea n—ar fi răsunat bătăi puternice în poartă. Rosina părăsi camera, în timp ce în casă intră, abia ţinîndu—se pe picioare de ameţit ce era, un caporal spilcuit.

—Asta se cheamă primire ? răcni el fioros. Abia catadicsiţi să deschideţi poarta ! Mă aflu oare în casa doctorului Burdufo ?

—Care Burdufo ?... Mă numesc Bartolo !

—Aha, Bongolo, bravissimo !

—Pricepe odată că mă cheamă Bartolo !... Ce cauţi în casa mea ?

—Doctore, vino să te sărut ! chiui noul venit. Sînt felcerul veterinar al regimentului. Mare noroc c—am fost încartiruit în casa unui coleg. Iată şi documentul !

Pînă cînd Don Bartolo să—şi afle ochelarii, caporalul se strecură lîngă Rosina, ivită şi ea la auzul

tărăboiului.
—Sînt Lindoro, îi şopti el la ureche. Don Bartolo o alungă pe Rosina în
camera ei, iar noul venit o luă de braţ, cu nepăsarea celor turtiţi de alcool.
—Să—i dai îndată drumul ! se răsti Don Bartolo scos din fire. La mine n—ai să afli găzduire, căci sînt scutit rerechiziţie. Îţi arăt îndată actul.

Don Bartolo se apucă să caute înfrigurat hîrtia oficială, în timp ce Almaviva strecura în mîna Rosinei un răvaş, pe care fata îl scăpă pe jos din nebăgare dé seamă.
—Dă—mi hîrtia ! strigă furios Don Bartolo, care zărise totul.
—Poftim, făcu Rosina nepăsătoare şi scoase din sîn o hîrtie împăturită, în timp ce răvaşul de jos fu acoperit de conte cu batista sa.
—O notă de spălătorie ! se minună Don Bartolo, fără să mai înţeleagă nimic. Dar, iată că am aflat si actul de scutire... Poftim, citeşte—l, şi ia—ţi tălpăşiţa !
—Puţin îmi pasă de fiţuicile dumitale, zise contele, smulgînd hîrtia din mîna lui Bartolo. Am fost încartiruit în casa dumitale şi aici rămîn.
—Dacă nu pleci de bunăvoie, te scot cu ciomagul, îl ameninţă doctorul.
—Îţi arde de încăierare, doctoraşule ? zise cu veselie falsul caporal, scoţîndu—şi sabia din teacă.
—Ajutor, mă omoară ! urlă Don Bartolo ca din gură de şarpe.

Cît ai bate din palme, casa prinse să răsune de strigăte, de vaiete, de zăngănit de sabie. Caporalul îl fugărea pe Don Bartolo împrejurul mesei, sub privirile bătrînei bucătărese şi ale valetului speriat.

Cine ştie cît ar mai fi ţinut zarva, dacă Figaro nu dădea buzna în casă.
—Ce se întîmplă ? Vecinii s—au adunat la poartă, iar garda civilă se îndreaptă în fugă încoace.

Apropiindu—se de conte, îi şopti la ureche :
—Ia—o mai încet, măria ta !

Însă Almaviva nu mai putea fi oprit.
—Doctor neobrăzat, am să te—nvăţ eu minte ! striga el aprins.
—Vagabondule! îl înfrunta peste masă Don Bartolo.

—Te spintec !
—Ajutoor !
—Bucăţi te fac !
—Puneţi mîna pe el !

În toiul cumplitei hărmălăi, răsunară bătăi energice în poartă. Garda civilă fu întîmpinată în tăcere. Cei de faţă căutară să—l lămurească pe comandant asupra celor petrecute. Afurisitei de caporal îi arătă însă inelul cu stemă din deget, la care comandantul saluta respectuos, iar Almaviva făcu o scurtă plecăciune către Rosina, îşi flutură mîna către Don Bartolo. anoi părăsi casa.

Don Bartolo avea convingerea că vinovat de tot ce se întîmplase era contele Almaviva. Valetul, pe care îl trimisese la comandament, se înapoiase fără nici o ştire despre misteriosul caporal. Fusese fără doar şi poate o iscoadă a contelui, care se strecurase în uniformă în casă, spre a afla cum stau lucrurile cu Rosina.

Din moţăiala sa de după prînz, doctorul Bartolo fu deşteptat de ciocănituri timide în uşă. Slujnica dădu drumul în casă unui tînăr maestru de muzică. El purta veşminte preoţeşti, la fel cu ale lui Don Basilio. Noul venit făcu o plecăciune sfioasă, îi binecuvânta pe cei din casă, apoi se mai înclină o dată.
—Hai, spune ce naiba vrei şi cine eşti ? explodă Don Bartolo, sătul de atîtea reverenţe.
—Sînt un discipol al lui Don Basilio, răspunse tînărul. Mă numesc Don Alonso. Maestrul meu fiind bolnav, m—a trimis pe mine să fac lecţia cu domnişoara în locul lui.
—Bolnav, Don Basilio ? se minună doctorul. Mă duc să văd ce are.
—Nu, nu cred că este nevoie, bîigui contele, căci el era noul maestru de muzică. Se simte mai bine, de ce v—aţi obosi pînă la dînsul ?
—Îmi pari suspect, tinere, făcu Don Bartolo. Lecţia de muzică de astăzi se suspendă.
—Domnule conte, se grăbi contele să salveze situaţia. Eu pot să vă dau o mînă de ajutor. Cunosc conţinutul scrisorii pe care domnişoara Rosina i—a trimis—o contelui... Poftim, citeşte—o si dumneata, contele a pierdut—o în oraş.
—Ce spui ? Ia s—o văd !... şi cum anume crezi că ai putea să—mi dai o mînă de ajutor ?

—Dacă aş putea să stau de vorbă cu domnişoara Rosina, aş putea să strecor în inima ei îndoiala, lămurind—o că Almaviva are altă logodnică şi că am găsit acest răvaş în iatacul ei.
—Aha, aşadar o calomnie ! se însenină Don Bartolo. Mărul nu cade prea departe de pom. Pari un discipol de nădejde al lui Don Basilio... Bine, fie, începeţi lecţia de muzică !

Rosina îl recunoscu îndată pe Almaviva, care se aşeză la clavicembal, supravegheat de Bartolo. Noroc că îşi făcu în curînd apariţia Figaro, înarmat de astă dată cu toate uneltele îndeletnicirii sale. Doctorul ar fi renunţat să—şi mai radă barba, dacă Figaro nu făcea un tărăboi nemaipomenit, încît în cele din urmă se instala resemnat la oglindă.
—Unde este prosopul ? vru să ştie Figaro.
—Se află în a doua încăpere, du—te şi—l ia, mormăi Don Bartolo, întinzîndu—i bărbierului legătura sa de chei Figaro o întrebă în şoaptă pe Rosina dacă între cheile acestea se află şi cea de la uşa balconului.
—Este cheia cea mai mică din legătură, răspunse fata.

Figaro se pregătea tocmai de ras, cînd se ivi şi Don Basilio, adevăratul maestru de muzică. Bărbierul găsi şi de astă dată soluţia cea mai nimerită : se repezi la noul venit şi îi pipăi pulsul.
—Cum se poate să părăseşti în halul ăsta casa. Don Basilio ? Ai febră mare, mîinile îţi tremură, faţa ţi—e lividă. Du—te, du—te şi te culcă fără întîrziere !
—Nu înţeleg... se bîlbîi Don Basilio.
—Iute, iute, vîră—te în pat ! îl îndemnă şi contele. În timp ce strecura în mîna maestrului de muzică o pungă doldora de aur. Cu asta poti cumpăra doctoriile de care ai nevoie.

Cu toate că nu înţelegea ce se petrece, Don Basilio se lăsă uşor convins de greutatea pungii cu galbeni. Plecă, fără să mai pună alte întrebări. Figaro se apucă, în sfîrşit, de îndeletnicirea sa. Făcu în aşa fel, încît să—i ascundă pe logodnici de privirile iscoditoare ale doctorului. Astfel, contele avu prilejul să—i şoptească Rosinei la ureche că o va răpi la miezul nopţii. Dar Don Bartolo surprinse şuşotelile dintre tineri şi alungă din casă şi pe bărbier şi pe tînărul care se pretindea muzician.

Spre seară îşi făcu apariţia, cu aerul său solemn şi caraghios, Don Basilio. Bartolo află de la el că n—are nici un discipol care să se cheme Alonso. Impostorul travestit trebuie să fi fost o iscoadă a contelui Almaviva. Fiind speriat de—a binelea, Don Bartolo se rugă de maestrul de muzică să dea fuga după notar. între timp, îi arătă Rosinei scrisoarea pe care i—o dăduse falsul Alonso.
—Era cît pe—aci să încapi pe mîna unui om fără inimă, biata mea copilă ! Răvaşul l—a pierdut Almaviva, căruia Figaro şi cu Lindoro vor să te vîndă.

Naivă cum era, Rosina dădu îndată crezare celor spuse de tutorele ei.
—Trădător blestemat ! bătu ea furioasă din picior. Era gata—gata să mă las răpită de el la miezul nopţii!
—Am să pun lacăt la toate uşile, făcu Bartolo tremurînd.
—În zadar, odată ce răpitorii vor intra prin balcon.
—În acest caz, mă duc după garda civilă.

Pe la miezul nopţii, însă, uşa de la balcon se deschise uşurel şi două siluete întunecate pătrunseră tiptil în casă. Rosina îi întîmpină pe misterioşii vizitatori cu reproşuri.
—Ţi s—a spus că aş vrea să te vînd contelui ? rîse cu poftă Almaviva. Îşi scoase pelerina şi se prezentă: Priveşte, Rosina !... Lindoro este, de fapt, contele Almaviva.
—Ne—a fost luată scara de la balcon, strigă în clipa aceea Figaro. Iar la poartă văd două umbre.
—Cine să fie ?
—O, nu—i nici un motiv de îngrijorare ! se însenină Figaro. E Don Basilio, care vine cu notarul.

La intrarea notarului, Figaro i se adresă astfel :
—lată—i pe tinerii care urmează să fie cununaţi ; contele Almaviva şi domnişoara Rosina. Actul este gata?
—În actul pe care l—am întocmii scrie însă un alt nume, zise încurcat omul legii.
—Şterge—l repede, porunci Almaviva, strecurînd şi în palma notarului o pungă zornăitoare.
—Unde sînt martorii ? întrebă notarul.
—Iată—ne, făcu Figaro, tîrîndu—l pe Don Basilio în faţa notarului.
—Eu am fost chemat de Don Bartolo ca să..., bîigui maestrul de muzică.
—Alege între inelul ăsta şi gloanţele pistolului meu ! se răsti contele la el.

Don Basilio iscăli, fără să crîcnească, actul de căsătorie. În clipa următoare, Don Bartolo dădu buzna în casă, însoţit de garda civilă.
—Mi—e plină casa de tîlhari, strigă el. Pune—ţi mîna pe el !
—Cine eşti ? îl luă la rost comandantul gărzii pe conte.
—Sînt contele Almaviva, iar persoana de lîngă mine este Rosina, soţia mea.
—Am fost crunt păcălit ! se văicări Bartolo zdrobit. După ce citi cu multa atenţie actul de căsătorie, se întoarse amărît către maestrul de muzică :
—Pînă şi dumneata m—ai tras pe sfoară, Don Basilio !
—Ce puteam să fac, Don Bartolo ? rîse cu viclenie maestrul de muzică. Contele avea argumente cărora nu le puteam rezista !

5.VASUL FANTOMĂ

Operă dramatică de Richard Wagner (1813—1883), pe libretul compozitorului. La premiera de la Dresda, în 1843, muzica nouă, cu puternice accente dramatice, cu intonaţii de cîntec popular german şi mari scene corale, a fost întîmpinată de public cu răceală, ba chiar cu ostilitate. Subiectul, inspirat de o baladă a lui Heinrich Heine, li s—a părut multora prea neverosimil, neînţelegînd că era vorba de o legendă populară. Compozitorul era însă convins că aflase calea cea mai potrivită pentru renaşterea, pe temeiuri naţionale, a dramei muzicale germane. El se hotărîse să compună această operă în *timpul unei traversări a Canalului Mînecii, cînd o furtună puternică minase corabia pe care se îmbarcase într—un fiord al Norvegiei.* Vasul fantomă *figurează în repertoriul a cinci teatre de operă din România. Unul din marii interpreţi, de renume mondial, ai personajului principal, Olandezul, a fost baritonul Dimitrie Popovici—Bayreuth, urmat de Şerban Tassian, Mihail Arnăutu şi David Ohanesian, toţi artişti cu renume european. Rolul Sentei s—a bucurat de o frumoasă interpretare, la Opera Română din Bucureşti, datorită sopranei Mariana Stoica.*

Richard Wagner.

Se spune că poveştile cele mai frumoase s—au născut pe ţărmul mării. Popoarele de pescari şi navigatori au imaginaţia mai aprinsă, valurile în necontenită mişcare, mereu schimbătoare, iscă în mintea lor imagini şi vedenii, pe care le tălmăcesc în basme şi legende, care au făcut şi fac înconjurul lumii.

Imaginaţia celor ce au înfruntat necuprinsul zbuciumat al oceanelor a populat adîncurile mării, multă vreme necunoscute, cu tot felul de făpturi plăsmuite. În vuietul vântului şi în dezlănţuirea uraganului, care mătură aşezările omeneşti de pe coastă, s—au urzit tot felul de superstiţii, unele mai năstruşnice decît altele.

Sus, în nordul învăluit mai tot anul de ceaţă, a luat naştere cîndva legenda unui navigator, osîndit de un blestem să colinde fără răgaz mările lumii şi să nu—şi afle odihna pînă cînd nu va întîlni o fiinţă care să—l dezlege de vrajă prin dragostea şi dăruirea ei.

Este legenda Olandezului Zburător, din care Richard Wagner a creat o operă nemuritoare.

Cică într—o noapte de toamnă, marea se zbătea şi spumega în joc sălbatic în golful Sandvik al Norvegiei. Stelele se mistuiseră în poala norilor, vîntul sufla năprasnic, răscolind totul în cale. Corabia lui Daland, care scăpase doar anevoie de urgia vijeliei, acostase după o grea bătălie cu valurile la mai multe leghe de casă.

—Cînd te gîndeşti că nu mai era mult ca să zăresc ferestrele mele luminate şi s—aud glasul fiicei mele. Senta, strigîndu—mă de pe ţărm ! zise Daland amărît. Acum nu ne rămîne însă altceva de făcut decît ca, în aşteptarea unui vînt prielnic, să tragem un pui de somn... Cîrmaci, stai de veghe în primul schimb!

—Am înţeles, căpitane, odihnă bună, şi cîrmaciul îşi începu veghea pe corabia priponită la ţărm. Marea năvalnică o sălta din cînd în cînd pe cîte—o coamă de val, dar el nu mai avea de ce să se teamă în pustiul nopţii. Se lăsă aşadar furat de gîndurile sale, iar gîndurile oamenilor mării se întorc neîncetat spre casă, la soţie şi copii, la căminul în care trosnesc paşnic butucii. Nici nu băgă de seamă cînd, în imediata sa apropiere, un vas cu pînzele roşii aruncă ancora şi de pe el coborî pe uscat un bărbat înfăşurat într—o largă mantie neagră. O durere ascunsă era întipărită pe faţa necunoscutului, iar în ochii lui ardea o mîhnire adîncă.

—De şapte ani colind marea de la un ţărm la altul, din ţinuturi însorite la altele înecate în zăpezi veşnice, murmură el în barbă. Oare ce m—o fi adus în acest golf afurisit, acoperit de neguri ?

La deşteptare, Daland străpunse întunericul nopţii cu privirea. După ce ochii i se deprinseră cu fantasmele negre ale arătărilor, descoperi uimit vasul ancorat lîngă corabia sa. Făcu un pas pe punte şi dădu cu ochii de străinul care abia debarcase.

—Cine eşti şi de unde vii ? strigă el.

—Sînt olandez şi vin de departe, mînat de vijelie pe aceste meleaguri, sună răspunsul străinului.

—Cum ai izbutit să scapi de această blestemată vijelie ?

—Am o corabie puternică, cu care înfrunt de—o veşnicie vijeliile mării. Am uitat să mai număr anii de cînd tot caut un colţişor, un adăpost unde să mă odihnesc. Dacă stai cumva undeva pe—aproape şi mă primeşti, ca oaspete, în casa ta, n—ai să regreţi... Corabia mea este încărcată cu comori fără număr.

Oamenii Olandezului aduseră de pe vasul cu pînze roşii o lădiţă ferecată. Daland rămase orbit de—a binelea cînd zări strălucirea giuvaerelor şi nestematelor din ea.

—Sînt toate ale tale, în schimbul unei găzduiri de o singură noapte, făcu Olandezul către Daland. Pentru oamenii singuratici de felul meu bogăţiile nu au nici un preţ... Nu cumva ai şi o fiică ?

—Am, cum să n—am. E înaltă şi subţire ca trestia, frumoasă ca raza de soare.

—Aş vrea să mă însor cu ea. zise Olandezul îngîndurat.

Daland, care de mult tot visa să descopere o comoară, tresări la auzul cuvintelor rostite de străin.

—Senta. fiindcă ăsta este numele fiicei mele, are să—ţi placă, îl încuraja Daland pe Olandez. Este o copilă ascultătoare, îşi iubeşte părinţii din toată inima.

—În acest caz, s—ar putea să—şi iubească şi soţul la fel. Dacă mi—o dai de soţie, comorile de pe acest vas sînt toate ale tale.

—Fiica mea îţi aparţine, se grăbi Daland să—l asigure pe ciudatul navigator. Iată, vîntul a şi început să bată în pînzele noastre. Încît este timpul s—o pornim către casă.

În căsuţele coşcovite ale satului pescăresc se aprinseseră opaiţele. Fetele, care torceau lîna pentru iarnă, se strînseseră în casa lui Daland. unde aşteptau împreună înapoierea corăbiei din largul mării. Fiecare din ele avea pe puntea ei fie logodnicul, fie fratele, soţul sau tatăl. Pe marea răscolită de furtună ei erau veşnic pîndiţi de primejdii. Din timpuri îndepărtate, mulţi dintre cei plecaţi îşi aflaseră mormîntul în adîncul fără fund al apelor vrăjmaşe.

Fusul sfîrîia de zor, iar fetele cîntau, îndemnîndu—se din priviri. Numai Senta înălţa mereu ochii la chipul din perete al Olandezului zburător, misteriosul navigator, despre care legendele marinăreşti souneau că pluteşte fără odihnă, din vremuri de demult, pe mările lumii. Un blestem străvechi l—a osîndit să rătăcească fără oprire pînă cînd n—are să—şi afle o soţie, care să—i jure credinţă veşnică şi să nu—şi calce jurămîntul nînă In moarte. Se mai spunea că, din şapte în şapte ani, el coboară pe uscat, în căutarea acestei soţii. Apoi se întorcea din nou, mîhnit, pe vasul său cu pînze roşii, de care pînă şi stîncile colţuroase se feresc, iar valurile cele mai sălbatice nu au nici o putere asupra lui. Olandezul îşi urmează, parcă într—un zbor aiurit, călătoria fără sfîrşit, căutînd—o pe fata care să—l dezlege de blestem.

La chipul lui se opriseră privirile Sentei. Fetele care torceau lînă îşi făceau semne cu coatele, văzînd—o pe surata lor pierdută în admiraţia portretului de pe perete.

—Să nu afle Eric că iubita lui e îndrăgostită de o închipuire, îşi şopteau ele. E iute la mînie şi ar fi în

stare să—şi descarce puşca în oricine i—ar sta în cale.
—Nu vă e milă de sărmanul Olandez, care rătăceşte prin lume fără popas, fără dragoste, fără căldura unui cămin ? îşi înfruntă Senta prietenele.
—Ai fi în stare, oare, să—l iubeşti pe Olandez ? căută s—o ia în rîs una din ele.
—Dacă ursita mi l—ar scoate în cale, i—aş rămîne credincioasă pînă în ultima clipă a vieţii, spuse Senta înflăcărată.

Eric, logodnicul Sentei, care tocmai intra în casă, auzi ultimele cuvinte ale ei.
—Daland a sosit ! aduse el la cunoştinţă tuturor vestea cea bună.

Fetele lăsară baltă fusul şi porniră în iureş spre ţărm. Cînd să iasă şi Senta după ele, se pomeni oprită de Eric în uşă.
—Ştiu că Daland şi—a pus în gînd să te mărite. Eu nu sînt decît un sărman vînător, dar îmi eşti dragă şi vreau să mă însor cu tine.
—Sînt grăbită, Eric, trebuie să—l întîmpin cum se cuvine pe tatăl meu, căută să scape Senta.

Eric ieşi din casă amărît, cu puţin înainte de sosirea lui Daland, care era însoţit de străin.

—Parcă ai fi stană de piatră, zise Daland glumeţ către fiica sa. Ai uitat pînă şi să—mi urezi bun venit.
—Bine—ai venit, tată, şopti Senta, cu glasul pierit. Cine este străinul ?
—Este un oaspete al nostru, călător sleit de pribegia îndelungată prin lume. Primeşte—l aşa cum se cuvine, căci este om de seamă, pe care ţi l—am ales ca soţ. Ia te uită la giuvaerul ăsta minunat !... Este al tău, la fel ca altele multe încă.

Senta se uita ţintă la străinul care semăna leit cu Olandezul din chipul de pe perete. După ce Daland ieşi din încăpere, străinul şi Senta se priviră îndelung.
—Tatăl tău doreşte să—mi fii soţie, zise Olandezul. Eu vreau să aflu însă de la tine dacă primeşti. Nu te înspăimîntă cumplita mea soartă ? Ai fi în stare să—ţi legi viaţa de un pribeag fără ţară ?
—Dacă vei afla alături de mine pace şi alinare, îmi leg viaţa pe vecie de tine, sună răspunsul Sentei.
—Eşti gata să—mi juri credinţă ?
—Îţi jur credinţă pînă la moarte ! Faţa întunecată a Olandezului se lumină de un zîmbet fericit. Daland, care vîrî capul pe uşă, pricepu îndată că învoiala dintre bogatul necunoscut şi fiica sa se făcuse după cum o dorise.
—Vă poftesc pe toţi să sărbătorim împreună revederea noastră ! se întoarse el către mulţimea îngrămădită în tindă. Va fi un bun prilej şi pentru logodnă.

Petrecerea era în toi, pescarii cîntau fericiţi, se înfierbîntaseră la revederea celor dragi. Unii dansau, alţii îşi îmbrăţişau soţiile sau logodnicele. Cîţiva nu slăbeau din ochi vasul Olandezului, care se legăna alene la ţărm, cufundat în tăcere.
—Hei, olandezilor, veniţi şi voi la petrecerea noastră ! strigară pescarii.

însă pe misteriosul vas nu se zărea nici urmă de viaţă.
—Au adormit sau au murit cu toţii, glumiră pescarii.
—Mai bine să—i lăsăm în plata domnului, îi domoliră cei superstiţioşi.

Un vînt puternic se iscă deodată pe întinsul mării, clătinînd sălbatic vintrelele vasului olandez. Pe puntea lui răsăriră pe neaşteptate umbre mişcătoare şi, din larg, se auzi un cîntec trist, tărăgănat, lugubru. Petrecerea pescarilor norvegieni amuţi deodată. Oamenii trăgeau cu urechea la cîntecul celor de pe vasul fantomă.

Era un cîntec jalnic, despre mîhnirea nemărginită a înstrăinării, despre suferinţa pribegiei, despre ameninţările vijeliei.

Petrecerea pescarilor luă sfîrşit dintr—o dată, iar lumea se retrase în tăcere în case.

Senta, care rămăsese singură acasă, porni în căutarea Olandezului. Abia ajunse însă la ţărm, cînd Eric îi aţinu calea.
—Să fie adevărat că te—ai logodit cu Olandezul ?
—Mi—a fost milă de el, odată ce singură eu sînt în stare să—l dezleg de blestem.

—Vorbeşti mereu de mila ta pentru el, izbucni Eric. Oare de mine nu ţi—e milă ? Ai uitat că mi—ai făgăduit să—mi fii credincioasă pînă la moar Le ?

În clipa aceea, din întuneric se auzi un vaier sfîşietor :

—Vai mie, sînt pierdut !

Din bezna nopţii se desprinse pe încetul faţa brăzdată de suferinţă a Olandezului.

—Nu mi—ai fost credincioasă nici o singură zi, zise el către Senta. Nu mai am nici o nădejde de mîntuire, trebuie să—mi urmez osînda blestemată mai departe. Rămîi cu bine, Senta, nu—ţi vreau pieirea.

—Te înşeli amarnic, căută Senta să—l oprească. Nu mi—am călcat jurămîntul. Ascultă—mă...

Olandezul pornise însă cu paşi repezi către corabia sa, fără să—l mai poată opri cineva. Urcă pe vas, care prinse îndată să plutească înspre larg.

Echipajul lui Daland coborî fugind ia ţărm.

—Ce se întîmplă ? Unde este oaspetele ? Cine l—a supărat ? întrebară uimiţi oamenii.

Nu băgaseră de seamă că Senta se căţărase pe prispa unei stînci răsărită colţuros din mare. Eric o zări într—un tîrziu şi o strigă, îngrozit, să se întoarcă. Dar Senta nu—l mai auzea ; ajunsese sus, în vîrful stîncii. Desfăcu braţele către corabia ce se îndepărta, ca o arătare, şi strigă în urma ei cît o ţineau puterile :

—Te dezleg de blestem, nefericitule !... Iată, ţi—am rămas credincioasă pînă la moarte.

Zicînd acestea, se aruncă din vîrful stîncii în marea învolburată.

Un fulger despică în clipa aceea vasul Olandezului, catargele luară foc, apoi corabia se scufundă îndată. Marea o primi în mormîntul ei fără nume, de unde a răsărit dramatica legendă a vasului fantomă, care rătăceşte fără astîmpăr, în căutarea odihnei.

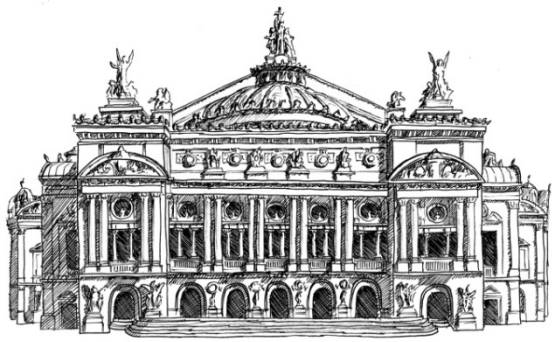

Opera Garnier din Paris

6.LOHENGRIN

Operă romantică în trei acte, patru tablouri, de Richard Wagner, pe un libret al compozitorului, inspirat de vechi legende celte şi germane, de baladele trubadurului Wolfram von Eschenbach. Partitura a fost refuzată de Opera de curte din Dresda, ca să fie prezentată în premieră mondială — la stăruinţele repetate ale lui Franz Liszt — pe scena Teatrului de curte din Weimar, la 28 august 1850. Opera a făcut o adîncă impresie asupra publicului, dar criticii i—au adus o mulţime de obiecţiuni. Acest lucru n—a împiedicat în nici un fel răspîndirea ei pe tot continentul, iar mai tîrziu chiar în lumea întreagă, încît figurează de peste un secol printre cele mai des cîntate opere ale lui Wagner. În rolul lui Telramund, baritonul român Dimitrie Popovici—Bayreuth a avut una din cele mai mari creaţii, aducîndu—i un renume puţin obişnuit pe scenele de operă germane, între care şi la festivalurile de vară de la Bayreuth, în teatrul construit de Wagner însuşi.

Compozitorul n—a putut să asiste la premiera operei sale şi nici la reprezentaţiile ei de mai tîrziu deoarece, din pricina activităţii sale revoluţionare din timpul evenimentelor de la 1848— 1849, i se interzisese accesul timp de doisprezece ani în patrie, trăind în exil la Paris şi în monarhia habsburgică. La bătrîneţe, compozitorul a reluat şi a dezvoltat legenda lui Lohengrin şi a cavalerilor lui Gral în opera sa Parsifal, *ultima lucrare* a lui Richard Wagner.

Richard Wagner.

Continentul european este plin de mituri şi legende. Ele s—au ivit în timpuri străvechi şi s—au transmis de la o generaţie la alta, îmbogăţite de imaginaţia poetică a popoarelor. Compozitorii şi poeţii secolului al XIX—lea au prelucrat multe din ele în operele lor. Richard Wagner, creatorul dramei muzicale romantice, a urzit libretul operelor sale pe temele cîtorva din aceste legende, între care şi opera Lohengrin.

O veche legendă celtă spune că într—un castel de pe muntele Montsalvat ar trăi cavalerii paznici ai cupei Graiului. Se zice că au fost înzestraţi cu puteri supranaturale, încît spada lor nui dădea greş niciodată, iar curajul lor nu cunoştea nici o margine. Ei se iveau de cîte ori îi chemau cei învinovăţiţi de fărădelegi pe care nu le săvîrşiseră, spre a le lua apărarea.

Poate că la cavalerii aceştia s—o fi gîndit şi Elza, principesă a Brabantului, cînd vicleanul conte

Telramund, care avea ochi de lup şi barbă ca de diavol, a tîrît—o la judecată în faţa regelui Henric I, învinuind—o că îl ucisese pe propriul ei frate, cu scopul de a moşteni ea tronul.

Regele venise să strîngă ostaşi, cu care să apere de duşmani principatul Brabantului. Cum el era singurul îndreptăţit să—i judece pe nobili, trebuia să facă dreptate şi de astă dată.

Se adunase lume multă la judecata regească. Toate privirile se aţintiseră asupra ei, cînd ea se opri înaintea regelui, mîhnit peste măsură.

—Elza de Brabant, cunoşti învinuirea ce ţi—a fost adusă ? o întrebă blajin regele, care nu credea că o asemenea făptură neprihănită şi—ar fi putut mînji mîinile şi sufletul cu sîngele nevinovat al fratelui său.

—O cunosc, răspunse Elza în şoaptă.

—Îţi recunoşti vina ?

—Ah, sărmanul meu frate ! suspină îndurerată principesa.

—Conte Telramund, te—ai gîndit bine la cumplita învinuire pe care o aduci principesei ?

—Măria ta, cinstea mea este neprihănită şi bine cunoscută tuturor, răspunse îngîmfat contele. Ea este chezăşia acuzaţiei mele pe deplin întemeiate. Cine se îndoieşte de cuvîntul meu, să poftească să mă înfrunte în luptă dreaptă.

—Dorinţa să—ţi fie îndeplinită, nobile Telramund, hotărî regele.

—Adevărul să iasă la iveală, aşa cum o pretind legile cavalereşti... Elza de Brabant, cine are să ridice spada spre a—ţi lua apărarea ?

—Măria ta, aştept să se arate cavalerul care se va înfrunta în luptă dreaptă pentru mine.

Gornistul dădu semnalul de luptă cu spadele dintre contele Telramund şi cavalerul Elzei. Însă nu se ivi nimeni, nici din rîndurile nobililor de faţă, nici din depărtare, unde se îndreptaseră ochii prinţesei. Semnalul de goarnă răsună şi a doua oară, dar nici de astă dată nu—i răspunse nimeni. Abia la cel de al treilea semnal, venit de undeva, de foarte departe, se auzi ecoul unei goarne cu sunetul dulce şi înalt. Peste puţin, pe unda domoală a rîului Schelde, apăru o luntre trasă de o graţioasă lebădă. Din ea coborî un cavaler îmbrăcat în zale sclipitoare. O răsfrîngere de lumină lină strălucea pe faţa lui, iar în ochi i se citea o bunătate fără margini. Mîngîie uşor creştetul lebedei, îi şopti la ureche cîteva cuvinte de bun rămas, apoi cînd luntrea se făcu nevăzută, el se înclină în faţa regelui.

—Fii slăvit, mărite rege Henric ! O femeie a fost greu învinuită şi nu are pe nimenea care s—o apere. Dacă am s—o aflu demnă de apărare, voi lupta eu pentru dreptatea ei.

Se apropie de Elza şi o întrebă dacă primeşte să se încreadă orbeşte în el şi dacă, în caz că ar ieşi învingător din înfruntarea cu Telramund, se învoieşte a—i fi soţie ? Va trebui totodată să făgăduiască să nu—l întrebe niciodată, în nici o împrejurare, cum îl cheamă sau de unde vine.

Cu ochii scăldaţi în lacrimi de fericire, Elza făgădui tot ce—i ceru necunoscutul.

—Oare m—ai înţeles bine, Elza ? stărui cavalerul. Niciodată, atît timp cît vom trăi, nu—ţi este îngăduit să mă întrebi nici cum mă cheamă, nici cine sînt, nici care este patria mea.

—Cum m—aş putea oare îndoi de tine, viteaz cavaler, odată ce eşti gata să te lupţi cu spada întru apărarea mea ? exclamă prinţesa.

Pe Telramund îl cuprinse teama ; apariţia neaşteptată a straniului cavaler îi tăie curajul, mai cu seamă că învinuirea pe care i—o aducea prinţesei era neîntemeiată. Fusese înduplecat de Ortrud, soţia sa, s—o învinovăţească pe Elza, pentru ca în acest fel s—o înlăture din calea ambiţiilor sale şi să poată urca el, în lipsă de alt moştenitor, pe tronul Brabantului. Acum era prea tîrziu ca să mai dea înapoi, aşa că la semnalul de goarnă ridică spada şi încercă să lovească. Numai că sabia misteriosului cavaler îl doborî îndată, gata să—i străpungă pieptul, după cum o dictau legile înfruntărilor dintre cavaleri. Dar mărinimosul învingător îi cruţă viaţa, lăsîndu—l să—şi vadă, umilit, de drum.

Se tîrî cum putu pînă la soţia sa, pe care o dojeni amarnic :

—La ce faptă necugetată m—ai împins, femeie fără minte ? Mi—am pierdut onoarea şi renumele de cavaler neînfricat, numai pentru că am dat ascultare sfaturilor tale blestemate.

—În loc să te tîngui ca o babă, ai face mai bine să—ţi recapeţi curajul, îi spuse Ortrud cu dispreţ. De ce ai lăsat să fii înfrînt ca un laş ?

—Ce puteam face, odată ce norocul era de partea lui ?

—Norocul ? rîse batjocoritor femeia, încep să cam bănuiesc eu taina care îl apără, însă am să—i vin eu de hac afurisitului !

—Ai născocit vreun nou plan, diavol împieliţat ?
—Ce te—ai face fără mine, laşule ? Oare nu—ţi dai seama de ce îţi tăinuieşte necunoscutul numele ? Pentru că dacă şi l—ar dezvălui, ar pierde puterea miraculoasă care îl fereşte de toate.
—Şi în ce fel crezi că ai să—l poţi îndupleca să şi—l dezvăluie ?
—N—are să—l dezvăluie decît dacă Elza i—o va cere. Am eu grijă de asta. între timp, tu să—ţi ascuţi bine sabia, căci ajunge un fir de păr sau un colţ de unghie din trupul lui, ca aceia care sînt apăraţi de puterile nevăzute să devină la fel de neputincioşi ca oricare muritor de rînd. Nu în zadar mă pricep la vrăjitoriile şi farmecele zeilor noştri păgîni.

Cînd Elza ieşi în balconul castelului, ca să—şi răcorească, la ceasul înserării, fruntea încinsă de atît de neaşteptata fericire, şireata Ortrud prinse să suspine sub balcon. Făcîndu—i—se milă de ea, principesa o chemă în iatacul ei, ba îi şi promise să—l înduplece pe rege ca să—l ierte pe Telramund pentru greşeala de a fi învinovăţit—o pe nedrept.

Atîtă aştepta Ortrud ca să înceapă să—şi ţească plasa intrigii în jurul Elzei.
—Te—ai gîndit bine de cine eşti pe cale de a—ţi lega viaţa ? întrebă ea pe un ton rţueros. Nici măcar nu ştii cum îl cheamă, de unde vine, din ce neam se trage... S—ar putea ca într—o bună zi să te părăsească, la fel cum s—a ivit.
—Ortrud, tu spui asta pentru că nu ştii ce înseamnă să iubeşti cu adevărat, răspunse blînd Elza. Eu am o încredere fără margini în cel care mi—e drag.

A doua zi, regele îl surghiuni pe Telramund pentru jurămîntul său strîmb. Hotărî în acelaşi timp ca necunoscutul cavaler, care dăduse dovadă de atîta vitejie şi care avea să se însoare cu Elza, să urce pe tronul Brabantului rămas fără moştenitor. Apoi aduse la cunoştinţa poporului că, îndată după nuntă, soţul principesei şi domnitor al Brabantului va pleca la luptă împotriva inamicilor, în fruntea vitejilor de la curte.

În ziua nunţii, pe cînd alaiul se îndrepta spre biserică, Ortrud se furişă lîngă mireasă si îi împuie urechile cu fel de fel de intrigi spre a—i sădi în suflet teama şi îndoiala.
—Te—ai întrebat cumva cine este mirele tău, Elza ? Dacă este aşa de neprihănit precum pretinde, de ce oare îşi ascunde numele şi obîrşia ? Dacă vrei să ştii adevărul, el este înfrăţit cu necuratul.
—Piei din faţa noastră, femeie netrebnică ! sări cavalerul în apărarea Elzei.

Alaiul nuntaşilor şi—ar fi urmat calea, dacă n—ar fi răsărit ca din pămînt şi Telramund.
—Ascultă—mă, măria ta, făcu el către rege. Am fost înşelat, odată ce acest cavaler s—a folosit în lupta împotriva mea de farmecele diavolului. Oare nu l—aţi văzut cum vorbea cu lebăda pe limba ei ? Şi nu v—aţi dat seama că îşi ascunde numele pentru că este frate cu necuratul ? Am dreptul să—i aflu numele adevărat. Iar dacă va putea să—şi dovedească nevinovăţia, mă supun osîndei regelui nostru, iar de nu, atunci el să fie cel surghiunit şi dezonorat.
—Cum aş putea răspunde acuzaţiilor unui defăimător nemernic ? zise cu demnitate cavalerul. Celui care o dată a minţit, nu i se mai dă crezare.
—Dacă pe mine nu mă învredniceşte de vreun răspuns, întreabă—l măcar tu, măria ta, de unde vine şi cine este, se îndîrji Telramund. Poate că în faţa măriei tale trufia lui păleşte.
—Nu este rege pe pămînt care să mă poată sili să—mi dezvălui taina sfîntă, spuse cavalerul. O singură fiinţă poate s—o facă, iar aceasta este viitoarea mea soţie... Te îndoieşti tu oare de mine, Elza ?
—Nu mă îndoiesc de tine, neînfricate cavaler, îl asigură principesa. Am încredere deplină în tine.

Găsind un moment prielnic, Telramund se furişă şi el aproape de Elza, căreia îi şopti la ureche :
—Dacă ai putea să—i smulgi măcar un fir de păr, cu el l—ai lega pe vecie de tine. Ai încredere în mine şi lasă peste noapte uşa secretă a iatacului deschisă.
—Elza ! Cine s—a apropiat iar de tine ? strigă aprig cavalerul. Telramund şi Ortrud, pieriţi din cetate şi din ducatul Brabantului ! Haide, iubita mea, ne aşteaptă alaiul.

Cavalerul şi principesa se legară prin jurămîntul cununiei. Ospăţul se prelungi, în cîntece şi veselie, pînă la ivirea stelelor. Cînd, într—un tîrziu, mirii rămaseră singuri în iatacul lor, Elza îi spuse cavalerului:
—De cîte ori nu te—am chemat în visele mele tainice ! De cîte ori n—am închis ochii, încercînd să mi te închipui ! Cînd te—ai ivit însă aievea, în luntrea trasă de lebădă, vitejia şi nobleţea ta au întrecut chiar cele mai îndrăzneţe visuri ale mele. Mă tem că nu sînt demnă de tine...
—O, Elza ! o strînse cavalerul la piept.

—Cît de frumos sună numele meu rostit de tine !... Oare de ce nu l—aş putea rosti şi eu pe al tău ? De ce să nu—l pot şopti, în clipele mele de singurătate, cît timp ai să fii dus la război ?
—Te—am întrebat eu cum te cheamă cînd ţi—am luat apărarea ? Am luptat pentru tine, fără să ştiu cine eşti, căci aveam încredere deplină.
—Şi eu am încredere în tine, căută Elza să—l liniştească. Simt însă că te apasă o taină. Dacă mi—ai împărtăşi—o, aş putea s—o împart cu tine şi am fi mult mai fericiţi. N—ai de ce să te temi de mine, de vreme ce mai degrabă mi—aş |da viaţa, decît să te trădez.

—Nu te frămînta în zadar, Elza, o linişti cavalerul. Îndoiala ţi—a fost strecurată în suflet de cei ce ne pizmuiesc fericirea. Nu mă gîndesc nici la tronul Brabantului, nici la gloria armelor, ci numai şi numai la fericirea ta. Iar taina mea să nu te chinuiască, fiindcă patria mea este ţara luminii veşnice.
—Tocmai acest lucru mă îngrijorează, strigă Elza îndurerată. Oare ce te—ar putea lega timp mai îndelungat de acest tărîm, cînd ţara ta este a luminii veşnice ? Nu voi putea să te păstrez lîngă mine deoarece într—o bună zi ai să te întorci între ai tăi. Măcar numele de ţi l—aş afla, ca să ştiu pe cine să caut...
—Ia seama, Elza ! îi spuse în taină. Să nu rosteşti întrebarea oprită, căci fericirea noastră se va spulbera într—o clipită.
—Cum aş putea să fiu fericită ne—fiind sigură de tine ? îşi pierdu Elza stăpînirea de sine. Nu vreau să fiu soţia unui duh fără nume... De—ar fi să mor, şi tot te întreb : cine eşti şi de unde vii ?
—De ce... de ce ţi—ai călcat jurămîntul, Elza ? strigă îndurerat cavalerul.
—Uşa secretă ! ţipă deodată Elza. Apără—te !
În iatac pătrunsese Telramund, însoţit de patru cavaleri înarmaţi. Contele ridică spada, dar însoţitorii săi nu îndrăzniră să—l înfrunte pe cel care era acum ducele Brabantului. Acesta îl străpunse pe mişelul Telramund dintr—o lovitură.
—Luaţi—i trupul şi duceţi—l regelui ! porunci el însoţitorilor contelui. Apoi, întorcîndu—se către Elza, îi spuse :
—În zorii zilei am să răspund regelui şi poporului la întrebarea ta.
Îndată după răsăritul soarelui, cavalerul necunoscut se ivi, urmat de Elza, a cărei faţă era scăldată în lacrimi.
—Măria ta, zise cavalerul, oprindu—se înaintea regelui, sînt vinovat de moartea acestui supus al tău, cu numele de Telramund, care a încercat să mă răpună mişeleşte.
—Contele Telramund şi—a luat pedeapsa meritată, hotărî regele. Iar tu ai învins, ca să duci oastea noastră la biruinţă.

—Nu, mărite rege, răspunse cavalerul. Oastea ta eu n—am s—o mai pot duce la biruinţă.
La auzul acestor cuvinte, toţi înmărmuriră.
—Vinovată este de asta şi Elza de Brabant, pe care am ales—o ca să—mi fie soţie. Jurase să nu caute niciodată să—mi afle taina. Însă îndoiala şi bănuiala ce i s—au cuibărit în suflet au fost mai puternice decît jurămîntul dat. Mi—a cerut să—i spun cine sînt şi de unde vin. Iată, răspund de astă dată în faţa voastră, a tuturor.
Ochii mulţimii se aţintiseră spre faţa scăldată în raze de lumină a necunoscutului. Soarele scînteia orbitor pe zalele lui de argint şi, în tăcerea ce se lăsase pe ţărmul rîului, glasul îi răsună limpede şi puternic :
—Departe de aceste meleaguri, într—un loc ferit de privirile celor nechemaţi, se înalţă mîndrul castel al Montsalvatului. Acolo este păzită cupa Graiului de către cavaleri viteji, cu sufletul neprihănit. Graiul le împrumută păzitorilor săi puteri peste fire, întărindu—le braţul în luptă şi ferindu—i de rănire sau de moarte. Uneori îi trimite în lume, ca să—i apere pe cei slabi şi obidiţi, însă numele si misiunea nu le este îngăduit să şi le dezvăluie. Dacă taina lor se află, ei îşi pierd îndată puterea miraculoasă dată de Grai şi trebuie să se întoarcă la Montsalvat... Aflaţi dar că am fost trimis între voi de Grai, că tatăl meu este regele Parsifal, iar eu mă numesc Lohengrin !
Cuvintele lui au fost ascultate într—o tăcere adîncă. Nimeni nu băgă de seamă cînd luntrea trasă de lebădă se opri din nou la ţărm. Lohengrin îşi luă rămas bun de la aceea care trebuia să—i fie soţie :
—Elza, un singur an dacă am fi trăit în pace, fără să—mi iscodeşti taina, ţi—ai fi recăpătat teafăr

fratele, pe care l—ai crezut mort. Să ştii însă că el trăieşte, numai că mai e legat de farmece rele, slujindu—l pe Grai. Într—o bună zi el se va întoarce printre voi, ca să se urce pe tronul Brabantului. Iată, goarna, spada şi inelul meu. Păstrează—le pentru el, căci va fi cavaler fără prihană şi viteaz fără pereche ! Clipa plecării mele a sosit, Grai a trimis lebăda după mine.

Cînd Lohengrin ajunse la ţărm, Ortrud îşi scoase vălul după care îşi ascunsese faţa şi îi strigă Elzei batjocoritor :

—Ştii oare cine este lebăda care trage luntrea viteazului tău ? Este chiar iubitul tău frate, Gottfried, ducele de Brabant ! Eu l—am vrăjit, cu farmecele puternice ale zeilor noştri păgîni!

Lohengrin se lăsă în genunchi şi ridică ochii în azur, de unde se ivi în clipa aceea un porumbel alb. Lebăda se cufundă în unda rîului, iar în locul ei apăru Gottfried, adevăratul duce de Brabant, strălucind de tinereţe şi frumuseţe.

—Iată, popor al Brabantului, ducele vostru, pe care îl credeaţi mort ! strigă Lohengrin.

Ortrud căzu la pământ fără viaţă, în timp ce Lohengrin se îndepărta cu luntrea pe care o trăgea de astă dată porumbelul coborît din înălţimi. Luntrea alunecă tot mai iute, din ce în ce mai sprinten, pînă cînd se făcu nevăzută, pentru totdeauna, din privirile uimite ale mulţimii copleşite de minunea la care asistase.

7.MAEŞTRII CÎNTĂREŢI DIN NÜRNBERG

Operă în trei acte, patru tablouri, de Richard Wagner, pe libretul compozitorului. Premiera a avut loc la 21 iunie 1868, dirijată de Hans von Bulow. Unul din personajele principale din operă, cizmarul Hans Sachs, a trăit aievea şi a fost un poet însemnat de limbă germană (1494—1576). El a scris peste patru mii de cîntece, cîteva sute de scenete şi scurte piese de teatru. Richard Wagner a urmărit prin opera aceasta, care se bucură azi de o largă popularitate în teatrele muzicale germane şi în cele din lumea întreagă, să sprijine arta naţională, ferind—o de înrîuririle dăunătoare ale modernismului rău înţeles. Prin notarul Beckmesser, compozitorul i—a biciuit pe diletanţii lipsiţi de onestitate, de pregătire şi de vocaţia poeziei, a muzicii, a artei. Unul din interpreţii de seamă ai rolului lui Hans Sachs a fost baritonul român Dimitrie Popovici—Bayreuth, care l—a cîntat şi într—un lung turneu întreprins, la sfîrşitul secolului trecut, în Statele Unite ale Americii.

Richard Wagner.

Simţirea omenească a fost îmbogăţită, din timpurile cele mai vechi, de poezie şi muzică. în evul mediu, ele au răsunat pe lăutele şi buzele trubadurilor, care colindau lumea şi duceau solia dragostei de frumos de la un loc la altul. Cântecele lor îşi aflau izvorul în sufletul oamenilor simpli şi slăveau curajul, noblețea, mărinimia. Artiştii pribegi poposeau peste tot unde găseau înţelegere, dăruind ascultătorilor o zi, un ceas, cîteva momente de nemurire prin vraja artei.

Numai că poezia şi muzica au nevoie de pace şi ocrotire ca să poată înflori. Cînd Imperiul roman de limbă germană a început să fie răvăşit de războaie între principi şi *langravi,* care se încăierau pentru stăpînirea de moşii şi oameni, trubadurii şi—au încetat treptat cîntecul. Lira lor a amuţit, inspiraţia lor a secat. Poezia şi muzica s—ar fi stins odată cu ei, dacă breslele meşteşugăreşti n—ar fi avut grijă să le ia sub oblăduirea lor. Au organizat în acest scop serbări şi concursuri, au oferit premii şi onoruri celor ce dovedeau talent şi rîvnă pentru artă.

Reuniunile de cîntări ale meşteşugarilor au ajuns şi la noi, luînd fiinţă de prin secolul al XVIII—lea în oraşele mai mari şi au contribuit la înflorirea culturii naţionale.

Cea mai vestită reuniune de cîntări a fost, cu cîteva sute de ani în urmă, aceea a maeştrilor cîntăreţi din Nürnberg. Populaţia acestui frumos oraş german îi preţuia cum se cuvine activitatea ; renumele ei se răspîndise pînă departe, în ţinuturile france. Acolo îşi are obîrşia cavalerul Walther Stolzing, după care Richard Wagner a plăsmuit unul din personajele operei sale Maeştrii cîntăreţi din Nürnberg. în

sufletul acestui tînăr, îndrăgostit de muzică, ecourile cîntecelor şi poeziilor trubadureşti nu se stinseseră încă. Era unul din ultimii purtători ai frumoaselor tradiţii străvechi, pe care timpul ameninţa să le înghită. Cu gîndul de a cunoaşte lumea, de a vizita oraşe străine şi a le admira comorile, cavalerul făcuse un popas mai îndelungat la Nürnberg, aflînd găzduire sub acoperişul meşterului giuvaergiu Pogner. Lui Walther îi căzu dragă Eva, fiica bogatului artizan şi aştepta cu nerăbdare momentul potrivit pentru a o întreba dacă nu cumva făcuse legămînt cu un alt tînăr cavaler.

Momentul acesta se ivi îndată după sosirea ei. Se strecură cu dibăcie lîngă fată şi îşi descarcă fără sfiala inima. La întrebarea lui răspunse Magdalena, credincioasa slujitoare a Evei :

—Nimeni nu ştie, deocamdată, cine va fi logodnicul domnişoarei noastre. Te miri de asta, nobile cavaler? Află că mîine, de ziua sfîntului Ioan, patronul oraşului, serbarea cea mai strălucită va fi întrecerea dintre maeştrii cîntăreţi. Meşterul Pogner are de gînd să dăruiască mîna fiicei sale învingătorului acestei întreceri.

—Cine crezi că ar putea să învingă ? vru să afle Walther.

—Cel pe care meşterii îl vor socoti că este cel mai bun cîntăreţ.

—Pe cine ar dori Eva să ia de bărbat ?

—Pe dumneata sau pe nimeni altul, exclamă Eva cu însufleţire, ruşinată îndată de curajul ei neaşteptat.

—În acest caz, eu am să fiu fericitul cîştigător al întrecerii de mîine, făcu Walther cu aceeaşi însufleţire.

—Prea uşor n—are să—ţi fie, zise Magdalena. Văd că nu prea cunoşti breasla maeştrilor noştri cîntăreţi... Iată, ucenicii s—au şi apucat să orînduiască băncile pentru sfatul pe care îl vor ţine maeştrii. David, vino aici !

Din privirile pe care David le schimbă cu Magdalena se vedea cît de mult se îndrăgeau.

—Tînărul acesta este ucenicul meşterului Hans Sachs, cîntăreţul nostru cel mai de seamă... Fii bun, David, şi lămureşte—i cavalerului regulile concursului. Dacă va ieşi învingător în concursul de mîine, am să te ospătez cu felurile cele mai alese ale bucătăriei mele. însă, e timpul să ne ducem, stăpînă, căci se cuvine a fi acasă înainte de a se întuneca.

După plecarea lor, David se adresă cavalerului :

—Să ştii, nobile cavaler, că te aşteaptă o grea încercare ! Ca să ajungi maestru în Nürnberg este nevoie de o pregătire de cîţiva ani. Eu, bunăoară, învăţ de mai bine de un an în atelierul meşterului Sachs meserie şi versificaţie, muzică şi prozodie, ritmică şi pingelit, dar sînt încă doar ucenic.

—Ascultă, băiete, vreau să fiu cîntăreţ, nu cizmar, îl întrerupse Walther.

—Păi, de rimă şi ritm îţi vorbeam, de conţinut şi formă, de vers şi strofă, de...

—Doamne sfinte !

—De melodie, de ritornelă, de ornament şi coloratură, de ambitus şi gamă, de intervale, cadenţă, coda şi...

—Ajunge ! interveni cavalerul, simţind că—i plesneşte capul.

—La orice greşeală pe care o faci, notarul concursului înseamnă cîte un răboj pe tabla lui, continuă David să—l lămurească pe cavaler. Ţi se iartă şapte greşeli, la o opta însă eşti declarat învins.

Lămuririle ar mai fi durat, dacă n—ar fi apărut meşterul Pogner, însoţit de Sixtus Beckmesser, notarul concursului de a doua zi. Erau urmaţi de ceilalţi doisprezece maeştri cîntăreţi. Walther făcu o adîncă plecăciune în faţa meşterului său, căruia îi aduse la cunoştinţă că ar dori să fie şi el primit în breasla renumită a acestor mari artişti cîntăreţi.

Cu toate că păru surprins de neaşteptata cerere, Pogner îi făgădui sprijinul său.

—Tagma noastră, a meşteşugarilor, se bucură de mare preţuire pentru iscusinţa ei în meserii, zise el. Lumea nu—şi dă încă seama că mai avem şi un alt merit: acela de a fi înteţit focul artelor care era pe cale de a se stinge. De asta, doresc să afle toţi de jertfele noastre, ale celor din Nürnberg, pe altarul muzelor. Cîştigătorului întrecerii de mîine îi dăruiesc mîna fiicei mele şi, mai tîrziu, întreaga mea avuţie.

—Ce te face să crezi, meştere Pogner, că sentinţa pe care o vom da noi şi vrerea inimii fetei dumitale se potrivesc întocmai ? luă cuvîntul Hans Sachs. Aş asemăna inima ei tînără şi nevinovată cu poporul însuşi, care nu cunoaşte nimic din canoanele noastre, fiind călăuzit numai de instinctul său fără greş. Iată de ce gîndesc ca începînd de mîine să ne supunem cîntecele şi măiestria judecăţii poporului. El va da cea mai dreaptă sentinţă, pe care nici Eva Pogner n—o va pune la îndoială.

Maeştrii protestară cu înverşunare împotriva acestei idei, deoarece îşi socoteau arta primejduită de libertatea prea mare a cîntecelor şi poeziilor pe care le făurea poporul. Hans Sachs însă ceru să se facă linişte, ca să mai adauge ceva la cele spuse înainte :

—Nu poporul trebuie să vină la noi, ci noi sîntem datori a merge la popor.

—Bineînţeles, maestrul Sachs este gata să azvîrle arta noastră în braţele poporului, pentru că şi el ticluieşte doar cîntece populare, strigă Beckmesser cu dispreţ.

—Hans Sachs are dreptate, se ridică Pogner 5n apărarea prietenului său. De ce—ar fi fata mea un premiu pentru cîştigătorul de mîine ? Am hotărît ca ea să aibă dreptul de a—l respinge pe învingător, dacă acesta n—o să—i fie pe plac. Însă, dacă are să facă asta, nu se va mai putea mărita cu nimeni altul... Ajunge, deocamdată, atîta. În încheiere, vă aduc la cunoştinţă că nobilul cavaler Walther Stolzing cere să fie ascultat şi primit în breasla noastră.

Maeştrii încuviinţară propunerea, iar Walther le vorbi despre anii săi de ucenicie, despre poeziile şi cîntecele pe care le născocea, despre viaţa sa de pînă acum.

—Iarna învăţam versurile lui Walther von der Vogelweide, primăvara mă inspira cîntul păsărilor. Am căutat să strecor în cîntecele mele zarva bătăliilor, tropotul cailor, dansurile săteşti, cîntecele nunţilor de la ţară.

—Cu ceea ce ai învăţat din pliscul păsărilor n—ai de ce să te prea făleşti ! îl întrerupse ironic Beckmesser.

Ironia lui fusese iscată de gelozie, fiindcă Beckmesser candida şi el la mîna fiicei meşterului Pogner şi se temea ca nu cumva ea să—l prefere pe cavaler, de aceea îl duşmănea cu înverşunare.

Maeştrii luară cu toate acestea hotărîrea de a—l asculta pe candidat. Beckmesser se retrase, aşadar, în ghereta sa acoperită de o perdea, căci judecătorul oricărei întreceri trebuia să rămînă nevăzut şi să nu—i vadă nici el pe concurenţi. Glasul lui Walther se înălţă puternic şi clar, slăvind într—un cîntec clocotitor dragostea ce înmugureşte în inimile tinere.

La sfîrşitul primei strofe, Beckmesser se ivi din chilia sa, cu un rînjet răutăcios pe faţă, şi ridică tabla plină de însemnări.

—Ajunge ! strigă el. Nu mai este loc pe răboj pentru alte greşeli. Ceea ce cîntă concurentul n—are nici cap, nici coadă. Rima, ritmul, conţinutul sînt lipsite de orice noimă. Judecaţi şi dumneavoastră, onoraţi maeştri, dacă tînărul cavaler a căzut sau nu la probă!

Maeştrii erau gata să—i dea dreptate notarului, dacă Hans Sachs n—ar fi cerut cuvîntul :

—Să nu ne pripim. Mie mi—a plăcut cîntecul cavalerului, chiar dacă el contravine unora dintre canoanele noastre. Cu toate acestea, are şi rimă, şi ritm, şi conţinut. Atîta doar că ele se deosebesc de cele pe care le cunoaştem noi. Dealtfel, socotesc că ar fi bine să alegem un alt notar, mai nepărtinitor, odată ce le este cunoscut tuturora faptul că domnul Beckmesser candidează şi el la concursul nostru de mîine.

—Cizmarii să—şi vadă de pingelele lor ! izbucni grosolan notarul. De cînd meşterul Sachs se îndeletniceşte cu cîntecul şi poezia, încălţămintea pe care mi—o face ba mă strînge, ba mi—e prea mare, ba scîrţîie jalnic la tot pasul.

Se iscă o zarvă de nedescris, deoarece unii erau de partea notarului, alţii luau apărarea lui Hans Sachs. Văzînd că nimeni nu se sinchiseşte de el, Walther părăsi mînios biserica hăulind de cearta maeştrilor cîntăreţi.

În liniştea înserării, Magdalena se întorcea din tîrg cu coşul încărcat de cofeturi. Se întîlnise cu David, de la care ar fi vrut să afle rezultatul probei:

—Walther Stolzing a fost respins, o lămuri ucenicul încercînd să—şi vîre degetele în coşul fetei.

În hazul celorlalţi ucenici ce se zbenguiau în stradă, Hans Sachs îl trase pe David de ureche. îl trimise să aprindă lumina în casă şi să scoată în faţa uşii măsuţa de lucru cu uneltele de cizmărie. Cînd totul fu aşezat, meşterul Sachs puse pe şanuri pantofii la care lucra şi ridică ciocanul, dar rămase cu el suspendat în aer. Umbrele nopţii îl învăluiau pe încetul cu tainele lor, tufele de liliac răspîndeau în jur un parfum îmbătător, trăsăturile feţei i se înmuiaseră. Gîndul îi umbla la cîntecul tînărului cavaler, care îi pătrunsese în inimă, deşi nu corespundea nici unuia dintre canoanele maeştrilor cîntăreţi. Cu toate acestea, nu—i aflase nici o greşeală, ci i se păruse, dimpotrivă, fermecător.

Meditaţia lui fu întreruptă de Eva, care se furişase neauzită din casă. încerca să găsească sprijin la bătrînul său prieten, după ce Magdalena îi destăinuise că Walther fusese respins de maeştri.

—Bună seara, meştere, spuse fata. Cît eşti de harnic azi !
—Cum să nu fiu, odată ce pantofii aceştia sînt pentru un mire, domnul Beckmesser, făcu Hans Sachs de pe scăunelul lui de cizmărie.
—Mai bine ai turna în ei smoală, ca să nu şi—i mai poată scoate din picioare !
—Oricum, notarul are şanse mari, el fiind singurul necăsătorit dintre toţi maeştrii, surise Hans Sachs.
—Dacă are şanse, le are doar din pricina aceluia care, deşi este văduv, nu se prezintă la concurs, cu toate că e artist mai mare decît ţapul acela behăitor.
—Eva, eu am rămas văduv încă de pe vremea cînd tu erai abia de—o şchioapă. Doar n—ai vrea să mă căsătoresc cu o fată care ar putea să—mi fie fiică ?
—Oare eşti mulţumit să ştii că domnul Beckmesser va ieşi biruitor şi că mă va cere de nevastă ? stărui cu încăpăţînare Eva.
—Ajunge cîte necazuri am avut pe ziua de azi ! Maeştrii erau cît pe—aci să se încaiere din pricina unui tînăr cavaler, care s—a prezentat la proba de încercare.
—A fost respins ? întrebă fata.
—Definitiv. N—are să fie niciodată maestru cîntăreţ la Nürnberg. Poate însă că este mai bine aşa, pentru că de pe acum e mai iscusit decît cei de la noi.

Eva plecă dezamăgită de cele auzite. Hans Sachs îşi adună uneltele şi intră în casă, cu toate că presimţea că peripeţiile acelei zile nu luaseră încă sfîrşit.

Într—adevăr, peste puţin timp zări o fată ce se furişa pe poarta lui Pogner, travestită în veşmintele Magdalenei. Era Eva, care, prin schimbul acesta de îmbrăcăminte, scăpase de serenada ce avea să i—o dea în curînd Beckmesser, ba putea să se şi întîlnească în taină, cu Walther.

Cavalerul o aştepta de mult sub teiul rotat de la colţul străzii.
—Dragul meu cavaler, încă o zi şi soarta noastră va fi hotărîtă. Nu—i aşa că mîine ai să învingi ?
—Din păcate, nu pot să mai iau parte la concurs, răspunse mîhnit Walther. De aceea, te rog să mă urmezi acolo unde arta se bucură de preţuirea ce i se cuvine. Nu mă pot împăca cu gîndul ca un năred să—ţi dobîndească mîna la concursul de mîine.
—Sînt gata să te urmez oriunde mi—ai cere, se învoi Eva.

Hans Sachs, care auzise totul, ieşi din casă în mînă cu un opaiţ.
—Pe aici nu putem s—o apucăm, fiindcă am fi văzuţi, zise amărît cavalerul. Unde duce drumul celălalt?
—Nicăieri, devreme ce văd pe cineva venind încoace, spuse Eva. Vai, l—am recunoscut... este chiar Beckmesser !
—De astă dată îi vin de hac, spuse Walther punînd mîna pe sabie.
—E mai bine să nu provoci scandal, deoarece l—ai trezi pe tata. Ascultă, cineva cîntă... Să ne adăpostim deocamdată pe banca de colo.

Hans Sachs prinse să cînte cît îl ţinea gura, căci îl zărise şi el pe notar. Beckmesser aşteptă furios sfîrşitul strofei, ca să—şi poată intona serenada sub fereastra Evei Pogner, însă cizmarul trecu fără nici o pauză la strofa a doua. Şi erau lungi strofele acestea, păreau fără sfîrşit !
—Nu ai vrea să isprăveşti odată, meştere Sachs ? făcu notarul într—un tîrziu, fierbînd de mînie.
—De ce să isprăvesc, cînd lucrez la pantofii dumitale de nuntă, iar cîntecul, precum se ştie, înviorează mîna muncitorului ? răspunse cizmarul batjocoritor.
—Dă—i încolo de pantofi ! Nu vezi că am de gînd să—i cînt alesei inimii mele cîntecul cu care voi participa la concursul de mîine, ca domnul Pogner să mi—o dea de soţie. Nu strică să auzi şi dumneata cîntecul ăsta, doar ştii ce mult ţin la părerea dumitale... Te rog să—mi spui ce greşeli găseşti, ca să le pot îndrepta pînă mîine.
—Dă—i drumul ! spuse Hans Sachs bine dispus. La fiecare greşeală voi bate una cu ciocanul în pingele. O să vedem dacă este ceva de capul meu ca să pot fi notar, sau este mai înţelept să mă las de la bun început păgubaş, rămînînd la uneltele mele.

Beckmesser clocotea de furie, dar în fereastra casei lui Pogner se şi ivise chipul unei fete. Crezînd că este Eva. prinse să cînte cu patimă. După prima strofă, se şi auzi o bătaie de ciocan, iar după strofa a doua, o nouă bătaie.
—Oare ce greşeală am făcut ? se răsti Beckmesser la cizmar.
—„În inimă simt mult curaj" nu e bine, căci nu rimează cu rîndul următor. Este mai bine aşa :

,,Curaju—m: umple inima"... Ia—o de la început !
Bătăile de ciocan se înteţeau.
—Pînă să—ţi isprăveşti serenada, o să fiu gata şi eu cu pantofii dumitale, rîse Hans Sachs.

Beckmesser cîntă mai departe, însă ciocanul bătea cu şi mai multă înverşunare. Notarul zbiera cît putea de tare, ca să acopere astfel zgomotele din jur. Ferestrele caselor se deschiseră una cîte una, în care se iviră o mulţime de capete ciufulite şi feţe mînioase. David se trezi şi el într—un tîrziu. După ce—şi frecă bine ochii, zări pe cineva sub fereastra Magdalenei. Sări iute din pat şi, năpustindu—se în stradă, prinse să—l cotonogească pe Beckmesser.

Cînd Hans Sachs stinse opaiţul, se iscă un vacarm asurzitor. Din case năvăliră vecinii, ca să—i potolească pe bătăuşi. Hărmălaia atrase tot mai mulţi oameni deşteptaţi din somn, încît în scurt timp ulicioara se prefăcu într—un cîmp de bătălie. Vuia oraşul de strigăte, vaiete şi bufnituri.

Hans Sachs se furişă, fără să fie observat, sub teiul rotat. Luă frumuşel de mînă pe Eva şi o duse la tatăl ei, iar pe cavaler îl adăposti în casa sa. încăierarea luase proporţii neaşteptate, femeile aruncau acum găleţi de apă pe cei ce se încăieraseră, pînă cînd, la auzul goarnei străjii de noapte, lumea se împrăştie speriată.

A doua zi, soarele răsări peste oraşul tihnit, ce părea să fi uitat cu desăvîrşire încăierarea de peste noapte. Pe străzi plutea pacea, în tăcerea dimineţii Hans Sachs citea în tihnă istoria Niirnbergului. Nu—şi scoase ochelarii de pe nas decît la ivirea în atelier a lui Walther.
—Ai dormit bine, cavalere ?
—Am avut un vis minunat...

—Un asemenea vis pare să fie semn bun. Aş dori să—l aud, poate urzeşti din el un cîntec potrivit pentru concursul de azi.
—Crezi, meştere, că mai am vreo speranţă ?
—Dacă renunţam la speranţă, trebuia să—mi fi luat demult tălpăşiţa din oraş, sună răspunsul lui Hans Sachs. Eşti poet, nu încape îndoială, chiar dacă mai eşti tînăr, în timp ce noi sîntem maeştri, însă prea bătrîni. în timp ce dumneata vrei să scapi de orice regulă, noi căutăm să le respectăm pe toate cu sfinţenie, chiar şi pe cele mai neînsemnate. Numai că arta adevărată împacă întotdeauna libertatea cu regula, apa cu focul, cerul cu pămîntul. De ce n—am încerca să săvîrşim acest miracol împreună ?... Pune mîna pe pană şi călimară sau, mai bine, dictează—mi tot ce—ţi frămîntă inima !

Se aşternură amîndoi pe treabă. De pe buzele lui Walther răsăreau versuri şi melodii încă neauzite, pe care Hans Sachs le nota cu însufleţire, dregîndu—le şi potrivindu—le ca să sune cît mai bine. Uneori făceau cîte—o scurtă pauză, pentru ca meşterul să—i dea cavalerului sfaturi. Cînd totul fu gata, Walther citi ceea ce meşterul aşternuse pe hîrtie.
—E timpul să—ţi îmbraci hainele de sărbătoare, ceea ce voi face dealtfel şi eu ! zise Hans Sachs, pe deplin mulţumit de cele auzite.

După ce intrară în casă, Beckmesser se ivi în atelier. Datorită cotonogelii de peste noapte, abia îşi tîra un picior. Aruncă o privire la hîrtia rămasă pe masă, cu poezia şi cîntecul lu; Walther Stolzing. Se uită repede în jur. spre a se convinge că nimeni nu—l vede. apoi vîrî iute hîrtia în buzunar.
—Ia te uită, notarul nostru ! făcu Hans Sachs la întoarcere. Oare să nu—ţi fi înmuiat de ajuns pielea pantofilor ?
—Ai face mai bine să nu—ţi baţi joc de mine, cizmarule ! răspunse Beckmesser arţăgos. Abia acum îmi dau seama de ce ai iscat toată gîlceava aceea de azi—noapte : pasămite, voiai să pui dumneata mîna pe fata lui Pogner, nu—i aşa ?... N—ai decît să te prezinţi la concurs, fiindcă eu voi avea grijă să te pun în încurcătură, aşa cum m—ai încurcat şi dumneata.
—Nici prin gînd nu—mi trece să mă însor, rîse cizmarul.
—Am dovezi, cu toate acestea, că eşti capul răutăţilor, spuse, printre dinţi, notarul.
—Poate că ai dreptate. Oricum, eu niciodată încă n—am furat poezii de pe mesele altora... Ca nu cumva să poţi fi învinuit de cineva de o asemenea ispravă ruşinoasă, te sfătuiesc să păstrezi în buzunarul dumitale hîrtia şterpelită, pe care dealtfel ţi—o dăruiesc.
—Zău ? Mi—o dăruieşti ? îngăimă Beckmesser fără să înţeleagă ce se petrece. Un cîntec făcut de însuşi Hans Sachs pentru concurs ? Mă laşi să—l şi cînt ?
—Dacă asta îţi este dorinţa, n—am să destăinuiesc nimănui că eu sînt autorul lui.

—Îţi mulţumesc din inimă, maestre scump... Cred că te—am judecat greşit, iartă—mă. De astă dată sînt sigur de izbîndă, exclamă notarul, văzîndu—şi de drum.
—Ce om de nimic ! clătină din cap Hans Sachs.
—Bună dimineaţa, nene Hans, se auzi glasul melodios al E vei, ivindu—se în uşa cizmăriei. N—ai vrea să te uiţi o clipă la pantofii mei noi, care mă bat cumplit ?
—Ei, ei, pantofiori netrebnici ! zîmbi meşterul. Ia să—i vedem !...

Marea întrecere între maeştrii cântăreţi din Nürnberg se ţinea într—o luncă a rîului Pegnitz. Breslele petreceau acolo din zorii zilei, dansînd cu mic cu mare în razele soarelui de vară. Pe la amiază, un semnal de surle curmă dansul şi veselia. Breasla maeştrilor cîntăreţi îşi ocupă locul de cinste la tribună, de unde Hans Sachs anunţă începerea concursului.

Primul se prezintă Beckmesser, care se mai silea să înveţe versurile de pe hîrtia şterpelită. Nu înţelegea din ele mare lucru, aşa că în mintea lui zăpăcită era o mare învălmăşeală. Lumea îl asculta nedumerită, maeştrii se priveau întrebător. Beckmesser scotea mereu hîrtia din buzunar, dar cu cît se uita mai des la ea, cu atît se încurca mai tare. în cele din urmă, cîntecul lui fu acoperit de rîsetele batjocoritoare şi huiduielile ascultătorilor.
—Cizmar blestemat ! îşi ieşi notarul din fire, aruncînd hîrtia la picioarele lui Hans Sachs. Aflaţi cu toţii că el este autorul acestui cîntec fără noimă, el m—a îndemnat să mă prezint în concurs cu el.
—Cum ? Hans Sachs ? Adevărat să fie ? se auziră glasuri din mulţime.

Hans Sachs ridică de pe jos hîrtia mototolită, o netezi cu grijă, apoi vorbi :
—Dacă vreţi să cunoaşteţi adevărul, cîntecul acesta este o capodoperă. Atîta doar că domnul Beckmesser nu era pregătit să—l tălmăcească aşa cum se cuvine şi nici conştiinţa nu—i era curată, însă, de îndată ce cîntecul e interpretat de un artist, el merită fără doar şi poate laurii concursului nostru. Oare este cineva care să mă ajute ?

La această chemare, Walther Stolzing urcă pe podium. în tăcerea ce se lăsase peste asistenţă, începu să cînte. Glasul lui răsuna pînă la mare depărtare, ascultat într—o linişte adîncă de popor. Pînă şi maeştrii cîntăreţi aveau obrajii încinşi de emoţia celor ce auzeau. Cînd sfîrşi cîntecul, se auziră de pretutindeni urale însufleţite, care ţinură minute întregi. Cavalerul îngenunche în faţa Evei Pogner, care îi încununa fruntea cu laurii cuveniţi învingătorului.

Maestrul Pogner se apropie şi el de cavaler, în mînă cu un medalion de aur, pe care era gravat chipul regelui David.
—Medalionul şi lanţul acesta sînt un simbol al primirii tale în breasla maeştrilor cîntăreţi, stimate cavaler şi iubite ginere, zise Pogner.
—Nu, nu rîvnesc la o onoare aşa de mare ! protestă Walther, refuzînd să primească medalionul şi lanţul întinse către el.

Poporul încremeni la auzul unor asemenea cuvinte. Hans Sachs se apropie atunci cu paşi apăsaţi de cavaler, îi puse o mînă pe umăr şi spuse :
—Să nu—i dispreţuieşti pe meşteri, nici arta lor modestă, cavalere ! Poate ca poeziile şi cîntecele de odinioară ale cavalerilor să fi fost mai şlefuite, mai migălos lucrate, mai frumoase. Cu toate acestea, de—a lungul anilor de bejenie, meşteşugarii sînt cei ce au ocrotit flacăra sfîntă a cîntării, au transmis—o din tată în fiu. Vremurile sînt grele, vor veni poate altele şi mai grele. Stăpînii nu—şi mai înţeleg supuşii, căpeteniile se războiesc între ele, bate un vînt de prăpăd peste toate, însă cîntecele noastre păstrează vie şi pe mai departe amintirea acelor trecute vremi, sufletul neamului.
—Trăiască Hans Sachs ! răsună de peste tot. Slavă maeştrilor cîntăreţi din Nürnberg.

Eva scoase cununa de lauri de pe fruntea lui Walther şi o aşeză, împreună cu el, pe fruntea lui Hans Sachs, adevărata glorie a oraşului. Apoi, cavalerul se îndreptă spre meşterul Pogner, ide la care primi medalionul breslei maeştrilor cîntăreţi. Amintirea acelei neuitate sărbători de poezie şi cîntec avea să dăinuie veacuri la rînd în memoria, celor din Nürnberg, ocrotitori ai artei simple şi sincere a poporului.

8.CNEAZUL IGOR

Operă într—un prolog şi patru acte de Aleksandr Borodin (1834—1887), pe libretul compozitorului, după legenda populară „Cîntecul lui Igor". Muzica inspirată din folclor a dat naştere la scene corale de o mare frumuseţe, temele de vechi cîntece şi dansuri populare abundă. Borodin a lucrat la opera sa timp de douăzeci de ani, fără s—o poată termina , activitatea sa de profesor de medicină la Academia militară îi lăsa prea puţin timp pentru artă. Deşi contemporanii l—au socotit compozitor amator, el a contribuit la crearea şi afirmarea artei muzicale naţionale ruseşti, îndeosebi prin această operă. Premiera ei — după ce partitura a fost revizuită şi terminată de Glazunov şi Rimski—Korsakov — a avut loc abia după moartea compozitorului, la 4 noiembrie 1890, la Teatrul Mare din Petersburg. Din cauza lungimii unor scene, Cneazul Igor *se cîntă azi pretutindeni într—o formă prescurtată. In rolul hanului poloveţilor, basul rus Feodor Şaliapin a avut o creaţie rămasă celebră. Opera se află şi în repertoriul liric românesc.*

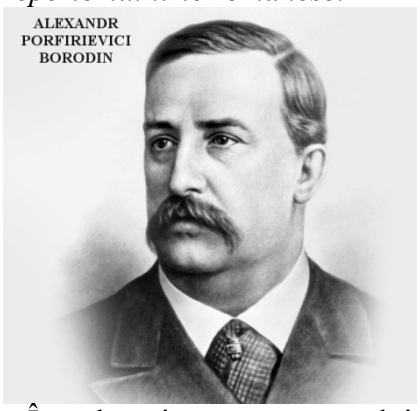

În a doua jumătate a veacului trecut, cinci compozitori ruşi — M. A. Balakirev, Modest Musorgski, N. A. Rimski—Korsakov, Aleksandr Borodin şi Cesar Cui — şi—au dat mîna, cu scopul de a crea simfonii, opere, piese corale şi cîntece inspirate din folclor. Voiau să contribuie prin activitatea lor la zămislirea unei arte muzicale naţionale, izvorîtă din tradiţiile populare. Au găsit destule motive în cîntecele şi dansurile satelor ruseşti, pe canavaua cărora au urzit lucrări noi şi viguroase, răspîndite în scurt timp pe tot continentul. Compozitorii de opere au aflat şi ei subiecte potrivite în trecutul plin de lupte şi frămîntări al popoarelor Rusiei.

Aleksandr Borodin, compozitor înzestrat cu un puternic suflu epic, a dobîndit un renume bine meritat îndeosebi prin opera sa Cneazul Igor. Spre a descoperi subiectul operei sale celebre a fost de—ajuns să răsfoiască cu luare—aminte cronicele istorice, pline de momente de cumpănă, de clipe de bejenie, dar şi de biruinţe şi eroi legendari.

Către sfîrşitul veacului al XII—lea, Rusia a fost răvăşită de numeroase lupte, încăierări, tulburări. Ostile ei erau hărţuite de năvălitori, care umpleau ţara de groază. Cneazul Igor, care îşi avea scaunul de domnie în cetatea Putivil, le ţinea îndîrjit piept duşmanilor, băgînd spaima în ei. Se năpustea asupra lor

ca o vijelie, purtîndu—şi oştenii dintr—o biruinţă în alta.

În primăvara anului 1187, o ameninţare mai cumplită decît toate cele de pînă atunci îl sili să—şi strîngă oastea în grabă, ca să—l înfrunte pe Conceag, hanul poloveţilor. Poporul se adună într—un suflet împrejurul domnitorului, jurînd să—l urmeze. Cneazul dădu poruncă surlaşilor să sune începutul luptei, cînd, pe neaşteptate, se iscă în văzduhul senin un freamăt înfricoşător. Cerul se întunecă ziua—n amiaza—mare, vuietul ameninţător din depărtare se prefăcu într—o clipită în vijelie, iar soarele aflat în creştetul bolţii fu înghiţit de nori negri.

—E semn că nu trebuie să porneşti la luptă, măria ta, se ridicară voci rugătoare de pretutindeni.

Oastea înspăimîntată căzu cu faţa la pămînt, în aşteptarea tunetului care avea să zguduie şi să despice pămîntul. Însă norii de vijelie se risipiră la fel de repede precum se iviseră, zgomotele din văzduh se îndepărtară, pînă cînd nu se mai auzi decît un bubuit stins în fundul zării. Soarele îşi arătă din nou faţa strălucitoare, încălzind luncile şi colinele înverzite.

—Boieri şi viteji, vorbi atunci Igor, cine poate să desluşească înţelesul semnelor cereşti ? Soarta noastră se află în mîna unor puteri mai mari decît noi. Putem oare lăsa ca duşmanul să ne cotropească si prade ţara ? Şi Igor porni la luptă, după ce îşi luă rămas bun de la familia sa :

—Nu mai plînge, Iaroslavna. Mă întorc în curînd biruitor. Pe tine, cumnate Galiţki, te rog să—mi ocroteşti soţia, care îţi este soră, ca şi pe copiii mei, care îţi sînt nepoţi.

—Aşa voi face, măria ta, n—ai nici o grijă !

O mare duioşie îi cuprinse pe cei ce erau martori la această despărţire. Numai două haimanale, Ieruşka şi Skula, îşi frecau încîntaţi palmele. Ştiau ei bine că se vor putea aciua pe lîngă chefliul Galiţki, care avea să—şi facă de cap după plecarea cneazului.

Cei doi buni—de—nimic cunoşteau cîntece pentru mîngîierea multor amaruri, iar amarul de căpetenie al lui Galiţki era acela de a nu fi el domnul cetăţii şi al norodului rus. Dar amarul acesta prinse foarte curînd să se spulbere, odată ce de la cneazul Igor şi de la oastea lui vitează nu venea nici o veste, bună sau rea. Apoi începură să mişune prin ţară şoapte tainice despre înfrîngerea pe care ar fi suferit—o într—un cot mlăştinos al Kareliei, despre măcelărirea vitejilor şi căderea în robie a celor rămaşi în viaţă. Cică, însuşi cneazul ar fi fost prins de către polo veţi.

Atît aştepta şiretul său cumnat. În timp ce Iaroslavna rătăcea ca o umbră prin încăperile palatului, şoptind rugi fierbinţi pentru întoarcerea bărbatului său din război, Galiţki o ţinea în petreceri nesfârşite.

Vai de via fără paznic şi de ţara fără stăpîn !... O surdă nemulţumire mocnea în popor, dar nimeni nu se încumeta să ridice glasul, căci era vorba de cumnatul cneazului domnitor. Pînă cînd, într—o bună zi, cei asupriţi şi nedreptăţiţi de petrecăreţul Galiţki se deşteptară din amorţeală şi se prezentară prinţesei Iaroslavna, căreia i se plânseră de isprăvile fratelui ei.

O mînie cumplită cuprinse inima Iaroslavnei cînd Galiţki se înfăţişă la chemarea ei. Îl copleşi cu cele mai aspre ocări. Numai că nici Galiţki nu se lăsă mai prejos. Ca să se dezvinovăţească de ceea ce i se punea în cîrcă, răcni ca un leu încolţit.

—Ne—ai acoperit de ruşine prin purtările tale, clocoti Iaroslavna. De—ar veni odată Igor, să afle în ce fel m—ai ocrotit!

—Pe Igor îl aştepţi, fiinţă fără minte ? răspunse Galiţki cu trufie. Poporul nu—l mai vrea, de vreme ce ştie că eu aş putea să—i fiu un stăpîn mult mai bun. Iar cînd mă va alege pe mine în fruntea ţării, ai să te căieşti amar de felul cum te porţi acum cu fratele tău.

—Îndrăzneşti să mă mai şi ameninţi ? îl fulgeră prinţesa cu privirea. Ieşi, să nu te mai văd !

Abia scăpă de el că trimişii boierilor îi aduseră vestea că poloveţii au călcat din nou, într—un iureş de copite şi iatagane, plaiurile ţării.

—Ce să ne facem fără oaste şi fără viteazul nostru cneaz ? se căina prinţesa.

—Te vom apăra pînă la ultima suflare, răspunseră sfetnicii. Oamenii de jos vor pune mîna şi ei pe paloş, ca să zăgăzuiască năvala duşmanului.

—Vă mulţumesc vouă, oameni buni, zise Iaroslavna mişcată pînă la lacrimi la dovada credinţei lor. Pregătiţi—vă fără preget de luptă !

În faptul serii zarea întreagă se umplu de zarva pregătirilor de război. Iar zarva aceasta ajunse peste stepele întinse, pînă la tabăra biruitoare a poloveţilor. Prin umbrele înserării se zăreau pilcuri de oameni care petreceau. Licăreau lumini peste tot, în faţa unui cort mare fetele încinseseră un joc, care

nu se mai sfîrşea, spre marea bucurie a ostaşilor. Numai Konciakova, fiica marelui han, ardea de nerăbdare ca dansatoarele să se întoarcă pe la corturile lor, ca ea să poată alerga într—un suflet la iubitul ei. Căci nu putea să—l întîlnească decît în taina nopţii, odată ce acesta nu era decît Vladimir, fiul cneazului rus Igor. Tatăl şi fiul erau deopotrivă prizonierii hanului, care se purta cu ei ca şi cum nu i—ar fi fost adversari, ci nişte oaspeţi dragi. Singura lui condiţie era ca ei să nu se îndepărteze cu nici un pas de tabără.

—În sfîrşit, şopti fata, simţindu—se în siguranţă lîngă Vladimir. Oare să—ţi fiu cu adevărat dragă ?

—Viaţa mea ar fi un pustiu nemărginit dacă nu ai fi tu, sună răspunsul prinţului.

—Tatăl meu, hanul, n—are nimic împotriva căsătoriei noastre. însă tatăl tău, cneazul Igor, s—ar împotrivi din răsputeri.

—Doar atîta timp cît sîntem prizonieri. Fiindcă, după asta, are să ne dea şi el binecuvîntarea lui.

În cortul său, Igor se gîndea între timp la lupta pe care o pierduse. Cum a fost cu putinţă să fie copleşit de oastea duşmană ? Gîndurile îi întunecau fruntea ; dorul de soţie şi copii îl răscolea pînă în adîncul inimii. Setea de a răzbuna înfrîngerea suferită mocnea într—însul ca un foc sub spuză.

Tîrziu, după ce tabăra se potoli, o umbră se desprinse, asemenea unei năluci, din întuneric şi o mînă atinse uşor braţul lui Igor.

Era poloveţul Ovlur, care căzuse de pe cînd era tînăr în captivitatea ruşilor, le învăţase limba şi legase cu ei o strînsă prietenie.

—De mult tot vreau să—ţi vorbesc, măria ta, şopti el. De ce nu cauţi să scapi din captivitate ? Aş putea să—ţi aduc pe ascuns roibul cel mai iute de picior, cu care...

—Mă vezi fugind asemenea unui iepure fricos ? strigă mînios cneazul. I—am dat hanului cuvîntul că nu voi încerca să scap prin vreun şiretlic. Pot eu să—i înşel buna credinţă ?

—Cine are să—i pedepsească pe duşmanii tăi, dacă n—ai s—o faci tu ?

—Poate că ai dreptate, Ovlur, oftă cneazul. Însă, iată că s—apropie hanul.

Am să mă mai gîndesc cu toate acestea la vorbele tale.

—Slavă ţie, Igor ! îl salută hanul pe prizonierul său princiar. De ce îţi este fruntea înnourată şi privirea mîhnită ? Oare să nu—ţi mai prindă plasa peşti destul de mari sau ţi s—au lenevit cumva şoimii ? Ajunge să spui un cuvînt şi îţi trimit îndată alţii !

—Oricît mi—ar fi de sprinteni şoimii, gîndul îmi zboară mai iute ca ei spre casă, răspunse Igor cu o uşoară plecăciune.

—Nu eşti cumva mulţumit de cum eşti găzduit şi tratat ? tună glasul hanului. După ce ţi—am înfrînt oastea, ţi—am cruţat viaţa, l—am cruţat şi pe fiu tău iubit, ba ţi—am cruţat şi garda personală. Toate acestea fiindcă îţi respect vitejia şi te—am îndrăgit demult. Aşa că îmi eşti oaspe, Igor, tot ce—i al meu este şi al tău. Nu—ţi cer în schimb decît cuvîntul că nu vei încerca să scapi prin fugă din tabăra mea.

—Ascultă—mă bine, preaputernice han, zise cneazul, rău îmi pare că n—am nici un mijloc de a—ţi dovedi recunoştinţa mea pentru felul cum mă găzduieşti şi mă tratezi. însă, nu—mi cere pe deasupra să mă mai şi prefac fericit.

—Ştiu că te mistuie dorul de ţară şi de ai tăi. Ţi—am spus doar că te poţi întoarce, de îndată ce ai să juri că n—ai să mai porneşti niciodată lupta împotriva noastră şi că ne vom lega pe viitor, prin bună înţelegere, fraţi de arme.

—La ce bun un asemenea jurămînt, odată ce ştii bine că l—aş încălca fără zăbavă ?

—Ştiu, Igor, că aşa este. Dacă te preţuiesc atît de mult, se datoreşte felului tău de a vorbi deschis, fără nici un înconjur. Dar, ia gîndeşte—te, ce puternici am putea fi dacă ne—am da mîna ! Nimeni nu ne—ar mai sta împotrivă... Gîndeşte—te bine la asta, în timp ce sclavele mele cele mai frumoase au să danseze pentru tine.

După plecarea hanului, Igor rămase cufundat în gînduri. Ochii lui duşi departe, dincolo de valul unduitor al dansatoarelor, încercau parcă să ghicească tainele viitorului. Privirile îi ardeau, ca şi cum ar fi fost de jăratic.

Rătăci zile în şir printre corturile şi ţarcurile taberei, printre cetele de oşteni şi argaţi, chinuit de dorul patriei, sale îndurerate. Hotărî să fugă în ziua cînd află de la poloveţii întorşi din încăierările lor cu ruşii că, în curînd, vor ajunge şi sub zidurile cetăţii Putivil.

De astă dată primi bucuros să stea de vorbă cu Ovlur în cortul său.

—Nu ştiu cînd ai să găseşti un prilej mai bun de fugă, îi spuse Ovlur. Toată tabăra petrece ; n—are să treacă mult, şi pe toţi o să—i fure somnul. Tu şi fiul tău să ciuleşti bine urechile, deoarece după miezul—nopţii o să auziţi un scurt fluierat. După ce ajungeţi la rîu, aruncaţi—vă în apă şi treceţi—o înot. Pe malul celălalt vă aştept cu trei cai iuţi, cu care ajungem la Putivil mai repede ca gîndul.

Cneazul Igor, care îşi pierduse răbdarea, nu mai lăsă să—i scape prilejul de a—şi redobîndi libertatea. Dorea fierbinte să pună iar mîna pe sabie şi, în fruntea oştenilor săi, să—şi înfrîngă adversarul.

Dar fuga întîmpină greutăţi neprevăzute, căci Konciakova, fiica hanului, căută să—l împiedice pe Vladimir să—şi urmeze tatăl. Paznicii, alarmaţi de ţipetele ei, prinseră de veste. Pe Igor însă nu—l mai ajunseră din urmă. Apele Donului se umflaseră, aşa că nici unul dintre urmăritori nu se încumetă să—l treacă înot.

—A fugit Igor ? exclamă hanul aflînd de cele întîmplate. Parcă eu nu făceam la fel în locul lui? Mi—a fost prieten, fiindcă este un viteaz demn de mine. Dacă noi doi ne înfrăţeam, poate că împărăţiile noastre ajungeau de temut în întreaga lume... Paznicul lui Igor să fie spînzurat, iar pe tine, Vladimir, care ai rămas în tabăra mea, te primesc să—mi fii aliat şi soţ al fiicei mele.

Între timp, cneazul Igor se îndrepta în goana calului spre casă, unde prinţesa Iaroslavna aştepta de multe zile şi nopţi la o fereastră a palatului. Nu mai ştia nici ea de cînd pîndeşte întoarcerea din captivitate a cneazului. Drumul, care şerpuia pînă la marginea zării, se umpluse de cetele celor ce se refugiau de ameninţarea poloveţilor. Dar printre cetele acestea de oameni amărîţi, Iaroslavna zări deodată doi călăreţi care parcă zburau, în sufletul ei renăscu nădejdea cînd, alături de călăreţul în veşminte tătăreşti, recunoscu straiele alese ale soţului său.

Ieroşka şi Sulka, cei doi pişicheri slugarnici din ceata lui Galiţki, dădură primii ochii cu cneazul înapoiat din robie. Traseră îndată funia clopotului mare, ca să dea de veste tuturor marele eveniment al eliberării stăpînului ţării din captivitate.

—Beţivi afurisiţi ! se năpustiră în piaţă cei pe care dangătul clopotului îi trezise. V—aţi îmbătat iar, haimanalelor, şi vă ţineţi de poznele voastre blestemate !

—Nici vorbă, fraţilor, strigă Sulka din răsputeri, înspăimîntat de furia mulţimii. Aruncaţi o privire sus, pe zidul cetăţii, şi—l veţi vedea acolo pe iubitul nostru cneaz Igor, stăpînul nostru.

Mulţimea izbucni în urale însufleţite :

—Trăiască Igor ! Trăiască mult iubitul nostru domnitor !

—M—am întors în mijlocul vostru la ceasul celei mai mari primejdii, vorbi cneazul cu glas hotărît. Vom lupta ca niciodată şi vom învinge !

Poporul se strînse, ca un zid de nepătruns, în jurul domnitorului, întărind paza la hotarele ţării şi ferind—o de năvălirile duşmane.

Teatrul Alexandriski din Sankt Petersburg

9.TRUBADURUL

Operă în patra acte, opt tablouri, de Giuseppe Verdi (1813—1901), libretul de Salvatore Cammarano. A fost prezentată în premieră mondială la 19 ianuarie 1853, la Roma, cu un imens succes. Subiectul a fost luat de libretist din drama „El Trovator" a poetului spaniol A. Garcia Gutierrez, care prelucrase un fapt petrecut aievea în perioada luptelor dintre adepţii infantelui Ferdinand de Castilia şi cei ai prinţului Urgel. Succesul operei se datorează, pe lîngă puternicul conflict dramatic, melodiilor care exprimă pasiuni şi simţăminte vii, adevărate, ca şi ritmurilor clocotitoare, corurilor ce tălmăcesc sentimente autentice. Trubadurul *se cîntă frecvent pe toate scenele de operă din ţara noastră.*

G I U S E P P E V E R D I

„S—au furişat lupii în sate şi oraşe", suna o zicală spaniolă din veacul al XV—lea. „Lupii" aceştia erau, de fapt, stăpînii moşiilor şi castelelor feudale, care se războiau între ei, sprijinindu—l fie pe infantele Ferdinand de Castilia, fie pe prinţul Urgel, amîndoi pretendenţi la tronul Spaniei. Cum pe tron nu este loc decît pentru un singur cap încoronat, cetele de mercenari ale celor doi pretendenţi colindau ţara în lung şi în lat, pîndindu—se pe la încrucişările de drum şi încăierîndu—se în dangăt de clopot şi lătrături de cîini.

Această perioadă a istoriei spaniole a inspirat multe basme şi legende, povestiri despre eroi neînfricaţi, despre fapte de arme de o nemaipomenită îndrăzneală sau cruzimi înfricoşătoare. Din ele şi—a ales subiectul uneia din lucrările sale celebre şi Giuseppe Verdi. Muzica lui, de o neîntrecută bogăţie melodică, a înfruntat timpul, cîntîndu—se şi azi în lumea întreagă.

Verdi, compozitor autodidact, care a fost respins la examenul de intrare în Conservatorul din Milano — ce—i poartă azi numele ! — a fost atras de subiectele romantice. Ce putea fi mai ispititor pentru imaginaţia sa veşnic aprinsă decît o Spanie bîntuită de lupte şi intrigi, de nesiguranţa vieţii, cînd omul prudent se ferea din calea cetelor înarmate, ascunzîndu—se prin cocioabele pitite sub umbrare, odată ce războinicii, din oricare tabără ar fi făcui parte, nu cruţau pe nimeni ?

Castelul contelui de Luna era apărat însă de ziduri înalte, de străji bine înarmate, încît doar suspinul vîntului trecea nestingherit peste ele. Dădaca descoperi cu toate acestea într—o dimineaţă o ţigancă lîngă leagănul celui de al doilea fiu nou—născut al contelui. Se rezemase de un stîlp şi alinta pe îndelete buclele sugarului. Venise fără gînd rău, zicea ea, doar ca să prezică viitorul conaşului.

În aceeaşi zi, înainte ca întunericul să coboare, copilul căzu într—o stare de toropeală stranie, obrajii

îi ardeau şi febra îi încinsese trupul. Cine se putea îndoi, în vremurile acelea pline de superstiţii, că zgripţuroaica tuciurie îi făcuse vrăji băieţelului ?:

În zorii zilei, după o goană istovitoare pe coclauri, slujitorii contelui, conduşi de credinciosul Ferrando, dădură de urmele ţigăncii şi o tîrîră legată înaintea autotputernicului castelan. Judecata nu ţinu mult, prizoniera înlemni, cu sufletul încleştat de spaimă, la vederea rugului pe care avea să fie arsă. Flăcările aruncau umbre înfricoşătoare pe zidurile castelului, iar cucuvelele de prin turnuri huhuiau ziua în amiaza mare.

În gloata ce se adunase împrejurul rugului, Ferrando zări o ţigancă tînără, care îşi strîngea la piept pruncul înfăşurat în scutece şi se tînguia amarnic, în timp ce flăcările o mistuiau, cea osîndită la moarte mai avu puterea de a scoate un ultim strigăt :

—Răzbună—mă, fata mea !

Pe buzele tinerei ţigănci din mulţime răsări un blestem năprasnic. Lui Ferrando, care avea ochii ageri, i se păru că desluşeşte de departe ameninţarea : „Te voi răzbuna, mamă !"

Înainte ca vreunul din oşteni să fi putut pune mîna pe ea, ţiganca se făcu nevăzută cu pruncul său în braţe. A doua zi, copilaşul contelui dispăru fără urmă din leagănul cu atîta străşnicie vegheat. Cine şi în ce fel pătrunsese noaptea în castelul ferecat cu zăvoare grele ? Cum scăpase de străjile care păzeau porţile, încît nici măcar o nevăstuică nu s—ar fi putut strecura printre ele nebăgată în seamă ? Nu se află răspuns la aceste întrebări, aşa cum nu fu găsit nici copilul furat. în locul lui, iscoadele dădură, în luminişul unei pădurici apropiate, peste o grămadă de cenuşă încinsă încă, în mijlocul căreia fumegau oscioarele unui copil.

Nu era nevoie de prea multă minte ca să—ţi dai seama că vrăjitoarea aruncase în flăcări copilul răpit, răzbunîndu—şi în acest fel mama osîndită la moarte pe rug.

Contele de Luna refuză însă să creadă că mezinul căzuse pradă flăcărilor.

Un tainic sentiment îi şoptea parcă mereu că trăieşte şi, într—o bună zi, va fi regăsit. Trimise astfel pe urmele răpitoarei alte potere şi iscoade. După ce adulmecară şi spionară peste tot, orbecăind nopţi la rînd pe drumuri desfundate şi prin desişuri nestrăbătute, ele se înapoiară fără să fi aflat ceva. într—adevăr, cum să prigoneşti o potîrniche sau un puf de păpădie ? Ţiganca, mai uşoară de picior decît şuvoiul apei, se făcuse nevăzută, asemenea păsărilor topite în tării.

Cu toate acestea, pînă şi în ceasul morţii, contele îi ceru fiului său mai mare să jure că n—are să renunţe, cît timp va trăi, să—şi caute fratele pierdut.

Fire aspră şi neîndurătoare, tînărul conte de Luna cîştigă multe bătălii, fiindcă avea cai sprinteni, şoimi buni şi săbii ascuţite. Stăpînul Aragonului, al cărui vasal era, se mîndrea cu faptele lui de vitejie. Norocul îl însoţea pretutindeni, era bogat şi numele i se pomenea pretutindeni, toată lumea căuta să—i facă pe plac. Cu toate că anii trecuseră în zbor şi moşia sa sporise, încît n—ai fi putut s—o înconjuri călare nici într—o săptămînă, nu—şi uitase jurămîntul.

Luminoasă, bună, sinceră, Leonora, cea mai frumoasă contesă din suita principesei Aragonului, îi căzuse dragă ; dar se părea că ea nu—i împărtăşea în nici un fel sentimentele. De cîte ori se întîlneau la turnirele cavalereşti, se făcea că nu—l vede. Prefera să urmărească înfruntarea cavalerilor înveşmîntaţi în armuri şi cu cască de fier pe cap. Răpită de ceea ce vedea, Leonora aplauda însufleţită, ceea ce pe contele de Luna îl făcea să fiarbă de mînie. Îndeosebi de cînd aplauzele tinerei contese i se adresau unui chipeş cavaler în zale negre ca smoala, pe al cărui scut strălucea emblema principelui de Navarra. Făcea parte, aşadar, din tabăra adversă celei în care se afla contele de Luna. Părea un tînăr nobil, sprinten, gata să înfrunte orice atac, calm şi îndrăzneţ, ca oamenii care au dat piept cu multe primejdii şi din toate au scăpat teferi, îşi dobora adversarul din şa cu o uşurinţă de joacă.

Ultimul cu care trebuia să se înfrunte, într—o frumoasă zi de primăvară, era un cavaler aragonez plin de curaj şi îndemînare. În clipa cînd tăbărîră, călare, unul asupra altuia, pînă şi lumea spilcuită din loja princiară sări în picioare, ca să nu scape nici un amănunt din duelul ce făgăduia a fi emoţionant. Contele de Luna urmări încruntat încleştarea, în care învingătorul fu şi de astă dată cavalerul în zale negre. I se păru că recunoaşte în el pe acel neînfricat comandant de oaste, principele de Navarra, despre care gurile rele cleveteau c—ar fi fugit cîndva dintr—o şatră de ţigani nomazi.

Contele de Luna era cumplit de furios din pricina victoriei necunoscutului, Leonora însă se bucura

din tot sufletul. în ochii ei scăpărau sântei de fericire. Învingătorul primi, în genunchi, cununa de lauri, pe care frumoasa contesă i—o aşeză pe frunte, cu degetele tremurînd de emoţie. În clipa cînd ridică pavăza de pe coiful său, Leonora îl învălui într—o privire duioasă, care iscă invidia cumplită a contelui de Luna.

Se înfiripase pe nesimţite un legămînt puternic între viteazul necunoscut şi blînda contesă. Într—o noapte, sub balconul Leonorei răsună serenada aprinsă a unui trubadur, care urzise în suspinul său melodios şi numele fiinţei dragi. în tufărişul ce înconjura castelul pîndea, împreună cu ostaşii săi credincioşi, contele de Luna. O pace adîncă domnea peste toate, însă pe el îl chinuia gîndul că fereastra Leonorei s—a luminat nu de dragul lui, ci pentru pribeagul trubadur.

Coborînd din castel şi crezînd că o aşteaptă necunoscutul care îi cîntase sub fereastră şi a cărui logodnică se socotea, Leonora dădu peste contele de Luna. Acesta o îmbrăţişa, dar în acelaşi timp îl zări pe cel de dragul căruia venise în grădină :

—Întunericul nopţii este de vină pe tine te aşteptam, zise ea.

—Cine eşti ? se năpusti contele de Luna asupra trubadurului.

—Numele meu e Manrico.

—Ce cauţi aici, tu, care eşti duşmanul de moarte al stăpînului meu ?

—Cheamă—ţi zbirii să mă sfîşie, răspunse Manrico nepăsător.

—Vreau să piei de sabia mea, răspunse cu trufie contele de Luna. Apără—te !

Săbiile se încrucişară sub privirile îngrozite ale Leonorei. Trubadurul se dovedi însă şi de astă dată mai iscusit decît adversarul său, pe care îl trînti la pămînt. În clipa cînd să—l străpungă cu sabia, o ciudată tulburare îi cuprinse inima, astfel că lăsă braţul înarmat să—i cadă.

—Ia—ţi tălpăşiţa, conte trufaş, îţi dăruiesc viaţa.

Chinuit de umilinţa îndurată, contele de Luna nu contenea să—şi amintească amănuntele nopţii cînd suferise cea mai ruşinoasă înfrîngere din viaţa sa. N—avea decît un singur gînd : acela de a se răzbuna pentru a—şi vindeca astfel orgoliul greu rănit.

Se răspîndise prin Navarra vestea că aprigul conte de Luna se află cu vitejii săi la vânătoarei de cavaleri. Hei, şi ce mai vînătoare ! Oameni bine înarmaţi, puternici şi vicleni, în stare să se amuze la vederea celor mai grele chinuri suferite de duşmanul răpus. Cum să nu—l fi răzbit cu cruzimea lor pe Manrico, a cărui oaste mică fu împresurată şi măcelărită. Contele de Luna îşi vîrî sabia în teacă abia cînd se întunecă, după ce credinciosul Ferrando îi arătă, printre leşurile ce zăceau pe cîmpul de bătălie, cadavrul în zale negre al adversarului său.

Veştile umblau şi pe vremea aceea cu iuţeala vîntului. Azucena, mama lui Manrico, află de înfrîngerea suferită de fiul său şi porni să—i afle trupul neînsufleţit. Îl descoperi într—adevăr după multă căutare, la lumina unui lămpaş. Numai că Manrico nu murise, aşa că, ajutată de însoţitorii săi, îl duse într—un loc sigur, unde îi tămădui rănile cu buruienile numai de ea cunoscute.

Manrico îşi reveni pe încetul, prinzînd din nou putere. Era iubit de tabăra nomazilor, mîndri de luptătorul şi trubadurul ridicat din rîndurile lor. Dimineaţa îl întîmpinau cu cîntece însoţite de ritmul ciocanelor lovite în nicovale.

Cînd şi ultimele semne ale slăbiciunii dispărură de pe faţa lui Manrico, tabăra îl sărbători printr—o petrecere voioasă. Singură Azucena rămase tăcută în mijlocul veseliei tuturor, cu privirile pierdute în depărtare.

—Văd flăcările unui rug, izbucni ea pe neaşteptate. Aud glasuri, strigăte, vaiete, ropot de flăcări. Au legat—o de—un stîlp şi am auzit—o strigînd : ,,Răzbună—mă, fata mea !" Da, mamă, te voi răzbuna.

Manrico o îmbrăţişa cu gingăşie pe Azucena, care era copleşită de durerea amintirii.

—Sînt cu tine, mamă, ce gînduri te frămîntă ?

—Flăcările îmi aduc aminte întotdeauna de mama, răspunse Azucena, zvîntîndu—şi lacrimile. A fost osîndită la moarte pe rug de bătrînul conte de Luna. Cică i—ar fi făcut farmece copilului său. I—am făgăduit s—o răzbun.

—Şi ţi—ai ţinut făgăduinţa ?

—Rug pentru rug, foc pentru foc, moarte pentru moarte ! ţîşni setea de răzbunare din Azucena. I—am furat contelui copilul, am aprins un foc mare în pădure, îmi era milă de copilaş, fiindcă—l aveam alături şi pe al meu, însă din flăcări mi s—a părut că se desluşeşte chipul mamei. Am auzit—o strigînd s—o răzbun. Am întins mîna şi am aruncat copilul în flăcări... O, vai mie, nu ştiam ce fac, îmi

pierdusem minţile.

Manrico înţelegea cu greu cuvintetele înecate în plîns ale Azucenei.

—Cînd am ridicat ochii, ce văd ?... în mantia copilului meu şedea băiatul contelui. Aruncasem în flăcări propriul meu copil.

—Propriul tău copil ? izbucni uluit Manrico. Atunci eu cine sînt ?

—Doamne, ce neghioabă sînt, făcu Azucena tulburată. Aducerea aminte îmi întunecă şi azi încă mintea. Oare nu ţi—am fost mamă bună, nu te—am îngrijit şi alintat ca pe ochii din cap ?

—Linişteşte—te, mamă, căută Manrico s—o potolească pe femeia ieşită din fire.

—Dacă mă iubeşti cu adevărat, ai să mă răzbuni, zise Azucena. Jură că n—o să ai linişte pînă cînd nu—l vei ucide pe fiul blestematului conte. De ce, de ce nu l—ai ucis în duelul în care l—ai înfrînt ?

—Nu ştiu, mamă. Parcă un glas misterios m—a oprit.

—Să nu mai asculţi de glasurile misterioase. Contele este crud şi viclean, el nu te—ar fi cruţat.

Manrico îi jură mamei sale să nu—şi mai cruţe pe viitor adversarul, ucigîndu—l de îndată ce va izbuti să pună mîna pe el.

Fără năduf, dar cu o crîncenă hotărâre în suflet, Manrico pîndea ocazia de a—şi împlini jurămîntul. Ocazia aceasta se ivi de îndată ce căpitanul Ruiz îl anunţă că pusese mîna pe castel, iar prinţul îi ordonase să păstreze cu orice preţ castelul cucerit. Dar vestea cea mai importantă era că, aflînd de moartea cavalerului—trubadur pe care îl iubea, Leonora luase hotărîrea de a se călugări. Manrico încalecă îndată şi porni la drum, deşi braţul îi rămăsese beteag de pe urma rănilor abia închise. Urmat de ostaşii săi credincioşi, ajunse la mînăstire în clipa cînd clopotul vestea intrarea Leonorei în rîndul maicilor.

În grădină se ascunsese însă şi contele de Luna, împreună cu mercenarii săi. Venise cu intenţia de a o răpi pe contesă chiar de pe treptele altarului.

Cînd să intre în capelă, Leonora fu oprită de contele de Luna, care apăruse din ascunzişul său, producînd mare zarvă printre maici.

—Cum te încumeţi, nelegiuitule ? îl fulgeră clocotind de mînie Leonora.

În clipa aceea apăru însă şi Manrico. Leonora se uită uluită la cel pe care îl credea mort.

—Contele de Luna a răspîndit ştirea că ai fi murit, cu gîndul de a ne despărţi, zise ea.

—Jur că l—am văzut mort pe cîmpul de bătălie, se dezvinovăţi contele. Te—ai întors din iad, ţigan afurisit, ca să—mi răpeşti aleasa inimii. De astă dată, ţi—a sunat ceasul cel de pe urmă.

Cînd să ducă însă mîna la sabie,

Ferrando îl opri, amintindu—i că în grădina unei mînăstiri nu se cade să verşi sînge. Contele de Luna se prefăcu că se supune, dar chiar atunci Ruiz îl anunţă pe Manrico :

—Putem pleca, drumul e liber.

—Oare ai să mă însoţeşti ? o întrebă Manrico pe Leonora.

—Te însoţesc oriunde, sună răspunsul ei.

Contele de Luna duse din nou mîna la spadă, dar şi de astă dată fu împiedicat de căpitanul său. Privi neputincios în urma Leonorei şi—a lui Manrico, care goneau călare înspre Castellor.

A doua zi, cetatea Castellor fu împresurată de asediatorii contelui de Luna. Oştenii săi îşi lustruiau armele şi puneau în bătaie catapultele, fierbînd de nerăbdarea luptei. Cum aşteptarea li se părea prea lungă, se amăgeau golind cupe cu vin şi jucînd zaruri.

Contele de Luna se plimba prin tabără, îndîrjit împotriva lui Manrico. O zarvă neaşteptată îi atrase atenţia către o ceată de ostaşi, care tîra o ţigancă ferecată în lanţuri. Dăduseră peste ea în pădure şi cum, la vederea oamenilor înarmaţi, încercase să fugă, socotiseră că este o iscoadă a inamicului. După ce contele ascultă raportul caporalului, se răsti la ţigancă :

—Ce cauţi aici ?

—Îndurare, stăpîne, se văietă femeia. Viaţa noastră este o necurmată pribegie, culcuşul ni—e drumul ţării, învelişul, norii de pe cer. îmi caut fiul cel viteaz, căci pe nimeni nu mai am în afara lui.

Un gînd şi o aducere—aminte îl rodeau în acest timp pe Ferrando. Închise ochii o clipă, ca să—şi amintească de scena petrecută demult, iar cînd îi deschise iar, se apropie de femeia trîntită la pămînt. O ridică cu mîinile sale puternice şi se adresă contelui :

—În faţa măriei tale se află femeia care ţi—a omorît fratele.

Nu mai era de făcut altceva, decît ca vinovata să—şi ia pedeapsa cuvenită şi să fie arsă pe rug, întocmai ca maică—sa.
—Ajutor, Manrico, fiul meu !... Vino şi mă salvează ! ţipa Azucena între mîinile aspre ale mercenarilor.
—Este mama lui Manrico, exclamă contele cu o sumbră mulţumire în glas. Răzbunarea mea va fi îndoită. Legaţi—o de un stîlp, ca să poată fi zărită de pe zidurile cetăţii !
La vederea acestei mîrşăvii fără seamăn, Manrico îşi pierdu cumpătul. Porni, înconjurat de luptătorii săi viteji, s—o salveze pe aceea ce credea că—i este mamă. Dar curajul şi îndîrjirea n—ajung spre a putea înfrînge un adversar mai mare ca număr, încît Manrico fu rănit, împresurat şi luat prizonier. Castellorul căzu în mîinile contelui de Luna. În fruntea cetei sale de mercenari, el pătrunse în cetatea rămasă fără apărători. Pe Leonora însă n—o mai găsi, căci slujitorii lui Manrico o ajutaseră să fugă pe căi numai de ei ştiute.
În bezna nopţii, castelul contelui de Luna veghea fără somn. Într—o chilie a turnului, Manrico şi Azucena aşteptau să se ivească zorile, cînd urma să fie amîndoi decapitaţi. Cum să închizi ochii odată ce suspinul zorilor putea să pornească în orice clipă ? Contele de Luna se frămînta şi el fără somn, chinuit de izbînda sa doar pe jumătate împlinită, de vreme ce Leonora, care îi era atît de dragă, fugise. Se gîndea cu amărăciune că n—are s—o mai revadă, cînd paşi uşori îl făcură să tresară, întoarse capul şi se pomeni faţă—n faţă cu Leonora.
—De ce—ai venit ? o întrebă el.
—De dragul lui Manrico, pe care l—ai condamnat la moarte.
—Îţi închipui cumva că am să—l iert ? O sută de vieţi de—ar avea, şi pe toate i le—aş lua.
—Îndură—te de el ! îl rugă fierbinte contesa.
—Nu este preţ pentru care să—i cruţ viaţa.;

—Ba este, strigă Leonora.
—Care ?
—Eu.
—Să fie adevărat ?

—Dacă îl eliberezi pe Manrico, voi rămîne alături de tine toată viaţa.
—Pîrcălab, dă—mi cheile! Ia—le, Leonora, şi descuie cu mîna ta uşa temniţei !
Întorcînd spatele contelui de Luna,
Leonora deschise căpăcelul inelului din deget şi înghiţi otrava din el.
Apoi urcă fugind treptele, cu o făclie în mînă, pînă la chilia unde Manrico şi Azucena îşi aşteptau sfîrşitul.
—Acum că te—am mai putut vedea o dată, mor împăcat, strigă Manrico.
—N—ai să mori, gîfîi Leonora. Du—te, Manrico, fugi !

—Cum ? Fără tine ?
—Grăbeşte—te şi nu pune întrebări.
—Fără tine, niciodată ! Care—i preţul libertăţii mele ?... Hai, spune odată, de ce nu vorbeşti ? O, vai, încep să înţeleg adevărul : vei rămîne lîngă blestematul de conte, ca să—mi salvezi viaţa.
—Te înşeli, Manrico, se tîngui Leonora. Du—te, du—te odată !
—Mai bine paloşul gîdelui, decît dezonoarea tîrgului pe care l—ai încheiat.
—Eşti nedrept, Manrico, în ultimele clipe ale vieţii mele, şopti Leonora şi se prăbuşi.
—Doamne, ce se întîmplă ? gemu deznădăjduit Manrico.
Contele de Luna, care ajunsese şi el în turn, înţelese totul. Le porunci mercenarilor să—l tîrască pe Manrico la eşafod. Azucena se trezi din somn şi prinse să—şi cheme deznădăjduită fiul.
—Fiul tău este pe eşafod, răspunse contele de la fereastră.
—Nu, ţipă îngrozită Azucena. însă contele ridică mîna, semn că
pedeapsa trebuie îndeplinită şi capul lui Manrico căzu.
—E în zadar, fiul tău este mort. Azucena strigă în faţa contelui încremenit de groază :
—Ţi—ai ucis propriul frate ! Apoi, covîrşită de cele întîmplate,

se prăbuşi pe paiele putrede ale celulei. Şopti, cu ochii rătăciţi :
—Te—am răzbunat, mamă !

10.RIGOLETTO

Operă în trei acte, patru tablouri, de Giuseppe Verdi, pe un libret de Francesco Maria Piave, după drama „Regele petrece" de Victor Hugo. Ea a fost comandată compozitorului de Teatrul La Fenice din Veneţia, pe a cărui scenă a avut loc premiera, cu un succes iară precedent, la 11 martie 1851. Opera aceasta, în care Verdi a scris o muzică plină de dramatism, ferită de orice urmă a influenţelor suferite în anii de tinereţe de la predecesori, a cucerit în scurt timp lumea întreagă.

În rolul lui Rigoletto, care cere multă măiestrie, cîţiva mari artişti români — de la Dimitrie Popovici—Bayreuth, Jean Athanasiu şi Ştefănescu Goangă la Octav Enigărescu, Nicolae Herlea şi Dan Iordăchescu — s—au impus ascultătorilor din ţară şi de peste hotare prin darurile lor vocale şi printr—un joc de scenă convingător.

GIUSEPPE VERDI

Dacă din cele aproape trei duzini de opere ale lui Giuseppe Verdi cea mai des cîntată este Traviata, succesul cel mai mare l—a avut, fără doar şi poate, Rigoletto. Subiectul zguduitor, în al cărui centru se află măscăriciul sortit să—i amuze pe curteni, dar de care toţi îşi bat joc fără milă, i s—a părut compozitorului deosebit de potrivit spre a scrie o muzică nobilă, inspirată, de mare efect asupra ascultătorilor.

Într—adevăr, multe din ariile operei — între care şi celebra romanţă „La donna e mobile" — au ajuns a fi fredonate pretutindeni, au fost preluate în veacul trecut pînă şi de flaşnetari, s—au cîntat în restaurante şi în concertele de promenadă din lumea întreagă. în cele din urmă, au pătruns în folclorul italian şi au fost însuşite de întregul popor.

În afara acestei muzici originale şi pline de avînt, în care răsună ecouri din cîntecele peninsulei, ceea ce explică succesul operei Rigoletto este dramaturgia muzicală. Ea nu este altceva decît urmărirea de către compozitor, în partitura sa, a stărilor sufleteşti ale personajelor, a situaţiilor în care ele se găsesc, şi exprimarea lor cu ajutorul vocilor interpreţilor, ca şi al comentariului orchestrei.

De la preludiu, muzica introduce spectatorii în atmosfera de huzur de la curtea ducelui de Mantua. Odinioară, pe vremea cînd oraşele Italiei mai erau stăpînite de cîte un principe atotputernic, palatul acestui duce uşuratic şi aventurier vuia zi şi noapte de petrecerile ce se ţineau lanţ. Vinul curgea gîrlă,

strunele muzicanţilor răsunau fără să ostenească, dansul şi veselia nu mai conteneau. Ducele, care nu prea lua viaţa în serios, îşi bătea joc de supuşii săi, de nevoile şi simţămintele lor. Orice ar fi făcut însă, murmurele de aprobare ale curtenilor linguşitori îl întîmpinau de fiecare dată.

Cum ducele era credincios tradiţiilor măreţe ale glorioşilor săi înaintaşi, avea la curte şi un bufon, pe Rigoletto. O biată paiaţă desfigurată, cu un gheb slut în spinare. Mersul lui era o legănare caraghioasă pe picioarele—i strîmbe. Mintea îi era însă ageră, iar limba ascuţită ştia să—şi bată joc de curteni, să dea glas ironiei cu care ducele se amuza pe socoteala umilirii lor. Cuvintele sale de duh usturătoare, adresate celor pe care prinţul îi dispreţuia — şi pe cine nu dispreţuia acest înfumurat stăpîh al ducatului de Mantua ? — stîrneau un haz grozav, rănindu—i însă profund pe cei împotriva cărora erau îndreptate.

Răutăţile acestea îi aduseseră bufonului o mulţime de duşmani printre curteni, umiliţi de batjocura lui. Răniţi în amorul lor propriu, ei aşteptau prilejul să se răzbune. De asta, amuţiră cu toţii cînd Marullo, unul din curteni, le aduse la cunoştinţă că hidosul Rigoletto are o iubită tînără şi frumoasă, pe care o ţine ascunsă în casa sa apărată de ziduri înalte. îi încerca o trufaşă satisfacţie la gîndul de a—i juca o farsă şi, în felul acesta, de a—i plăti într—un fel pentru vorbele lui de ocară.

În toiul uneltirilor lor tainice, uşa se deschise brusc, ca în palat să dea buzna contele Monterone. Tremura de mînie şi indignare împotriva ducelui, care îndrăznise să—i răpească fiica.

—N—ai decît să mă ucizi, duce mîrşav, dar mişelia ta are s—o cunoască lumea întreagă, strigă el fioros. .N—ai să scapi de pedeapsa pe care o meriţi, iar umbra mea te va urmări şi după ce voi muri.

Bufonul, care ştia ce are de făcut în împrejurări de acest fel, se apropie de părintele deznădăjduit, se înclină în faţa lui cu o stîngăcie plină de haz, apoi îl întrebă pe un ton zeflemisitor, fără să—şi dea seama cît de înjositor era ceea ce săvîrşea :

—Îţi înţelegem durerea, domnule conte. Crezi însă că nevinovăţia, pe care fiica dumitale a pierdut—o, ai s—o regăseşti cumva în acest palat ?

—Cîtă nemernicie ! exclamă contele îndurerat. Te încumeţi să—ţi baţi joc de durerea unui părinte, vierme afurisit ? Te blestem să—ţi iei pedeapsa şi tu prin propriul tău copil !

Rigoletto se cutremură, gîndindu—se la fiica sa, Gilda. îşi plecă capul ruşinat, stingherit, înfricoşat. Faţa şi—o acoperi cu mîinile tremurînde, astfel că nu mai văzu cînd paznicii îl scoaseră cu sila din palat pe Monterone. Petrecerea fusese curmată brusc de mînia îndreptăţită a unui nefericit părinte, rănit în ceea ce are el mai de preţ;

Bufonul se întoarse acasă bîntuiţ de o teamă fără margini. Mergea cu ochii în pămînt, fără să privească în jurul său, obsedat de blestemul lui Monterone. La un colţ de stradă îi aţinu calea un vlăjgan cu înfăţişarea întunecată.

—Piei din calea mea, n—am bani la mine, se răsti Rigoletto la el.

—Nu ţi—am cerut nimic, sună răspunsul vlăjganului. Mînuiesc pumnalul ca nimeni altul în Mantua, şi sînt gata să—i vin de hac oricui, dacă mi se plăteşte preţul. Jumătate înainte, jumătate după îndeplinirea sarcinii. Pumnalul meu nu şi—a greşit niciodată încă ţinta.

—Cum faci ?

—Am o soră frumuşică. Ea îi ademeneşte pe cei aleşi în han. Restul mă priveşte.

—Deocamdată n—am nevoie de serviciile tale. Poate cu un alt prilej.

—Mă numesc Sparafucile, nu uita. Casa mea se află lîngă rîul Mincio, hanul de lîngă pod.

,,Noi doi ne asemănăm, mormăi bufonul. El ucide cu pumnalul, eu cu limba mea blestemată. Datorită sluţeniei mele şi răutăţii oamenilor, am ajuns un nemernic. Inima mi—e sfîşiată de durere, însă nu mi—e îngăduit să plîng, deoarece tînărul meu stăpîn vrea să rîdă şi să petreacă... Ah, cum mă apasă blestemul bătrînului conte Monterone !"

După ce îşi îmbrăţişa însă fiica, nu se mai temu de nimeni. Pînă şi faţa lui pocită se însenină de un zîmbet fericit.

—Tremur în fiece clipă pentru tine, Gilda, îi mărturisi el. Nu mă liniştesc decît dacă te ştiu lîngă mine. Vreau să te feresc de primejdiile acestui oraş plin de ticăloşii, de intrigi, de oameni fără inimă. Făgăduieşte—mi că n—ai să ieşi din casă singură.

—Nu, tată. Doar la biserică mă mai duc uneori.[1]

—N—ai observat cumva că eşti urmărită de vreun bărbat ?

—Nu, făcu Gilda după un moment de gîndire, deoarece nu se încumeta să—i mărturisească tatălui său

că zărise de mai multe ori, în biserică, un tînăr care o priveşte cu stăruinţă şi care îi căzuse drag fără voia ei. O urmărise pînă acasă de mai multe ori.

—Ia seama, fata mea ! De cînd mama ta a murit, tu eşti singura mea mîngîiere. S—ar sfîrşi cu mine dacă ti s—ar întîmpla ceva. Să ţii poarta grădinii mereu încuiată.
—Nu—ţi face griji din pricina mea, tată dragă.

Numai că inima tînără nu cunoaşte întotdeauna prudenţa. Cînd, mai tîrziu, dintr—un tufiş al grădinii se ivi necunoscutul care o urmărea de cîteva zile, Gilda uită cu totul de cele făgăduite tatălui său. Necunoscutul acesta era însuşi ducele de Mantua, care se strecurase pe portiţă fără a fi observat. Fata scoase un ţipăt uşor, mai degrabă de uimire decît de spaimă, apoi se lăsă legănată în amăgirea vorbelor pe care tînărul chipeş i le şopti la ureche.
—Sînt studentul Walter, minţi ducele. Nu am alt titlu, nici altă avere în afara inimii mele înflăcărate.

Bătrîna slujitoare Giovanna le atrase tinerilor atenţia că se apropie cineva pe stradă, poate însuşi Rigoletto.
—Pleacă ! se rugă fata. Giovanna te va ajuta să te ascunzi. Pleacă, pleacă, nu mai e timp de pierdut !

Paşii de pe stradă nu erau însă ai bufonului, ci ai contelui Ceprano şi ai prietenilor săi. Ei se pregăteau să—i joace lui Rigoletto farsa pe care i—o ticluiseră:
—Asta e casa, o arătă Marullo cu degetul.

—Chiar peste drum de palatul meu, se înveseli contele, mascat la fel ca şi însoţitorii săi. Unde este scara?
—Luaţi seama, vine Rigoletto ! zise unul din ceată.

Bufonul se uită cu bănuială la bărbaţii strînşi lîngă zidul casei sale. Marullo însă îl linişti curînd, şoptindu—i cu un aer de mare taină că se pregătesc s—o răpească pe contesa Ceprano din ordinul ducelui.
—Înţeleg, se însenină Rigoletto. Este o farsă bună, la care sînt gata să dau şi eu o mînă de ajutor. Puneţi—mi şi mie o mască.

Un curtean îl legă la ochi în aşa fel. încît să nu vadă nimic în jur.
—Nu mai văd, exclamă Rigoletto înciudat.
—Ce nevoie ai de vedere, odată ce n—ai altceva de făcut decît să sprijini scara ? rîseră cu tîlc conspiratorii.

Rigoletto, care fusese plimbat încoace şi încolo după ce fusese legat la ochi, nu—şi dădu seama că sprijină scara proptită de zidul propriei sale grădini. Conspiratorii îi răpiră fiica, fără ca el să bănuiască ceva, scoţînd—o din casă pe portiţa din dos. După ce stătu cîtva timp cu ochii legaţi fără să audă vreo mişcare în jur, nefericitul tată înţelese că a fost tras pe sfoară. Cînd îşi smulse, în sfîrşit, legătura de la ochi, văzu că scara era sprijinită de zidul casei sale, nicidecum de acela al palatului de peste drum. Cuprins de o cumplită bănuială, dădu buzna în casă, de unde Gilda dispăruse fără urmă. Se prăbuşi pe un scaun, gemînd deznădăjduit :
—Mi—au furat copila.

A doua zi, Rigoletto îi găsi pe curteni şoptind şi rîzînd pe înfundate. Bănui îndată că are de—a face cu cei ce îi răpiseră fiica. „Oare unde au dus—o ?" îşi frămînta el mintea.
—Hai noroc, paiaţă ! îl întîmpină contele Ceprano. Ce mai faci ?
—Ce fac ? Mă minunez de prostia voastră, care pe zi ce trece e mai nemărginită.
—Ce—i cu tine ? Ai visat urît azi—noapte ? îl întrebă Marullo.
—În schimb, domniilor voastre le—a priit mica plimbare de astă—noapte, nu—i aşa ?
—Ce plimbare ? se prefăcură miraţi curtenii.
—Poate c—am visat eu. Dar măria sa, ducele ?
—Doarme încă, nu—l putem tulbura.
—Minţiţi, nemernicilor ! E în iatacul lui.
—Cine ? De cine vorbeşti ?
—De aceea pe care aţi răpit—o azi noapte.
—Ei şi ? Iubita ta se amuză, rîse contele.
—Este fiica mea, mişeilor ! izbucni Rigoletto năprasnic. Spuneţi—mi, unde e ? Nu poate fi decît la

duce.

Curtenii îi aţinură calea, încît Rigoletto încercă zadarnic să se lupte cu ei.

—Slugi laşe şi nemernice ! gîfîi el. Apoi căzu în genunchi în faţa lui Marullo, apucîndu—i mîna. Tu ai inima bună, Marullo, pe tine te implor... Spune—mi, este aici ?... Taci ?... Oare măriile voastre nu—mi văd lacrimile, inima zdrobită, paiaţa care plînge ? Doar şi voi aveţi copii, înduraţi—vă de mine. Ce înseamnă pentru voi fata asta, care pentru mine este însăşi viaţa ?

O uşă se deschise şi Gilda se refugie în braţele tatălui său.

—Te—am regăsit, fetiţa mea ! gemu Rigoletto. Linişteşte—te, are să fie totul bine. N—a fost decît o glumă, nu—i aşa ?... Iată că rîd din nou... Tu, tu de ce plîngi ?

—Te rog, tată, nu mă sili să mai şi vorbesc.

Trupul hidos al lui Rigoletto crescu deodată uriaş parcă, în ochii lui se aprinseră fulgere ameninţătoare. Îşi trînti la pămînt tichia cu clopoţei, apoi ridică bîta pe care o ţinea în mînă :

—Afară cu voi, lepădături afurisite ! Pieriţi din ochii mei cu toţii ! Iar ducelui să—i spuneţi să se ferească de mînia lui Rigoletto.

Cînd palatul se goli de curteni, care de astă dată nu se mai încumetară să înfrunte mînia bufonului, Gilda îi povesti tatălui său tot ce se petrecuse, din clipa cînd îl zărise la biserică pe tînărul duce, pînă la răpirea ei de către curteni.

—O, zei neîndurători ! îşi scutură Rigoletto pumnii către cer. Vai de nemernicul care te—a răpit ! N—are să scape de răzbunarea mea.

—Să nu te atingi de el, tată !

—Nemernicul nu va afla îndurare la mine.

Rigoletto găsi în curînd un prilej nimerit de a se răzbuna pe duce. Acestuia îi era dragă acum sora ucigaşului Sparafucile. Bufonul îl văzu de mai multe ori intrînd la hanul dărăpănat de lîngă Mincio. Într—o seară o luă cu sine şi pe Gilda, ca să se convingă singură de necredinţa ducelui.

—Nu, nu este cu putinţă ca el să mă trădeze, se apără Gilda.

—Aşteaptă şi — ai să vezi !

Printr—o fereastră a hanului îl zăriră pe ducele de Mantua, îmbrăcat în haine simple, şoptind cuvinte înflăcărate la urechea Magdalenei. Gilda recunoscu, îndurerată, aceleaşi cuvinte pe care i le spusese şi ei în grădina scufundată în noapte.

—E un nemernic, izbuti ea să îngaime printre lacrimi.

—Ai auzit şi ai văzut ceea ce trebuia, restul mă priveşte. Întoarce—te acasă, îmbracă haine de bărbat şi pleacă fără întîrziere la Verona. Mîine vin şi eu după tine.

După plecarea fiicei sale, Rigoletto aşteptă ivirea lui Sparafucile.

—Mă mai ţii minte ? îl întrebă el.

—Da.

—Este vorba de tînărul cu care petrece sora ta.

—Cine să fie ?

—Ce te priveşte ? Care îţi este tariful ?

—Douăzeci de galbeni.

—Poftim, îţi dau acum jumătate, restul îl primeşti la miezul nopţii, cînd am să vin după cadavru.

Seara tîrziu se dezlănţui o furtună cu ploaie, tunete şi fulgere. De teamă, ducele de Mantua luă hotărîrea de a—şi petrece noaptea la han, ceea ce se potrivea cu planul lui Sparafucile de a—l omorî. Însă Magdalena îl convinse pe fratele său să renunţe, iar în locul lui să—l ucidă pe primul bărbat care se va apropia de han. Or, prima fiinţă care bătu la uşă fu însăşi Gilda ; travestită în haine bărbăteşti, ea venise cu gîndul de a—l preveni pe duce de mînia tatălui său. Nu ştia că, după uşă, o pîndeşte cu pumnalul ridicat Sparafucile.

La miezul nopţii, Rigoletto veni, în ciuda vijeliei, să ia trupul neînsufleţit, care fusese ascuns într—un sac. Îi strecură ucigaşului în palmă restul de bani, apoi luă în primire sacul, cu care o apucă înspre rîu. însă abia se îndepărtase cîţiva paşi că, de către han, auzi rîsul vesel al ducelui pe care îl credea mort. Cuprins de bănuială, azvîrli jos sacul si îl spintecă cu pumnalul.

La lumina unui fulger, din sac se ivi chipul palid al propriei sale fiice moarte.

—Monterone ! urlă Rigoletto scos din minţi. Blestemul tău s—a împlinit !

Teatrul La Fenice din Veneția

11.AIDA

Operă în patru acte, şapte tablouri, de Giuseppe Verdi, libretul de Antonio Ghislanzoni, după o povestire de Edouard Mariette. S—a prezentat în premieră mondială la Cairo, cu un lux de costume, decoruri şi o nemaivăzută bogăţie de figuranţi. Premiera de la Milano a avut loc cîteva luni mai tîrziu, în februarie 1871. Întîmpinată pretutindeni cu ovaţii, ea este una din cele mai populare şi mai des programate opere ale compozitorului italian, la fel cu Traviata, Trubadurul *şi* Rigoletto. *Succesul ei se datorează nu doar subiectului dramatic, ci şi melodiilor înaripate, momentelor corale deosebit de reuşite, devenite populare în lumea întreagă, între care un marş al victoriei.*

G I U S E P P E V E R D I

La 24 decembrie 1871, oraşul Cairo a fost martorul unui eveniment de neuitat al istoriei muzicii italiene. Acolo şi în acea zi s—a prezentat, în premieră mondială, opera Aida de Giuseppe Verdi. Fusese scrisă la dorinţa categorică a lui Ismail Paşa, kedivul de atunci al Egiptului, ca să încununeze un eveniment cu mari şi numeroase urmări pentru dezvoltarea relaţiilor dintre ţări şi popoare pe tărîmul cunoaşterii reciproce, al economiei şi politicii.

Evenimentul acesta, în cinstea căruia cel mai însemnat compozitor al Italiei pregătise o nouă operă, scrisă după schiţele egiptologului francez Mariette de Antonio Ghislanzoni, a fost inaugurarea Canalului de Suez.

S—au strîns la această sărbătoare a muzicii şi teatrului, care slăvea ştiinţa şi hărnicia omenească, în stare să scurteze cu săptămîni întregi drumul între două continente, cele mai de seamă personalităţi de pe continentul european. Pieptul lor strălucea de panglici şi decoraţii orbitoare, dar privirile tuturor se îndreptau cu toate acestea nu asupra asistenţei, ci asupra scenei pe care se prezenta Aida.

Scenă ? O întreagă oază se prefăcuse în teatru, ca să dea loc elefanţilor, cămilelor, sutelor de figuranţi egipteni îmbrăcaţi ca pe vremea vechilor faraoni, care s—au perindat, în sunetele muzicii lui Verdi, prin faţa ochilor uimiţi ai spectatorilor.

Iată şi povestea tălmăcită în melodii nemuritoare la care fuseseră invitaţi să asiste.

La Memfis, sub cerul curat şi soarele strălucitor, pluteau uşor cocori peste Nil. Cîte unul se lăsa alene pe ţărm, ca să pescuiască, cu pliscul lung şi portocaliu, peştişori argintii. Apoi, în timp ce îi înghiţea unul cîte unul, îşi lua o poziţie gînditoare, de parcă ar fi făcut cine ştie ce mare ispravă. Părea să mediteze la bogăţiile Egiptului care, de—a lungul Nilului, umpleau ţara de belşug.

Meditau însă asupra acestor bogăţii nu doar păsările, ci şi etiopienii. Ei aveau obiceiul de a da iama, acum cîteva milenii, prin grînele şi avuţiile Egiptului. Raidurile lor nu erau deopotrivă de norocoase, astfel că lăsau şi destui prizonieri care să—i slujească pe stăpînii egipteni.

Între aceşti prizonieri se afla şi Aida. slujitoarea lui Amneris, fiica faraonului, în timp ce stăpîna era

blondă, cu obrajii ca laptele şi ochii asemenea cerului, sclava avea pielea arămie, privirile de mure şi mersul lin, plutitor, ca o fluturare de aripi. Supusă din fire, ea fusese îndrăgită de fiica de faraon, deoarece nu vorbea neîntrebată, nu cerea nimănui nimic, ci părea veşnic cufundată în gîndurile sale.

Cine ar fi bănuit că tăcerea ei ascunde o mare taină, pe care n—ar fi trădat—o pentru nimic în lume. Dacă s—ar fi aflat că sclava aceasta cu ochi de noapte este chiar fiica lui Amonasro, războinicul rege al Etiopiei, ar fi aşteptat—o poate cea mai crudă soartă.

Aidei îi căzuse drag Radames, chipeşa şi viteaza căpetenie a armatei egiptene. Este uşor de ghicit necazul ei cînd Amneris îi destăinui iubirea sa pentru bravul general, cu care avea de gînd să se mărite curînd. Nu aştepta decît momentul potrivit ca să—i împărtăşească tatălui său acest gînd.

Prilejul se ivi destul de repede, căci etiopienii — înfrînţi în ultima lor bătălie cu egiptenii — se năpustiră din nou asupra ţării. Cum nu era timp de pierdut, la Memfis începură pregătirile de război. Marele preot se închină în faţa altarului zeiţei Isis, care îi şopti la ureche numele căpeteniei oştii egiptene : Radames !

În timp ce mulţimea îl aclama, strigîndu—i numele, Radames se gîndea fericit la bătălia pe care avea s—o cîştige. Drept răsplată, putea să—i ceară faraonului încuviinţarea de a o lua de soţie pe Aida, frumoasa sclavă a prinţesei Amneris. La rîndul ei, prinţesa era sigură că, după victorie, faraonul nu se va împotrivi ca ea să devină soţia celui ce a salvat patria. Rămase însă descumpănită cînd îşi dădu seama că Radames nu pe ea o caută, ci pe Aida.

Aida era greu încercată : se zbătea cumplit între iubirea faţă de patrie şi cea pe care o nutrea pentru căpetenia egipteană, a cărui victorie însemna înfrîngerea tatălui sau, poate chiar moartea lui.

Soarele răsări de mai multe ori pe luciul Nilului, iar lumina lui apuse tot de atîtea ori pe cerul învăluit în pîclă viorie pînă cînd ştafetele aduseră vestea primelor izbînzi ale egiptenilor. Faraonul şi curtea sa se mutară îndată la Teba, capitala de sud a ţării, în aşteptarea înfrîngerii etiopienilor. Amneris, tulburată, urmărea cu gîndurile răvăşite dansul harapilor săi. Zărind—o pe Aida, simţi că o chinuieşte din nou îndoiala :

—Îmi dau seama că suferi din pricina tristei sorţi a poporului tău, zise ea. Ce—aş putea face ca să te văd iar veselă şi fericită ?

—Numai în patria mea aş mai putea fi veselă şi fericită, răspunse Aida.

—Cînd cineva îţi este drag, toate suferinţele sînt date uitării — zise prinţesa, cercetînd cu luare—aminte faţa sclavei sale. Dar nu izbuti să descopere pe ea nici o tresărire, nici un semn care să—i trădeze emoţia. Se gîndi atunci la un şiretlic.

—Poate că ţi—au rămas ochii la vreun viteaz din armata noastră. Nădăjduiesc ca el să fie mai norocos decît sărmanul Radames, răpus de etiopieni.

—Să fie adevărat ? tremură glasul Aidei.

—Da, Radames e mort.

—O, vai mie, gemu stins Aida.

—Văd lacrimi în ochii tăi, tresări Amneris.

—Viaţa mea este un lanţ fără sfîrşit de dureri, stăpînă.

—Aşadar, îţi este drag Radames !

—Cum aş putea să îndrăznesc, îşi feri Aida faţa.

—Nu spui adevărul ! îşi pierdu cumpătul prinţesa. Află că Radames trăieşte.

—Zeii fie slăviţi, exclamă fericită Aida, uitînd să se mai prefacă.

—Sclavă nemernică, şuieră Amneris, scoasă din fire. Îndrăzneşti să—ţi arunci ochii asupra eroului ţării, alesul inimii mele ?

—Nu mă osîndi, stăpînă, se rugă Aida, căzînd la picioarele fiicei de faraon. Tu ai toate bogăţiile pămîntului, pe cînd eu nu—l am decît pe Radames.

—Răzbunarea mea n—are să te cruţe, o ameninţă Amneris ieşită din minţi. Urmează—mă acum, căci aud sunînd trîmbiţele victoriei. Vreau să—ţi văd faţa cînd am să—i întind mîna lui Radames.

Piaţa Tebei era înţesată de lume, preoţii se înşiraseră pe treptele templului, faraonul sosise şi el în lectica sa de aur. Defilarea armatei glorioase putea să înceapă. Oastea mărşălui timp îndelungat prin piaţă, aclamîndu—l pe faraon şi desfătîndu—i privirile cu trofeele cucerite de la inamic.

Cînd şirurile de luptători şi carele încărcate de arme luară sfîrşit, îşi făcu intrarea Radames, în sunetele triumfale ale imnului victoriei.
—Slavă şi mulţumire ţie, Radames ! glăsui faraonul. Ai salvat patria, iar pentru vitejia ta, fiica mea îţi va înmîna însemnele biruinţei.
După ce Amneris îi aşează pe frunte cununa de lauri, faraonul continuă :
—Cere—mi tot ce vrei, şi jur să—ţi împlinesc orice dorinţă. De nu va fi aşa, cerul să—şi năpustească asupra noastră mînia lui.
—Slavă ţie, stăpîne ! răspunse salvatorul patriei. Înainte de a—ţi cere ceva, te rog uită—te la aceşti prizonieri.
La intrarea convoiului de etiopieni legaţi în lanţuri, Aida îl recunoscu printre ei pe tatăl său. Amonasro, regele etiopian, se travestise într—un luptător de rînd, pentru ca nimeni să nu—l recunoască.
—Nu cumva să mă trădezi, suflă el la urechea fiicei sale, înainte de a fi tîrît în faţa faraonului.
—În genunchi, dine blestemat ! făcu acesta. Aşadar, tu eşti tatăl acestei fete ?
—Stăpîne prealuminat, răspunse Amonasro, înfrîngîndu—şi anevoie mîndria şi demnitatea regească. Aida este fiica mea, iar eu am fost un luptător de rînd în oastea etiopiana. Cînd l—am văzut pe regele nostru Amonasro doborît de vitejii tăi, am înţeles că lupta e pierdută. Însă nu ne—am descurajat. Priveşte rănile de pe trupul meu !
—Moartea v—aşteaptă pe toţi.
—Nu ne vom tîrgui, atotputernice faraon. Dar un învingător ca tine ar putea să se îndure de noi şi să ne lase viaţa. Nu uita că sorţii războiului sînt schimbători. Azi noi, mîine s—ar putea să vă vină rîndul vouă.
Aida căzu la picioarele faraonului, implorîndu—l să cruţe viaţa tatălui său, ca şi a celorlalţi prizonieri. Cutremurat de milă şi de dragostea sa pentru frumoasa sclavă etiopiana, Radames se rugă şi el de faraon să le redea prizonierilor libertatea.
—Stăpîne, nemernicii aceştia au fost făgăduiţi zeilor drept jertfă, se împotrivi marele preot.
—I—am făgăduit lui Radames să—i împlinesc dorinţa.
—Priveşte această hoardă de ucigaşi ! Mocneşte în ochii lor setea de răzbunare, se întoarse marele preot către Radames.
—Nu, Ramfis, n—avem a ne teme de ei, răspunse Radames pe un ton de uşor dispreţ. La vederea rănilor înfricoşătoare de pe trupurile lor, etiopienilor nu le va mai da nicicînd prin gînd să ne atace.
—Cuvîntul nostru este sfînt, hotărî faraonul. Eliberaţi prizonierii, însă Aida şi tatăl ei vor rămîne la noi, drept chezăşie a păcii. Iar tu, Radames, primeşte mîna fiicei mele, Amnris, cu care, după ce voi închide eu ochii, vei stăpîni Egiptul de pe acest tron al meu.
În aclamaţiile poporului şi în sunetele triumfale ale trîmbiţelor, Amneris se apropie de Radames, în timp ce Aida rămase ţintuită locului lîngă tatăl său.
Sub stelele nopţii de vară, Nilul şerpuia cu nedesluşite forme de vis printre palmieri. Adieri blînde înfiorau trestiile de pe ţărm, de departe s—auzeau îngînări de cîntece. Aida se ascunsese în păpurişul înalt cît omul, înştiinţată de Radames că va veni în mare taină. Auzind paşi uşori în apropiere, tresări. Cînd întoarse capul, dădu cu ochii nu de cel pe care îl aştepta, ci de tatăl ei.
—Oare ţi—ai uitat patria, chemările iubitei tale mame, cîntecul celor de vîrsta ta ?
—N—am uitat nimic din tot ce spui, însă, în robia mea, singur Radames mi—a adus mîngîiere.
—S—a sfîrşit cu robia, vom fugi chiar în această noapte. Poporul înarmat aşteaptă să mă întorc şi să se năpustească asupra egiptenilor. Trebuie să aflu însă planul de atac al duşmanului. Şi voi afla asta prin tine.
—Prin mine ?
—Radames are să—ţi spună.

—Nu, se împotrivi Aida. Nu pot face una ca asta.
—Nu ţi—e teamă oare de blestemul meu, de umbrele morţilor noştri ? Vrei să rămîi o sclavă nemernică a faraonului pînă la sfîrşitul zilelor tale ?
—Nu mă blestema, tată, se rugă Aida în genunchi.
—Curaj, Radames se apropie. Eu m—ascund după palmieri.

Radames o încredinţa că după viitoarea bătălie de care se pregătea, avea de gând să—i ceară faraonului încuviinţarea de a se însura nu cu prinţesa Amneris, ci cu ea.

Aida îi arată că singura cale de scăpare de aici este fuga.

—Să fug ? Să—mi trădez ţara ? se cutremură Radames.

—Vino în ţara mea cu rîuri, flori, păduri şi păsări cîntătoare !

—Cum aş putea să—mi părăsesc patria ? E prea mare jertfa pe care mi—o ceri. Şi totuşi, Aida, îţi voi da ascultare. Vom fugi împreună încă în noaptea aceasta, pînă cînd trecătoarea pe unde vor trece ostile egiptene mai este liberă.

—Care trecătoare ?

—Valea Napata.

—Valea Napata ! exclamă fericit Amonasro, care apăru pe neaşteptate dintre palmieri. Poporul meu vă aşteaptă jos, în vale. Sînt Amonasro, regele Etiopiei.

—O, zei, mi—am trădat patria, se îngrozi Radames.

—Aşa au hotărît într—adevăr zeii, zise regele. Vino, vom fugi împreună !

Aceste ultime cuvinte ajunseră la urechea prinţesei Amneris, care tocmai ieşea din templu, unde se pregătise de nunta de a doua zi. Amonasro se repezi la ea, însă Radames îl opri. Regele etiopian îşi tîrî fiica în tufărişul de lîngă Nil, dispărînd împreună în întunericul nopţii. Radames fu pus în cătuşe şi aruncat în temniţa de sub templu.

în zorii zilei, Amneris îşi trimise paznicii să—l aducă pe Radames în faţa ei.

—Ştii că te aşteaptă moartea, de care singură eu pot să te scap, dacă îmi juri că renunţi la Aida, zise fiica faraonului.

—Ar trebui să jur strîmb, prinţesă, răspunse Radames. Nu mi—am trădat patria, totul n—a fost decît o întîmplare nefericită. Dar dacă zeii au hotărît astfel, voi muri fără să crîcnesc.

—Renunţă la Aida şi îţi redau libertatea, zise prinţesa printre lacrimi. Tot n—ai s—o mai revezi, căci a fugit cu tatăl ei.

—Aşadar trăieşte ! exclamă fericit Radames. Pot să mor de astă dată împăcat.

—Preferi deci moartea ?! strigă Amneris clocotind de ură. Nimeni n—are să te mai scape de ea.

Încă în aceeaşi zi, preoţii îl osîndiră pe Radames la moarte, îngropîndu—l de viu într—o firidă de mormînt din zidul templului. în clipa însă cînd lespedea grea închidea gura mormîntului, întunecîndu—l pentru totdeauna, Radames simţi două braţe ce—l cuprind. Era Aida, care, aflînd de aspra osîndă, renunţase să se întoarcă în patria ei. Se furişase neobservată în mormîntul pregătit pentru Radames.

În timp ce tinerii aşteptau îmbrăţişaţi somnul de veci, uniţi de astă dată pentru totdeauna, Amneris se prăbuşea zguduită de plîns pe lespedea mormântului, în care avea să se stingă pe încetul cel care îi era atît de drag şi sclava sa necredincioasă.

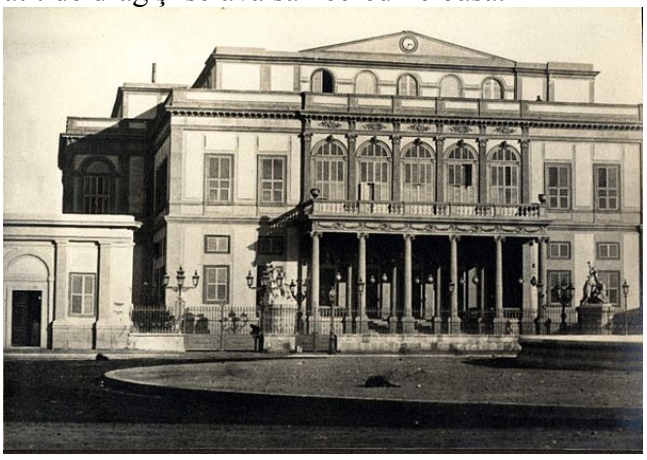

Teatrul de operă din Cairo

12.BOEMA

Operă în patru acte, de Giacomo Puccini (1857— 7924), pe libretul de Giuseppe Giacosa şi Luigi Illica, după romanul La vie de Boheme *de Henri Murger. Acţiunea se petrece la Paris, în jurul anului 1830. Deşi la premiera de la Torino, la 1 februarie 1896, eroii „prozaici", purtînd costume de stradă şi nu strălucitoarele hlamide sau armuri ale regilor, principilor, grafilor, generalilor şi ale altor eroi de operă romantică, au nedumerit spectatorii, opera a cunoscut un succes prelungit pînă în zilele noastre. Succesul acesta se datoreşte muzicii melodioase, felului cum orchestra zugrăveşte situaţiile dramatice, lirice sau comice, ariilor scurte, concise, fermecătoare.*

Cartierul Latin din Paris, de pe malul stîng al Senei, are o istorie de mai multe secole. Cîţi poeţi, muzicieni, pictori şi oameni de ştiinţă nu şi—au petrecut acolo anii cei mai frumoşi ai tinereţii, între studiu şi petreceri, între visuri nemăsurate şi grijile apăsătoare ale zilei de mîine ! Străzile, clădirile, pieţele, cafenelele acestui cartier au inspirat multe versuri, poeme, evocări, încît ai putea să umpli o bibliotecă întreagă cu volumele ce i s—au consacrat de cei ce nu şi—au uitat anii de studenţie, bucuriile şi amărăciunile unei perioade de fireşti speranţe şi de mari dezamăgiri.

Poezia Cartierului Latin a găsit ecou îndeosebi în sufletul scriitorilor romantici. „Viaţa boemilor" — fiindcă boemi se numeau tinerii cu cărţi de studiu la subsuoară şi cu buzunarele căptuşite cu vînt, îngrămădiţi cîte trei şi patru în cămăruţele de mansardă — este cea mai cunoscută dintre cărţile ce descriu mizeria şi traiul de pe o zi pe alta al studenţilor parizieni. Autorul ei este acel Henri Murger, care l—a cucerit pe compozitorul Giacomo Puccini, pe cînd era şi el tînăr încă, la începutul glorioasei sale cariere muzicale.

Subiectul scriitorului francez a mai fermecat pe un compozitor italian, pe Ruggero Leoncavallo, celebrul autor al operei în două acte „Paiaţe". S—a dat o luptă surdă între cei doi tineri muzicieni pentru succesul operei Boema, căci amîndoi o intitulaseră la fel. Lupta n—a fost de lungă durată, deoarece Puccini şi—a învins fără greutate adversarul, opera lui fiind mai melodioasă, mai umană, mai bine construită.

A contribuit la succesul Boemei lui Giacomo Puccini şi buna întocmire a libretului, viu şi plin de momente emoţionante, cu eroi autentici.

Autentici, într—adevăr ?

Numele celor ce au populat cămăruţele şi podurile sărăcăcioase ale Cartierului Latin nu se cunosc. O

lume nouă se încălzeşte azi la soarele care a luminat cîndva tinereţea celor patru prieteni, personajele principale ale operei : pictorul Marcel, poetul Rodolfo, muzicantul Schaunard şi filozoful Colline. Ochii lor luminoşi surîdeau deopotrivă vieţii, întîmpinînd necazurile şi bucuriile cu aceeaşi uşurinţă. Căci tinereţea are darul de a privi dincolo de prezent, la ziua de mîine, la viitorul plin de făgăduinţe.

Atîta doar că prezentul îşi are grijile sale şi peste unele dintre ele nu se poate trece cu uşurinţă. Cei patru prieteni adeseori nu reuşeau să încropească o masă zilnică, cît de sărăcăcioasă. Era iarnă. Se apropiau sărbătorile, vîntul bătea dinspre ocean, tinerii visau în mansarda lor la un prînz îmbelşugat. Se aflau în cămăruţa lor o masă acoperită de hîrtii, nişte scaune şubrede, cîteva cărţi desperecheate, aruncate prin colţuri, lîngă pînzele pictate rezemate de perete. Prin fereastra mare pătrundea însă destulă lumină ca Marcel să poată picta traversarea Mării Roşii de către evreii izgoniţi din Egipt de faraon. Ca să se răzbune pe mizeria la care erau cu toţii osîndiţi, fără bani şi fără lemne de foc în ajun de sărbătoare, cu chiria neplătită de mai multe luni, pictorul îl înecă pe faraon, dintr—o trăsătură mânioasă de penel, în valurile mării zugrăvite pe pînză.

Privirile lui Rodolfo rătăceau mîhnite peste acoperişurile Parisului, din ale căror hornuri se înălţau fuioare de fum. Ce deosebire între tihna caselor burgheze, bine încălzite, şi soba de tuci din mansarda boemilor, rece şi nepăsătoare, ca un trîndav paşă oriental !

—Ascultă, Rodolfo, mi—a venit o idee, făcu Marcel pe neaşteptate, azvîrlind penelul. Mi—au amorţit degetele de frig.

—În timp ce soba noastră trîndăveşte, rîse Rodolfo. Ceea ce nu i se poate lua în nume de rău, odată ce nu—i prea purtăm de grijă.

—Tocmai de asta, am s—o îndop cu rămăşiţele scaunului ăsta netrebnic. Este, oricum, mai plăcut să şezi pe podea, decît să te prefaci într—un sloi de gheaţă !

—Am o idee şi mai bună, spuse Rodolfo. Teatrele nu prea se îmbulzesc după piesele mele, aşa că pe foc cu maldărul acesta de manuscrise. Poftim prologul, aprinde focul cu el!

—E un timp de prăpăd afară, intră în clipa aceea Colline, zgribulit de frig. Casele de amanet sînt închise, nu mai e nimic de făcut. Dar ce văd ?... Duduie focul în soba noastră ?

—Ne încălzim la vîlvătăile unei drame ale mele, zise Rodolfo. Sîntem, deocamdată, la actul întîi.

—Adevărul este că ai un stil de—a dreptul scînteietor, se înveseli Colline.

—Să vezi ce flăcări au să iasă din actele următoare !

Tinerii îşi încălziră cîteva clipe mîinile la căldura sobei. Focul se stinse însă repede, odată ce hîrtia a fost născocită ca să—l încălzească pe om în alt chip decît arzînd în sobă.

—Era mai bine să fi scris o dramă în foarte multe acte, glumi Marcel cînd ultima pîlpîire se stinse.

Prin uşa deschisă se iscă deodată un curent rece, căci îşi făcu intrarea triumfală Schaunard. Era urmat de calfele băcanului din colţ, care aduceau pachete cu mîncare şi sticle de vin. Marcel, Rodolfo şi Colline se repeziră la pîinea, şunca, brînzeturile şi băutura ivite ca într—o poveste cu zîne. În timp ce se ospătau, Schaunard le destăinui secretul belşugului neaşteptat : citise la mica publicitate anunţul dat de un bătrîn scrîntit, care îl angajase fără să stea pe gînduri.

—Probabil ca să—i înveţi nepoatele să citească notele, încercară să ghicească boemii.

—Nici vorbă, ci ca să bat zi şi noapte clapele pianului, pînă cînd papagalul vecinului îşi va da duhul de supărare — rîse Schaunard. Numai că afurisitul de papagal se încăpăţîna să trăiască şi după două zile, aşa că m—am furişat în apartamentul vecinului şi, cu o porţie de pătrunjel, i—am venit de hac. La care, bătrînul ţicnit mi—a plătit pe loc banii făgăduiţi... însă, nu vă lăcomiţi prea tare ! Lăsaţi şi pe mîine cîte ceva, iar în această seară să petrecem şi noi în oraş, unde cîrnaţii răspîndesc un miros divin. Ne ducem la „Momus" în Cartier.

Veselia boemilor fu spulberată de cîteva ciocănituri repezi în uşă. Era moş Benoit, proprietarul, care cerea chiria pentru mansardă. Neavînd încotro, boemii îl poftiră în casă. După ce îi oferiră un scaun, îi turnară şi lui un păhărel de vin, apoi prinseră să—l linguşească, să—i laude vigoarea tinerească şi să se prefacă invidioşi din această pricină. Moş Benoit se umflă în pene, încîntat de atenţiile chiriaşilor săi. Indignaţi de atîta *păuneală,* tinerii îl dădură afară pe proprietar, ca să pornească îndată la „Momus". Singur Rodolfo rămase ca să termine la flacăra tremurată a unei luminări o poezie. Pana de gîscă se tîra însă anevoie pe hîrtie, căci poetul nu era inspirat.

Un ciocănit uşor în uşă îl făcu să tresară. în prag se ivi o necunoscută. I se stinsese lumînarea pe scara întunecată şi ceru permisiunea s—o aprindă de la cea din mansardă. Graţioasa fiinţă se mistui

îndată, însă vîntul îi stinse iar lumînarea, aşa că Rodolfo o pofti să intre. Necunoscuta şi—ar fi urmat drumul, dacă nu i s—ar fi făcut rău chiar în uşă. Poetul, după ce o ajută să se aşeze pe un scaun, îi stropi faţa cu apă, ca ea să—şi revină. Necunoscuta porni spre uşă, dar se mai întoarse o dată ca să—şi ia cheia uitată pe masă.

—Intră fără frică, are să ţi se stingă lumînarea din nou, zise Rodolfo. Poftim, s—a şi stins, dar îndată ţi—o aprind.

Porni către uşă cu lumînarea în mînă, dar făcu în aşa fel ca ea să se stingă.

În timp ce căutau cheia, poetul atinse ca din întîmplare mîna fetei şi se prezentară :

—Pe mine mă cheamă Mimi, dar adevăratul meu nume este Lucia. Sîntem vecini, deoarece stau în încăperea de alături ; prin fereastră văd tot cerul. Brodez trandafiri la fel de roşii ca şi cei adevăraţi, numai parfumul le lipseşte... însă, este timpul să plec, te—am reţinut destul de la ocupaţiile; dumitale.

—Hei, Rodolfo, n—ai de gînd să cobori odată ? răsună în clipa aceea din poartă glasul prietenilor care îl aşteptau.

Cartierul Latin fierbea de mulţimea trecătorilor veseli. Strigătele vînzătorilor ambulanţi se amestecau cu rîsete şi cîntece. În strălucirea felinarelor tălăzuiau cete de tineri, dugheana negustorului de cadouri atrăgea o mulţime de lume.

Rodolfo cu Mimi se opriră şi ei la o vitrină.

—Cred că ţi—ar veni bine boneţica roz, făcu poetul. Este darul meu pentru tine.

—Cît e de frumoasă ! exclamă fericită Mimi. Îmi doream de mult o bonetă.

Prietenii lui Rodolfo se aşezaseră la o masă pe terasa cafenelei. Poetul le—o prezentă pe Mimi, ai cărei obraji aprinşi nu lăsau vreo îndoială că suferă de cumplita boală a mizeriei : tuberculoza, însă cine se gîndea la boală şi suferinţă într—o seară cînd toată lumea era pornită pe rîs şi petrecere, străduindu—se să uite necazurile ?

Cînd să ciocnească paharele, Marcel se întunecă deodată la faţă. Zărise apropiindu—se de masa vecină o tînără zglobie şi elegantă. Era urmată de un bătrînel încărcat cu pachete, căruia tînăra îi vorbea pe un ton poruncitor :

—Aici, Lulu ! Asta este masa pe care—o vreau.

—De cînd te tot rog să nu—mi mai. spui Lulu în faţa străinilor ? se smiorcăi Alcindor, căci aşa îl chema pe bătrînel. Vrei cumva să ne aşezăm chiar aici, în stradă ?

—Da, aici vreau, sună răspunsul tinerei, care se şi aşezase la o masă apropiată de cea a boemilor, fiindcă dorea să—l vadă pe Marcel. Pictorul îi întoarse însă, furios, spatele.

—Este Musetta, şopti Rodolfo la urechea proaspetei sale prietene. Lui
Marcel îi este tare dragă. Musetta făcu tot ce—i stătea în puteri ca să fie observată de pictor, fără să izbutească, deşi vorbea tare, se certa cu ospătarii, fiindcă nimeni şi nimic nu—i era pe plac.

Izbuti astfel să scape în curînd de bătrînelul cu care venise.

După plecarea lui, Musetta trecu la masa boemilor. Se dezlănţui o petrecere veselă, care ar fi ţinut pînă tîrziu dacă nu se ivea ospătarul cu nota de plată. Oricît se scotociră însă prin buzunare, nu găsiră banii cu care să achite ceea ce mîncaseră şi băuseră. Lucrurile ar fi luat o întorsătură neplăcută, dacă Musettei nu i—ar fi venit ideea salvatoare de a da repede dispoziţie ospătarului :

—Să treci totul în contul domnului Alcindor, ai cărui invitaţi am fost. Noi mergem să petrecem în altă parte.

Dar viaţa nu este numai un şir de petreceri fără sfîrşit. După cîteva săptămîni de linişte netulburată, Rodolfo părăsi şi el mansarda. Fata, căreia îi era atît de drag, porni îndată după el. Alergă spre hanul de la periferie, unde bănuia că poetul se dusese spre a se consola în tovărăşia lui Marcel.

Din văzduh cerneau peste Paris fulgii unei ninsori de iarnă grea. Mimi rătăci mult timp pe străzile pustii, din zori pînă seara tîrziu cînd ajunse la hanul căutat. Cum nu îndrăznea să intre în han, Mimi rugă pe o necunoscută să—l cheme pe Marcel afară.

îi povesti pictorului toată suferinţa pe care o îndurase alături de Rodolfo, tot ce pătimise în ultimele luni. O tuse chinuitoare îi întrerupse de mai multe ori povestirea, încît abia putea să bolborosească vorbe anevoie de priceput, în timp ce se pregătea să intre şi să—l caute pe Rodolfo, Mimi se ascunse

după un arbore. Abia se făcu nevăzută, că Rodolfo şi Marcel apărură în uşa hanului. Pictorul aduse îndată vorba de Mimi.

—Dacă vrei să cunoşti adevărul, află că nu mai pot s—o văd chinuită de tuse. Mă învinovăţesc că piere văzînd cu ochii, obrajii îi ard de febra unei boli fără leac. Mansarda mea e neîncălzită, cînd ea are nevoie de căldură, de doctor şi medicamente. Vreau s—o ajut cu tot dinadinsul. Aş fi bucuros să—i poarte de grijă un om cu dare de mînă. N—ai vrea să—i spui toate acestea ?

Mimi, care asculta cu suflarea oprită, îşi trăda prezenţa fără voie printr—un acces de tuse.

—Îmi pare rău, Mimi, ai auzit totul ? se sperie Rodolfo, apropiindu—se cu grijă de ea. Să nu dai crezare vorbelor mele, ştii doar cît sînt de prăpăstios.

—Nu, Rodolfo, răspunse Mimi. Tu ştii care este adevărul. Cît de grea este despărţirea în timpul iernii, şopti Mimi. Lumea este tristă şi pustie, nu sînt flori, e întuneric...

—O, da, primăvara ar fi fost mai uşor, răspunse Rodolfo. în ciripitul păsărilor, mîhnirea se mistuie parcă, florile, lunca, pădurea verde încurajează...

Trecu astfel un an. Ningea iar şi, în mansarda sărăcăcioasă, ajunul sărbătorilor era la fel de zgribulit ca şi anul trecut. În locul mesei îmbelşugate, tinerii îşi amăgeau foamea cu scrumbii sărate. Nu erau însă defel mîhniţi, ci glumeau şi rîdeau. Colline şi Schaunard se duelau cu vătraiul şi făraşul, schiţînd paşi de dans. Petrecerea era în toi cînd Musetta dădu buzna în casă.

—Vine Mimi, făcu ea agitată. Abia se ţine pe picioare, sărăcuţa.

—Ce s—a întîmplat ? întrebară boemii.

—Este bolnavă, la capătul puterilor. Nu cred să mai apuce primăvara. M—a rugat s—o ajut să urce scara pînă la Rodolfo.

Mimi ajunse în mansardă sleită. Rodolfo o ajută să se întindă pe patul răvăşit, Musetta, pe neobservate, îşi scoase cerceii şi—i dădu lui Marcel ca să—i vîndă şi să aducă un doctor.

—Mă duc să—i caut un manşon, ca să—şi încălzească în el mîinile.

—Iar eu, spuse Colline, luîndu—şi mantaua din cuier, mă duc să—mi vînd credincioasa pelerină, ale cărei buzunare au fost pline de atîtea cărţi înţelepte, însă, cum ceasul despărţirii a sosit, rămîi cu bine, bătrîn tovarăş !

—O, cîte aş vrea să—ţi spun ! şopti Mimi după plecarea boemilor. Dar nimic nu mai are acum rost. Ţii minte cînd am intrat, acum un an, în mansarda aceasta ? Mi se stinsese luminarea şi...

—Ai scăpat cheia...

—Pe care tu ai găsit—o îndată, dar ai vîrît—o pe furiş în buzunar. Credeai că nu te văd ?

Musetta îi întrerupse, aducînd un manşon cald, în care Mimi îşi vîrî mîinile rebegite de frig.

—O, ce minunăţie ! Tu mi l—ai luat, Rodolfo ? rosti cu glas stins Mimi.

—Fireşte că el ţi l—a luat, se grăbi Musetta s—o liniştească.

—Cîte griji îţi pricinuiesc, dragul meu !... De ce ai înmărmurit ? Nu vezi că mă simt mai bine ?... Mîinile mi s—au încălzit şi ele... e bine acum... mă fură somnul...

Pleoapele i se lăsară încet peste ochi.

Marcel intră tiptil, anunţînd în şoaptă apropiata vizită a medicului. Colline şi Schaunard aduseră, la rîndul lor, medicamentele cumpărate cu preţul bătrînei pelerine. Nu mai era însă nevoie de ele, căci Mimi adormise pentru totdeauna, în timp ce afară ningea cu fulgi mari peste Parisul care se pregătea, ca odinioară, ca întotdeauna, de petrecerile vesele ale sărbătorilor de iarnă.

13.TOSCA

Operă în trei acte, de Giacomo Puccini, pe un libret de Giuseppe Giacosa şi Luigi Illica, după drama cu acelaşi titlu de autorul francez Victorien Sardou. Premiera a avut loc la 14 ianuarie 1900, pe scena Teatrului Constanzi din Roma, aşadar exact la o sută de ani şi în acelaşi oraş unde se petrece acţiunea. Succesul a fost copleşitor, în ciuda zvonurilor despre un atentat ce se pregătise chiar în seara premierei. Încă în acelaşi an, Tosca *a repurtat succese asemănătoare la Paris şi Londra, apoi în lumea întreagă.*

Creatoarea rolului Floriei Tosca, cîntăreaţa românca Hariclea Darclée — socotită de criticii şi compozitorii timpului neîntrecută în personajul principal — a *cîntat în multe teatre de operă din Europa şi America latină, sărbătorită peste tot de un public entuziast.*

Premiera operei Tosca de Giacomo Puccini este legată de numele unei mari cîntăreţe românce: Hariclea Darclée. Ea a interpretat, la dorinţa compozitorului, rolul frumoasei Floria Tosca, ea însăşi cîntăreaţă în drama scriitorului francez Victorien Sardou, după care Giacosa şi Illica au întocmit libretul operei.

În jurul premierei s—a iscat o mare agitaţie. Protipendada din capitala Italiei aflase că este vorba de un subiect revoluţionar, astfel că se pregătea să le facă autorilor şi interpreţilor o manifestare duşmănoasă. Sala fusese înţesată de poliţişti, fiindcă circulau zvonuri că va exploda, în timpul spectacolului, o bombă sau chiar mai multe. în locul lor a explodat succesul unei opere care a rămas de atunci pe afişul tuturor teatrelor lirice de pe glob, aducînd lauri cîntăreţilor ce—au apărut în rolurile principale. Cine nu—şi aminteşte de succesul sopranei Arta Florescu în rolul Floriei Tosca pe scena Operei Române din Bucureşti, şi cine nu l—a aplaudat, în anii mai apropiaţi, pe baritonul Nicolae Herlea în rolul baronului Scarpia?

Succesul de care opera aceasta se bucură pretutindeni, de peste trei sferturi de veac, se datorează în parte şi subiectului. Acţiunea se desfăşoară la Roma, a cărei populaţie fusese cucerită la începutul

secolului al XIX—lea de ideile Revoluţiei franceze, idei ce au trecut peste popoarele Europei ca o suflare vijelioasă. Speranţele de libertate şi independenţă naţională ale italienilor au fost şi ele trezite. Geamătul surd al celor oprimaţi s—a transformat, în urma victoriilor armatei franceze, în suspine de uşurare. Ca într—o licărire de fulger, asupriţii întrezăriră ceasul eliberării, care avea să bată şi pentru ei. Se iveau peste tot eroi ai luptei naţionale, care puneau mina pe arme, fără să le pese de primejdie. Luptele dintre francezi şi asupritori se dădeau cu noroc schimbător, încît la vestea înfrîngerii lui Napoleon la Marengo, tiranul îşi scoase din nou capul, căutînd să se răzbune cît mai crud pe răsculaţi.

La Roma se organiză în grabă o slujbă religioasă la biserica Sant Andrea della Valle.

Deocamdată, în aurora sîngerie, biserica era cufundată în somn. Zidurile ei străvechi se înălţau mute în lumina difuză a zorilor. În curînd aveau să sune clopotele bisericilor Romei, vestind începutul unei zile de sărbătoare. O cheie scrîşni în zăvorul intrării şi. pe uşa larg deschisă, intră legănîndu—se caraghios paracliserul. Şchiopăta sărmanul, ceea ce nu—l împiedica să cureţe feştilele luminărilor, să înlocuiască florile ofilite de pe altare cu altele proaspete, încă cu rouă pe ele, să schimbe uleiul rînced din candele.

Părea atît de absorbit de îndeletnicirile sale, încît nici nu—l băgă de seamă pe necunoscutul care se furişase pe nesimţite în biserică, zdrenţăros şi sleit de puteri. Era Angelotti, un fugar hăituit de poliţia baronului Scarpia, căci fusese consulul republicii romane instaurată de armata franceză eliberatoare. Se refugiase în biserică fiindcă familia sa avea în ea o capelă proprie unde spera să poată fi deocamdată la adăpost de urmăritori. Descoperi îndărătul unei statuete cheia ce ducea la capelă şi dispăru după uşa scundă.

În acest timp, paracliserul ştergea pensulele lui Cavaradossi şi îi potrivea scara din faţa altarului unde avea să picteze.

Mărio Cavaradossi primise sarcina de a picta icoana Magdalenei deasupra unuia din altarele laterale. De îndată ce clopotul vesti răsăritul soarelui, se ivi şi el ca să—şi înceapă lucrul. Cînd trase de pe tabolu cearceaful cu care fusese acoperit, paracliserul recunoscu uimit în chipul sfintei din icoană portretul marchizei Attavanti. Dacă ar fi bănuit că fratele marchizei, fostul consul Angelotti, se află ascuns chiar în biserică â cărei grijă o poartă, ar fi făcut un nemaipomenit tărăboi.

Însă prezenţa fugarului n—o bănuia deocamdată nici Cavaradossi, pe care paracliserul greu de picior, dar bun de gură, îl ţinea de vorbă.

—Dă—mi culorile, îl întrerupse pictorul, sătul de pălăvrăgeala fără rost şi se caţără pe scară prinzînd să picteze frumosul chip de pe pînză, în timp ce gîndurile îi rătăceau la cîntăreaţa Floria Tosca, care îi era dragă. înainte de a pleca la treburile sale, paracliserul ţinu să—i mai spună că—i pregătise un paneraş cu merinde, pentru a—l avea la nevoie.

Angelotti ieşi din ascunzătoarea sa chinuit de sete şi foame, abia după plecarea paracliserului. Cavaradossi, care era şi el un duşman al tiraniei, căută să—i fie de folos fugarului : îi propuse să—l ascundă fie în vila sa, fie în fîntîna din grădină.

Poate că s—ar fi înţeles asupra celui mai potrivit loc, dacă nu erau întrerupţi de sosirea neaşteptată a Floriei Tosca. Angelotti se făcu nevăzut într—o clipită, dar spaima de pe faţa lui Cavaradossi dădu cîntăreţei de bănuit. O chinuia mai demult gîndul că el ar putea să—i ascundă ceva. Oare ce să însemne aerul lui răvăşit, privirile distrate, de parcă nu s—ar fi bucurat de venirea ei ?

Un fior străbătu inima artistei, devenind neliniştită, gata de harţă. Pictorul o linişti prin cuvinte pline de înflăcărare, stabilind ca seara să se vadă în vila lui Cavaradossi, fapt ce avu darul de—a alunga bănuielile Floriei Tosca. Se pregătea de plecare cînd, dintr—o dată, recunoscu în sfînta pictată deasupra altarului chipul marchizei Attavanti. Aşadar, bănuiala ei nu era fără temei.

Cîteva bubuituri de tun vestiră în clipa aceea evadarea din închisoare a lui Angelotti. Copoii lui Scarpia, şeful poliţiei, aveau să pornească neîntîrziat pe urmele fugarului.

În lumina limpede a dimineţii de vară, biserica prinse să se umple de popor. Paracliserul dădu de veste credincioşilor că Napoleon suferise o grea înfrîngere şi că, în cinstea acestui eveniment, la palatul Farnese are loc seara o serbare, la care Floria Tosca va cînta un imn al victoriei. Ar mai fi adăugat şi alte amănunte, însă amuţi la vederea lui Scarpia.

Şeful poliţiei intră în biserică cu îngîmfarea celor atotputernici. El nu venea să se închine, ci ca să—şi înceapă ancheta pentru descoperirea evadatului.

Ancheta aceasta dădu rezultate nesperate, odată ce în capela familiei Attavanti fu descoperit

panerașul golit pînă la ultima firimitură de merindele pregătite pentru pictor, iar lîngă altarul la care picta Cavaradossi se găsi un evantai. Destule probe ca să înceapă urmărirea, dar şi ca să deştepte bănuielile cîntăreţei.

Floria Tosca sosise şi ea la slujbă, fapt ce stîrni lui Scarpia şi mai mult neîncrederea în Cavaradossi.

Cu toată îndîrjirea lor, zbirii nu dădură nici pînă seara de urma lui Angelotti. Izbutiră, în schimb, să pună mîna pe complicele lui, Mărio Cavaradossi. Baronul Scarpia avea să—şi înfrunte rivalul într—un salon luxos, unde totul era frumos, nobil şi vrednic de a fi îndrăgit. Deocamdată, cina de unul singur, îmbrăcat cu o grijă aleasă, în frac şi cămaşă cu mîneci şi guler de dantelă. Peruca pudrată îi dădea o înfăţişare distinsă, care îi masca cruzimea fără pereche. Starea lui semăna cu aceea a unei sălbăticiuni ce se ghemuieşte înainte de salt asupra prăzii. Era copleşit de aşteptarea torturii lui Cavaradossi, pe care îl ura pentru talentul şi ideile sale îndrăzneţe.

Pictorul se afla după uşa capitonată, unde zbirii urmau să—l supună, la primul semn, celor mai cumplite chinuri, spre a afla de la el locul unde s—a ascuns Angelotti.

Încercarea, deocamdată paşnică, de a—l face să vorbească, nu dăduse rezultat. Scarpia se purta încă asemenea unui om de lume, prefăcîndu—se politicos. De la parterul palatului se strecurau sunetele muzicii, în care se amesteca glasul limpede şi pătrunzător al Floriei Tosca. Oare ar mai fi cîntat la fel de înaripat dacă ar fi aflat că cel drag ei a fost arestat şi că va fi supus în curînd unor torturi crîncene ? Cîntecul se stinse, treptat, într—un zvon de voci şi aplauze.

Scarpia îşi pierduse răbdarea ; prefăcătoria sa luase sfîrşit, aşa că îşi dădu pe faţă adevărata fire. Făcu semn zbirilor să—l tortureze fără îndurare pe pictor. O invită totodată pe Floria Tosca în salonul său. Cîntăreaţa intră chiar în clipa cînd Cavaradossi era tîrît în camera de tortură. El mai apucă s—o roage, în şoaptă, să nu cumva să—l trădeze pe Angelotti. în marea sa dragoste pentru Tosca, pictorul îi destăinuise între timp adevărul, risipindu—i astfel neîncrederea care o măcina de cîtăva vreme.

Din camera de tortură răzbăteau strigătele şi vaierele tot mai sfîşietoare ale lui Cavaradossi. Oare cit avea să mai reziste chinurilor la care era supus ? Tosca, copleşită de durere, se prăbuşi în lacrimi :

—Eu sînt aceea pe care o chinuieşti ! strigă ea. Încetează, încetează odată !

—Unde este Angelotti ? repetă Scarpia pentru a nu ştiu cita oară întrebarea.

—În fîntînă... în fîntîna din grădină, gemu Tosca, învinsă de suferinţă.

Pictorul fu adus în salon, pe jumătate leşinat, cu fruntea şi mîinile pline de sînge. Cîntăreaţa vru să—l ocrotească, dar Cavaradossi o alungă de îndată ce află că trădase ascunzătoarea fugarului.

—M—ai trădat, blestemato ! strigă el cu glasul răguşit de durere.

În clipa aceea uşa se dădu în lături şi o ştafetă aduse ştirea că Napoleon zdrobise în cele din urmă armata austriacă, la Marengo. Cavaradossi nu se mai putu stăpîni ; cuprins de însufleţire, îşi dădu pe faţă bucuria. Tosca încercă zadarnic să—l amuţească. El îl acoperi pe Scarpia de jignirile cele mai crunte. Zbirii îl scoaseră din salon, tîrîndu—l înapoi în camera de tortură.

—Salvează—l ! îi propuse Scarpia cîntăreţei.

—Care este preţul ? vru ea să afle.

—Floria Tosca, sună răspunsul sec al poliţaiului.

Primul gînd al cîntăreţei fu acela de a fugi şi a—i cere reginei graţierea lui Cavaradossi. Dar ar fi ajuns oare la timp ? De afară se şi auzea ropotul tobelor, cu care partizanii libertăţii şi ai republicii erau duşi la locul de execuţie, îi veni atunci în minte să încerce să cerşească mila lui Scarpia, în cuvintele cele mai mişcătoare de care o artistă este în stare.

Scarpia însă nu cunoştea mila ; încercă să se apropie de Tosca, însă un zbir intră grăbit raportîndu—i că Angelotti îşi pusese capăt zilelor înainte de a putea fi prins, iar complicele lui, Mărio Cavaradossi, este aşteptat de plutonul de execuţie.

Baronul schimbă o privire cu Tosca, care era îngrozită de gîndul că nu mai există nici o scăpare, pictorul va fi împuşcat. Scarpia ordonă ca execuţia să fie doar simulată, folosindu—se cartuşe oarbe, „întocmai ca în cazul contelui Palmieri", mai adăugă el.

Zbirul surise cu tîlc.

Dacă Floria Tosca ar fi fost mai atentă, şi—ar fi putut da seama că avea să fie trasă pe sfoară. Dar, îngrozită cum era de întâmplările acelei nopţi de coşmar, nu mai avea alt gînd decît să scape, împreună cu pictorul, fugind departe de Roma cea sîngeroasă.

Tosca îi mai ceru lui Scarpia, al cărui chip o dezgustă, un paşaport, cu care ea şi Mărio să poată

părăsi oraşul în zori de zi. Şeful poliţiei se aşeză la masă şi începu să scrie. Cînd să se ridice, ca să înmîneze Floriei actul, ea îi înfipse în piept cuţitul pe care îl zărise pe masa ospăţului de seară al tiranului. Scarpia se prăbuşi la pămînt, după ce cîntăreaţa îi smulse din mînă paşaportul rîvnit. Apoi se făcu nevăzută din palat.

Peste Roma începu să mijească zorile. Răsăritul aprindea lumini scînteietoare în turlele bisericilor. Deasupra fortăreţei Sant'Angelo, închisoare a luptătorilor pentru libertate — tremurau ultimele stele. Argintul lor se oglindea în gura unui tun îndreptat către oraş. Se auzeau din depărtare, surd, clopotele ce slăveau o nouă zi. Sus, pe bastionul fortăreţei, era tăcere. O tăcere atît de mare, încît se auzea clipocitul apelor Tibrului.

Tăcerea aceasta fu tulburată peste puţin timp de paşii pîrcălabului, care îl escorta pe Mărio Cavaradossi pe platoul de execuţie. Osînditului i se pregăti o masă şi un scaun, spre a—i putea scrie celei dragi cîteva rînduri de rămas bun. Abia isprăvise răvaşul cînd, pe bastion, se ivi şi Tosca.

—Sîntem salvaţi, Mărio. îi şopti ea pictorului ferindu—se de pîrcălab şi de plutonul de execuţie, care se şi aliniase pe platou.

—Cum ?

—Cînd vei auzi ropotul armelor, să te prefaci mort. Gloanţele sînt oarbe, încît nu—ţi vor căşuna nici un rău. Să nu—ţi fie teamă !

—De ce mi—ar fi teamă ?

Se luminase de—a binelea, dar lampasul pîrcălabului continua să pîlpîie la fel de jalnic. Cu ochii legaţi, Cavaradossi fu călăuzit în faţa plutonului. Soldaţii duseră arma la ochi, Floria îşi duse mîna la inimă, gloanţele răpăiră deodată. Mărio căzu moale la pămînt, ca într—un joc de copii. Plutonul coborî treptele bastionului, pîrcălabul suflă în feştila lampasului său, apoi se făcu nevăzut şi el. Peste bastion se lăsă tăcerea : apele Tibrului foşneau blînd în adînc, stelele de pe cer păliseră, turlele bisericilor Romei începeau să strălucească în răsăritul de soare.

Dintr—un salt, Floria Tosca ajunse lingă Mărio.

—Scoală, Mărio, sîntem, în sfîrşit, singuri ! şopti ea nerăbdătoare.

Nu primi nici un răspuns.

—Hai, Mărio, primejdia a trecut ! îl zori ea tremurînd.

Aceeaşi tăcere.

—Mărio ! ţipă deodată Tosca, dîndu—şi seama că el nu se prefăcea, ci era mort cu adevărat. Scarpia fusese necinstit pînă şi cu prilejul ultimului tîrg pe care îl încheiase. Cum nu putea să îndure gîndul de a trăi fără fiinţa care îi fusese atît de dragă, Floria Tosca se aruncă de pe bastionul fortăreţei în prăpastia întunecată.

Legenda spune că pe locul unde trupul ei a fost înghiţit de Tibru, apele se mai învolburează şi azi într—un vîrtej bolborositor, din care se desluşeşte parcă ţipătul disperat al ultimei victime a tiranului Scarpia.

Teatrul Constanzi din Roma

14.MADAME BUTTERFLY

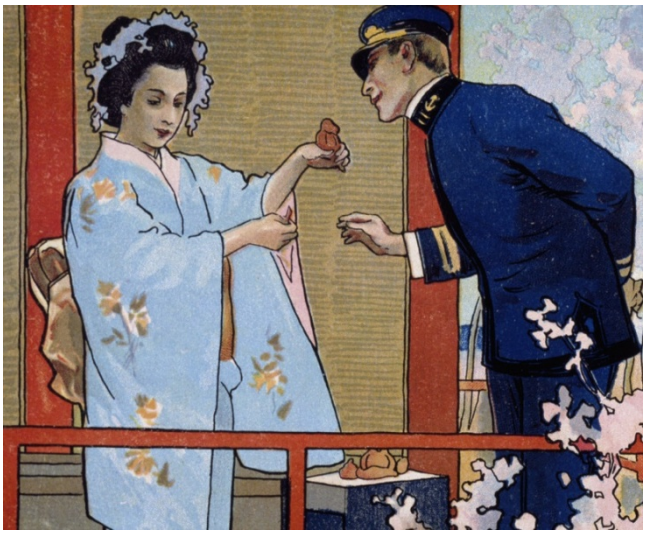

Operă în trei acte, de Giacomo Puccini, pe un libret de Luigi Illica şi Giuseppe Giacosa, după o dramă de David Belasco. Subiectul a iost folosit şi de scriitorul francez Pierre Loti, în romanul său a cărui eroină poartă numele de Madame Chrysanteme. Cu toate că Puccini o socotea cea mai reuşită lucrare a sa, la premiera de la Scala din Milano, la 17 februarie 1904 — dirijor fiind tînărul Arturo Toscanini, iar Cio—cio—san soprana Rosina Storchio, una din cele mai sărbătorite cîntăreţe ale Italiei de la începutul secolului — opera a fost fluierată, iar compozitorului i s—au făcut manifestări ostile.

Iată cum a povestit interpreta rolului titular eşecul de la premiera milaneză : „Cortina de fier a căzut rece, ca o ghilotină, în zarva asurzitoare a publicului. Nici unul din artişti nu mai apăru la rampă, cum se obişnuieşte după o premieră, ca să culeagă aplauzele macarale prietenilor compozitorului. Ne—am adunat cu toţii în jurul maestrului zdrobit, răvăşiţi şi noi de plîns. Pe neaşteptate, un băieţel firav se năpusti pe scenă şi se aruncă, hohotind de plîns, în braţele lui Puccini: O papa... papa mio ! *Era Antonio, fiul compozitorului..."*

Puccini a prelucrat opera sa, făcînd din cele două acte şi trei tablouri, cîte avea la început, trei acte de sine stătătoare. La 28 mai în acelaşi an, Madame Butterfly *a repurtat un succes uriaş la Brescia, ca succesul să n—o mai părăsească niciodată.*

Ca şi în cazul ultimei sale opere, Turandot, *Giacomo Puccini a studiat timp îndelungat muzica orientală şi instrumentele ei specifice, ca să poată împrumuta un colorit cît mai autentic eroilor săi şi ambianţei geografice. Cîteva din ariile operei sînt de o mare frumuseţe, ca dealtfel şi întreaga partitură, care se cîntă în aproape toate teatrele noastre muzicale.*

Unul dintre neuitaţii interpreţi români ai rolului locotenentului Pinkerton a fost tenorul Traian Grozăvescu. Îi urmează, azi, cu vocile lor frumoase, Valentin Teodorian, Cristian Mihăilescu, Emil Gherman şi Ion Tudoran, de la Operele din Bucureşti şi Cluj—Napoca.

Japonezii iubesc florile şi vegetaţia în mod deosebit. în casele lor scunde din Nagasaki, pe ulicioare întortocheate şi strimte, trandafirii acoperă fiecare palmă de pămînt, în timp ce *gliciniile* îşi scutură petalele roz pe creştetul şi umerii trecătorilor. O populaţie tăcută forfoteşte în bătaia soarelui, pitindu—

şi după un blajin surîs grijile mărunte.

Doar rar se abate prin oraşul, unde înfloresc pretutindeni grădini şi creşte liniştea, vreun străin. Dar de cînd în port acostează, pentru un timp mai lung sau mai scurt, vapoare americane, numărul lor s—a înmulţit.

Din zarva oraşului, ecoul petrecerilor marinăreşti n—ajunge pînă sus, pe colinele acoperite de verdeaţă. însă locotenentul Pinkerton şi—a pus în gînd să vadă totul, să cunoască în amănunţime obiceiurile ţării unde nava sa de război va petrece cîteva săptămîni. Ca ofiţer al flotei americane a străbătut lumea întreagă, a întîlnit oameni de toate culorile şi s—a distrat, ca oricare alt tînăr şi chipeş ofiţer de marină. Se lasă purtat şi de astă dată prin oraş într—o ricşă hodorogită, în căutarea surprizelor pe care orice ţară, orice localitate le rezervă străinilor.

Un bătrînel îi aţinu calea într—o dimineaţă, adresîndu—i—se cu temenele :

—Mă numesc Goro, iar ocupaţia mea se cheamă în limba ţării noastre *nakodo,* adică agent matrimonial. Cei pe care i—am servit m—au poreclit ,,misitul fericirii".

—Îţi închipui că am de gînd să mă însor în ţara voastră ? încercă ofiţerul să se descotorosească de el.

—Aţi vorbi altfel dacă obiceiurile ţării noastre v—ar fi mai bine cunoscute, stărui Goro. Străinii pot încheia la noi căsătorii, ce se desfac de îndată ce ocupaţiile îi cheamă în altă parte. O astfel de căsătorie este cu desăvîrşire legală, după cum la fel de legală este şi desfacerea ei de la sine. Miresele recomandate de mine sînt fete de familie bună, frumoase şi delicate, ascultătoare şi harnice. Binevoiţi a arunca o privire în albumul meu cu poze : aceasta este Floare—de—cais, care s—a măritat pînă acum de două ori ; cea de lîngă ea este domnişoara Crizantema, a cărei frumuseţe n—are pereche, încît a încheiat nu mai puţin de patru căsătorii ; Zori—de—zi s—a măritat de şi mai multe ori, căci Goro este isteţ...

—Propunerile tale par să fie atrăgătoare, zise Pinkerton, ca să pună stavilă torentului de cuvinte ale lui Goro. Pe mine însă nu mă atrage o astfel de mireasă.

—Poate binevoiţi a vă arunca ochii asupra celei mai gingaşe gheişe din ceainăria noastră, fermecătoarea Cio—cio—san. Coboară dintr—o familie de seamă, însă scăpătată.

—Este în adevăr fermecătoare, dar dacă aş lua—o de nevastă, unde oare m—aş putea muta cu ea ? Căci pe puntea navei mele de război nu pot să—mi duc soţia.

—Nu vă rămîne decît să închiriaţi, pe un preţ de nimic, una din căsuţele cu multe paravane din vîrful colinei. Contractul de închiriere este valabil timp de 999 de ani !

Cu un ,,misit" aşa de iscusit, locotenentul Pinkerton se pomeni, aproape fără voia lui, cu mireasă şi casă. Din clădirea scundă, înecată în tufe de iasomie, puteai cuprinde cu ochii o privelişte minunată : jos se întindea marea, în toată frumuseţea ei orbitoare : pe colinele din jur înfloreau piersicii şi migdalii; cerul albastru nu era pătat nici măcar de umbra vreunui nor Iar cu paravanele nostime din casă puteai face trei dintr—o încăpere sau îţi lăsai grădina să intre în casă, după voie.

Goro îi prezentă a doua zi străinului pe servitorii casei, după care urmă mireasa. înaintea ei sosi însă domnul Sharpless, consulul Statelor Unite ale Americii, martorul mirelui la căsătorie, îşi aprinseră tacticoşi ţigara şi goliră cîte un pahar de whisky ; Pinkerton slăvea poezia vieţii pe mare, surprizele descoperite în fiecare nou port, bucuria noutăţii prilejuită de fiecare călătorie. Iată, pînă şi o astfel de căsătorie, semănînd mai curînd a joacă, cîtă plăcere îi pricinuieşte unui tînăr dornic de aventuri ! După cîteva săptămîni va putea să—şi părăsească proaspăta soţie, fără a fi tras de vreo lege la răspundere, odată ce acestea sînt obiceiurile ţării.

—Ard de nerăbdare s—o văd pe Cio—cio—san, zise Pinkerton.

—Ştii oare că numele ei în englezeşte înseamnă fluture, butterfly ? îl lămuri Sharpless. Nu te—ai gîndit că ai putea să striveşti, prin aventura pe care o întreprinzi, aripile acestui fluture fragil ?

—Ai cumva de gînd să—mi ţii o predică ? îl întrerupse ofiţerul. Mai bine să ciocnim un pahar în sănătatea logodnicei mele adevărate, aflată în America.

—Oricum, avu consulul ultimul cuvînt, nu uita că mireasa ar putea să ia în serios căsătoria voastră, care dumitale ţi se pare o simplă joacă.

Mireasa se ivi şi ea, însoţită de un alai de gheişe. Cio—cio—san era mică şi delicată, ca şi cînd ar fi fost urzită din petale de iasomie. Părea mai degrabă un copil decît o fată de vîrsta măritişului.

—Cîţi ani ai, copila mea ? vru să afle consulul.

—Vai, sînt destul de bătrînă, am cincisprezece ani ! sună răspunsul.

Mireasa era toată numai zîmbet şi rîs, cînd reţinut, cînd nestăvilit, învăluindu—i pe toţi în veselia sa tinerească, îşi prezentă mama şi rudele, adăugind că unchiul Bonzo, preot budist, nu va putea fi de faţă la nuntă. Ceremonia începu în liniştea înserării.

—Mi—e teamă, Pinkerton, îi şopti consulul mirelui. Mireasa ta mă priveste ca pe o arătare din basme. Mă tem că povestea asta n—are să se sfîrşească bine.

—Domnule Pinkerton, stăpîn al meu, nădăjduiesc să nu te superi că am îndrăznit să aduc în casă cîteva din lucruşoarele mele, se înclină mireasa în faţa locotenentului.

—De ce să mă supăr ? făcu Pinkerton, pentru întîia oară mişcat de supunerea şi dăruirea ce stăruiau în ochii micuţei Butterfly.

—Am aici un şal de mătase... un brîu cu cataramă... o oglindă, cîteva evantaie, ulcica cu vopsele.

—Pumnalul ?

—Este o relicvă de familie, pe care doresc s—o feresc de priviri străine, rosti repede Cio—cio—san şi intră în casă. în lipsa ei, Goro îi explică ofiţerului că tatăl miresei îşi făcuse harakiri, adică îşi pusese capăt zilelor cu pumnalul acela, dăruit de împărat.

Cînd Cio—cio—san reveni şi povesti, cu un aer nevinovat de copil, că de dragul căsătoriei sale cu un ofiţer american trecuse în acea dimineaţă la religia creştină, Pinkerton simţi parcă un junghi în inimă.

În prezenţa comisarului imperial, Pinkerton şi Cio—cio—san semnară actul de căsătorie, după care începu ospăţul. Nuntaşii se veseleau şi cîntau, într—un vuiet necontenit de voioşie cînd, deodată, în grădina căsuţei de pe colină dădu buzna, ca o furtună, unchiul Bonzo. El îşi blestemă nepoata pentru că se încumetase să—şi trădeze credinţa strămoşească. De îndată ce aflară de convertirea miresei, celelalte rude o afurisiră şi ele pe Butterfly. în cele din urmă, Pinkerton, care nu înţelegea ce se petrece, îi alungă pe nuntaşi din casă.

Se făcuse, în sfîrşit, linişte, peste colinele din Nagasaki se lăsau vălurile nopţii. De către mare se înălţa o boare sărată, tufele din grădină împrăştiau un parfum pătrunzător.

—Micuţa mea Butterfly ! zise Pinkerton. Parcă eşti într—adevăr un fluture minunat.

—Se spune că, dincolo de ocean, fluturii sînt prinşi şi înfipţi în ace cu gămălie, zise ea scuturată de fiori.

—Eu te voi prinde pe pieptul meu, ca să nu mai pleci niciodată de lîngă mine. Hai, vino, ne—aşteaptă fericirea !

Cerul se umpluse de stele mari şi strălucitoare, iar peste golf, aurie şi rotundă, răsărise luna. Ea îşi aninase beteala strălucitoare în crengile pomilor înfloriţi, luminînd de sus, de pe cerul limpede, bucuria celor doi tineri.

Se spune că fericirea n—are istorie. După cîteva săptămîni, care treceau ca gîndul şi, cu toate acestea, parcă nu mai luau sfîrşit, Pinkerton se despărţi de Butterfly, fiindcă nava sa urma să ridice ancora şi să se întoarcă în patrie.

—Voi reveni, micuţa mea Butterfly, cînd rîndunelele îşi vor clădi iar cuib sub streaşină căsuţei noastre.

Cio—cio—san îl aşteptă credincioasă, alergînd zilnic de mai multe ori la fereastră, ca să iscodească marea. Cumpărase o lunetă marinărească, spre a putea citi de departe numele vaselor ancorate în port şi a vedea culoarea fanioanelor arborate pe catarge. însă săptămînile treceau una după alta, trecură la fel şi lunile, ba şi anii. Se împlineau trei ani de cînd Pinkerton plecase, fără să mai dea vreun semn de viaţă. Suzuki, slujitoarea credincioasă, se plîngea tot mai des că banii sînt pe terminate.

—Răbdare, Suzuki, o încuraja Madame Butterfly. Stăpînul se întoarce în curînd. Oare, de ce a pus casa sub protecţia consulului american ? De ce a instalat broaşte americane pe uşile noastre ?... Ca să împiedice mîhnirea de a pătrunde la noi !

—Soţii aceştia străini nu prea se mai întorc, odată plecaţi, oftă Suzuki plină de amărăciune.

—Taci, nu mă mîhni !... El nu—i la fel cu alţi străini, aşa să ştii !... Plîngi ?.. Plîngi, fiindcă nu ştii să crezi. Însă într—o zi, vom vedea cum se înalţă în zare un fir de fum, iar nava lui multaşteptată va acosta în port. Jos, din mulţime, se va desluşi un punct alb, mărunt cît o furnică, care va urca în fugă colina. Eu însă n—am să—i ies în întîmpinare, ci mă voi ascunde după tufele din grădină. O, numai de n—aş muri de fericire !... îl aud cum are să mă cheme : unde eşti, Butterfly ? Unde te—ai ascuns, primăvara mea ?

Consulul, care de mult nu mai fusese la Cio—cio—san, veni pe neaşteptate s—o vadă. Avea de gînd

s—o anunţe că Pinkerton se însurase cu adevărat în patria lui, dar n—avu curajul să vorbească. Prea era mare încrederea micii japoneze, prea nemărginită siguranţa ei că—l va revedea.
—Dacă, totuşi, el nu s—ar mai întoarce, ce aţi face ? vru să ştie Sharpless.
—Poate că m—aş înapoia între gheişe sau... mai bine moartea ! sună răspunsul. Dealtfel, dacă nu s—ar mai întoarce de dragul meu, tot ar veni să—şi vadă măcar fiul.
—Fiul ?
—Da, este copilul lui Pinkerton, îşi prezentă Cio—cio—san băieţelul adus de Suzuki. Aţi mai văzut japonez cu ochi albaştri şi păr blond ? Soţul meu n—a aflat încă de el, însă o să—i scrieţi dumneavoastră, domnule consul.
—Da, promit să—i scriu fără întîrziere, o asigură Sharpless la plecare.

Cio—cio—san îşi strînse puternic copilul la piept, stăpînită deodată de o teamă fără nume. Oare ce însemna întrebarea consulului ? „Dacă el nu s—ar mai întoarce ?..." înmărmuri la gîndul că Pinkerton ar putea, într—adevăr, să nu se mai întoarcă. O îngrozi acest gînd nebunesc ; sîngele îi zvîcnea la tîmple. Ar fi rămas pironită în durerea ei fără margini, dacă n—ar fi făcut—o să tresară strigătul puternic al îngrijitoarei :
—Stăpînă, tunul din port ! Se apropie o navă de război.
—O navă albă... cu fanionul înstelat, exclamă fericită Cio—cio—san, cercetînd cu luneta zarea îndepărtată. Este nava lui, nava lui Pinkerton ! S—a întors, s—a întors !... O clipă nu m—am îndoit de el, o clipă n—am încetat să—l aştept. Du—te, Suzuki, culege toate florile din grădină şi umple casa cu ele !... Toate, toate, încă şi încă.

De teama de a nu fi flori prea puţine în casă, Cio—cio—san o mîna mereu pe Suzuki după altele. în cele din urmă, casa fu copleşită de o ploaie de petale. Privindu—se într—un tîrziu în oglindă, Cio—cio—san se înspăimîntă, cît era de răvăşită de plîns. Îşi sulemeni obrajii, îi îmbujora şi pe—ai băieţelului, apoi îşi prinse în păr o floare purpurie, ca să pară mai veselă şi mai tînără !

Cînd isprăvi cu pregătirile, îşi puse kimonoul de nuntă, spre a—l întîmpina pe Pinkerton, aşa cum o cunoscuse el.

— Oare cît trebuie să mai aşteptăm ? vru ea să ştie. Un ceas, două sau mai multe ?

Dar ceasurile se scurgeau, tîrîndu—se anevoie, fără ca Pinkerton să apară. Luna trecuse de creştetul bolţii cînd Suzuki, răzbită de somn, se duse la culcare. Dimineaţa, deschizînd ochii, o găsi pe stăpîna sa acolo unde o lăsase, în aşteptarea lui Pinkerton. Abia izbuti s—o înduplece să se odihnească şi ea cîteva ceasuri, ca el s—o găsească sprintenă şi odihnită.

Soarele se înălţase de—o suliţă pe cer cînd, în sfîrşit, se auziră bătăi în uşă : era Pinkerton, urmat de consul.
—Dacă stăpîna ta doarme, să n—o trezeşti, o rugă Sharpless pe Suzuki.
—A închis ochii abia în zorii zilei. A umplut casa cu flori în cinstea soţului său.
—De unde ştia că sosesc ? se minună Pinkerton.
—De trei ani tot iscodeşte zarea cu luneta ei.
—Te—am prevenit, mai ţii minte ? şopti consulul.,
—Vai, dar cine este femeia care se plimbă în grădină ? exclamă deodată Suzuki.
—Este Kate, soţia mea, răspunse Pinkerton, ferindu—şi privirea.
—Sărmana mea stăpînă ! oftă Suzuki. Asta are s—o ucidă.
—Ia seama, Suzuki, interveni consulul. Am venit de dimineaţă ca să te rugăm să—i dai de ştire stăpînei tale că locotenentul Pinkerton doreşte să—şi ia cu el copilul în America. Femeia din grădină are să—i poarte de grijă ca o adevărată mamă.
—Ai avut dreptate, domnule Sharpless, zise Pinkerton, torturat de remuşcări. Sărmana Butterfly aşteaptă de trei ani să mă întorc, de trei ani numără zilele de cînd am plecat. Nu voi mai avea niciodată linişte... Nu pot da ochii cu ea. Te rog pe dumneata să—i îndeplineşti orice dorinţă ar avea. Eu aştept în grădină.

Cio—cio—san se trezi şi intră în salonul presărat cu petale. Suzuki încercă s—o împiedice, dar ea o înlătură.
—Domnul consul a venit, el însă nu, bîigui ea. Oare nici n—o să mai vină ?... Suzuki, tu plîngi ?... Ah, cine este femeia din grădină ? Mă tem de ea... Să fie soţia lui ? Da, acum înţeleg. Acesta este sfîrşitul ! Vor să—mi ia şi copilul, nu—i aşa ?

—Am să—i fiu o mamă bună, zise Kate, intrînd în casă. Te rog să nu fii supărată pe mine.
—Supărată ? Cum aş putea să fiu supărată pe dumneata ? surise trist Cio—cio—san. Eşti cea mai bună şi mai nobilă fiinţă din lume. însă copilul nu—l dau decît tatălui său. Să vină să—l ia peste o jumătate de oră... Acum, vă rog să mă lăsaţi singură.

Cio—cio—san îşi îmbrăţişa copilul cu disperare.
—Nu trebuie niciodată să afli ce sfîrşit a avut mama ta ! bolborosi ea printre sughiţuri de plîns. Iată, zîmbesc şi rîd, ca în acest fel să—ţi rămînă întipărit în amintire chipul meu. Acum, du—te, raza mea de soare, du—te şi joacă—te în grădină... Ia—l de lîngă mine, Suzuki!
—Nu, nu te las singură ! se împotrivi tremurînd credincioasa slujitoare.
—Du—te odată, dacă—ţi poruncesc ! Suzuki ridică în braţe copilul şi ieşi
plîngînd în grădină.

Madame Butterfly îngenunche în faţa statuetei zeului Budha, rosti cîteva cuvinte, apoi se retrase în iatacul ei.

15.TURANDOT

Operă în trei acte, cinci tablouri, de Giacomo Puccini, pe un libret de Giuseppe Adami şi Renato Simoni, după piesa cu acelaşi titlu de Carlo Gozzi. Gozzi însuşi a împrumutat subiectul dintr—un basm persan, adus de călătorii francezi în Europa prin secolul al XVIII—lea. Pe baza schitelor lăsate de compozitor, opera a fost terminată de Franco Alfano. La premiera din 25 aprilie 1926 de la Milano, dirijorul spectacolului, Arturo Toscanini, a lăsat din mână bagheta după scena morţii sclavei Liu, pînă unde Puccini apucase să—şi scrie partitura.

Primul interpret al rolului lui Calaf a fost celebrul tenor spaniol Michele Fleta. Turandot *figurează în repertoriul teatrelor de operă din ţara noastră.*

„Neterminata", aşa i se spune între muzicieni ultimei opere a lui Giacomo Puccini, *Turandot,* al cărei final a fost scris de un prieten şi discipol al său. La nici una din opere compozitorul nu lucrase timp atît de îndelungat şi nici cu mai multă grijă de amănunt, de autenticitate. Ca şi în cazul operei Madame Butterfly, el a studiat luni în şir muzica şi instrumentele muzicale orientale, căutînd să preia cît mai multe intonaţii dintr—o artă aflată, în timp şi spaţiu, la mare depărtare de Italia.

„Lucrez încet, mărturisea el în 1923, fiindcă am în faţă un subiect dramatic nou. Ceea ce scriu este o operă complexă, plină de contraste puternice, de pasiuni, sentimente şi aspiraţii adevărate".

Într—o seară, după o zi de muncă, maestrul avea să rostească cuvintele profetice : „Opera aceasta nu va fi terminată decît după moartea mea". A mai avut timp, cu toate acestea, să—i cînte cîteva fragmente prietenului său, dirijorul Arturo Toscanini, căruia opera i—a plăcut în mod deosebit de cum a auzit—o. El a şi dirijat—o, la premiera de la Scala din Milano, în prezenta a 3 600 de spectatori.

Turandot a făcut din acea seară de neuitat înconjurul lumii, datorită atît frumuseţii şi expresivităţii muzicii, cît şi subiectului de basm oriental, după care libretiştii au brodat textul.

Să—l rezumăm, pe scurt şi pe actele operei lui Giacomo Puccini :

În noaptea aceea de acum o mie sau mai mulţi ani, nimeni n—avea să închidă ochii la Pekin, deoarece împăratul se pregătea să pună capăt zilelor unui osîndit. Şi nu unui borfaş sau răufăcător de rînd, ci unui prinţ de sînge regesc.

N—aveţi decît să rămîneţi uluiţi, dar nu era primul prinţ care cădea victimă *gîdelui.* Mulţi prinţi şi prinţişori îşi pierduseră capul la fel, şi toţi din aceeaşi pricină.

Iar pricina nu era alta decît frumoasa, însă îndărătnica şi capricioasa Turandot. Ochii ei străluceau mai reci ca luceafărul lîngă secera lunii pe cer. Dăduse destul de furcă sfetnicilor tatălui său, împăratul Chinei, încît nici unul nu mai apuca să doarmă în pace pe filele străvechilor cărţi de legi înţelepte. Căci principesa Turandot îşi pusese în gînd să nu se mărite decît cu acea odraslă împărătească care va şti să răspundă întocmai la trei întrebări puse de ea.

Se perindaseră pe la curtea împărătească o mulţime de peţitori, care mai de care mai mîndru şi viteaz, fără ca vreunul să dezlege şaradele principesei. Nimeni nu se îndoia aşadar că, şi pe viitor, peţitorii preafrumoasei Turandot vor avea parte de aceeaşi soartă cumplită.

Înainte ca Turandot să apară la balconul palatului imperial, mulţimea adunată la groaznica panoramă a execuţiei osînditului înălţă ochii la cer, ca să întîmpine după datină, cu cîntece de slavă, ivirea lunii. Poeţii o alintau cu cele mai gingaşe epitete, spunîndu—i ba Crin—al—nopţii, ba Lebădă—de—argint, ba Zeiţă—a—tăcerii. Cînd apoi astrul răsări într—un tîrziu, ca un imens talger strălucitor deasupra zidurilor cetăţii, un lung suspin scăpă din pieptul mulţimii. La lumina lunii, văzură cu toţii silueta ultimului osîndit la moarte.

Era un gingaş prinţ persan, care se îndrepta către eşafod cu fruntea sus, fără urmă de teamă în priviri ; numai buzele îi zvîcneau neîntrerupt, rostind parcă fermecatul nume al principesei Turandot.

—Doresc şi eu să dau ochii cu fiara aceasta sîngeroasă, care stinge atîtea vieţi nevinovate, rosti prinţul Calaf din mulţime.

În clipa aceea, printre făclii, apăru în balcon cruda, îndărătnica, frumoasa Turandot, îmbrăcată în catifele, paftale şi diademe scînteietoare.

Cum ajunsese prinţul Calaf la Pekin, în mulţimea de gură—casă din faţa palatului împărătesc ? Şi de ce nu purta veşmintele cuvenite moştenitorului de drept al tronului tătăresc? Fiindcă, spre a—şi putea face ucenicia cuvenită unui viitor domnitor, pribegea prin lume, ca orice om de rînd, ca să cunoască viaţa oamenilor de jos, necazurile, bucuriile şi năzuinţele lor. O asemenea călătorie de lungă durată întîmpinase încuviinţarea părintelui său, bravul rege Timur. Acesta se gîndise să—i dea ca însoţitori cîţiva paznici bine înarmaţi, ba şi un vistiernic şi un bucătar iscusit, care să—i poarte de grijă. Calaf însă refuzase orice fel de suită.

—Fie—mi îngăduit, mărite tată, să pornesc de unul singur. îmi ajunge roibul, paloşul şi traista cu merinde, odată ce am de gînd să mă descurc fără ajutor străin.

—Facă—ţi—se voia, încuviinţă regele, mîndru că nu—i în toată ţara tătărască tînăr mai viteaz ca fiul său.

Nu trecu însă mult şi oastea lui Timur fu zdrobită de duşmani. Regele, rămas fără tron şi ţară, porni şi el în pribegie, pe urmele fiului său. îmbrăcămintea curgea în zdrenţe de pe trupul lui vlăguit, încălţămintea i se tocise : nimeni n—ar fi crezut că nu demult fusese regele puternic al unei ţări de războinici neînfricaţi. Îl însoţea mica sclavă Liu. căreia odată, din întîmplare, prinţul Calaf îi zîmbise cu bunăvoinţă. Ea nu uitase zîmbetul acela.

Cine ştie ce se alegea de regele înfrînt, aproape fără vedere, dacă nu l—ar fi călăuzit peste tot, îngrijindu—l de parcă ar fi fost propriul ei tată. Abia izbuti să—l apere de îmbulzeala sălbatică a mulţimii din piaţa palatului, unde era cît pe—aci să fie striviţi amîndoi.

—Feriţi, pentru numele lui Dumnezeu, îmi călcaţi în picioare stăpînul ! striga ea, cu un glas subţire, ca firicelul de aţă. Ajutaţi—mă să ridic de jos un bătrîn fără putere ! Luaţi seama, să nu—i căşunaţi cumva vreun rău !

Un tînăr chipeş se aplecă îndată să dea o mînă de ajutor neputinciosului bătrîn. În aceeaşi clipă, el îşi recunoscu uimit tatăl. Calaf cînd îl revăzu pe Timur crezu că are vedenii.

—Eu sînt, bunul meu tată, fiul tău... Pierdusem nădejdea de—a te mai vedea vreodată. Am aflat de înfrîngerea noastră. Cum ai ajuns aici ?

—Ajutat de această binecuvîntată făptură, micuţa Liu, răspunse anevoie bătrînul.

—Cine eşti tu, micuţă Liu, o întrebă prinţul, mîngîindu—i faţa.

—Sînt un copil al nimănui, o sclavă a regelui, răspunse Liu.

—Unde ai aflat puterea de a—l ajuta şi călăuzi pe sărmanul meu părinte ?

—În zîmbetul tău, principe, pe care nu l—am uitat nici o clipă, spuse fata, cu ochii pironiţi în pămînt.

Poate că şi—ar mai fi spus încă multe, dacă mulţimea n—ar fi izbucnit în strigăte : îl zorea pe gîde

să—şi ascută paloşul şi să isprăvească mai repede mîrşava sa faptă. Strigătele nu amuţiră decît la apariţia, în balconul palatului, a principesei Turandot.

*

În clipa cînd o zări pe principesă, Calaf ştiu că şi el, la fel ca toţi ceilalţi peţitori dinaintea lui, are să—şi încerce norocul : se va prezenta fără întîrziere, de—ar fi să—l coste chiar viaţa. Nu simţi însă nici o teamă, odată ce asemenea frumuseţe nu văzuse niciodată încă.

Turandot ţinea capul sus, cu dîrzenie, şi privea ţintă înainte, cu faţa sculptată parcă în fildeş.

—Ce orbitoare strălucire ! exclamă Calaf însufleţit.

—Ce—ai spus ? se văietă bătrînul Timur. Vrei să—mi grăbeşti moartea ? Ce ai de gînd să faci?... Liu, caută să—l înduplecі şi tu, ca nu cumva să încerce şi el. Du—ne repede, călăuzeşte—ne departe de locul acesta blestemat!

—Puternice prinţ, să ne vedem de drum, căci aici ne pîndeşte moartea, se rugă sclava de Calaf, căzînd la picioarele lui.

—Nu, aici mă pîndeşte viaţa şi fericirea ! sună răspunsul prinţului. Voi învinge, fie ce—o fi.

Se smulse de lîngă tatăl său şi de lîngă Liu, fugind spre uriaşul clopot atîrnat la poarta palatului. Cei ce o peţeau pe principesă trebuiau să lovească de trei ori cu ciocanul în el. Însă, înainte de a putea ridica ciocanul ca să dea de veste că se supune probei, trei măscărici îi aţinură calea, prevenindu—l :

— Stai, smintitule, drumul acesta duce la moarte sigură !

—Ai fi în stare să—ţi dai capul pentru o femeie, fie ea oricît de frumoasă ?

—Nimeni n—a fost în stare pînă acum să răspundă la întrebările principesei Turandot !

Cei trei măscărici, cu feţele acoperite de măşti, erau Ping, Pong şi Pang, miniştrii împăratului. Ei îi înşirară lui Calaf numele şi numărul înfricoşător de mare al victimelor capricioasei şi crudei principese. Prinţul Samarcandei, fiul de rege Sagarika din India, hanul kirghizilor şi principele Birmaniei, hanul Mongoliei, ţareviciul pravoslavnicei împărăţii, nici unul nu se mai înapoiase din acest drum de pierzanie.

—Lăsaţi—mă ! le răspunse Calaf la tustrei.

Dar Ping, Pong şi Pang încercară şi pe mai departe să—l oprească :

—Ghicitorile frumoasei Turandot sînt mai sumbre decît este bezna nopţilor fără stele.

—Turandot nici nu există aievea. Ea este doar un vis, un coşmar, o nălucire.

—Sus, în vîrful parului de colo, unde se află acum căpăţîna prinţului persan, va sta mîine frumosul tău cap !

—N—ai milă de bătrînul şi neputinciosul tău părinte ? se rugă Timur de fiul său.

—Te implor, stăpîne, încercă să—l înduplece printre lacrimi şi Liu, fie—ţi milă de noi. Ce se va alege din noi fără ajutorul lui ?

—Nu plînge, micuţă Liu, o îmbrăţişa Calaf înduioşat. Ocroteşte—l mai departe pe bunul meu părinte. Fără Turandot nu văd rostul vieţii.

Apoi, smulgîndu—şi sabia din teacă, îşi croi drum printre cei trei măscărici. La poarta palatului, el ridică ciocanul şi bătu de trei ori în clopot. Ping, Pong şi Pang îşi scoaseră măştile, ca să poată deplînge în voie soarta nefericitului peţitor şi destinul amar al împărăţiei, încăpută pe mîinile unei principese năzuroase.

—Pekinul va ajunge în curînd cimitirul vitejilor, oftă unul.

—Am o căsuţă la Honan, lîngă un lac cu ape albastre, cu cingătoare de bambuşi, suspină al doilea.

—De ce nu mă pot tolăni în clipa asta la umbra pădurii de mesteceni de ia Ciang ? se tîngui al treilea.

—Peste tot sînge, călăi, moarte, murmurară tustrei deodată.

—Iată, din nou începe trista ceremonie, ridică Ping un deget la auzul surlelor, care îl vesteau pe îndrăzneţul şi necugetatul peţitor să se prezinte în faţa tronului împărătesc.

În sala tronului, înţesată de curteni, se ivi, în veşmintele lui scumpe de aur, diamante şi mătăsuri, împăratul. Însoţit de doi paznici, prinţul Calaf făcu o adîncă plecăciune în faţa tronului.

—Fiu al cerului, fii slăvit ! Am venit să—ţi fac rugămintea de a fi supus probei, zise el.

—Am jurat să—i fac pe voie fiicei mele, sună mîhnit glasul împăratului.

—Te rog, fiu al cerului, dă poruncă să fiu supus încercării, stărui Calaf.

—Facă—ţi—se voia, tînăr încăpăţînat, încuviinţă împăratul mînios. Vino, Turandot, supune—l probei

tale !

Principesa, urmată de curtenii ei, părea şi mai frumoasă de aproape. Numai că frumuseţea aceasta n—avea nimic blînd şi omenesc în ea, ci răspîndea suflul de gheaţă al îngîmfării şi dispreţului fără margini.

—Mai ai timp să te răzgîndeşti, străine, îi atrase Turandot atenţia lui Calaf. întrebările, deşi sînt în număr de trei, sfîrşitul care te aşteaptă este unul singur.

—Trei întrebări sînt, dar numai o singură viaţă, exclamă Calaf.

—Aşadar, fie cum îţi este vrerea, făcu principesa cu răceală. Iată prima întrebare : Pluteşte în noapte o nălucă, care îşi desface aripile strălucitoare peste necuprinsa omenire. Toţi o cheamă, toată lumea o imploră. însă năluca aceasta se face nevăzută odată cu ivirea zorilor. Cu toate acestea, are puterea minunată de a renaşte iară şi iară. Ghici ghicitoarea mea !

—Năluca aceasta este ceea ce mă mînă către tine, principesă ! Ea se cheamă SPERANŢA.

Mandarinii, care aveau în mînă sulurile pecetluite cu răspunsul potrivit, îl desfăcură pe primul din ele.

—Speranţa ! încuviinţară ei uimiţi.

—Ai ghicit, recunoscu principesa. A doua întrebare : Pîlpîie ca flacăra, dar nu este văpaie. Uneori este delir şi febră, alteori e sloi de gheaţă, iar vocea lui bubuie în auzul tuturor. Ce este?

—Este SÎNGELE, Turandot ! Mandarinii despăturiră al doilea sul.

—Da, aşa e, este sîngele ! dădură ei bucuroşi din cap.

—Şi acum, ascultă bine ultima mea întrebare, zise Turandot, coborînd agitată treptele tronului împărătesc, pînă aproape de ciudatul ei peţitor. Firea sa trufaşă întîlnise pentru întîia oară pe cineva tot atît de îndîrjit şi îndărătnic ca şi ea. Aşadar : îngheţ ce te—nfierbîntă şi foc ce te îngheaţă, blajină şi misterioasă de îndată însă ce încerci să scapi de ea, mai tare te robeşte, iar cînd primeşte să—i fii rob, face din tine rege. Ce este ?

Calaf rămase o clipă pe gînduri. Fiind ultima întrebare, Turandot făcu încercarea de a—l încurca, căutînd să nu—i dea răgaz pentru gîndire.

—Îţi este frică, străine ? Te şi simţi pierdut ? îl sfida ea cu trufie.

În timp ce Calaf tăcea, în sufletul principesei renăscu speranţa de a ieşi şi de astă dată învingătoare din proba pe care ea o născocise. Însă, deodată, Calaf înălţă capul şi răspunse :

—TURANDOT ! Tu eşti îngheţul ce mă—nfierbîntă !

Mandarinii despăturiră în grabă şi al treilea sul, strigînd de astă dată triumfător :

—Da, e Turandot !

Împăratul şi curtenii suspinară uşuraţi fiindcă scăpaseră de un coşmar. Principesa însă încercă să se împotrivească, se rugă de tatăl ei, împăratul, s—o scape de ciudatul străin, ba îi ceru chiar lui să renunţe la ea.

—M—am supus probei, aşa cum ai dorit, şi ţi—am dezlegat şaradele, răspunse prinţul. Eu îţi pun o singură întrebare, nu trei : Cine sînt ? Dacă pînă în zorii zilei vei afla numele meu, eşti liberă, iar eu îmi culc supus capul pe butuc.

Ordinul principesei Turandot era ca nimeni să nu doarmă nici în noaptea aceea la Pekin, înainte de a fi aflat numele noului peţitor. Calaf aştepta, sigur de sine, în grădina palatului ivirea zorilor. însă siguranţa îl părăsi cînd zbirii principesei dădură peste bătrînul Timur şi peste Liu. Fură tîrîţi amîndoi la palat, în faţa lui Turandot, care o supuse pe sclavă la chinuri grele, ca s—o silească să—şi trădeze stăpînul. Cruda principesă rămase uimită de împotrivirea dîrză, dar în acelaşi timp plină de blîndeţe a credincioasei slujitoare. De asta le porunci zbirilor săi s—o tortureze şi mai crîncen.

De teama de a nu scăpa cumva, în durerile de neîndurat, numele prinţului pe care îl iubea, Liu îşi înfipse în inimă pumnalul ascuns la sîn.

—Ce ţi—a dat puterea să rezişti torturii ? îi strigă în ultima clipă Turandot, scoasă din fire de muţenia micii sclave.

—Iubirea, iubirea mi—a dat putere de a îndurat totul, fiică a cerului, gemu Liu, în timp ce ochii i se închideau.

Ai s—o cunoşti şi tu, principesă haină şi îngîmfată.

Îşi dădu sufletul împăcată, cu un surîs blînd pe faţă.

Rămas singur cu Turandot, prinţul Calaf îi smulse miresei sale vălul de pe faţă, apoi o strînse la piept.

—Ce se petrece cu mine ? şopti principesa tulburată. Simt că mă pierd. Mi—a pierit şi mîndria, şi trufia.

De mînă cu Calaf, intră în sala tronului şi rosti răspicat, ca s—o audă toţi.

—Iată, mărite tată, am aflat numele străinului. Îl cheamă : IUBIRE, iar eu sînt pe vecie soţia lui.

16.GIANNI SCHICCHI

Operă buia într—un act de Giacomo Puccini, libretul de Giovacchino Forzano, după un episod din „Infernul" de Dante. A fost prezentată în premieră mondială la 14 decembrie 1918 pe scena Teatrului „Metropolitan" din New York. Face parte, împreună cu operele într—un act Mantaua şi Sora Angelica, *din* Tripticul *lui Puccini.* Gianni Schicchi *a înregistrat, de la primul spectacol, un succes desăvîrşit şi continuă să figureze pe afişul teatrelor lirice de pretutindeni. În tara noastră s—a cîntat pe scena Operei Române din Cluj—Napoca, a Operei Maghiare din acelaşi oraş, şi la Opera Română din Bucureşti. Rămîne de neuitat interpretarea pe care baritonul Octav Enigărescu a dat—o rolului titular.*

Dacă toate operele lui Giacomo Puccini sînt perle ale muzicii lirice, adevărata sa capodoperă rămîne, fără îndoială, *Gianni Schicchi.* Spre deosebire de celelalte, care sînt urzite pe texte dramatice, aceasta este o operă bufă.

După premieră, criticii muzicali au situat *Gianni Schicchi* alături de *Nunta Iui Figaro* de Mozarţ, *Bărbierul din Sevilla* de Rossini şi *Falstaff* de Verdi, socotind—o pînă azi un adevărat giuvaer al operei bufe.

Acţiunea ei se petrepe la Florenţa, unde fiecare casă pare o fortăreaţă cu ziduri groase. Cu toate acestea, florentinii se cunosc foarte bine între ei, încît nu este unul care să nu ştie ce se petrece la vecin, pe strada unde stă, ba chiar în tot oraşul.

Iată de ce, într—o fierbinte zi de vară, cu soarele încins ca un vulcan în erupţie, aflară vestea că bătrînul Buoso trage să moară. Cu toate că vestea era tristă, oamenii îşi dădeau coate, fără urmă de mîhnire pe faţă. Erau mai curînd veseli şi miraţi, într—o agitaţie ca de carnaval. Veselia lor era iscată de faima muribundului, care fusese toată viaţa un cămătar fără inimă, jupuind şapte piei de pe datornicii săi, iar mirarea se datora vigorii lui Buoso, căruia moartea părea să—i fi murit nu o dată : scăpase, într—adevăr, de boli grele, de blestemul concetăţenilor, de răzbunarea duşmanilor !

Însă faţa florentinilor mai exprima şi altceva în afara veseliei şi a mirării. Exprima un strop de invidie, la gîndul avuţiilor ce urmau a fi moştenite de rudele cămătarului afurisit. Sipetele lui erau doldora de galbeni, nestemate şi alte comori de preţ. Avea casă frumoasă la oraş, o moară la ţară, holde

mănoase, toate aducătoare de venituri îmbelşugate.

Rudele se îngrămădiseră la căpătîiul celui care îşi trăia ultimele ceasuri, înălţau ochi smeriţi la cer, suspinau adînc şi se prefăceau îndureraţi. Se întreceau care mai de care în tînguieli, doar—doar vor izbuti să se aleagă cu un ciolan cît mai mare din moştenire. Erau de faţă bătrînul Betto, şiretul Gherardo, tuşa Zita, vărul Simon cu fiul şi nora sa.

Auzind în jurul său forfotă, voci şi smiorcăieli, ce roiau ca un zbor de viespi, muribundul deschise deodată ochii, se mai ridică o dată în coate şi se răsti la rudele sale :

—N—am pace de voi, de făţărnicia voastră, nici în ceasul morţii ? Cît am trăit, nici bună ziua nu mi—aţi dat, iar acum cînd sînt pe patul morţii v—aţi adunat toţi, ca nişte corbi la stîrv !

Zicînd acestea, cămătarul izbucni într—un hohot de rîs batjocoritor, apoi amuţi pentru totdeauna. Neamurile răposatului se lăsară în genunchi şi murmurară rugi pentru odihna răposatului. Pe sub gene, însă, aruncau priviri lacome la sfeşnice, argintărie, covoare şi mobilă. Abia îşi stăpîneau bucuria la gîndul că toate acestea aveau să fie în curînd ale lor.

În timp ce toţi se prefăceau cufundaţi în rugăciune, bătrînul Betto începu să trăncănească la urechea nevestei lui Gherardo. La rîndul ei, aceasta se apropia de tuşa Zita şi, după ce vestea făcu înconjurul încăperii, întristata adunare sări sprintenă şi înciudată în picioare, înghesuindu—se în jurul lui Betto.

—În satul nostru se zvoneşte că Buoso ar fi lăsat întreaga sa avere mînăstirii din Signa.

—Tîlhar afurisit ! şuieră tuşa Zita, scoasă din minţi. Dar îşi făcu îndată semnul crucii, cu un aer de mironosiţă care n—o prindea defel.

—Moara, holdele, vitele, casa, galbenii, toate vor ajunge pe mîna blestemaţilor de călugări ?

—Tu eşti deştept, ai fost primar în sat, oare nu este nimic de făcut ? i se adresă Gherardo bătrînului Simon.

—Dacă testamentul se află în păstrare la notar, atunci nu mai este nimic de făcut. Dar dacă el mai este în casă, am putea născoci ceva.

—Să—l căutăm, propuseră cu toţii în cor.

Fără să le pese de răposat, al cărui trup nu apucase încă să se răcească, se repeziră la sertare, dulapuri, scrinuri, lăzi şi sipete, răscolindu—le cu mîini hrăpăreţe. Se împiedicau unii de alţii, înjurîndu—se şi afurisindu—se într—o zarvă asurzitoare. Ba, unul din ei se băgă şi sub pat, în timp ce altul era cît pe—aci să—şi rupă gîtul coborînd în fugă scara cu un sul de hîrtie, despre care îşi închipuia că ar putea fi testamentul. El se dovedi însă un act fără valoare, spre dezamăgirea tuturor.

Rudele răscoliră casa cu şi mai mare înfrigurare, uitîndu—l cu desăvîrşire pe mort. Zbătîndu—se între speranţă şi deznădejde, întoarseră casa pe dos. Într—un tîrziu, stăruinţa lor fără pereche fu răsplătită : Rinuccio, nepotul tuşei Zita, scoase la iveală dintr—un scrin sulul de pergament căutat. Se năpustiră cu toţii asupra lui, dar Rinuccio se feri de mîinile lacome şi, apropiindu—se de mătuşa sa, îi spuse :

—Mătuşă dragă, poate că unchiul Buoso m—a pricopsit şi pe mine cu ceva avere. De asta, promite—mi că n—ai să te împotriveşti s—o iau de nevastă pe Lauretta, fiica lui Gianni Schicchi.

—Să mă mai gîndesc, răspunse Zita, smulgînd din mîna tînărului testamentul.

Apoi se cufundă într—un fotoliu unde, urmărită de ceilalţi cu ochi sfredelitori, începu să silabisească actul. Rinuccio strecură în acest timp un bănuţ de aramă în palma micului Gherardino, ca să dea fuga după Gianni Schicchi, rugîndu—l să vină fără întîrziere, împreună cu Lauretta.

Abia atunci băgă Rinuccio de seamă că însufleţirea de adineauri dăduse loc unei tăceri apăsătoare în toată casa, ca şi cînd inimile s—ar fi topit într—o durere de nedescris. Sulul de pergament scăpă din mîna tuşei Zita.

—Pe toţi ne—a dezmoştenit, făcu ea.

—Ce spui ?

—Nu ne—a învrednicit nici cel puţin de o velinţă !

—În focul iadului să se perpelească !

—Totul s—a sfîrşit...

—Dimpotrivă, exclamă încrezător Rinuccio. Abia acum începe.

—Cum ? Ce—ai spus ? Cine ?

—Gianni Schicchi.

—Ce—ai găsit la ţăranul ăsta necioplit ? Ai face mai bine să ţi—o scoţi din cap pe fiică—sa.
—Ai spus „ţăran necioplit" ? Oare ale cui braţe au zidit palatele Florenţei? Din a cui trudă curge lapte şi miere pe străzile oraşului nostru ? Cît despre Gianni Schicchi, el are minte cît noi toţi împreună. E isteţ, nevoie mare, aşa că nu m—aş mira să nu afle leac şi pentru beleaua noastră.

S—ar mai fi dondănit între ei mult şi bine, dacă n—ar fi sosit Lauretta cu tatăl ei.
—Ce li s—o fi întîmplat ? se întrebă Gianni Schicchi, văzînd feţele întunecate ale rudelor lui Buoso. În loc să zburde fericiţi că s—au pricopsit, par să jelească cu adevărat.

I se adresă pe un ton cuviincios Zitei, căci ea era cea mai vîrstnică dintre femeile de faţă :
—Fie—i ţărîna uşoară ! Însă şi—a trăit traiul, aşa că nu se cuvine a fi aşa de mîhniţi, mai cu seamă că i—aţi moştenit averea.
—Au moştenit—o popii, nu noi, răspunse cu mînie Zita.
—Să fie cu putinţă ? se minună Gianni Schicchi.
—O leţcaie, nici atîta nu ne—a lăsat, clocoti bătrîna. Iar 'mneata, cu fata dumitale cu tot, ai face mai bine să—ţi iei tălpăşiţa, căci nepotul meu nu se va însura niciodată cu o sărăntoacă !
—Da, să—ţi iei tălpăşiţa ! îi ţinură isonul rudele dezamăgite.
—Să mergem, fata mea, zise Gianni
Schicchi, prinzind mîna fiicei sale. Nici prin gînd nu—mi trece să mă încuscresc cu nişte zgîrie—brînză ca voi.
—Nu te pripi, vecine, îl apucă de braţ Rinuccio. Eşti mai deştept decît toţi avocaţii la un loc, aşa că ai să ne ajuţi s—o scoatem la capăt.
—Să—i ajut pe aceşti hrăpăreţi ? Nici vorbă !
—Te implor, dragă tată, se rugă de el Lauretta. Fie—ţi milă, să—mi pot cumpăra verighetă de la aurarii de pe Ponte Vecchio şi să mă mărit cu cine mi—e drag ! Altfel pentru mine viaţa nu ar mai avea nici un rost.

Inima lui Gianni Schicchi tresări de emoţie auzind aceste cuvinte ale fiicei sale.
—A mai aflat cineva, în afara voastră, de moartea lui Buoso ?
—Nimeni, sună răspunsul rudelor.
—În acest caz, ascultaţi, făcu Gianni Schicchi.
Ochii tuturor se pironiră asupra lui.
—Iată ce vom face : Marco dă fuga la notar, spunîndu—i că Buoso este pe moarte şi că ar dori să—şi facă testamentul, între timp, domniile voastre îl ascundeţi pe mort în încăperea de alături, iar eu mă îmbrac în hainele lui şi, în numele răposatului, dictez un nou testament.

O expresie de pătimaşă bucurie apăru pe faţa tuturor. Zburdînd de încîntare, nu mai conteneau să laude deşteptăciunea celui pe care doar adineauri îl numiseră „ţăran necioplit". Apoi se apucară să—şi împartă moştenirea între ei, ceea ce iscă o gîlceavă nemaipomenită, încît tuşa Zita fu silită să intervină:
—Să—l lăsăm pe Gianni Schicchi să facă dreptate.

În locul răposatului scos din pat, fu îmbrăcat Gianni. Abia isprăviră cu această mascaradă, cînd Marco dădu buzna în casă ca să vestească sosirea notarului. în timp ce rudele îl dichiseau pe isteţul ţăran, căutau să—i strecoare în şoaptă la ureche rugămintea de a le lăsa moştenire ba moara, ba casa, ba pămîntul cel mai roditor, ba catîrul cel mai chipeş, făgăduindu—i în schimb răsplată bogată. Gianni Schicchi se răsti însă la toţi, amenințîndu—i :
—Cunoaşteţi legile florentine ?... „Celui ce ticluieşte în numele altuia un testament fals, ca şi celor ce ajută în vreun fel la ticluirea lui, li se va tăia mîna dreaptă din cot şi vor fi surghiuniţi din cetate". Ţineţi minte, aşadar, că este vorba de mina dreaptă a fiecăruia din noi !

În sfîrşit, notarul sosi în roba sa neagră, cu perucă albă pe cap, însoţit de doi martori. Se instala la masa ce i se pregătise, urmărit de privirile linguşitoare ale rudelor. în clipa următoare, dintre perini răsări glasul firav al „muribundului" :
—Mîna dreaptă mi—e paralizată, astfel că nu pot s—o folosesc. De asta îl rog pe domnul notar să consemneze dînsul ultimele mele dorinţi : las moştenire dragelor mele rude după cum urmează...

Încremeniseră cu toţii de uimire, atît de bine semăna glasul lui Gianni Schicchi cu acela al răposatului. El dictă cu vocea înecată în suspine, aşa cum i se potriveşte unui muribund, ultima sa dorinţă, lăsînd cîteva din păşunile mai mărunte, ceva bani, obiecte neînsemnate din casă ba unuia, ba altuia.

—Scumpul nostru Buoso ! se tînguiau rudele, mişcate pînă la lacrimi.
—Moara din Signa o las moştenire preacinstitului meu prieten Gianni Schicchi, se auzi din pat.

—Cui ? Ce—ai spus ? săriră rudele indignate.
—Ah, vai, mîna mea dreaptă !... Mă arde şi mă frige, de parcă ar reteza—o barda *gîdelui.*

Rudele amuţiră, înfricoşate de gîndul pedepsei cumplite, iar glasul continuă să dicteze dintre perini:
—Casa din Florenţa, cu tot ce se găseşte în ea, i—o dăruiesc de asemenea preabunului meu Gianni Schicchi.

Ca nişte viespi furioase, rudele se năpustiră asupra „muribundului", gata să—l sfîşie. Numai că acesta ridică din nou mîna dreaptă şi o flutură către ceata care îşi pierduse parcă minţile. Mîna aceasta le aminti de cumplita lege florentină, încît se potoliră din nou. După care, martorii semnară testamentul, iar notarul părăsi casa.
—Tîlharule, ne—ai tras pe sfoară !
—Banditule, ne—ai dus pe toţi de nas !
—Trîntori nerecunoscători ! sări sprinten din pat Gianni Schicchi. în loc să—mi mulţumiţi că v—am ajutat cît de cît, dăruindu—vă mai mult decît nimic, mă mai şi ameninţaţi ? Afară cu voi ! Afară din casa mea !
—Da, este casa lui acum, strigă tuşa Zita. Să ne alegem şi noi măcar cu cîte ceva din ea.

Mîinile lacome ale rudelor răposatului Buoso tăbărîră asupra a tot ce se afla în jur, veşminte, argintărie, dantele, covoare şi tablouri, în timp ce noul proprietar puse mîna pe ciomag şi îi alungă pe toţi din casă.

Într—un colţ ferit, Rinuccio şi Lauretta se priveau fericiţi, vegheaţi de ochiul grijuliu al lui Gianni Schicchi, care îşi zvînta fruntea îmbrobonată de sudoare cu o năframă mare, ţărănească.

Teatrul metropolitan New York

17.LAKME

Operă în trei acte, de Léo Delibes (1836—1891), pe un libret de E. Godinet şi Philippe Gille. Premiera a avut loc pe scena Operei Comice din Paris, la 14 aprilie 1883, fiind aplaudată îndelung. Subiectul exotic şi muzica plină de efecte a plăcut publicului francez, încît opera a trebuit să fie prezentată în fiecare stagiune, intrînd în repertoriul permanent al teatrelor muzicale din Franţa, ca să figureze în curînd pe afişul tuturor teatrelor de operă de pe glob, datorită ariilor frumoase, expresive, orchestraţiei, scenelor dramatice şi momentelor lirice sugestive.

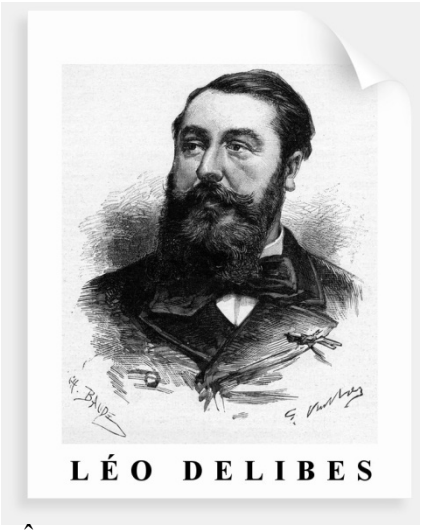

În adîncul aproape de nestrăbătut al unei păduri virgine din îndepărtata Indie a aflat subiectul operei sale de succes compozitorul francez Leo Delibes. Lakme, împreună cu baletul Coppelia, au dus în lumea întreagă faima acestui muzician delicat şi visător, în sufletul căruia mocnea o nesecată comoară de melodii.

Delibes era un romantic întîrziat în secolul cînd a trăit, care de cîte ori călătorea cu trenul îşi închipuia că e purtat de un balaur negru cu ochi de foc. El vedea în cele mai obişnuite obiecte întruchipări ale viselor sale fantastice, rătăcind cu imaginaţia pe drumuri depărtate, în codri cu păsări colorate şi flori uriaşe, unde bătrînul Nilakantha era paznicul unui străvechi templu brahman. Oamenii veneau să se închine în el, cerînd zeului un pumn de orez pentru copiii lor flămînzi, o vacă cu lapte pentru gurile veşnic însetate din cocioabele de acasă. Gata să descopere în toate iluziile trecătoare ale lumii nişte înfăţişări ale zeilor, o socoteau şi pe Lakme, fiica lui Nilakantha, un fel de zeiţă. Poate şi pentru că ea avea obrajii rumeniţi de soare, ochii sclipitori ca diamantele şi un glas limpede, asemenea izvoarelor de munte.

Pădurea se întindea nemărginită împrejurul templului. Iarba şi florile creşteau acolo în voie, fişîind

uşor de cîte ori vîntul se abătea în valuri peste acest paradis de verdeaţă. Zvonurile lumii pătrundeau arareori pînă aici, încît Lakme putea să rătăcească în voie pînă la mari depărtări, fără teama de a întîlni vreun străin. Căci se stabiliseră nu de mult destui străini în India, cu armata şi tunurile lor puternice, mişunînd peste tot, astfel că primejdia de a da peste ei te pîndea la tot pasul. Acolo unde ei poposeau, se înălţau în zare coloane de fum, pe care brahmanii, trăind în respectul credinţei lor strămoşeşti, le ocoleau de departe.

După ce Lakme îşi scotea diadema de nestemate de pe frunte şi îşi lepăda bogatele veşminte în care slujea la altarul din templu, pornea haihui prin pădure. Era lumea ei codrul fără capăt, îi cunoştea toate potecile ascunse, învăţase să citească mersul vremii din freamătul copacilor şi ierburilor, ţipătul scurt al păsărilor o ajuta să se ferească de şerpii veninoşi spînzuraţi de crengi. Culegea flori, se scălda în ochiuri tainice de apă, privea îndelung păsările cu pene minunate. Cînd cetele de licurici îşi aprindeau printre buruieni lămpile minuscule, ştia că trebuie să se întoarcă din drum, spre a putea ajunge la templu înainte de a se întuneca.

Însă pădurea era a tuturor şi—a nimănui, într—o bună zi făcu popas la marginea ei o ceată veselă de englezi. Rîdeau, glumeau, culegeau flori, se ospătau tolăniţi pe pajişte, fără să le pese de tăcerea dintre arbori, de culoarea păsărilor stranii, de lumina prelinsă auriu printre frunzele de o nemaiîntâlnită lăţime.

Singur Gerald fu copleşit fără împotrivire de farmecul neasemuit al codrului. Un simţământ puternic de fericire şi eliberare pusese stăpînire pe el, de îndată ce se despărţise de prietenii săi lăsîndu—se furat de o cărare.

Nu ştia de cînd umblă în neştire şi la ce distanţă a rămas ceata de care s—a despărţit, cînd o întîlni pe Lakme. Frumuseţea ei era potrivită cu această lume de basm a codrului indian. Gerald credea că visează. Se convinse însă îndată că Lakme nu este o vedenie, ci o tînără hindusă de nespusă graţie şi frumuseţe.

Se simţi atras către ea de o irezistibilă pornire, căreia nici fata nu căută să i se împotrivească.

Sus, pe cerul albastru sclipea soarele, iar jos sclipeau ochii celor doi tineri, care se priveau cu uimire.

Cine ştie cît ar fi rămas împreună, dacă Lakme nu s—ar fi temut de Nilakantha. Tatăl ei i—ar fi pus capăt zilelor îndată străinului pătruns în pădurea sfîntă. Se despărţiră astfel, după jurăminte fierbinţi, fără speranţa de a se mai vedea vreodată, deşi Gerald îşi pusese în gînd să se întoarcă de îndată ce îi va fi cu putinţă.

Oricît se feri Lakme de ochiul pătrunzător al tatălui său, acesta dădu nu peste mult de urmele străinului care umblase în împărăţia sa. Din clipa aceea stătu la pîndă, hotărît să—l descopere pe pîngăritor şi să—l ucidă. Nici o oboseală nu i se părea prea mare spre a da de străini. Porni pînă şi în oraşul depărtat, unde ajunse însoţit de Lakme, travestiţi amîndoi în cerşetori vagabonzi.

Oraşul răsuna de vînzătorii ambulanţi care îşi lăudau marfa pe străzi, căci era zi de sărbătoare. în arşiţa verii, pe uliţele largi şi prăfuite, printre dughenele săpate mai mult sub pămînt decît pe pămînt şi cîteva clădiri noi ale stăpînilor colonialişti, forfotea mulţimea. O bătaie de clopot vesti într—un tîrziu sfârşitul zilei de tîrg. Negustorii îşi încărcară la repezeală marfa în spinare, lăsînd piaţa liberă pentru dansatoarele care, în cele mai pestriţe costume, încărcate de pietre sclipitoare, aduseră prinosul lor sărbătorii Durga printr—un dans de moliciuni ispititoare.

Nilakantha, de mînă cu Lakme, iscodea cu privirea faţa ofiţerilor şi soldaţilor britanici adunaţi în piaţă. Căuta să descopere, după un semn numai de el ştiut, pe străinul căutat. Nu era uşor să te descurci printre atîtea chipuri necunoscute, astfel că îi porunci fiicei sale să cînte. Ştia că necunoscutul va recunoaşte îndată vocea şi se va grăbi să se arate. Lakme nu se putea împotrivi dorinţei părinteşti, aşa că începu să cînte vechea legendă despre fiica de paria : un şirag neîntrerupt de sunete înalte, limpezi, ce se rostogoleau prin aer ca nişte perle.

Nu trecu mult şi din mulţime se desprinse Gerald, în care Nilakantha recunoscu îndată intrusul din pădurea sfîntă. Ştia acum cel puţin asupra cui trebuia să cadă răzbunarea sa. Lakme amuţi de spaimă văzîndu—l, dar nu avea nici o putere de a schimba lucrurile.

Răzbunarea bătrînului brahman suferi deocamdată o scurtă amînare, deoarece garda britanică îşi începuse defilarea prin piaţă. Cum serbarea se apropia de sfîrşit, Nilakantha aştepta clipa potrivită pentru a—şi înfăptui planul. Se duse să se odihnească, lăsînd—o singură pe Lakme, care se putu întîlni astfel cu Gerald. Îl vesti îndată ce pericol îl pîndea, rugîndu—l să fugă amîndoi în adîncul codrului,

unde puteau să trăiască fericiţi şi netulburaţi de vreo primejdie.

Gerald însă era ofiţer al imperiului britanic şi onoarea îl oprea să—şi trădeze patria. Lakme îi era dragă, fără doar şi poate, dar datoria către patrie rămînea mai presus de toate.

Către miezul nopţii, în toiul pelerinajului la templul hinduşilor cu făclii în mînă, Nilakantha află calea de a—l încolţi pe Gerald şi de a—l răni fără milă. Rănitul, pe care Nilakantha şi cei apropiaţi lui îl credeau mort, fu găsit în curînd de Lakme. El izbuti să se tîrască, cu ajutorul ei, în pădurea unde, după străvechi obiceiuri ale brahmanilor, ea îl tămădui cu buruieni de leac.

Zilele treceau pline de bucurie pentru cei doi tineri. Nici unul nu se gîndea la viitor : plutea o pace fără margini peste codrul de nepătruns, în văzduh cîntau păsările, susurau pîrîiaşele pitite printre ierburi, fructe dulci, zemoase, îmbălsămate le potoleau foamea.

Nu departe de locul unde Lakme şi Gerald se adăpostiseră se afla un izvor cu puteri fermecate. Se spunea că îndrăgostiţii care gustă din apa lui nu se mai despart niciodată. Lakme porni într—una din zile să—şi umple ulciorul cu această apă minunată, deoarece Gerald trebuia să rămînă ascuns ca nu cumva Nilakantha să prindă de veste că mai trăieşte.

Abia dispăru fata prin tufărişul înalt, cînd Frederic, unul din camarazii de arme ai lui Gerald, îl descoperi pe cel socotit pierdut pentru totdeauna.

În sufletul ofiţerului se deşteptă sentimentul datoriei şi al onoarei, astfel că se hotărî să—şi urmeze camaradul, prezentîndu—se la regimentul său.

Lakme, care se întoarse aducînd apă din izvorul fermecat, înţelese că totul n—a fost decît un vis, trecător ca toate visele. Cum nu putea să se obişnuiască cu gîndul de a—şi duce viaţa departe de cel care îi era atît de drag, îşi pregăti o licoare din buruieni veninoase. Pînă şi în ultimele clipe de viaţă îl rugă pe tatăl său să nu îl ucidă pe Gerald, de urmele căruia brahmanul îndîrjit dăduse din nou, după îndelungi şi stăruitoare căutări.

Blînda fiică a pădurii indiene se stinse cu gîndul la fericirea de care avusese parte numai cîteva săptămîni. Un stol de păsări se lăsă pe creanga sub ale cărei frunze se stingea preafrumoasa Lakme, ciripind parcă un ultim bun—rămas.

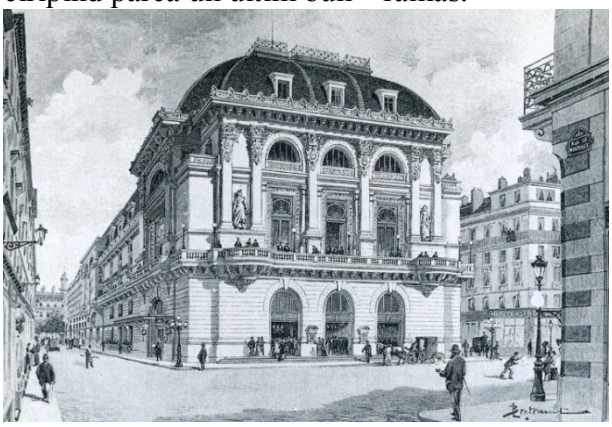

Opera comică din Paris

18.BANUL BÁNK

Operă în trei acte, cinci tablouri, de Erkel Ferenc (1810—1893), pe libretul lui Egressy Béla, după drama istorică a scriitorului maghiar Katona József. Compozitorul a lucrat la ea aproape zece *ani, scriind o muzică plină de dramatism, de arii şi momente corale impresionante. Premiera de la Budapesta, la 9 martie 1861, s—a transformat într—o manifestaţie patriotică împotriva absolutismului habsburgic. Cu prilejul inaugurării noii clădiri a Operei din Budapesta, în toamna anului 1884, s—a prezentat un act din* Bánk Bán. *Lucrarea se află în repertoriul permanent al Operei Maghiare din Cluj—Napoca, pe scena căreia tenorul Ottrok Ferenc a avut o creaţie de neuitat în rolul titular.*

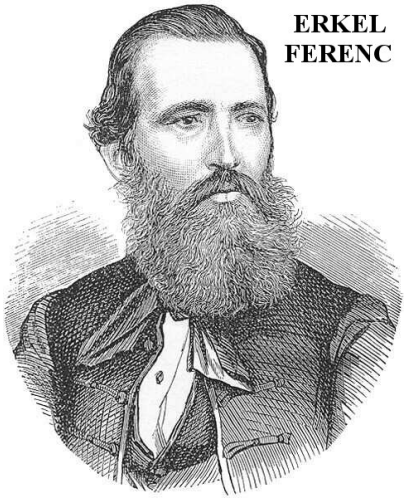

ERKEL FERENC

Erkel Ferenc este socotit pionierul operei maghiare. Nu numai fiindcă este primul compozitor din Ungaria care foloseşte în lucrările sale destinate teatrului motive de muzică populară, ci si fiindcă îşi alese subiectele din istoria poporului maghiar.

Răscolind cronicile vremurilor de bejenie a dat compozitorul Erkel peste nobila figură a Banului Bánk, simbol al credinţei faţă de patrie. A descoperit—o în perioada cînd regele Andrei al II—lea lupta departe de hotare şi nimicea oastea inamică. La curtea din Vişegrad, regina Gertrudis petrecea însă fără să—i pese de război şi moarte. Curtenii linguşitori dădeau tîrcoale stăpînei de sînge german, şoptindu—i la ureche cuvinte înflăcărate. Tocmai cei în care regele îşi pusese la plecare nădejdea erau pe cale de a—l trăda şi de a—i necinsti coroana.

Gemea ţara de lipsuri, femeile îşi jeleau bărbaţii şi feciorii, dar regina nu voia să ştie de suferinţele supuşilor. N—o preocupau decît ospeţele, balurile, minciunile şi clevetirile curtenilor.

Patrioţii conduşi de viteazul Petur urmăreau cu inima încleştată dezmăţul reginei. Ajungea o scînteie ca totul să sară în aer, asemenea butoiului cu nulbere, astfel că Petur îşi pregăti tovarăşii de răscoală, cînd Banul Bánk se ivi, la chemarea complotiştilor, în sala tronului. Cunoştea şi el tot ce se petrecea la palat, auzise vaietele poporului oprimat, dar socotea că, atîta timp cît regele se luptă cu duşmanul departe de casă, datoria lui este de a o păzi pe regină de uneltirile în stare să zguduie ţara din temelii.
Oricît era însă de curajos Banul Bánk, avea în curînd să—l ajungă şi pe el mişelia celor din jurul reginei. Curtenii se bălăceau, împreună cu Gertrudis, în aceeaşi mîrşăvie : prinţul Otto, fratele reginei,

pusese ochii pînă şi pe Melinda, soţia lui Bánk. Regina, care îl sprijinea în josnicul său plan, o linguşea pe biata femeie şi îi făgăduia tot felul de favoruri, spre a—i frînge împotrivirea.

Cînd, într—un tîrziu, Banul Bánk află tot ce se petrece, credinţa sa faţă de rege şi regină făcu loc setei de răzbunare. După ce chibzui însă temeinic la ceea ce avea de făcut, îşi înfrînse durerea fără margini, cu o mare stăpînire de sine, prefăcîndu—se a nu vedea nimic din tot ce se întîmplă sub propriii săi ochi, fiindcă voia să rămînă credincios jurămîntului său faţă de rege.

Bătrînul Tiborc, credinciosul slujitor al Banului Bánk, îi povesti stăpînului său, în cuvinte simple, dar cutremurătoare, jalea poporului, dezastrul ţării, nemernicia domnilor şi nepăsarea reginei. Banul, a cărui inimă fusese zdrobită de fapta necugetată a soţiei sale, căzută în mrejele netrebnicului prinţ Otto, nu dădu nici un semn de îndoioşare, îi porunci bătrînului său slujitor s—o ia sub ocrotirea lui pe Melinda şi copilul lor, punîndu—i la adăpost sigur cît mai departe de palat, ca în acest fel să se poată pregăti de pedeapsa cuvenită vinovaţilor. Inima lui, care răbda—se totul fără să crîcnească, nu mai asculta acum decît de glasul dreptăţii.

Pe regină o înfruntă chiar în iatacul ei, cerîndu—i socoteală de suferinţele poporului şi de ruşinea ce i se adusese lui însuşi. Gertrudis răspunse cu îngîmfarea reginei de sînge străin, care n—avea nici o milă de oamenii de jos. Ştiindu—se stăpînă, sprijinită de curtenii pe care îi răsfăţase, scoase pe furiş pumnalul spre a—l răpune pe Banul Bánk, căci începuse să se teamă ca nu cumva nelegiuirile ei să se afle şi în afara palatului, ca şi cum poporul n—ar fi ştiut de mult ce se petrece între zidurile lui.

Banul Bánk fu mai sprinten decît Gertrudis şi întoarse iute pumnalul, răpunînd—o pe regină.

În acest timp, bătrînul Tiborc ajunsese cu Melinda şi copilul la ţărmul Tisei. Izbutise să se ferească de privirile celor nechemaţi şi s—o păzească pe stăpînă sa cu cea mai mare grijă. Păpurişul susura trist, norii întunecaţi se vînzoleau în văzduh, un vînt rece bătea dinspre miazănoapte. Obosiţi, atît călăuza, cît şi fugarii, făcură un popas, nu mai lung cît Tiborc să poată fuma o lulea. O aprinse cu mîinile sale negre şi aspre, pufăind mari rotocoale de fum, luate îndată de vînt şi risipite peste păpurişul uscat.

Melinda privea neliniştită cînd apa Tisei, cînd goana norilor pe cer. În ochii ei întunecaţi se aprinsese o lumină stranie, care îl îngrijora pe bătrîn, cu toate că nu bănuia nimic din lupta ce se da în sufletul femeii tulburate de fapta sa necugetată.

—Nu—i a bună. se scarpină Tiborc în cap, pe sub căciulă, hotărît să nu—şi mai scape stăpîna din ochi.

Pe la prînz o apucară pe un drumeag strimt, care şerpuia întortocheat printre păpurişurile şi mocirlele de pe malul Tisei. Treceau păsări vinete pe deasupra, în zbor pieziş, cotloanele abureau. Norii se îngroşaseră, posomorînd lumina amiezii, iar vîntul bătea acum puternic. O clipă îi fu de ajuns Melindei ca să sară în fluviu, cu copilul la piept, scoţînd un strigăt sfîşietor. Şuvoiul apei o luă îndată, răsucind—o ca pe o frunză fără putere.

Răcnetul de leu înjunghiat al lui Tiborc se mistui în vuietul sălbatic al vîntului şi în răpăitul ploii. Nu era nimeni în pustietatea fără nume care să—l audă şi să—i poată sări în ajutor. Astfel, ajunse din cîteva salturi pe ţărmul apei şi se aruncă în valuri. Cînd apa îi trecu de gît, se avîntă în larg cu mişcări agile, pescuind cu ultimul strop al puterii sale femeia necugetată şi copilul. Prea tîrziu : muriseră amîndoi.

Cu cele două trupuri neînsufleţite în braţe, cînd pe jos, cînd în vreo căruţă, Tiborc porni înapoi, spre Vişegrad, unde regele trebuia să sosească dintr—o clipă în alta, după ce îl alungase pe duşman de la hotarele ţării.

În loc de steagurile şi bucuria victoriei, pe Andrei al II—lea îl aştepta acasă trupul neînsufleţit al reginei. Regele se opri cu ochi întunecaţi de durere în faţa catafalcului înalt. O mînie sălbatică îi clocotea în inimă împotriva făptaşului. Fără să—i fie teamă de pedeapsă, Banul Bánk se apropie de rege :

—Oricare dintre adevăraţii tăi sfetnici, care îşi iubeşte ţara şi pe rege, ar fi făcut la fel ca mine, măria ta.

În privirile regelui scăpărînd scîntei aprige, Bánk zări primejdia ce—l păştea. Cu toate acestea, nu duse mîna la minerul săbiei, ci înfruntă mînia domnitorului său. În clipa următoare, ochii lui se îndreptară către uşa în care se ivise Tiborc. După el veneau cîţiva oameni, care purtau trupul Melindei şi pe al copilului.

Regele, gata să—şi smulgă din teacă sabia, lăsă mîna să—i cadă fără vlagă : cel ce se făcuse vinovat de moartea reginei nu mai trebuia judecat, odată ce fusese atît de crîncen pedepsit.

Opera din Budapesta

19.HÄNSEL ŞI GRETEL

Operă—basm în trei acte, de Engelbert Humperdinck (1854—1921), pe libretul lui Adelheid Wette. A fost prezentată întîia oară la Weimar, în seara de 23 decembrie 1893, sub bagheta lui Richard Strauss. Succesul a întrecut orice aşteptare, opera plină de melodii inspirate din muzica populară germană a cucerit lumea întreagă în cîţiva ani. Ariile alternează cu momente de proză, încît subiectul poate fi uşor înţeles de spectatorii mici şi mari deopotrivă. Dintre toate operele pentru copii din muzica universală, Hänsel şi Gretel *se programează cel mai des pe scenele muzicale de pretutindeni.*

Înainte ca Walt Disney să fi născocit desenele animate şi filmele pentru copii, un compozitor german s—a gîndit să scrie o operă destinată celor mici. Îl chema Engelbert Humperdinck şi era un muzician foarte serios, care colabora la Bayreuth cu însuşi Richard Wagner. Înfăţişarea lui grava ascundea însă o inimă tînără, gata să se înflăcăreze pentru orice idee generoasă.

O astfel de idee a fost aceea de a scrie o operă, pe un subiect de basm, pentru spectatorii nevîrstnici. Aşa a luat naştere Hänsel şi Gretel, care a străbătut lumea în lung şi lat, o cunosc copiii de toate vîrstele şi de pretutindeni, bucurîndu—se de cîte ori în reprezentanţii de matineu cortina se naică spre a putea vedea căsuţa unde Hänsel şi Gretel locuiesc sub ocrotirea părinţilor. În spatele casei se întinde pădurea, care îşi schimbă vestmîntul după anotimp, în faţă e o cîmpie liniştită. Lumea de păsări şi gîze roieşte licărind în jurul celor doi fraţi, care găsesc destule prilejuri de joacă.

La casele oamenilor săraci, copiii au însă şi îndatoriri pe lîngă joacă. Fireşte, joaca este mai plăcută decît munca, la vîrsta cînd ochii se minunează de tot ce văd, iar inima zburdă fără astîmpăr în fierberea nesfîrşite a firii pline de surprize.

Înapoindu—se odată din tîrg, Gertrude, mama lui Hänsel şi Gretel, văzu că în lipsa ei copiii nu au făcut nimic din tot ce le spusese. Umblaseră haihui şi lăsaseră gospodăria vraişte, puii şi găinile fără mincare, masa nepregătită.

—S—a isprăvit cu huzureala, le spuse mama cu asprime. Luaţi coşurile şi duceţi—vă în pădure.

—Ce să culegem : ciuperci sau zmeură ?

—Zmeură şi mure, ca s—a veţi de ce să vă lingeţi pe degete cînd gerul are să—şi pocnească harapnicul peste lume.

Copiii se luară de mînă şi, cu coşurile atîrnate de braţ, se afundară în pădure. Merseră cîtva timp pe cărare, dar în curînd pătrunseră în desiş, în căutarea tufelor încărcate de poamă. Descopereau mereu alte privelişti, feţele noi şi necunoscute ale pădurii, care îi uimea. N—ar fi putut spune nici ei în ce fel se pomeniră deodată atît de adînc între arborii înalţi şi groşi, încît anevoie ar mai fi găsit cărarea către

casă.

Aveau însă destule de văzut ca să nu le stea gîndul, deocamdată, la întoarcere. Zmeura se aduna sîngerie într—unui din coşuri, în timp ce în celălalt se înmulţeau boabele lucitoare de mure. Mîncaseră pe săturate, aşa că feţele li se năclăiseră de sucul fructelor pădureţe. Iarba era plină peste tot de fiori, din care Gretel împleti pe îndelete o cununiţă, potrivindu—şi—o pe frunte.

Semăna acum cu o mică zînă ; dacă ar fi dat peste o vâlcea, şi—ar fi spălat obrajii de petele zmeurei, ca să fie şi mai frumoasă. Dar copacii creşteau parcă din ce în ce mai înalţi, din ce în ce mai înghesuiţi unii în alţii, lumina soarelui abia mai răzbătea prin frunzişul des. Copiii glumeau şi rîdeau, îndepărtîndu—se doar cîţiva paşi unul de celălalt, ca îndată să se strige iar pe nume, cu o spaimă prefăcută, astfel că pădurea toată hăulea de glăsciorul lor subţire.

Tatăl copiilor se întoarse între timp acasă, minunîndu—se de liniştea ce domnea în jurul casei. Era deprins cu zarva pe care Hänsel şi Gretel o făceau de dimineaţa pînă seara tîrziu. Glasul lor amuţise însă, în tindă nu se zărea nici o urmă de viaţă.

—Unde sînt copiii ? strigă el din poartă.

—I—am trimis în pădure să culeagă zmeură şi mure, ieşi Gertrude din casă spre a—l linişti.

—Singuri, în pădurea plină de primejdii fără număr ? se sperie Peter, împletitorul de mături.

—Doar n—o să—i mănînce vîrcolacii, se supără nevasta de spaima omului său.

—Ce ştii tu, femeie, de fiarele şi duhurile ce—i pîndesc pe copiii neştiutori în desişul unui codru ?

Gertrude amuţi, cuprinsă şi ea de îngrijorare. Dacă ar fi ştiut că Hänsel şi Gretel tocmai bîjbîiau prin codru, departe de casă, în căutarea cărării, s—ar fi speriat de—a binelea. Cărarea, pe care copiii o pierduseră, se pitise parcă pe sub buruieni şi ierburi, încît nu era chip să dea peste ea. Copiii se prindeau de mînă, fără a se încumeta să—şi mărturisească teama ce îi copleşise. O teamă cumplită de întunericul ce cobora din arbori şi tufe, de şoaptele ce se iscaseră prin frunzişuri, de cîte un ţipăt îndepărtat — să fi fost vreo cucuvea ? — care răzbătea stins pînă la urechea lor ! Îşi aduceau aminte de poveştile cu Baba—Cloanţa—cotoroanţa, de basmele cu vîrcolaci, iele şi vrăjitoare care îi pîndesc pe cei rătăciţi în adînc de codru. De ce nu rămăseseră, cuminţi, la marginea pădurii, acolo unde putea să—i ajungă din urmă strigătul mamei din tinda casei ?

Încă nu aflaseră că pădurea este o fiinţă pe care trebuie s—o cunoşti cu de—amănuntul, să te împrieteneşti treptat cu ea, ca să nu te ademenească în adîncul ei, de unde nu toţi au norocul să scape nevătămaţi. Tăcerea ei este plină de mişunări tainice, de şoapte ce nu sînt numai ale vîntului, de luminiţele ce licăresc printre frunze, fără să fie neapărat licurici.

Hänsel şi Gretel ştiau, din poveştile auzite de la părinţi, că prin hrubele şi vizuinele întunecoase, între tufele cu bobite roşii pe ele, pe sub aşternutul de frunze veştede se ascund făpturi de basm, care populează lumea cu neastîmpărul lor. Unele din ele sînt bune şi miloase, gata să sară în ajutorul omului aflat la strîmtoare, altele caută însă să—i facă rău, să—l răpună, ba să—l şi mănînce.

Soarele asfinţise de mult, pe cer se iviseră stelele, văluriile amurgului se preschimbaseră într—o pătură groasă de întuneric, dar copiii tot nu aflaseră cărarea spre casă. Cu cît înaintau, cu atît mai adînc se afundau în pădure. Nu le rămînea altceva, decît să—şi afle un culcuş ferit, pînă cînd, la lumina zilei, vor descoperi cărarea cea bună.

Îşi pregătiră aşadar un covor de frunze pe iarbă, apoi se culcară ghemuiţi unul într—altul.

Cînd pleoapele lor se lipiră de somn şi respiraţia li se domoli, uitînd de spaima ce le încleştase inimile mărunte, o ceată de zîne veni tiptil să le ocrotească odihna. Ele căutară să le facă noaptea cît mai plăcută, visele cît mai frumoase, fără să—i mai chinuiască frica şi dorul de casă.

Apoi, o geană de lumină răsări în creştetul copacilor înalţi, pădurea prinse pe încetul să se desprindă din somn, greierii, care răscoliseră noaptea cu glasul lor ţîrîitor, amuţiră. Hänsel şi Gretel tresăriră din somnul îndelung, dar nu mai simţiră iarba şi frunzele fîşîind mătăsos sub ei. Cînd se frecară la ochi, înţeleseră îndată tristul adevăr : se aflau la casa din turtă—dulce a Babei—cloanţa—cotoroanţa, despre care auziseră vorbindu—se atîtea, închişi după gratiile unei cuşti, aidoma unor fiare.

Aţintindu—şi înainte ochii pătrunzători ca nişte jurubiţe de foc, vrăjitoarea o scoase din cuşcă pe Gretel. Avea de gînd să şi—o facă slujitoare şi s—o înveţe farmecele sale tainice, ca să—i poată fi de folos în uneltirile ei blestemate. Cît despre Hänsel, nu mai încăpea îndoială că afurisita de zgripţuroaică avea să—l jupoaie şi să—l mănînce. în cuptor, unde ea se pregătea să—l rumenească,

focul duduia cu flăcări înalte, aruncînd pete roşietice pînă departe.
—Ehei, ce bucăţică gustoasă mă aşteaptă ! îşi frecă mîinile vrăjitoarea, hlizindu—se la băieţelul de după gratii cu gura ei ştirbă. Tocmai bună pentru dinţii mei şubrezi.

Avea un chip zbîrcit, cu umflături la tîmple, de sub năframa soioasă se prelingeau şuviţe de păr cărunt, murdar, ochii îi licăreau ca două piroane sub frunte. Umbla de colo pînă colo, fremătînd de nerăbdare la gîndul ospăţului pe care îl pregătea. Pe Gretel o înhamă îndată la treabă, să—i prepare tigaia şi să măture în curte, cîtă vreme baba arunca priviri lacome către cuşca unde era închis Hänsel.

Cînd, mai tîrziu, flăcările se prefăcură în jăratic stacojiu, iar jăraticul se nărui la rîndul său într—o grămadă de cenuşă, vrăjitoarea puse mîna pe Gretel silind—o să măture cuptorul de cenuşă. De astă dată totul era gata, după atîta trudă şi aşteptare ; băieţelul trebuia doar scos de după gratii, aşezat frumuşel pe lopată şi vîrît în dogoarea mistuitoare a cuptorului încins.
—E timpul, băieţaş, să te fac friptură rumenă, hihihi, chicoti vrăjitoarea, scoţîndu—l din cuşcă. Mi—e o foame cumplită şi mi s—a urît de atîta aşteptare.
—Ce trebuie să fac ? întrebă Hänsel , aruncînd priviri pe furiş la lopata pe care urma să se aşeze şi să fie vîrît în cuptor.
—Nimic altceva decît să te aşezi cuminte pe lopată.
—Cum să mă aşez, odată ce nu m—a învăţat nimeni încă, se plînse băieţelul, cu sclipiri şirete în ochi.
—Nici atîta nu ştii, cogeamite băiat — se încruntă zgripţuroaica. Ia stai, să—ţi arăt eu cum să te aşezi.

Acest cuvînt al mîntuirii lor îl aşteptau copiii, care se înţelegeau din priviri. Cînd vrăjitoarea se ghemui pe lopată, încercînd să se facă cît mai mică cu putinţă spre a încăpea prin gura cuptorului, Hänsel şi Gretel apucară iute coada lopeţii şi o vîrîră pe babă în iadul clocotitor al focului, apoi închiseră bine uşa, ca ea să nu mai poată ieşi.
—Copiii babei ! se milogi o dată sau de două ori vrăjitoarea. Daţi—mi drumul, şi—am să vă dăruiesc dulciuri şi cofeturi cum n—aţi mai pomenit.
—Ţi—ai găsit, strigară de afară copiii, ţopăind de bucurie.

Din cuptor se auziră trosnete şi bubuituri fioroase, încă un vaier prelung, apoi totul amuţi. Cotoroanţa se mistu—ise, prefăcută în cenuşă de flăcările pregătite pe seama lui Hänsel. Iar Gretel, care apucase să înveţe cîte ceva din descîntecele vrăjitoarei, îi readuse la viaţă pe copiii rătăciţi mai demult prin pădure şi transformaţi de vrăjitoare în turte dulci.

Părinţii, plecaţi în căutarea copiilor pierduţi, îi regăsiră pe toţi sănătoşi, încît se încinse o veselie cum rar se pomenise în adîncul codrului bătrîn, din care vrăjitoarea cea rea pierise, odată pentru totdeauna, în cuptorul încins de uriaşul foc rumen. Astfel s—a mai adeverit o dată vechea zicală populară că nu—i pentru cine se pregăteşte, ci—i pentru cine se nimereşte!

Povestea mai adaugă că Hänsel trăieşte şi azi, dacă n—o fi murit, amintindu—şi împreună cu sora sa, Gretel, de nemaipomenita lor păţanie de demult.

20.NĂPASTA

Dramă muzicală în trei acte, de Sabin V. Drăgoi (1894—1968), libretul aparţine compozitorului, după piesa cu acelaşi titlu a lui I. L. Caragiale. Premiera a avut loc pe scena Operei Române din Bucureşti, la 30 mai 1928, sub conducerea lui Alfred Alessandrescu, rolurile fiind interpretate de cîţiva dintre marii noştri artişti lirici, dintre cele două războaie: Măria Cojocăreanu, Vasile Rebega, Max Săveanu, George Folescu. A fost reluată şi de alte teatre de operă din ţară, avînd parte de interpretări bune, de regia lui Ion Victor—Cottescu, de preţuirea publicului, datorită accesibilităţii şi caracterului ei popular.

Năpasta *este cea dinţii operă originală de o reală valoare artistică, reprezentativă pentru şcoala naţională de compoziţie în genul liric. Melodiile apropiate de cîntecul şi dansul popular, corurile, aria lui Ion au o expresie dramatică impresionantă, împrumutînd întregii lucrări un puternic colorit românesc.*

Dacă muzica românească este la fel de veche ca şi poporul român, opereta, opera, simfonia s—au ivit la noi abia în a doua jumătate a secolului al XIX—lea. începuturile acestea au fost încurajatoare, fiindcă dovedeau că artiştii noştri creatori sînt capabili să dea publicului lucrări de valoare, exprimînd în ele sufletul unui neam întreg.

Şcoala naţională de compoziţie aluat naştere odată cu George Enescu, spre a—şi afla prima maturitate după întregirea hotarelor în 1918. Alfred Alessandrescu, Mihail Andricu, Dimitrie Cuclin, Mihail Jora, Marţian Negrea, Constantin C. Nottara au scris o muzică inspirată din cîntecul şi dansul popular românesc. Prima operă cu conţinut psihologic a creat—o însă compozitorul bănăţean Sabin V. Drăgoi.

Fiu de ţăran, care plecase de la plug la învăţătură, Drăgoi a studiat muzica la conservatoarele din Cluj şi Praga. Adevărata sa şcoală a fost însă satul românesc, cîntecul şi jocul popular, din care s—a inspirat

în întreaga sa creaţie. Corurile, cîntecele .şi doinele pentru voce şi pian, piesele pentru pian, divertismentele pentru orchestră, muzica de cameră, operele dramatice brodate pe subiecte istorice („Horia"), pe povestiri sau drame ale scriitorilor români („Kir Ianulea", „Păcală", „Năpasta") oglindesc puternic izvoarele folclorice ale artei lui Sabin V. Drăgoi.

Izvoarele acestea sînt vii şi în Năpasta, compusă de el în anul 1927, pe un libret propriu, alcătuit după drama cu acelaşi titlu de I. L. Caragiale. Un subiect care l—a purtat pe compozitor din nou pe drumurile săteşti, între ţăranii din mijlocul cărora răsărise.

Cortina actului întîi se ridică peste un sat înveşmîntat în straie de sărbătoare, în seara ce se lasă pe încetul, oamenii se adună la circiuma lui Dragomir, unde petrec, cîntă, încing hora. Se aude des îndemnul însufleţit : „Zi—i din scripcă, lăutare!" Taraful nu se lasă rugat, ci zice cu foc tot ce poate să stîrnească voia bună.

Cîrciumarul cu soţia sa Anca servesc de zor băutură muşteriilor veseli. Ba pelin, ba tulburel, să se—nece necazul în el ! Pînă şi ţăranii mai vîrstnici s—au prins în joc, chiuind şi încercînd să—şi dovedească sprinteneala demult pierdută.

La o masă ceva mai îndepărtată de viitoarea jocului, Gheorghe, învăţătorul satului, citeşte ziarul de—abia apărut, aruncînd priviri spre frumoasa cîrciumăreasă, Anca.

A început să se întunece, ţăranii se întorc pe rînd, liniştiţi la casele lor. Numai cîrciumarul, care a aflat din ziar că Ion a scăpat de la ocnă, după ce a fost osîndit în urmă cu aproape zece ani pentru omorîrea lui Dumitru, primul bărbat al Ancăi, este ros de nelinişte.

—Dac—a fost ticălos, prostul ! comentă el ştirea, fără să—l fi întrebat cineva. A fost găsit cu cămaşa plină de sînge, iar luleaua, tutunul, amnarul mortului se aflau asupra lui.

—Cică i s—ar fi pierdut urma, citi învăţătorul. Soldatul care îl păzea spune că deţinutul, cam tulbure la minte, ar fi căzut într—o ocnă părăsită.

Învăţătorul continuă, dîndu—şi gîndurile pe faţă :

—Ce—ar fi ca un tîlhar să vină şi să mărturisească deodată : „Eu sînt vinovat de omorul de acum nouă ani din pădurea Corbenilor". Ce te faci în acest caz cu Ion—nebunul, osîndit pe nedrept la ocnă ?

—La ziar scrie c—ar fi murit, făcu Dragomir.

—Să zicem că trăieşte totuşi, se amestecă în vorbă cîrciumăreasa, care trăsese cu urechea.

—Dacă trăieşte, cine are să—l despăgubească pentru anii de suferinţă ? îşi toarse mai departe învăţătorul firul gîndurilor sale.

Dragomir se răsti mînios la soţia sa, care îşi ştergea ochii de lacrimi :

—Iar te—apuci să—l jeleşti pe răposat ? Vrei cu tot dinadinsul să mă omori ?

—Lasă, prea eşti aspru cu muierea, zise Gheorghe împăciuitor.

Anca intră in casă, cu ochii încă înlăcrimaţi. Cîrciumarul însă tot nu se potolise, vărsîndu—şi necazul în continuare pe soţia sa :

—De opt ani de cînd am luat—o, mă înnebuneşte de cap. Numai de răposatul ei bărbat vorbeşte, încît am ajuns să—l văd mereu în faţa ochilor. Parcă aş mînca şi aş dormi cu stafia lui !

Zărind—o pe Anca ieşind din casă, Dragomir se repezi furios la ea, o apucă de mînă şi o tîrî după el, gata să se năpustească cu pumnii asupra ei.

—De ce te uiţi aşa la mine ? Ce vrei ? strigă Dragomir scos din minţi. Crezi cumva că ţi—am omorît eu bărbatul ?

—Eşti turbat sau nebun, se feri Anca de mînia lui.

Dar bănuiala că Dragomir era vinovat de omorîrea primului ei soţ încolţise de mult în sufletul ei.

Stelele scînteiau tăcute pe cer, satul se cufundase în somn după vesela zi de sărbătoare. Cîrciuma căsca a pustiu, Dragomir şi Gheorghe plecaseră în sat, la altă cîrciumă. De către pădure se ivi deodată un om în zdrenţe. Părea speriat, parcă fugărit de o poteră, căci îşi rotea îngrozit ochii la dreapta şi la stînga. Se oprea din cînd în cînd, scoţînd strigăte înfricoşate : „Nu daţi !... Nu daţi !"

La fîntîna de lîngă circiumă se aşează pe marginea ei şi scînci fără vlagă :

—Mi—e foame !

Părea un om chinuit, care abia se mai ţine pe picioare, ba nici mintea nu—i era teafără ; avea vedenii şi aiura despre o arătare care, cică, i—ar fi spus că la fîntîna de sub deal îl aşteaptă trimisul Maicii

Domnului. De flămînd şi ostenit ce era, abia izbuti să se tîrască pînă la uşa cîrciumii, unde adormi în prag.

Acolo dădu peste el Anca într—un tîrziu.

—Nu da ! Nu da ! se trezi el înspăimîntat.

—De ce—aş da în tine ? îl linişti cîrciumăreasa. Vezi—ţi de drum, omule.

—Mi—e foame, se rugă evadatul. Anca aduse din casă un blid de mîncare, pîine şi vin, pe care i le dădu lui Ion. După ce înfulecă totul, se şterse cu mîneca la gură, apoi începu să povestească mai potolit:

—Ascultă, eram pădurar la Corbeni, cînd m—au învinovăţit că l—aş fi omorît pe Dumitru—cîrciumarul. Am plătit fapta altuia, căci nu eram vinovat.

Abia acum înţelese cîrciumăreasa cu cine are de—a face. îl chemă în casă, unde îi aşternu să se culce, apoi încuie uşa, stinse lampa şi se pregăti de culcare şi ea. Dar cîteva bătăi în uşa de de la intrare îi zădărniciră gîndul : venise Gheorghe cu vestea că Dragomir se hotărîse să se ducă în lume, ca să—şi piardă urma. Avea, pare—se, motive întemeiate de a se face nevăzut.

De astă dată, în mintea cîrciumăresei se făcu lumină deplină : era acum sigură că Dragomir îl omorîse pe primul ei soţ. Cînd, noaptea tîrziu, Dragomir se întoarse, din sat, pentru a se odihni înainte de—a pleca la drum lung, avea de gînd să dispară un an de zile — deoarece, conform legii, după zece ani de la săvîrşirea faptei, scăpa de pedeapsă. Anca se prefăcu că nu bănuieşte nimic.

Toţi dormeau în casa cîrciumărului, singură Anca veghea, frămîntată de gînduri. În zare se iviseră zorile, dar ura înverşunată împotriva lui Dragomir şi setea de răzbunare o ţinuseră toată noaptea trează. Se pregătise de fapta ucigaşă. Teama de—a nu fi bănuit Ion—nebunul, care evadase de la ocnă, o opri însă de a pune în aplicare planul.

Cînd se deşteptă, Dragomir dădu cu ochii de Ion, care dormise în casa lui fără ca el să fi ştiut. îl recunoscu îndată şi, de teama ca nebunul să nu—l trădeze, îi propuse să pornească împreună în lume. Ion era însă prea tulburat spre a mai putea să judece. Chinuit de vedeniile sale, îşi curmă zilele într—o clipită.

Chinuit de remuşcări, Dragomir îşi mărturisi vina către soţia sa, recunoscînd că el pusese capăt zilelor primului ei bărbat. Zadarnic încercă însă să—şi facă felul, fiindcă Anca îl împiedică, dîndu—l pe mîna sătenilor.

Oamenii îl legară fedeleş şi se îndreptară cu el către postul de jandarmi.

Din pragul cîrciumei, Anca strigă :

—Pentru faptă, răsplată, şi năpastă pentru năpastă !

Opera Română din Bucureşti

21.CAPRA CU TREI IEZI

Operă în trei acte „pentru copii şi oameni mari", de Alexandru I. Zirra (1883—1946), pe un libret al compozitorului, după povestea cu acelaşi titlu a lui Ion Creangă. Premiera a avut loc la Opera Română din Bucureşti, la 23 decembrie 1941, sub conducerea muzicală a lui Jean Bobescu. Cîntecele, ariile, fragmentele corale, inspirate toate din folclor, au asigurat operei un frumos succes de public. Alexandru Zirra a compus mai multe opere, îndeosebi cu subiecte istorice, ca Alexandru Lăpuşneanu, *după nuvela lui C. Negruzzi,* Furtuna, *după cronica lui Grigore Ureche şi* Ion Vodă Potcoavă.

Alexandru Zirra n—a avut, în urmă cu aproape o jumătate de veac, posibilităţile compozitorilor din zilele noastre. El era profesor de conservator, îndeletnicire care nu—i prea lăsa răgaz pentru altceva. Cu toate acestea, este primul compozitor român care a scris o operă românească pentru copii : Capra cu trei iezi, după povestea lui Ion Creangă.

Micii ascultători au aplaudat—o cu însufleţire, pentru că povestea le era cunoscută şi îi bucura nespus de mult să—i reîntîlnească pe cei trei iezi neastâmpăraţi zbenguindu—se pe scenă. Au fost înfricoşaţi cînd Lupul viclean a prins să cînte cu glas profund, dar s—au înveselit deodată cînd....

Dar să vedem cum sună povestea, cum se deapănă ea în operă, deşi cea a lui Creangă — chiar şi fără sunetele muzicii — este mult mai frumoasă, fiindcă vorbele marelui scriitor moldovean cîntă şi fără strune.

Cică, a fost odată o capră cu trei iezi. Trei iezi cucuieţi, mărunţi şi fără astîmpăr, pe care tare îi mai iubea, tare îi mai alinta Capra. Aşa cum îşi alintă orice mamă copiii.

Capra asta locuia cu iezii ei într—o căsuţă curată, chiar în mijlocul unei mari păduri rotate, unde trăiau laolaltă o mulţime de animale, unele blînde şi prietenoase, altele rele, hrăpăreţe, viclene din fire. între acestea din urmă se număra şi Lupul, veşnic flămînd, veşnic în căutarea unei prăzi uşoare. Căci pe cît era el de lacom, pe atît era de leneş de felul său, încît nu—i priiau decît ospeţele dobîndite prin viclenii şi minciuni.

Ştia bine Capra cu cine are de—a face, în miezul codrului bătrîn ; de asta îşi ferea iezii de isprăvi

necugetate, îndeosebi cînd se ducea de acasă spre a le aduce de—ale gurii. Ea îi pregătea mereu cum să se păzească, vorbindu—le de lup cu spaimă, amenințîndu—i cu el de cîte ori nu erau cuminți :
—Luați seama că vine Lupul !
—Mamă, cum e lupul ? întrebau iezii curioși.
—Este mare, rău și hidos, vai de cel ce—ncape în ghearele lui !
—Și ce face lupul ?
—Viclean cum e din fire, vine tiptil și spășit, apoi te înhață și te—nghite, fără să stea pe gînduri. Dacă îl întrebi cumva de isprava sa, este gata să jure că nimic n—a văzut, nimic n—a făcut. E fățarnic, nevoie mare, așa că feriți—vă de el !
—Ne vom feri, măicuță, făgăduiau iezii, zburdalnici, într—un glas.
—Iaca, eu mă duc acum să vă aduc de mîncare. Voi să fiți cuminți pînă mă întorc și să încuiați bine ușa, apoi să tăceți chitic. Dacă bate cineva la ușă, să nu deschideți decît atunci cînd veți auzi cîntecul meu.
—Care cîntec ? voiră să afle iezii.
—Ascultați bine și cîntați—l împreună cu mine, zise Capra, începînd să cînte cum se pricepea mai bine:

Trei iezi, cucuieți,
Ușa mamei descuieți,
Că mama v—aduce vouă
Frunze—n buze,
Lapte—n țîțe,
Mălâieș în călcîieș,
Drob de sare în spinare,
Smoc de flori la Subsiori !

—Și—acum, continuă Capra, care îl știe, să—l cînte !
Iezii prinseră să repete cîntecul, mai scăpînd și cîte un ton fals. Cu toate acestea, Capra surise tainic, mulțumită de urechea muzicală a puilor săi. Putea să plece liniștită, odată ce îi învățase cîntecul și îi instruise cum să se apere de primejdiile pădurii, dar mai cu seamă de Lup.
De unde să fi bănuit că, în timp ce—i dăscălea pe iezi și le destăinuia cîntecul de recunoaștere^ pitit într—o tufă din fața căsuței, trăgea cu urechea Lupul, care se și lingea pe bot la gîndul ospățului ce îl aștepta după plecarea Caprei. Căci Lupul nu avea nici un fel de îndoială că, prostuți cum erau, iezii vor putea fi lesne păcăliți.
Erau mici și fricoși cucuieții Caprei. După plecarea mamei lor, se ghemuiră unul în altul, fiindcă prea vuia pădurea. Ascultau cu atenție și tresăreau de cîte ori huhuitul vîntului se înteța.
—Vi—e frică, după cîte îmi dau seama, făcu al treilea ied, care părea să fie cel mai cuminte dintre toți.
—De ce să ne fie frică ? îi răspunseră frații săi mai mari. Însă ar fi oricum mai înțelept să nu vorbim, odată ce mama ne—a spus să tăcem chitic.
—Așa este, zise sfătos al treilea ied, să fim cuminți și n—are să ni se întîmple nimic.
—Mie totuși mi—e frică, scînci primul ied.
—Ce facem dacă vine Lupul ? vru să știe al doilea.
—Eu mă ascund sub covată, zise al treilea ied.
—Iar eu mă pitesc după ușă, făcu primul ied. Cînd lupul are să intre, o să—l trag de coadă.
Iezii rîseră pe înfundate la gîndul caraghios că ar putea să—i joace Lupului un renghi.
—psst... Prea tare rîdeți, făcu unul din ei.
—Știți ce ? propuse al treilea ied, hai să ne jucăm încet de—a baba—oarba !
Jocul se încinse îndată, întîi ușor și pe șoptite, apoi din ce în ce mai gălăgios. Iezii uitaseră se pare de primejdia ce—i pîndea din pădure. Căci, la fereastră, ițindu—se în vîrful labelor, Lupul îi urmărea din priviri, pregătindu—se să—și înhațe prada gustoasă. Cînd apoi socoti că sosise momentul, se duse tiptil la ușa căsuței și bătu de cîteva ori în ea.
—Ce—a fost asta ? tresăriră iezii.
—Bate cineva la ușă, zise unul.

—Cine—i ? strigă al doilea ied.
—Cine să fie ? făcu Lupul cu glas prefăcut. Sînt eu, mama voastră.
—Nu e mama, zise al treilea ied.
—Dar dacă e ea ?
—Nu este ea !
—Să cînte cîntecul, ca să ne convingem ! hotărî al treilea ied.

Lupul prinse să cînte, ca vai de el, cîntecul celor trei iezi cucuieţi. Cu toate că glasul lui suna spart şi hodorogit, primii doi iezi se lăsară înşelaţi şi, ducîndu—se la uşă, traseră zăvorul cu grijă. Numai cel de—al treilea ied se ascunse cît putu de bine sub covată, iar al doilea mai apucă şi el să se vîre în cuptor, în timp ce primul se retrase repede după uşă.
—Bună ziua, copii, intră Lupul în căsuţa Caprei, dîndu—şi aere de domn din lumea mare. Nezărind decît un singur ied, se prefăcu mirat. Unde—s fraţii tăi ? vru el să ştie, în timp ce îl înhaţă pe iedul de după uşă.
—Au plecat, se auzi răspunsul scîncit al micii victime.

—Aşa ? Zici că au plecat ? Eu însă sînt flămînd şi nu am vreme de pierdut cu fleacuri, mormăi Lupul, căutînd să—l înduplece spre a mărturisi ascunzişul fraţilor săi.

În clipa aceea, al doilea ied strănută puternic în cuptorul unde se ascunsese. Lupul îl înhaţă îndată şi pe el ; iedul se zbătu cît se zbătu, răvăşind lucrurile din casă, însă nu mai putu să scape din ghearele fiarei.

Trista procesiune fu înghiţită în curînd de desişul pădurii. Cînd Capra se întoarse fericită, abia tîrînd după ea desaga plină de merinde, găsi casa pustie.
—Ce s—a întîmplat ? se sperie ea. Uşa—i deschisă, iar copiii nu sînt nicăieri...

Prinse să—i strige, cu glasul înecat de teamă şi emoţie.
—Sînt aici ! răspunse de sub covată, cu glăsciorul sugrumat, al treilea ied, singurul care scăpase teafăr.
—Vai, băieţelul mamei, îl strînse Capra în braţe. Ce s—a întîmplat ? Unde sînt fraţii tăi ?
—S—au dus cu Lupul, răspunse iedul. Ne jucam de—a baba—oarba, cînd cineva a bătut la uşă. Am întrebat cine e, iar de afară ni s—a răspuns : „Mama". Apoi a cîntat cîntecul pe care l—am învăţat de la tine. Atunci fraţiorii mei au deschis uşa, iar eu m—am ascuns repede sub covată, căci îmi era tare frică. Ce a urmat, bănuieşti şi tu.

Capra vărsă lacrimi amare după copilaşii ei. Iedul cel mic căută s—o mîngîie, dar între timp se iviră în prag Vulpea şi Vulpoiul.
—Ah, bună ziua, draga mea, zise Vulpea, dîndu—şi ifose.
—Respectele mele, prea stimată vecină Capră, făcu Vulpoiul.
—Am venit, spuse Vulpea, să te asigurăm că sîntem alături de tine la acest mare necaz pe care l—ai avut. Atît am plîns cînd am aflat! E o sălbăticie nemaipomenită ceea ce s—a întîmplat.
—Sînt indignat peste măsură, adăugă Vulpoiul.
—Lupul e un viclean fără pereche, însă vom găsi noi ac şi de cojocul lui, interveni Vulpea. Trebuie să te răzbuni.
—Cum pot eu oare, o biată capră, să mă răzbun pe Lupul cel puternic ?
—Cum ? o instrui Vulpea. Iată cum : faci o masă mare, la care inviţi pe toţi fără deosebire, dar îl inviţi mai ales pe Lup. Ai să frigi un miel întreg, cu mujdei de usturoi, ai să aduci şi lăutari. Apoi ai să faci un scaun din ceară, pe care o să—l pui peste o groapă acoperită cu crengi, iar pe fundul gropii aprinzi un foc mare, care va arde la început mocnit. Focul va creşte însă pe încetul, scaunul de ceară se va topi treptat, pînă cînd Lupul va cădea în groapa aprinsă. Asta va fi răzbunarea ta.
—Am înţeles, zise Capra, căreia îi surîdea ideea Vulpii. Se şi apucă să pregătească ospăţul, iar pe ied îl trimise să poftească vietăţile din pădure la masa pe care o încarcă cu toate bunătăţile, fără să mai ţină seama de cheltuială.

Se încinse în curînd o mare veselie în poieniţa unde fusese întinsă masa. Era luna mai, pădurea înverzise, soarele ardea cald şi mîngîietor. Invitaţii ardeau de nerăbdare să mănînce, însă mai era aşteptat un musafir.
—Să nu—ţi fie cu supărare că te întreb : pe cine mai aşteptţi ? făcu Ursul.
—Aştept pe cumătrul Lup, răspunse Capra.

—Îl iubeşti chiar aşa de tare ? vru să ştie Ursul.
—Îl iubesc, cum să nu, odată ce mi—e cumătru !

Într—un tîrziu, Lupul se ivi şi el din adîncul pădurii ; era gras şi umflat, încît abia se mai tîra.
—Să mă iertaţi că am întîrziat, zise el, dar ocupat cum sînt cu îndeletnicirea mea de pristav la oi, n—am putut veni mai curînd.

Capra îl luă de braţ şi îl duse la scaunul pe care i—l pregătise din ceară, după care mesenii se aşternură pe mîncat şi băut. Ursul ridică paharul în cinstea Caprei, care mulţumi la rîndul ei pentru urare.
—Deşi am fost tare mîhnită pentru pierderea copiilor mei — zise ea cu sfială.
—E nemaipomenit, se prefăcu Lupul indignat. Eu sînt păstor cinstit, nu mi s—a întîmplat niciodată să jăcmănesc pe cei nevoiaşi. Aşa că închin şi eu în sănătatea cumetrei mele Capra, dorindu—i din toată inima belşug şi să—şi vadă fecioraşul rămas mare şi voinic.

Cînd să se aşeze însă pe scaunul său de ceară, Lupul, care se ridicase cu paharul în mînă, se prăbuşi în groapă. Cu botul şi cu coada opărite, cu trupul zgîriat şi ars, ceru îndurare, văicărindu—se amarnic. Fu scos din groapă, spintecat pe burtă şi iezii, bieţii, fură scoşi încă vii, spre nemărginita bucurie a Caprei şi a tuturor mesenilor, care încinseră în poiană o horă veselă, cîntînd în cor :
—Trei iezi, cucuieţi, uşa mamei descuieţi !

22.MOTANUL ÎNCĂLŢAT

Operă pentru copii, în trei acte, şase tablouri, de Cornel Trăilescu (n. 1926), pe libretul de Tudor Muşatescu şi Nina Stoiceva. A fost prezentată în premieră, la 22 martie 1964, pe scena Operei Române din Bucureşti. Subiectul hazliu şi, cu toate acestea, plin de tîlc, ca şi melodiile sprintene explică succesul atît de la premieră, cît şi al reprezentaţiilor de mai tîrziu. Lucrarea figurează în repertoriul permanent al Operei Române din Bucureşti.

De cînd lumea, pădurea a fost paradisul animalelor. Mici şi mari, blînde sau fioroase, ele se simt la largul lor printre copacii, tufele, buruienile şi vîlcelele codrului. însă cine se zbenguie mai vesel şi mai fără grijă ca iepurii ? Cum dau peste o poieniţă, ei se prind în joacă, de parcă toată pădurea ar fi a lor. Numai că prin pădure mai umblă şi oameni, la apropierea cărora iepuraşii ciulesc iute urechea, încremenesc pentru o clipă, apoi o zbughesc care încotro. Aşa făcură şi de astă dată, zărindu—l pe Ionică însoţit de motanul său.

Un motan nu ca toţi motanii, ci zdravăn şi voinic, încît vederea lui îi băga pe iepuraşi în sperieţi.

—Mi—e poftă de—o friptură de iepure, zise Ionică. Ai mînca şi tu, cu mare poftă încă, dacă n—ai avea un stăpîn sărac ca mine.

—Miauu ! făcu Motanul, care nu voia să se trădeze că are darul vorbirii la fel ca oamenii.

—Să ştii că mi s—a urît cu viaţa asta fără rost, continuă să se văicărească Ionică. Am să mă spînzur chiar acum, de creanga asta înflorită.

—Eşti un mare prost, izbucni Motanul, care nu—şi mai putu ascunde taina.

—Vorbeşti ca un om ? exclamă înfricoşat şi, totodată, mirat Ionică.

—Mi—a venit graiul, fiindcă m—ai supărat cu prostia ta fără pereche. Auzi colo, să te spînzuri !

—Ce—aş putea să fac altceva ? Fratele meu mai mare mi—a luat vaca, cel mijlociu mi—a luat măgarul, iar mie mi—ai rămas doar tu, un biet cotoi.

—În loc să munceşti, boceşti ca o babă. Mai bine ai lupta. Ia priveşte în jurul tău şi spune—mi ce vezi!
—Ogoare.
—Şi mai încolo ?
—Livezi.
—Dar mai departe ?
—Un oraş.

—Cine crezi că a arat ogoarele, a săcut pomii, a clădit oraşul ?
—Cred că ai dreptate, motane Cotoşman. Omul cu priceperea şi cu hărnicia mîinilor sale poate să facă orice, îţi făgăduiesc c—o să fac şi eu !

Cum erau cufundaţi în discuţia lor aprinsă, abia îi observară pe cei patru slujitori ai împăratului, care veniseră să vîneze un iepure, spre a—l duce plocon stăpînului lor. Motanul îl îndemnă pe Ionică să se ascundă repede într—un tufiş, iar el se sui într—un copac. Tocmai la timp spre a—l zări pe Iepuraşul alb, care fusese încolţit de slujitorii împărăteşti. Numai că iepurele era mai sprinten decît vînătorii, astfel că scăpă printre mîinile lor şi se făcu nevăzut în pădure.

Amărîţi de stîngăcia lor, slujitorii se adunară la sfat chiar sub copacul unde se căţărase Motanul. Se certau cu înverşunare, cînd Cotoşman sări în mijlocul lor.
—Vă salut ! spuse el.
—Vorbeşte pisica, fraţilor ! se minunară slujitorii. Cu cine avem onoarea ?
—Sînt cavalerul Cotoşman, zis şi Motanul Năzdrăvan. Dar voi cine sînteţi ?
—Sîntem patru viteji, care umblăm după un iepure alb, pe care vrem să—l ducem Domniţei.
—Aha, mişeilor ! Vasăzică aţi vrut să furaţi Iepuraşul alb de pe moşia luminatului meu stăpîn, Voievodul Ionică de Carambas, Bambas, Strambas ! ?
—Iartă—ne, şi te vom sluji pînă la moarte ! se văitară slujitorii.
—Bine, vă iert, însă fugiţi la împăratul vostru şi spuneţi—i că Voievodul Ionică îi va trimite el Domniţei iepuraşul rîvnit de dînsa.

Cînd Ionică se ivi din ascunzişul lui. Cotoşman prinsese iepuraşul.
—Bravo, Cotoşmane, ai prins iepurele ca să—l mîncăm ! se bucură Ionică.
—Ba, pune—ţi pofta—n cui. Iepuraşul este un dar pentru logodna Domniţei.

—Zău ? Şi cu cine se logodeşte ?
—Cu tine, îl lămuri Motanul.

—Mă vezi tu pe mine logodit cu o fată de împărat ? Fugi de—aci, că mă prăpădesc de rîs, făcu Ionică.
—Hai, nu mai pierde vremea, ci pregăteşte—te de drum ! îi tăie vorba Cotoşman.

Mergînd prin pădure, întîlniră pe neaşteptate doi tîlhari al căror sac era plin de lucruri furate. Puşi pe răutăţi, tîlharii îl prinseră pe Motan şi—l legară fedeleş. însă cînd Cotoşman începu să vorbească omeneşte, răufăcătorii, o tuliră la fugă, lăsîndu—şi prada pe mîna lui Ionică şi a cotoiului său năzdrăvan, în sac se afla o pelerină de catifea, o pălărie cu pană de struţ, un guleraş de dantelă, un inel preţios şi o pereche de cizme sclipitoare. Motanul nu stătu mult pe gînduri, se găti cu ele şi porni la drum, cîntînd ca un adevărat voinic :

Eu sînt motanul Cotoşman,
Am cizme noi de safian
Şi pălărie cu gîscan,
Fiindcă sînt năzdrăvan !

Era tare fercheş cotoiul îmbrăcat ca un cavaler de soi : se putea înfăţişa fără teama de a se face de ruşine la curtea împăratului ! Curtenii trăiau în palatul domnesc în lene şi huzur, abia se trezeau ca să se ghiftuiască, apoi se aşterneau iar pe dormit, şi astfel zilele treceau asemenea nopţilor, fără nici un eveniment. De asta tresăriră cu toţii cînd slujitorii întorşi din pădure aduseră vestea sosirii solului trimis de „voievodul" Ionică.
—Să sune trîmbiţele ! porunci împăratul.

Curtenii se îngrămădiră în jurul tronului, ca să—l primească după cum se cuvine pe sol. Cotoşman intră ţanţoş în sala tronului şi se înclină adînc la picioarele măriei sale. Pelerina de catifea cădea de pe el în falduri elegante, pana de gîscă îi tremura uşor la pălărie, iar cizmele de safian îi străluceau în picioare, ca oglinda.

—Cine eşti ? vru să afle împăratul, uimit de veşmintele bogate ale solului.

—Sînt trimisul Voievodului Ionică de Carambas, Bambas, Strambas !

—Dar de ce are un nume aşa de lung ? se nedumeri măria sa.

—Fiindcă e mare, sună răspunsul. Uite iepuraşul, pe care stăpînul meu îl trimite în dar Domniţei, fiica măriei tale.

—Îi mulţumim din inimă, zise împăratul, însă să i—l duci chiar tu Domniţei, căci eu mă tem ca nu cumva să mă muşte.

Motanul s—ar fi dus îndată, dacă nu se împiedica de Marele Dregător. Acesta venise ca să—l anunţe pe împărat de sărbătoarea ce se pregătea pentru a doua zi.

—După cîte văd eu, nu—i uşor să fii împărat, măria ta, oftă Cotoşman.

—Cine eşti tu, arătare cu chip de om ? se răsti la Motan răutăciosul Mare Dregător.

—Sînt trimisul Voievodului Ionică de Carambas, Bambas, Strambas !

—Aha !

—Mi—ai adus bomboanele ? se adresă împăratul dregătorului său.

—Desigur, măria ta, sînt aici, se grăbi acesta să—i întindă cornetul cu bomboane.

Împăratul se urcă pe tronul său, unde Marele Dregător îi prezentă îndată nişte legi noi ce trebuiau iscălite.

—Nu vreau să mă pătez cu cerneală, se împotrivi împăratul.

—Visteria—i goală, măria ta. Trebuie să mărim birurile muncitorilor, meşteşugarilor, negustorilor.

—Păi, le—am mai mărit de vreo trei ori anul ăsta, protestă împăratul.

—Trebuie să le mai mărim o dată, scrîşni furios Marele Dregător.

—Boierii şi curtenii de ce nu plătesc şi ei biruri ? se amestecă în vorbă Cotoşman.

—Nu—ţi băga nasul în treburile noastre de stat, i—o reteză scurt Marele Dregător.

—Nu iscăli, măria ta, încercă Motanul să—l oprească pe împărat de la o nouă fărădelege. Poporul e sărac, nu are de unde să plătească.

Marele Dregător se înfurie rău de tot ; porunci ca Motanul să fie arestat pe loc şi dus în temniţa din turnul palatului, însă cine să fi fost aşa de sprinten şi de iscusit, încît să poată pune mîna pe sprintenul Cotoşman, motanul năzdrăvan ? În locul lui, fură arestaţi cei patru slujitori ai împăratului şi legaţi de mîini şi de picioare, apoi căraţi ca nişte saci sus, în închisoarea din turn.

în închisoare se afla un singur rob, uitat acolo cine ştie de cînd. Fără să le pese de el, slujitorii se apucară să—l învinovăţească pe Motan că—i lăsase pradă mîniei Marelui Dregător.

—Pisică ticăloasă ! zise unul.

—V—am spus eu că e un trădător, gemu altul.

—Ne—a părăsit ca un laş, scînci al treilea.

Cine ştie cîte ar mai fi îndrugat pe socoteala lui Cotoşman, dacă el nu s—ar fi ivit în clipa următoare la fereastră, de unde coborî cu agilitate în temniţă.

—Bun găsit, prieteni! făcu vesel Motanul.

—Scapă—ne, scapă—ne ! se rugară slujitorii de el.

—Dacă vreţi să scăpaţi, rupeţi gratiile ferestrei şi coborîţi pe frînghia pregătită de mine, îi învăţă Cotoşman.

Robul şi slujitorii se strecurară pe fereastră, astfel că la intrarea Marelui Dregător, care venise să—i supună la chinuri grele, temniţa era goală.

—Ce—i asta ? răcni el scos din minţi. Unde—i robul ?... Unde—s slujitorii ?... Numai afurisitul de cotoi e vinovat de dispariţia lor. Să vină garda ! Gardaaa !

Marele Dregător îşi vedea planurile primejduite de evadarea Robului şi a slujitorilor credincioşi împăratului. Fiindcă avea de gînd să—l omoare pe împărat şi să urce el pe tronul rămas gol, căci suferea de boala gloriei şi a puterii, ba mai voia să se şi însoare cu Domniţa. în timp ce garda pornise, la porunca lui, pe urmele Motanului, Marele Dregător izbuti să ridice paloşul împotriva stăpînului

împărăţiei, însă chiar în clipa cînd să lovească, Robul şi slujitorii credincioşi se iviră, dezarmară pe trădător şi îl legară în lanţuri.
—Te—am prins, cîine ! strigă Robul.
—Iertare, fraţilor, totul n—a fost decît o glumă!
—O glumă ? Nu mai spune !
—Unde—i tata ? năvăli speriată Domniţa.
—Aici, răspunse împăratul care, de frică, se ascunsese sub pat.
—Mai bine sub pat, decît mort în iatac, făcu el cu filozofie.

Marele Dregător fu închis în turn, iar Cotoşman invită întreaga curte a măriei sale la „palatul" Voievodului Ionică, la logodna lui cu fiica împăratului. Bineînţeles, sărmanul Ionică nu avea nici măcar o cocioabă, necum un palat adevărat. Avea în schimb unul, şi încă dintre cele mai falnice, Uriaşul, un căpcăun de care tremurau toate vietăţile pădurii, căci era în stare să înghită dintr—o dată pînă şi un leu. Motanul Cotoşman n—ar fi fost năzdrăvan, dacă n—ar fi avut ac pînă şi de cojocul căpcăunului. începu să—i dea târcoale şi să—l linguşească. Uriaşul se fudulea că are puterea, ca nimeni altul, de a se transforma după voia lui în orice animal.
—Dar şoarece poţi să te faci ? îl întrebă Motanul.
—Una, două, se grăbi Uriaşul să se impăuneze. Apoi cînd, din mare şi înspăimîntător ce era, se prefăcu într—un şoricel pirpiriu, cotoiul îl înşfacă îndată şi—l înghiţi — hap ! încît nici codiţa nu i se mai văzu.

Astfel ajunse Ionică, ajutat de credinciosul său pisoi, stăpîn al unui palat ca—n basme şi soţul fetei de împărat. Căci aşa sînt poveştile de cînd lumea : totul este cu putinţă în ele !

23.RĂSCOALA

Dramă populară în patru acte, şase tablouri, de Gheorghe Dumitrescu (n. 1914), pe un libret al compozitorului, după romanul cu acelaşi titlu de Liviu Rebreanu. Premiera a avut loc, pe scena Operei Române din Bucureşti, la 20 noiembrie 1959, sub conducerea muzicală a lui Egizzio Massini. Este una din cele mai izbutite opere revoluţionare româneşti, în care eroul principal propriu—zis este poporul însuşi, ceea ce a fost exprimat de compozitor prin mari scene corale, cu sonorităţi copleşitoare şi melodii inspirate din folclor.

Era într—o după—amiază tristă, cu neguri de toamnă, în cîmpia Dunării. Pe drumurile pornind dintr—o zare şi pierzîndu—se în alta, treceau drumeţi obosiţi, ţărani trudiţi ce se înapoiau de la muncă cu coase, secere şi alte unelte pe umăr. Unii se opreau la vreo fîntînă, ca să—şi astîmpere setea, alţii ascultau cîntecul cărăuşilor din depărtare :

Hai la Dunăre, hăis, cea,
Boii—s mici, povara grea,
Vai şi—amar de viaţa mea.

Boii, minaţi de ţărani, se tîrau la fel de sleiţi ca şi cărăuşii lor, înecaţi în colbul drumului. Cîntecul răsima şi el a jale şi obidă, aşa cum era sufletul oamenilor chinuiţi de lipsuri şi de foame.

Ce—i păsa însă boierului Miron Iuga, care, din conacul său aflat pe o înălţime, privea nepăsător munca ţărănimii împovărată de griji. Răsucindu—şi mulţumit vîrful mustăţii, sunîndu—şi distrat galbenii din buzunar, el număra din ochi carele ce—i umpleau hambarele cu grînele muncite de popor.

Ce n—ar fi dat Petre Petre — un tînăr şi însufleţit ţăran din sat — să uşureze traiul amar al tatălui său bătrîn şi chinuit de trudă ! Dar era chemat la oaste, ceea ce îi îndurera inima peste măsură, odată ce

avea s—o părăsească pentru o vreme şi pe Gherghina, fata care îi era atît de dragă şi de care voia să—şi lege viaţa. Ceasul despărţirii sosise, într—un zăvoi plin de cîntecul mierlelor cei doi tineri îşi luară rămas bun. Boierul Iuga trecu pe lîngă ei nepăsător, ţeapăn, mîndru de bogăţia sa, de poziţia lui socială. Din valea Teleormanului pînă departe i se întindeau moşiile şi conacele, hambarele lui gemeau de sacii plini cu grîu auriu, pe ogoarele lui creştea grîu cu spicele cît vrabia.

Tocmai cînd boierul îşi plimba ochii peste pămînturile nesfîrşite, cîţiva ţărani necăjiţi şi sfioşi se apropiara de el. îşi scoaseră cuviincios căciulile şi făcură o adîncă plecăciune.

—Săru' mîna, boierule, salutară ei.

—Ce vă doare, măi creştini, îi întîmpină Iuga cu dispreţ. Hai, daţi—i drumul, că nu am timp de pierdut!

—Aşa—i, boierule, aşa—i : vorba multă—i sărăcie ! Am vrea să cumpărăm şi noi nişte pămînt, de pildă moşioara de vînzare a coniţei Nadina, ca s—o muncim fiecare cît ne—o veni partea.

—Altfel nu—i chip să mai trăim, că prea ne—a cotropit calicia, adăugă un altul.

—Degeaba veniţi la mine, eu n—am pămînt de vînzare, îi repezi boierul.

—Ne mor copiii cu zile, făcu bătrînul Lupu Chiriţiu, nu avem nici odihnă, nici zi de sărbătoare. Pelagra ne macină trupurile, frigul ne îngheaţă iarna sîngele în noi. Vătafii ne mînă cu biciul din urmă, ne iau şi cămăşile pe biruri. Fără pămînt, murim !

—Destul ! să nu vă mai aud că vă văitaţi şi că vreţi pămînt. Pămîntul este al boierilor, aşa să ştiţi, netrebnicilor !

Acelaşi răspuns, la fel de crud, aveau să—l primească ţăranii de la arendaşul Aristide Platamonu, un tinerel însetat de petreceri, de voiajuri de plăcere la Paris, de avuţie cîştigată fără muncă.

Îngîmfat şi sigur de sine, se legă într—o zi, la fintînă, de Gherghina. Însă fata, om dintr—o bucată, îi vărsă cofa cu apă în cap, spre marele haz al ţăranilor.

—Straşnică fată ! exclamară ei.

—O să mi—o plătiţi cu toţii, n—aveţi teamă ! îi ameninţă arendaşul.

O ameninţare care nu prea speria pe nimeni, de vreme ce amărăciunea ţăranilor nu cunoştea margini. Toamna nu le aducea nici o mulţumire, cît de mică : recolta încăpuse şi de astă dată pe mîna boierilor şi a arendaşilor hrăpăreţi, hotărîţi să stoarcă de la ţărănime tot ce se putea. Satele nu mai aveau ce să mănînce, oamenii ar fi furat pînă şi coliva de la morţi, dacă înmormîntările s—ar mai fi făcut după vechea rînduială, cu pomenile tradiţionale. Pe unde umblai, nu vedeai decît feţe întunecate de griji, fără urmă de zîmbet pe chipurile aspre. Din cînd în cînd, oamenii se adunau şi îşi vorbeau îndelung, cu glasul scăzut, strîngînd din pumni şi aruneînd priviri mînioase către conacele boiereşti, care se lăfăiau în belşug şi petreceri.

Ceva se pregătea, ceva care ameninţa să răstoarne stările nedrepte din tară, schimbînd peste noapte lucrurile.

De revelion, la conacul boierului Miron Iuga, invitaţii dădură glas îngrijorării lor pentru ceea ce simţeau că se pregăteşte în jurul moşiilor şi prin sate. Unul singur — ministrul Boerescu — părea să nu se sinchisească de semnele prevestitoare de dezordini din întreaga ţară.

—Nu avem de ce să ne speriem, zise el. Guvernul este hotărît să înăbuşe cu mînă tare orice încercare de răscoală.

—Oricum, ţăranii se agită, făcu unul dintre boieri. Ţara e bîntuită de anarhie, poporul se poate oricînd năpusti, fără multă vorbă, asupra hambarelor şi a acareturilor noastre.

—Sînt în stare să dea foc ţării întregi, se amestecă în vorbă şi amfitrionul. Avem de—a face cu o instigaţie. Luaţi măsuri din vreme şi sugrumaţi în faşă orice încercare de răzmeriţă !

Într—unul din saloane, arendaşul Platamonu avu purtări necugetate faţă de Gherghina, care slujea invitaţii cu băuturi. Sărmana fată îşi pierdu minţile din această pricină.

Boierii şi stăpînii nu mai cunoşteau pare—se nici o măsură, încît este de mirare că pînă şi colindătorii veniţi la conac, după datina din străbuni, cîntară „Cîntecul lui Tudor" :

Foaie verde de negară,
Toate plugurile ară.
Numai pluguşorul meu

L—a—nţelenit Dumnezeu.
Că n—avem unde ara,
N—avem unde semăna,
N—avem unde secera.

Indignaţi, boierii îi alungară pe colindători, reluîndu—şi petrecerea acolo unde fusese întreruptă, ca să uite de semnele prevestitoare ale răscoalei ce se pregătea.

Discuţia de la conacul boierului Miron Iuga nu rămase fără urmări. îndată după sărbători, jandarmii arestară o mulţime de ţărani, dintre cei pe care îi bănuiau a fi instigatori la revoltă. Şi pe cine nu bănuiau ei !

—Oare ce făcurăm, oameni buni, de ne duceţi ca pe nişte hoţi ? se minună Petre Gheorghe, tatăl lui Petre Petre aflat la armată.

—Aţi furat porumbul coniţei ! se răsti la el arendaşul.

Bănuiala aceasta nu avea nici un temei, însă ea le dădea jandarmilor o ocazie nimerită pentru a—i speria pe săteni, lovindu—i şi chinuindu—i pînă la sînge. Cei rămaşi în libertate încercară să—i scape pe tovarăşii lor schingiuiţi, dar jandarmii întărîtaţi se repeziră în mulţime cu baionetele la armă, împrăştiind—o.

Singura mîngîiere şi încurajare le—o aduse sătenilor Petre Petre, care se întorsese într—o scurtă permisie. Nu venise însă singur, ci însoţit de un proaspăt prieten, ceferistul Dragoş.

—Ce se mai aude prin alte locuri ? întrebară ţăranii.

—Se aude că oamenii au început să—şi împartă pămînturile boiereşti, îi lămuri ceferistul. S—au sculat, cu mic cu mare, au pus mîna pe topoare, ca să—şi ia pămîntul pe care îl muncesc.

—Aţi auzit ? zise bătrînul Petre Gheorghe. Pînă n—om pune şi noi mîna pe topoare, nimic n—are să se schimbe. Văcuţa mi—a luat—o perceptorul în dare, porumb n—avem, lemne n—avem, copiii noştri tremură de foame şi de frig.

—Nu mai putem, oameni buni ! Din iarna asta nu mai e chip să ieşim. Ori murim. ori... îi ţinu isonul un alt ţăran.

Gherghina, cu minţile rătăcite, se ivi pe drum ca o arătare. Ochii ei păreau să nu vadă nimic şi pe nimeni ; umbla clătinîndu—se, de parcă ar fi legănat—o o apă.

—Se apropie, se apropie ziua de apoi, şopti ea ca prin vis. Toate mormintele flămînzilor se vor deschide într—o zi şi vor ieşi din ele cei obidiţi şi goi !

Ţăranii se uitau îndureraţi la sărmana fată fără minte, prin a cărei gură grăiau parcă ei. Dragoş, ceferistul, căută să—i îmbărbăteze pe săteni, vorbindu—le de împotrivirea colectivă la cruzimile şi lăcomia boierilor.

—Dreptatea—i doar o vorbă, născocită de cei puternici, le spuse el. Treziţi—vă din amorţire şi rupeţi lanţurile, căci pămîntul pe care îl munciţi vi se cuvine. Porniţi la luptă !

În jurul ceferistului se adunară o mulţime de ţărani. Unii veneau cu coase, alţii cu topoare şi furci de fier. În curînd, în zare se aprinseră focurile ce mistuiau conacele şi hambarele boierilor cruzi şi lipsiţi de omenie.

Răscoala izbucnise în satele ţării !

Bătrînul Petre Gheorghe fu ucis în bătăi de jandarmi, din ordinul boierului Miron Iuga. Păcatul lui de neiertat era acela de a fi cerut pămînt pentru săraci ; un astfel de păcat nu i se putea ierta unui sărăntoc de către cei bogaţi şi puternici.

Însă, de cînd răscoala se dezlănţuise, nici boierii nu mai aveau somn. Focul se ivea cînd aici, cînd dincolo, întinzîndu—se la repezeală peste tot. Miron Iuga se trezi şi el într—o noapte, buimăcit de presimţiri rele. Era neliniştit că armata, care trebuia să—i apere moşia, întîrzia să se arate.

În zare se ridicau flăcările conacelor aprinse de ţăranii răsculaţi.

—În curînd voi fi şi eu înghiţit de flăcări, îşi spuse el din ce în ce mai îngrozit. Dar nu, nu se poate, de mine nu se pot atinge !

—Boierule, se ivi din întuneric plutonierul de jandarmi, conacul dumitale de la Ruginoasa a fost prefăcut în cenuşă. Au ars şurile, grajdurile şi hambarele. Au ars acareturile. Pîrjolul a cuprins ţara întreagă.

—Are să vină ceasul socotelilor, aşa să ştiţi. Va fi atunci vai şi—amar de calicimea răzvrătită!

ameninţă boierul.

Miron Iuga se ţinu într—adevăr de promisiunea sa. împreună cu jandarmii, se închise în conac şi dobori, cu focuri de armă, pe ţăranii veniţi să—i ceară pământ, spre a nu muri de foame. Seceraţi de gloanţe, căzură mulţi în lupta pentru o viaţă mai dreaptă şi mai bună.

Poporul nu avea să uite jertfa lor, iar cumplitul an 1907 avea să rămînă înscris cu litere de foc în istoria României moderne.

24.FATA CU GAROAFE

Operă în patru acte, şapte tablouri, de Gheorghe Dumitrescu, libretul de Nicolae Tăutu, prezentată în premieră absolută pe scena Operei Române din Bucureşti la 6 mai 1961, sub conducerea muzicală a dirijorului Minai Brediceanu. Muzica este inspirată din cîntecele de masă, din romanţe şi melodii de dans, ilustrînd sugestiv lupta poporului nostru, în august 1944, împotriva fascismului şi pentru eliberarea ţării. Opera aceasta a lui Gheorghe Dumitrescu constituie una din cele mai izbutite lucrări cu subiect patriotic din creaţia fecundului compozitor, exprimînd artistic jertfa eroilor care au dus ia izbîndă idealul libertăţii, al dreptăţii şi al păcii.

Spre sfîrşitul celui de al doilea război mondial, mulţi dintre deţinuţii din închisorile din România, cei ce se împotriveau cotropirii fasciste a ţării şi samavolniciilor săvîrşite de fascişti, îşi aşteptau în ele sfîrşitul sau — cine ştie ? — eliberarea apropiată.

De după zidurile închisorilor, păzite de sentinele şi controlate de patrule hitleriste, răzbăteau surd frînturi din cîntecele deţinuţilor politici, purtaţi de la o temniţă la alta, supuşi celor mai cumplite chinuri şi torturi, dar încrezători, în ciuda suferinţelor îndurate, în victoria dreptăţii :

Spre temniţi negre, pe drumuri grele
Trec ne'nfricaţi tovarăşii bravi.
Nu—i încovoaie lanţul, nici ocna,
Inimi de flăcări in pieptul lor ard.

Glasurile deţinuţilor erau înăbuşite curînd de ordinele scurte ale gardienilor : „Încetaţi ! Încetaţi !" Pumnii celor ce auzeau aceste ordine aspre se încleştau de mînie, atît între zidurile de temniţă, cît şi în afara lor.

Unul din cei ce nu mai puteau să rabde teroarea şi nedreptatea războiului ucigaş, purtat împotriva voinţei poporului, era Ştefan, muncitor într—un orăşel moldovenesc dintre două praguri de ape. Noaptea, la gară, el obişnuia să—i strecoare unei comuniste neînfricate, travestită în florăreasă, manifestele care chemau poporul la rezistenţă şi la scuturarea jugului fascist, la revoluţia de eliberare din vara anului 1944.

În timp ce poporul suferea şi, sub conducerea comuniştilor, se pregătea de revoluţie, oamenii autorităţilor, siguri de puterea lor întemeiată pe alianţa cu fasciştii, petreceau în îmbuibare, nepăsători la nevoile celor mulţi.

În grădina de vară a orăşelului era tocmai sărbătorit prefectul, a cărui societate de trîntori dansa şi bea fără nici o grijă. Mulţi dintre ofiţerii care urmau să plece pe front îşi dădeau seama de sfidarea acestor petrecăreţi.

—Mîine pornim pe front, în timp ce ei dansează fără să se sinchisească de nimic, spuse unul din ofiţeri.

—Ni se vor da, în loc de decoraţii, cîteva cruci de lemn, răspunse un altul.

—La dracu cu fascismul ! se revoltă pe neaşteptate locotenentul Stancu. Şi întorcîndu—se de la masa sa către cei ce petreceau, le spuse în faţă : Ne—am săturat să murim pentru voi, pentru decoraţiile domnului prefect.

Cine ştie ce s—ar fi întîmplat cu ofiţerul revoltat dacă n—ar fi intrat în grădină, chiar în clipa aceea, Fata cu garoafe, care îi fermeca îndată pe bărbaţii ameţiţi de băutură de la masa prefectului.

—Cumpăraţi garoafe roşii ! îi îmbie ea cu marfa parfumată. Căci în fiecare floare este o şoaptă de speranţă şi credinţă arzătoare.

Fata cu garoafe trecu printre mese, îndemnînd muşteriii să cumpere flori, îmbuibaţii aflaţi la masa prefectului se luară la întrecere care din ei să cumpere nu o floare sau două, ci coşul întreg. Cum prefectul oferi suma cea mai mare, cîştigă în hazul tuturor licitaţia improvizată. Cînd să—şi ia însă „răsplata", care nu era coşul de garoafe, ci un sărut al frumoasei florărese, o puternică explozie se auzi dinspre oraş, provocînd panică la mesele grădinii de vară. Nici prefectul nu putu să—şi ascundă spaima, care se prefăcu în deznădejde în clipa cînd un curier aduse vestea că, în gară, fusese aruncat în aer trenul ce urma să transporte o mare cantitate de muniţii pe front.

Atentatul acesta dezlănţui o şi mai mare teroare împotriva muncitorilor. Cartierele lor fură răscolite îndată pînă la cenuşa din vatră, o mulţime de bănuiţi fură arestaţi. Locotenentul Stancu le spuse ofiţerilor aflaţi în jurul său :

—Aţi auzit explozia ? A fost ca o bătaie în uşă : cioc, cioc. Înseamnă, pentru cine înţelege : sîntem aproape, din ce în ce mai aproape, venim !

Cuvintele lui ajunseră la urechea generalului şi a prefectului, care ordonară arestarea ofiţerului.

—Ei şi ? ridică Stancu din umeri. Ascultaţi ce vă spun : vin, se apropie, nimic nu poate să—i mai oprească !

În vreme ce autorităţile se năpusteau, cu o nemaipomenită furie, asupra cartierelor muncitoreşti, Fata cu garoafe străbătu în grabă oraşul şi, privind cu atenţie în jur, scoase de sub maldărul de flori din coş manifestele tipărite în tipografia clandestină a comuniştilor, lipindu—le pe garduri, pe stîlpi, pe porţi, pe case, unde se nimerea.

O patrulă militară o opri pe florăreasă, vrînd să—i controleze coşul, dar fata izbuti să—i înşele vigilenţa şi să scape. Unul din soldaţii analfabeţi îi ceru însă, înainte de a—i da drumul, să citească textul manifestului proaspăt lipit pe un gard.

—Patrulele nu au voie să intre în vorbă cu trecătorii — se prefăcu Fata cu garoafe că buchiseşte anevoie textul manifestului care chema la luptă întreg poporul.

Nimic nu putea să împiedice activitatea ilegală a comuniştilor. Tipografia lor clandestină, ascunsă în beciul unei case conspirative, pregătea fără să ostenească sau să descurajeze noi manifeste. Lazăr, secretarul organizaţiei de partid şi comandantul formaţiunilor patriotice de luptă din oraş, se întoarse rănit din încăierarea cu paznicii gării, în timp ce era bandajat, el le povesti tovarăşilor săi cum izbutise

să arunce în aer trenul cu muniţii, pentru ca şi în acest fel să saboteze războiul şi să grăbească înfrîngerea fasciştilor.

Povestirea lui Lazăr iscă în rîndurile celor ce lucrau în tipografie o mare însufleţire.

Ştefan apăru şi el, însoţit de Domnica, mama sa, care — în ciuda vîrstei — dorea să ia şi ea parte la lupta de eliberare a ţării.

—La noi e luptă grea, o preveni Lazăr.

—Mai greu este pentru cel ce nu luptă, sună răspunsul Domnicăi. Să ştiţi că nici un braţ care apără dreptatea nu este prea bătrîn sau prea slab.

Acarul Pândele împacheta de zor manifestele cu textul : Tot poporul pe baricade, a bătut ceasul luptei!, aşezîndu—le într—un cufăraş. Cînd să pornească însă cu ele, spre a le împrăştia printre ceferişti, sosi şi Fata cu garoafe, pe care Ştefan o întîmpină cu braţele deschise. Tremurînd de emoţie, fata dădu de veste apropierea vijelioasă a jandarmilor.

Lazăr ordonă îndată evacuarea tipografiei, în timp ce Fata cu garoafe stătea la pîndă, împreună cu Ştefan, la fereastră, gata să—i întîmpine pe jandarmi cu armele în mîini. În aşteptarea lor. Ştefan şi Fata cu garoafe îşi reînnoiră jurămîntul tainic dintre ei. Tînărul vru să afle numele adevărat al fetei, pe care o îndrăgise şi pe care nu o cunoştea decît sub numele ei conspirativ.

—Ana ? Măria ? Ioana ? Tudora ? Ştefana ? încercă el să ghicească.

—Îţi voi răspunde, cu drag, în ziua cînd cauza noastră va birui, îi spuse fata. La nunta noastră ai să afli adevăratul meu nume.

Pînă să sosească jandarmii, tipografia fu evacuată, tot ce ar fi putut să trădeze existenţa unei tipografii a fost bine camuflat; comuniştii se răspîndiseră în grabă prin oraş. Singur Moş Pândele, acarul, nu se îndura să ardă manifestele, ci le arunca pe fereastră în stradă. Pînă nu avea să le arunce pe toate, nu putea să deschidă uşa, prin care jandarmii traseră salve de arme, rănindu—l mortal pe bătrînul luptător comunist.

La percheziţia casei, urmele tipografiei dispărură cu desăvîrşire, dar rămăsese un semn care dădea de gîndit ; coşul plin de flori al Fetei cu garoafe. Un soldat izbuti s—o prindă în stradă şi s—o tîrască, împreună cu Ştefan, în temniţa din oraş.

Temniţa gemea de deţinuţi. Ştefan, care fusese schingiuit cumplit spre a—şi trăda tovarăşii, zăcea în nesimţire. Fata cu garoafe îi ţinea pe braţe capul însîngerat şi îi bandaja rănile cu deosebită gingăşie.

Comuniştii de prin celule îşi manifestară solidaritatea cu noii arestaţi cîntînd un cîntec revoluţionar. Ştefan delira, amintindu—şi crîmpeie din copilăria sa, visele de fericire ale unei familii de oameni modeşti, dar demni, planurile de mai bine ale muncitorilor. După ce îşi reveni, îl aştepta o nouă grea încercare : Domnica, mama sa, fusese prinsă răspîndind manifeste şi adusă sub escortă în închisoare. Căpitanul anchetator o confruntă cu deţinuţii, însă ea se prefăcu a nu cunoaşte pe nici unul din ei. Bătrîna fu torturată fără milă, dar nu scăpă nici un nume, nu dădu nici o informaţie.

Scos din sărite de insuccesul său, anchetatorul părăsi închisoarea ameninţînd, lăsînd—o pe Domnica să—şi dea sufletul în braţele fiului său şi ale Fetei cu garoafe.

În acest timp, în orăşel — la fel ca în toată ţara — revoluţia de eliberare condusă de partidul comunist se dezlănţui asemenea unui uragan. în haia depoului de locomotive se întruniseră gărzile patriotice ale ceferiştilor, muncitorilor şi ostaşilor. Sirena de alarmă vuia fără întrerupere, odată cu şuierăturile locomotivelor, dînd semnalul acţiunii.

Lazăr se caţără pe o locomotivă, de unde îndemnă mulţimea la luptă. Toţi cîntară însufleţiţi, ca un singur om, marşul insurecţiei :

Întoarceţi armele, soldaţi,
Şi nu cruţaţi pe răi şi pe mişei!
Întoarceţi armele, soldaţi,
Loviţi în ei, loviţi în ei !

Deţinuţii eliberaţi de mulţime luară şi ei parte la luptă. Dar numai o parte din ei izbutise să scape, restul urmau să fie aruncaţi în aer, în închisoarea minată, la ordinul prefectului şi al ofiţerului hitlerist,

comandant al localităţii. Aflînd de planul lor criminal, Lazăr ordonă îndată salvarea tovarăşilor rămaşi în temniţă. în toiul luptelor ce se încinseră, Fata cu garoafe fu rănită şi se stinse în braţele lui Ştefan, chiar în momentele cînd cauza pentru care luptase era dusă la biruinţă de întregul popor, în frunte cu comuniştii.

Pe trupul neînsufleţit al fetei, luptătorii aşezară flori şi steaguri tricolore şi roşii, în timp ce Ştefan rostea copleşit de durere, dar şi îmbărbătat de victorie :

—Numele tău adevărat, Fată cu garoafe, abia acum l—am aflat. Te vom numi „Victorie” şi „Fericire", fiindcă prin jertfa ta şi a multor altora la fel ca tine am cucerit libertatea atîta vreme rîvnită !